This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

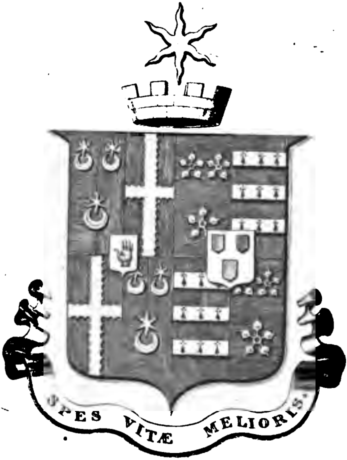
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Rt. Honble.

Hobhouse, Bt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

M. TULLII

CICERONIS

OPERUM OMNIUM

VOL. XVIII.

EPISTOLARUM

VOL. III.

Digitized by Google

Digitized by Google

VOL. XVIII.

EPISTOLARUM AD ATTICUM

LIBRI VIII. PRIORES.

Digitized by Google

Digitized by Google

M. T.

CICERONIS

EPISTOLARUM

AD

ATTICUM,

LIBRI SEXDECIM.

EX EDITIONE J. OLIVETI.

GLASGUAE,

IN AEDIBUS ACADEMICIS

EXCUDEBANT ROB. ET AND. FOULIS

MDCCXLIX.

Digitized by Google

KC 15766

Transf. to HCL

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM AD ATTICUM

LIBER PRIMUS.

CICERO ATTICO SAL.

PETITIONIS noſtrae, quam tibi ſummae curae eſſe ſcio, hujuſmodi ratio eſt, quod adhuc conjecturâ provideri poſſit. prenſat unus P. Galbae ſine fuco ac fallaciis, more majorum, negatur. ut opinio eſt hominum, non aliena rationi noſtrae fuit illius haec praepropera prenſatio. nam illi ita negant vulgo, ut mihi ſe debere dicant. ita quid-

dam ſpero nobis profici, cum hoc percrebreſcit, plurimos noſtros amicos inveniri. nos autem initium prenſandi facere cogitaramus eo ipſo tempore, quo tuum puerum cum his literis proficiſci Cincius dicebat, in campo, comitiis Tribunitiis, a.d. XVI. kalend. Sext. competitores, qui certi eſſe videantur, Galba, et Antonius, et Q. Cornificius. puto te in hoc aut riſiſſe, aut ingemuiſſe. ut frontem ferias; ſunt, qui etiam Caeſonium putent. Aquilium non arbitramur, qui denegat, et juravit morbum, et illud ſuum regnum judiciale oppoſuit. Catilina, ſi judicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. de Aufidio, et Palicano, non puto te expectare dum ſcribam. de iis, qui nunc petunt, Caeſar certus putatur. Thermus cum Silano contendere exiſtimatur; qui ſic inopes et ab amicis et exiſtimatione ſunt, ut mihi videatur non eſſe ἀδύνατον Curium obducere. ſed hoc praeter me nemini videtur. noſtris rationibus maxime conducere videtur, Thermum fieri cum Caeſare. nemo eſt enim ex iis, qui nunc petunt, qui, ſi in noſtrum annum reciderit, firmior candidatus fo-

Digitized by Google

re videatur; propterea quod curator eſt viae Flaminiae, quae tum erit abſoluta ſane facile. eum libenter nunc caeteri Conſuli acciderim. petitorum haec eſt adhuc informata cogitatio. nos in omni munere candidatorio fungendo ſummam adhibebimus diligentiam: et fortaſſe, quoniam videtur in ſuffragiis multum poſſe Gallia, cum Romae a judiciis forum refrixerit, excurremus menſe Septembri legati ad Piſonem, ut Januario revertamur. cum perſpexero voluntates nobilium, ſcribam ad te. caetera ſpero prolixa eſſe, his duntaxat urbanis competitoribus. illam manum tu mihi cura ut praeſtes, quoniam propius abes, Pompeii noſtri amici. nega me ei iratum fore, ſi ad mea comitia non venerit. atque haec hujuſmodi ſunt. ſed eſt, quod abs te mihi ignoſci pervelim. Caecilius, avunculus tuus, a P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere coepit cum ejus fratre Caninio Satrio de iis rebus, quas eum dolo malo mancipio accepiſſe de Vario diceret. una agebant caeteri creditores, in quibus erat Lucullus, et P. Scipio, et is, quem putabant magiſtrum fore, ſi bona veni-

Digitized by Google

rent, L. Pontius. verum hoc ridiculum eſt, de magiſtro nunc cognoſcere. rogavit me Caecilius, ut adeſſem contra Satrium. dies fere nullus eſt, quin hic Satrius domum meam ventitet. obſervat L. Domitium maxime: me habet proximum. fuit et mihi, et Quinto fratri, magno uſui in noſtris petitionibus. ſane ſum perturbatus, cum ipſius Satrii familiaritate, tum Domitii, in quo uno maxime ambitio noſtra nititur. demonſtravi haec Caecilio: ſimul et illud oſtendi, ſi ipſe unus cum illo uno contenderet, me ei ſatisfacturum fuiſſe: nunc in cauſa univerſorum creditorum, hominum praeſertim ampliſſimorum, qui ſine eo, quem Caecilius ſuo nomine perhiberet, facile cauſam communem ſuſtinerent, aequum eſſe, eum et officio meo conſulere, et tempori. durius accipere hoc mihi viſus eſt, quam vellem, et quam homines belli ſolent: et poſtea prorſus ab inſtituta noſtra paucorum dierum conſuetudine longe refugit. abs te peto, ut mihi hoc ignoſcas, et me exiſtimes humanitate eſſe prohibitum, ne contra amici ſummam exiſtimationem miſerrimo ejus tempore venirem: cum

Digitized by Google

is omnia ſua ſtudia et officia in me contuliſſet. quod ſi voles in me eſſe durior, ambitionem putabis mihi obſtitiſſe. ego autem arbitror, etiam ſi id ſit, mihi ignoſcendum eſſe: ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοείην. vides enim, in quo curſu ſumus, et quam omnes gratias non modo retinendas, verum etiam acquirendas putemus. ſpero tibi me cauſam probaſſe; cupio quidem certe. Hermathena tua valde me delectat, et poſita ita belle eſt, ut totum gymnaſium ἡλίου ἀνάθημα eſſe videatur. multum te amamus. vale.

CICERO ATTICO SAL.

2 Lucio Julio Caeſare, C. Marcio Figulo coſſ. filiolo me auctum ſcito, ſalvâ Terentiâ. abs te tam diu nihil literarum? ego de meis ad te rationibus ſcripſi antea diligenter. hoc tempore Catilinam, competitorem noſtrum, defendere cogitamus. judices habemus, quos voluimus, ſumma accuſatoris voluntate. ſpero, ſi abſolutus erit, conjunctiorem illum nobis fore in ratione petitionis: ſin aliter acciderit, humaniter feremus. tuo adventu nobis opus eſt maturo. nam prorſus ſumma ho-

Digitized by Google

minum eſt opinio, tuos familiares, nobiles homines, adverſarios honori noſtro fore. ad eorum voluntatem mihi conciliandam maximo te mihi uſui fore video. quare Januario ineunte, ut conſtituiſti, cura ut Romae ſis.

CICERO ATTICO SAL.

Aviam tuam ſcito deſiderio tui mortuam eſſe, et ſimul, quod verita ſit, ne Latinae in officio non manerent, et in montem Albanum hoſtias non adducerent. ejus rei conſolationem ad te L. Sauſeium miſſurum eſſe arbitror. nos hîc te ad menſem Januarium expectamus, ex quodam rumore, an ex literis tuis ad alios miſſis? nam ad me de eo nihil ſcripſiſti. ſigna, quae nobis curaſti, ea ſunt ad Caietam expoſita. nos ea non vidimus. neque enim exeundi Roma poteſtas nobis fuit. miſimus, qui pro vectura ſolveret. te multum amamus, quod ea abs te diligenter, parvoque curata ſunt. quod ad me ſaepe ſcripſiſti de noſtro amico placando, feci, et expertus ſum omnia: ſed mirandum in modum eſt animo abalienato: quibus de ſuſpicionibus, etſi audiſſe te ar- 3

Digitized by Google

bitror; tamen ex me, cum veneris, cognoſces. Salluſtium praeſentem reſtituere in ejus veterem gratiam non potui. hoc ad te ſcripſi, quod is me accuſare de te ſolebat. at in ſe expertus eſt illum eſſe minus exorabilem, meum ſtudium nec tibi defuiſſe. Tulliolam C. Piſoni, L. filio, Frugi deſpondimus.

CICERO ATTICO SAL.

4 Crebras expectationes nobis tui commoves. nuper quidem, cum jam te adventare arbitraremur, repente abs te in menſem Quintilem rejecti ſumus. nunc vero cenſeo, quod commodo tuo facere poteris, venias ad id tempus, quod ſcribis. obieris Quinti fratris comitia; nos longo intervallo viſeris; Acutilianam controverſiam tranſegeris. hoc me etiam Peduceus, ut ad te ſcriberem, admonuit. putamus enim utile eſſe, te aliquando jam rem tranſigere. mea interceſſio parata et eſt, et fuit. nos hîc incredibili ac ſingulari populi voluntate de C. Macro tranſegimus. cui cum aequi fuiſſemus, tamen multo majorem fructum ex populi exiſtimatione, illo damnato, cepimus, quam

Digitized by Google

ex ipſius, ſi abſolutus eſſet, gratia cepiſſemus. quod ad me de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt; et ornamentum Academiae proprium meae, quod et Hermes commune omnium, et Minerva ſingulare eſt inſigne ejus gymnaſii. quare velim, ut ſcribis, caeteris quoque rebus quam plurimis eum locum ornes. quae mihi antea ſigna miſiſti, ea nondum vidi. in Formiano ſunt; quo ego nunc proficiſci cogitabam. illa omnia in Tuſculanum deportabo. Caietam, ſi quando abundare coepero, ornabo. libros tuos conſerva; et noli deſperare, eos me meos facere poſſe. quod ſi aſſequor, ſupero Craſſum divitiis, atque omnium vicos, et prata contemno.

CICERO ATTICO SAL.

Quantum dolorem acceperim, et quan- 5
to fructu ſim privatus et forenſi, et domeſtico, Lucii fratris noſtri morte, in primis pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes. nam mihi omnia, quae jucunda ex humanitate alterius et moribus homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. quare non dubito, quin tibi quoque id

Digitized by Google

moleſtum ſit, cum et meo dolore moveare, et ipſe omni virtute officioque ornatiſſimum, tuique et ſua ſponte, et meo ſermone amantem, affinem, amicumque amiſeris. quod ad me ſcribis de ſorore tua, teſtis erit tibi ipſa, quantae mihi curae fuerit, ut Quinti fratris animus in eam eſſet is, qui eſſe deberet: quem cum eſſe offenſiorem arbitrarer, eas literas ad eum miſi, quibus et placarem ut fratrem, et monerem ut minorem, et objurgarem ut errantem. itaque ex iis, quae poſtea ſaepe ab eo ad me ſcripta ſunt, confido ita eſſe omnia, ut et oporteat, et velimus. de literarum miſſione ſine cauſa abs te accuſor. nunquam enim a Pomponia noſtra certior ſum factus, eſſe cui literas dare poſſem. porro autem neque mihi accidit ut haberem, qui in Epirum proficiſceretur: neque dum te Athenis eſſe audiebamus. de Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras, ut primum a tuo digreſſu Romam veni, confeceram: ſed accidit, ut et contentione nihil opus eſſet, et ego, qui in te ſatis conſilii ſtatuerim eſſe, mallem Peduceum tibi conſilium per literas, quam me dare. etenim

cum multos dies aures meas Acutilio dediſſem; cujus ſermonis genus tibi notum eſſe arbitror; non mihi grave duxi ſcribere ad te de illius querimoniis, cum eas audire, quod erat ſubodioſum, leve putaſſem. ſed abs te ipſo, qui me accuſas, unas mihi ſcito literas redditas eſſe, cum et otii ad ſcribendum plus, et facultatem dandi majorem habueris. quod ſcribis, etiam ſi cujus animus in te eſſet offenſior, a me recolligi oportere; quid dicas: neque id neglexi: ſed eſt miro quodam modo affectus. ego autem, quae dicenda fuerunt de te, non praeterii. quid autem contendendum eſſet, ex tua putabam voluntate ſtatuere oportere: quam ſi ad me perſcripſeris, intelliges me neque diligentiorem eſſe voluiſſe, quam tu eſſes, neque negligentiorem fore, quam tu velis. de Tadiana re, mecum Tadius locutus eſt, te ita ſcripſiſſe, nihil eſſe jam, quod laboraretur, quoniam hereditas uſucapta eſſet. id mirabamur te ignorare, de tutela legitima, in qua dicitur eſſe puella, nihil uſucapi poſſe. Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere. quae tibi mandavi, et quae tu intelliges convenire

Digitized by Google

noſtro Tuſculano, velim, ut ſcribis, cures, quod ſine moleſtia tua facere poteris. nam nos ex omnibus moleſtiis et laboribus uno illo in loco conquieſcimus, quo fratrem quotidie expectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, et te, et ſororem tuam, et matrem maxime diligit, ſalutemque tibi plurimam adſcribit, et Tulliola, deliciae noſtrae. cura, ut valeas, et nos ames; et tibi perſuadeas, te a me fraternè amari.

CICERO ATTICO SAL.

Non committam poſthac ut me accuſare de epiſtolarum negligentia poſſis. tu modo videto in tanto otio ut par mihi ſis. domum Rabirianam Neapoli, quam tu jam dimenſam, et exaedificatam animo habebas, M. Fonteius emit H-S CCCIↃↃↃ XXX. id te ſcire volui, ſi quid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater, ut mihi videtur, quo volumus animo eſt in Pomponiam, et cum ea nunc in Arpinatibus praediis erat, et ſecum habebat hominem χρηστομαθῆ, D. Turranium. pater nobis deceſſit a. d. VIII. kal. Decembr. haec habebam fere, quae te ſcire

vellem. tu velim, ſi qua ornamenta γυμνασιώδη reperire poteris, quae loci ſint ejus, quem tu non ignoras, ne praetermittas. nos Tuſculano ita delectamur, ut nobiſmetipſis tum denique, cum illò venimus, placeamus. quid agas omnibus de rebus, et quid acturus ſis, fac nos quam diligentiſſime certiores.

CICERO ATTICO SAL.

Apud matrem recte eſt, eaque nobis 7
curae eſt. L. Cincio H-S XXCD conſtitui me curaturum idibus Febr. tu velim ea, quae nobis emiſſe et paraſſe ſcribis, des operam ut quamprimum habeamus: et velim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere poſſis. omnem ſpem delectationis noſtrae, quam, cum in otium venerimus, habere volumus, in tua humanitate poſitam habemus.

CICERO ATTICO SAL.

Apud te eſt ut volumus. mater tua, 8
et ſoror a me, Quintoque fratre diligitur. cum Acutilio ſum locutus. is ſibi negat a ſuo procuratore quidquam ſcriptum eſ-

ſe, et miratur iſtam controverſiam fuiſſe; quod ille recuſarit ſatiſdari, amplius abs te non peti. quod te de Tadiano negotio decidiſſe ſcribis; id ego Tadio et gratum eſſe intellexi, et magnopere jucundum. ille noſter amicus, vir mehercule optimus, et mihi amiciſſimus, ſane tibi iratus eſt. hoc ſi quanti tu aeſtimes ſciam, tum, quid mihi elaborandum ſit, ſcire poſſim. L. Cincio H-S ccIↃↃ ccIↃↃ cccc pro ſignis Megaricis, ut tu ad me ſcripſeras, curavi. Hermae tui Pentelici cum capitibus aeneis, de quibus ad me ſcripſiſti, jam nunc me admodum delectant. quare velim, et eos, et ſigna, et caetera, quae tibi ejus loci, et noſtri ſtudii, et tuae elegantiae eſſe videbuntur, quam plurima, quam primumque mittas, et maxime quae tibi gymnaſii, xyſtique videbuntur eſſe. nam in eo genere ſic ſtudio efferimur, ut abs te adjuvandi, ab aliis prope reprehendendi ſimus. ſi Lentuli navis non erit, quo tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolae noſtrae, tuum munuſculum flagitat, et me, ut ſponſorem, appellat. mî autem abjurare certius eſt, quàm dependere.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Nimium raro nobis abs te literae affe- 9
runtur: cum et multo tu facilius reperias, qui Romam proficiſcantur, quam ego, qui Athenas: et certius tibi ſit, me eſſe Romae, quam mihi, te Athenis. itaque propter hanc dubitationem meam brevior haec ipſa epiſtola eſt: quod cum incertus eſſem ubi eſſes, nolebam illum noſtrum familiarem ſermonem in alienas manus devenire. ſigna Megarica, et Hermas, de quibus ad me ſcripſiſti, vehementer expecto. quidquid ejuſdem generis habebis, dignum Academia tibi quod videbitur, ne dubitaris mittere, et arcae noſtrae confidito. genus hoc eſt voluptatis [meae quae γυμνασιώδη maxime ſunt, ea quaero. Lentulus naves ſuas pollicetur. peto abs te, ut haec cures diligenter. Chilius te rogat, et ego ejus rogatu, εὐμολϖιδῶν ϖάτρια.

CICERO ATTICO SAL.

Cum eſſem in Tuſculano, (erit hoc 10
tibi pro illo tuo, ‘cum eſſem in Ceramico’) veruntamen cum ibi eſſem, Roma

Digitized by Google

puer a ſorore tua miſſus, epiſtolam mihi
abs te allatam dedit, nuntiavitque, eo
ipſo die poſt meridiem iturum eum, qui
ad te proficiſceretur. eo factum eſt, ut e-
piſtolae tuae reſcriberem aliquid; brevi-
tate temporis tam pauca cogerer ſcribe-
re. primum tibi de noſtro amico placan-
do, aut etiam plane reſtituendo pollice-
or. quod ego, et ſi mea ſponte ante faci-
ebam, eo nunc tamen et agam ſtudioſius,
et contendam ab illo vehementius, quod
tantam ex epiſtola voluntatem ejus rei
tuam perſpicere videor. hoc te intelligere
volo, pergraviter illum eſſe offenſum: ſed
quia nullam video gravem ſubeſſe cauſam,
magnopere confido illum fore in officio,
et in noſtra poteſtate. ſigna noſtra, et
Hermeraclas, ut ſcribis, cum commodiſ-
ſime poteris, velim imponas, et ſi quod
aliud οἰκεῖον ejus loci, quem non ignoras,
reperies, et maxime, quae tibi palaeſtrae
gymnaſiique videbuntur eſſe. etenim ibi
ſedens haec ad te ſcribebam, ut me locus
ipſe admoneret. praeterea typos tibi man-
do, quos in tectorio atrioli poſſim inclu-
dere, et putealia ſigillata duo. bibliothe-
cam tuam cave cuiquam deſpondeas,

quamvis acrem amatorem inveneris: nam ego omnes meas vindemiolas eo reſervo, ut illud ſubſidium ſenectuti parem. de fratre, confido ita eſſe, ut ſemper volui et elaboravi. multa ſigna ſunt ejus rei; non minimum, quod ſoror praegnas eſt. de comitiis meis, et tibi me permiſiſſe memini, et ego jampridem hoc communibus amicis, qui te expectant, praedico. te non modo non arceſſam, ſed prohibebo; quod intelligam multo magis intereſſe tua, te agere, quod agendum eſt hoc tempore, quam mea, te adeſſe comitiis. proinde eo animo te velim eſſe, quaſi mei negotii cauſa in iſta loca miſſus eſſes. me autem eum et offendes erga te, et audies, quaſi mihi, ſi qua parta erunt, non modo te praeſente, ſed per te parta ſint. Tulliola tibi diem dat, ſponſorem non appellat.

CICERO ATTICO SAL.

Et mea ſponte faciebam antea, et poſt, 11
duabus epiſtolis tuis perdiligenter in eandem rationem ſcriptis magnopere ſum commotus. eo accidebat hortator aſſiduus Salluſtius, ut agerem quam diligentiſ-

Digitized by Google

ſime cum Lucceio de veſtra vetere gratia reconcilianda. ſed, cum omnia feciſſem, non modo eam voluntatem ejus, quae fuerat erga te, recuperare non potui, verum ne cauſam quidem elicere immutatae voluntatis. tametſi jactat ille quidem illud ſuum arbitrium, et ea, quae, jam tum cum aderas, offendere ejus animum intelligebam; tamen habet quiddam profecto, quod magis in animo ejus inſederit: quod neque epiſtolae tuae, neque noſtra allegatio tam poteſt facile delere, quam tu praeſens non modo oratione,ſed tuo vultu illo familiari tolles; ſi modo tanti putabis id: quod,ſi me audies, et, ſi humanitati tuae conſtare voles, certe putabis. ac, ne illud mirere, cur, cum ego antea ſignificarem tibi per literas,me ſperare illum in noſtra poteſtate fore, nunc idem videar diffidere; incredibile eſt, quanto mihi videatur illius voluntas obſtinatior, et in hac iracundia obfirmatior: ſed haec aut ſanabuntur,cum veneris; aut ei moleſta erunt, in utro culpa erit. quod in epiſtola tua ſcriptum erat,me jam arbitrari deſignatum eſſe; ſcito,nihil tam exercitum eſſe nunc Romae,quam candi-

Digitized by Google

datos, omnibus iniquitatibus; nec quando futura ſint comitia ſciri. verum haec audies de Philadelpho. tu velim, quae Academiae noſtrae paraſti, quamprimum mittas. mire quam illius loci non modo uſus, ſed etiam cogitatio delectat. libros vero tuos cave cuiquam tradas. nobis eos, quemadmodum ſcribis, conſerva. ſummum me eorum ſtudium tenet, ſicut odium jam caeterarum rerum: quas tu incredibile eſt quam brevi tempore quanto deteriores offenſurus ſis, quam reliquiſti.

CICERO ATTICO SAL.

Teucris illa lentum ſane negotium: 12
neque Cornelius ad Terentiam poſtea rediit. opinor, ad Conſidium, Axium, Selicium confugiendum eſt. nam a Caecilio propinqui minore centeſimis nummum movere non poſſunt. ſed, ut ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, aſtutius, lentius vidi. libertum mitto; Tito mandavi; σκήψεις, atque ἀναβολαὶ. ſed neſcio an ταὐτόματον ἡμῶν. nam mihi Pompeiani prodromi nuntiant, aperte Pompeium acturum, Antonio ſuc-

cedi oportere: eodemque tempore aget Praetor ad populum. res ejuſmodi eſt, ut ego nec per bonorum, nec per popularem exiſtimationem honeſte poſſim hominem defendere; nec mihi libeat, quod vel maximum eſt. etenim accidit hoc, quod totum cujuſmodi ſit, mando tibi, ut perſpicias. libertum ego habeo, ſane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem, et clientem tuum. de eo mihi Valerius interpres nuntiat, Chiliuſque ſe audiſſe ſcribit haec; eſſe hominem cum Antonio; Antonium porro in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quaeri, et a me cuſtodem communis quaeſtus libertum eſſe miſſum. non ſum mediocriter commotus: neque tamen credidi: ſed certe aliquid ſermonis fuit. totum inveſtiga, cognoſce, perſpice, et nebulonem illum, ſi quo pacto potes, ex iſtis locis amove. hujus ſermonis Valerius auctorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi plane, totum ut videas cujuſmodi ſit. Pompeium nobis amiciſſimum conſtat eſſe. divortium Muciae vehementer probatur. P. Clodium, Appii filium, credo te audiſſe, cum veſte muliebri depre-

Digitized by Google

henſum domi C. Caeſaris, cum pro populo fieret, eumque per manus ſervulae ſervatum, et eductum; rem eſſe inſigni infamia: quod te moleſte ferre certo ſcio. quid praeterea ad te ſcribam, non habeo. et mehercule eram conturbatior: nam puer feſtivus, anagnoſtes noſter, Soſitheus deceſſerat, meque plus, quam ſervi mors debere videbatur, commoverat. tu velim ſaepe ad nos ſcribas. ſi rem nullam habebis, quod in buccam venerit ſcribito. kal. Januar. M. Meſſala, M. Piſone Coſſ.

CICERO ATTICO SAL.

Accepi tuas tres jam epiſtolas, unam 13 a M. Cornelio, quam tribus Tabernis, ut opinor, ei dediſti; alteram, quam mihi Canuſinus tuus hoſpes reddidit; tertiam, quam, ut ſcribis, ancorâ ſolutâ de phaſelo dediſti. quae fuerunt omnes rhetorum. pure loquuntur, cum humanitatis ſparſae ſale, tum inſignes amoris notis. quibus epiſtolis ſum equidem abs te laceſſitus ad ſcribendum; ſed idcirco ſum tardior, quod non invenio fidelem tabellarium. quotus enim quiſque eſt, qui e-

Digitized by Google

piſtolam paulo graviorem ferre poſſit, niſi eam pellectione relevarit? accedit eo, quod mihi non eſt notum, ut quiſque in Epirum proficiſcatur. ego enim te arbitror, caeſis apud Amaltheam tuam victimis, ſtatim eſſe ad Sicyonem oppugnandum profectum. neque tamen id ipſum certum habeo, quando ad Antonium proficiſcare, aut quid in Epiro temporis ponas. ita neque Achaicis hominibus, neque Epiroticis paulo liberiores literas committere audeo. ſunt autem poſt diſceſſum a me tuum res dignae literis noſtris, ſed non committendae ejuſmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi poſſint. primum igitur ſcito, primum me non eſſe rogatum ſententiam, praepoſitumque eſſe nobis pacificatorem Allobrogum, idque admurmurante Senatu, neque me invito eſſe factum. ſum enim et ab obſervando homine perverſo liber, et ad dignitatem in Republica retinendam contra illius voluntatem ſolutus: et ille ſecundus in dicendo locus habet auctoritatem pene principis, et voluntatem non nimis devinctam beneficio Conſulis. tertius eſt Catulus: quartus

(ſi etiam hoc quaeris) Hortenſius. conſul autem ipſe parvo animo et pravo, tantum cavillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate ridetur, facie magis, quam facetiis, ridiculus, nihil agens cum Republica, ſejunctus ab optimatibus: a quo nihil ſperes boni Reipublicae, quia non vult; nihil metuas mali, quia non audet. ejus autem collega et in me perhonorificus, et partium ſtudioſus ac defenſor bonarum. quin imo leviter inter ſe diſſident. ſed vereor ne hoc, quod infectum eſt, ſerpat longius. credo enim te audiſſe, cum apud Caeſarem pro populo fieret, veniſſe eo muliebri veſtitu virum: idque ſacrificium cum virgines inſtauraſſent, mentionem a Q. Cornificio in Senatu factam: (is fuit princeps; ne tu forte aliquem noſtrûm putes) poſtea rem ex ſenatus-conſulto ad pontifices relatam, idque ab iis nefas eſſe decretum: deinde ex ſenatus-conſulto Conſules rogationem promulgaſſe; uxori Caeſarem nuntium remiſiſſe. in hac cauſa Piſo, amicitia P. Clodii ductus, operam dat, ut ea rogatio, quam ipſe fert, et fert ex ſenatus-conſulto et de religione, antique-

Digitized by Google

tur. Meſſala vehementer adhuc agit ſevere. boni viri precibus Clodii removentur a cauſa; operae comparantur; noſmetipſi, qui Lycurgei a principio fuiſſemus, quotidie demitigamur. inſtat et urget Cato. quid multa? vereor, ne haec, neglecta a bonis, defenſa ab improbis, magnorum Reipublicae malorum cauſa ſint. tuus autem ille amicus, (ſcin' quem dicam? de quo tu ad me ſcripſiſti, poſtea quam non auderet reprehendere, laudare coepiſſe,) nos, ut oſtendit, admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat; occulte, ſed ita ut perſpicuum ſit, invidet: nihil come, nihil ſimplex, ἐν τοῖς πολιτικοῖς honeſtum, nihil illuſtre, nihil forte, nihil liberum. ſed haec ad te ſcribam alias ſubtilius. nam neque adhuc mihi ſatis nota ſunt: et huic terrae filio neſcio cui committere epiſtolam tantis de rebus non audeo. provincias praetores nondum ſortiti ſunt. res eodem eſt loci, quo reliquiſti. τοποθεσίαν, quam poſtulas, Miſeni, et Puteolorum, includam orationi meae. ante d. III. non. Decemb. mendoſe fuiſſe animadverteram. quae laudas ex orationibus, mihi crede, valde mihi

Digitized by Google

placebant: ſed non audebam antea dicere. nunc vero, quod a te probata ſunt, multo mihi ἀττικώτερα videntur. in illam orationem Metellinam addidi quaedam. liber tibi mittetur, quoniam te amor noſtri φιλορήτορα reddidit. novi tibi quidnam ſcribam? quid etiam? Meſſala Conſul Autronianam domum emit H-Sccccxxxvii. quid id ad me, inquies? tantum, quod ea emptione et nos bene emiſſe judicati ſumus: et homines intelligere coeperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam pervenire. Teucris illa lentum negotium eſt, ſed tamen eſt in ſpe. tu iſta confice. a nobis liberiorem epiſtolam expecta. vi. kalend. Febr. M. Meſſala et M. Piſone Coſſ.

CICERO ATTICO SAL. 14

Vereor ne putidum ſit ſcribere ad te, quam ſim occupatus: ſed tamen diſtinebar, ut huic vix tantulae epiſtolae tempus habuerim, atque id ereptum e ſummis occupationibus. prima concio Pompeii qualis fuiſſet, ſcripſi ad te antea, non jucunda miſeris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non gravis. itaque fri-

gebat. tum Piſonis conſulis impulſu leviſſimus tribunus plebis Fuſius in concionem produxit Pompeium. res agebatur in circo Flaminio: et erat in eo ipſo loco, illo die, nundinarum πανήγυρις. quaeſivit ex eo, placeretne ei judices a Praetore legi, quo conſilio idem Praetor uteretur. id autem erat de Clodiana religione ab Senatu conſtitutum. tum Pompeius μάλ' ἀριστοκρατικῶς locutus eſt; Senatuſque auctoritatem ſibi omnibus in rebus maximam videri, ſemperque viſam eſſe, reſpondit, et id multis verbis. poſtea Meſſalla conſul in ſenatu de Pompeio quaeſivit, quid de religione, et de promulgata rogatione ſentiret. locutus ita eſt in Senatu, ut omnia illius ordinis conſulta γενικῶς laudaret: mihique, ut aſſedit, dixit, ſe putare, ſatis ab ſe etiam de iſtis rebus eſſe reſponſum. Craſſus poſteaquam vidit illum excepiſſe laudem ex eo, quod ſuſpicarentur homines ei Conſulatum meum placere, ſurrexit, ornatiſſimeque de meo Conſulatu locutus eſt; ut ita diceret, ſe, quod eſſet ſenator, quod civis, quod liber, quod viveret, mihi acceptum referre; quoties conjugem, quoties domum, quoties pa-

Digitized by Google

triam videret, toties ſe beneficium meum videre. quid multa? totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro, (noſti illas ληκύθυς) valde graviter pertexuit. proxime Pompeium ſedebam. intellexi hominem moveri; utrum Craſſum inire eam gratiam, quam ipſe praetermiſiſſet; an eſſe tantas res noſtras, quae tam libenti Senatu laudarentur, ab eo praeſertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quod meis omnibus literis in Pompeiana laude perſtrictus eſſet. hic dies me valde Craſſo adjunxit: et tamen, ab illo aperte, tecte quidquid eſt datum, libenter accepi. ego autem ipſe, dii boni! quo modo ἐνεπερπερευσάμην novo auditori Pompeio? ſi unquam mihi περίοδοι, ſi καμπαὶ, ſi ἐνθυμήματα, ſi κατασκευαὶ ſuppeditaverunt, illo tempore. quid multa? clamores. et enim haec erat ὑπόθεσις, de gravitate ordinis, de equeſtri concordia, de conſenſione Italiae, de immortuis reliquiis conjurationis, de vilitate, de otio. noſti jam in hac materia ſonitus noſtros: tanti fuerunt, ut ego eo brevior ſim, quod eos uſque iſtinc ex-

Digitized by Google

auditos putem. Romanae autem ſe res ſic habent. Senatus ἄρειος πάγος. nihil conſtantius, nihil ſeverius, nihil fortius. nam cum dies veniſſet rogationi ex ſenatusconſulto ferendae, concurſabant barbatuli juvenes, totus ille grex Catilinae, duce filiola Curionis; et populum, ut antiquaret, rogabant. Piſo autem Conſul, lator rogationis, idem erat diſſuaſor. operae Clodianae pontes occuparant. tabellae miniſtrabantur, ita ut nulla daretur UTI ROGAS. hic tibi Roſtra Cato advolat, convicium Piſoni Conſuli mirificum facit; ſi id eſt convicium, vox plena gravitatis, plena auctoritatis, plena denique ſalutis. accedit eodem etiam noſter Hortenſius, multi praeterea boni. inſignis vero opera Favonii fuit. hoc concurſu optimatum comitia dimittuntur: Senatus vocatur. cum decerneretur frequenti Senatu, contra pugnante Piſone, ad pedes omnium ſingillatim accidente Clodio, ut Conſules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam; homines ad XV Curioni nullum ſenatusconſultum facienti aſſenſerunt: ex altera parte facile CCCC fuerunt. acta res eſt.

Digitized by Google

Fuſius tertium conceſſit. Clodius conciones miſeras habebat, in quibus Lucullum, Hortenſium, C. Piſonem, Meſſallam conſulem contumelioſe laedebat; me tantum comperiſſe omnia criminabatur. Senatus et de provinciis Praetorum, et de legationibus, et de caeteris rebus decernebat, ut, ante quam rogatio lata eſſet, ne quid ageretur. habes res Romanas. ſed tamen etiam illud, quod non ſperaram, audi. Meſſalla conſul eſt egregius, fortis, conſtans, diligens, noſtri laudator, amator, imitator. ille alter uno vitio minus vitioſus; quod iners, quod ſomni plenus, quod imperitus, quod ἀπρακτότατος, ſed voluntate ita καχέκτης, ut Pompeium poſt illam concionem, qua ab eo Senatus laudatus eſt, odiſſe coeperit. itaque mirum in modum omnes a ſe bonos alienavit. neque id magis amicitia Clodii adductus facit, quam ſtudio perditarum rerum, atque partium. ſed habet ſui ſimilem in magiſtratibus, praeter Fuſium, neminem. bonis utimur Tribunis plebis, Cornuto vero pſeudo-Catone. quid quaeris? nunc ut ad privata redeam, Τεῦκρις promiſſa patravit. tu mandata ef-

ſice, quae recepiſti. Quintus frater, qui Argiletani aedificii reliquum dodrantem emit H-S DCCXXV, Tuſculanum venditat, ut, ſi poſſit, emat Pacilianam domum. cum Lucceio in gratiam redi. video hominem valde petiturire. navabo operam. tu quid agas, ubi ſis, cujuſmodi iſtae res ſint, fac me quam diligentiſſime certiorem. id. Febr.

CICERO ATTICO SAL.

15 Aſiam Quinto, ſuaviſſimo fratri, obtigiſſe audiſti: non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quam ullius noſtrûm literae nuntiarint. nunc quoniam et laudis avidiſſimi ſemper fuimus, et praeter caeteros φιλέλληνες et ſumus, et habemur, et multorum odia, atque inimicitias Reipublicae cauſa ſuſcepimus; πάντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, curaque effice, ut ab omnibus et laudemur, et amemur. his de rebus plura ad te in ea epiſtola ſcribam, quam ipſi Quinto dabo. tu me, velim, certiorem facias, quid de meis mandatis egeris; atque etiam, quid de tuo negotio. nam ut Brunduſio profectus es, nullae mihi abs te ſunt redditae literae. valde aveo ſcire quid agas. idib. Mart.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Quaeris ex me, quid acciderit de ju- 16
dicio, quod tam praeter opinionem omnium factum ſit: et ſimul vis ſcire, quo modo ego minus, quam ſoleam, proeliatus ſim: reſpondebo tibi ὕϛερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. ego enim, quamdiu Senatus auctoritas mihi defendenda fuit, ſic acriter, et vehementer proeliatus ſum, ut clamor concurſuſque maxima cum mea laude fierent. quod ſi tibi unquam ſum viſus in Republica fortis, certe me in illa cauſa admiratus eſſes. cum enim ille ad conciones confugiſſet; in iiſque meo nomine ad invidiam uteretur, dii immortales! quas ego pugnas, et quantas ſtrages edidi? quos impetus in Piſonem, in Curionem, in totam illam manum feci? quo modo ſum inſectatus levitatem ſenum, libidinem juventutis? ſaepe, ita me dii juvent! te non ſolum auctorem conſiliorum meorum, verum etiam ſpectatorem pugnarum mirificarum deſideravi. poſtea vero quam Hortenſius excogitavit, ut legem de religione Fuſius Tribunus plebis ferret; in qua nihil aliud a Conſulari

rogatione differebat, niſi judicum genus; (in eo autem erant omnia) pugnavitque, ut ita fieret; quod et ſibi, et aliis perſuaſerat, nullis illum judicibus effugere poſſe: contraxi vela, perſpiciens inopiam judicum; neque dixi quicquam pro teſtimonio, niſi quod erat ita notum, atque teſtatum, ut non poſſem praeterire. itaque, ſi cauſam quaeris abſolutionis, (ut jam πρὸς τὸ πρότερον revertar) egeſtas judicum fuit, et turpitudo. id autem ut accideret, commiſſum eſt Hortenſii conſilio: qui dum veritus eſt, ne Fuſius ei legi intercederet, quae ex ſenatus-conſulto ferebatur, non vidit illud, ſatius eſſe illum in infamia relinqui ac ſordibus, quam infirmo judicio committi. ſed ductus odio properavit rem deducere in judicium; cum illum plumbeo gladio jugulatum iri tamen diceret. ſed judicium, ſi quaeris, quale fuerit, incredibili exitu; ſic, uti nunc ex eventu ab aliis, a me tamen ex ipſo initio conſilium Hortenſii reprehendatur. nam ut rejectio facta eſt clamoribus maximis; cum accuſator, tanquam Cenſor bonus, homines nequiſſimos rejiceret: reus, tanquam clemens la-

Digitized by Google

niſta, frugaliſſimum quemque ſecerneret; ut primum judices conſederunt, valde diffidere boni coeperunt. non enim unquam turpior in ludo talario conſeſſus fuit. maculoſi ſenatores, nudi equites, tribuni non tam aerati, quam, ut appellantur, aerarii. pauci tamen boni inerant, quos rejectione fugare ille non potuerat; qui moeſti inter ſui diſſimiles, et moerentes ſedebant, et contagione turpitudinis vehementer permovebantur. hic, ut quaeque res ad conſilium primis poſtulationibus referebatur, incredibilis erat ſeveritas, nulla varietate ſententiarum: nihil impetrarat reus: plus accuſatori dabatur, quam poſtulabat: triumphabat (quid quaeris?) Hortenſius ſe vidiſſe tantum: nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur. me vero teſte producto, credo te ex acclamatione Clodii advocatorum audiſſe, quae conſurrectio judicum facta ſit, ut me circumſteterint, ut aperte jugula ſua pro meo capite P. Clodio oſtentarint. quae mihi res multo honorificentior viſa eſt, quam aut illa, cum jurare tui cives Xenocratem teſtimonium dicentem prohibuerunt; aut

cum tabulas Metelli Numidici, cum hae, ut mos eſt, circumferrentur, noſtri judices aſpicere noluerunt; multo haec, inquam, noſtra res major. itaque judicum vocibus, cum ego ſic ab iis, ut ſalus patriae, defenderer, fractus reus, et una patroni omnes conciderunt. ad me autem eadem frequentia poſtridie convenit, qua cum abiens conſulatu ſum domum reductus. clamare praeclari Areopagitae, ſe non eſſe venturos, niſi praeſidio conſtituto. refertur ad conſilium; una ſola ſententia praeſidium non deſideravit. defertur res ad ſenatum; graviſſime, ornatiſſimeque decernitur: laudantur judices: datur negotium magiſtratibus: reſponſurum hominem nemo arbitrabatur. ἔσπετε νῦν μοι μῶσαι, ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. noſti Calvum, ex Nanneianis illum, illum laudatorem meum, de cujus oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram. biduo per unum ſervum, et eum ex gladiatorio ludo, confecit totum negotium: arceſſivit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. jam vero (ô dii boni, rem perditam!) etiam noctes certarum mulierum, atque adoleſcentulorum nobilium

Digitized by Google

introductiones nonnullis judicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita, ſummo diſceſſu bonorum, pleno foro ſervorum, XXV judices ita fortes tamen fuerunt, ut, ſummo propoſito periculo, vel perire maluerint, quam perdere omnia. XXXI fuerunt, quos fames magis, quam fama, commoverit. quorum Catulus cum vidiſſet quendam, Quid vos, inquit, praeſidium a nobis poſtulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis? habes, ut breviſſime potui, genus judicii, et cauſam abſolutionis. quaeris deinceps, qui nunc ſit ſtatus rerum, et qui meus. reipublicae ſtatum illum, quem tu meo conſilio, ego divino confirmatum putabam, qui bonorum omnium conjunctione, et auctoritate Conſulatus mei fixus, et fundatus videbatur, niſi quis nos deus reſpexerit, elapſum ſcito eſſe de manibus uno hoc judicio: ſi judicium eſt, triginta homines populi Romani leviſſimos, ac nequiſſimos, nummulis acceptis, jus ac fas omne delere, et, quod omnes non modo homines, verum etiam pecudes factum eſſe ſciant, id Talnam, et Plautum, et Spongiam, et caeteras hujuſmodi quiſ-

quilias ſtatuere, nunquam eſſe factum. ſed tamen, ut te de Republica conſoler, non ita, ut ſperarunt mali, tanto impoſito Reipublicae vulnere, alacris exultat improbitas in victoria. nam plane ita putaverunt, cum religio, cum pudicitia, cum judiciorum fides, cum ſenatus auctoritas concidiſſet, fore, ut aperte victrix nequitia, ac libido poenas ab optimo quoque peteret ſui doloris, quem improbiſſimo cuique inuſſerat ſeveritas Conſulatus mei. idem ego ille, (non enim mihi videor inſolenter gloriari, cum de me apud te loquor, in ea praeſertim epiſtola, quam nolo aliis legi) idem, inquam, ego recreavi afflictos animos bonorum unumquemque confirmans, excitans: inſectandis vero, exagitandiſque nummariis judicibus, omnem omnibus ſtudioſis, ac fautoribus illius victoriae παῤῥησίαν eripui: Piſonem conſulem nulla in re conſiſtere unquam ſum paſſus: deſponſam homini jam Syriam ademi: ſenatum ad priſtinam ſuam ſeveritatem revocavi, atque abjectum excitavi: Clodium praeſentem fregi in ſenatu, cum oratione perpetua, pleniſſima gravitatis, tum al-

tercatione ejuſmodi, ex qua licet pauca deguſtes. nam caetera non poſſunt habere neque vim, neque venuſtatem, remoto illo ſtudio contentionis, quem ἀγῶνα vos appellatis. nam, ut idib. Maii in ſenatum convenimus, rogatus ego ſententiam multa dixi de ſumma Republica, atque ille locus inductus a me eſt divinitus; ne, una plaga accepta, patres conſcripti conciderent, ne deficerent: vulnus eſſe ejuſmodi, quod mihi nec diſſimulandum, nec pertimeſcendum videretur: ne aut metuendo ignaviſſimi, aut ignorando ſtultiſſimi judicaremur. bis abſolutum eſſe Lentulum, bis Catilinam: hunc tertium jam eſſe a judicibus in Rempublicam immiſſum. erras, Clodi, non te judices urbi, ſed carceri reſervarunt; neque te retinere in civitate, ſed exilio privare voluerunt. quamobrem, Patres conſcripti, erigite animos, retinete veſtram dignitatem. manet illa in Republica bonorum conſenſio: dolor acceſſit bonis viris; virtus non eſt imminuta: nihil eſt damni factum novi; ſed quod erat, inventum eſt: in unius hominis perditi judicio plures ſimiles reperti ſunt. ſed quid

Digitized by Google

ago? pene orationem in epiſtola incluſi. redeo ad altercationem. ſurgit pulchellus puer: objicit mihi, 'me ad Baias fu-'iſſe.' falſum: ſed tamen quid hoc? ſimile eſt, inquam, quaſi dicas in operto fuiſſe. 'quid, inquit, homini Arpinati 'cum aquis caldis?' narra, inquam, patrono tuo, qui Arpinates aquas concupivit: noſti enim marinas. 'quouſque, inquit, hunc regem feremus?' regem appellas, inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autem Regis hereditatem ſpe devorarat. 'domum, inquit, 'emiſti.' putes, inquam, dicere, judices emiſti. 'juranti, inquit, tibi non cre-'diderunt.' mihi vero, inquam, XXV judices crediderunt: XXXI, quoniam nummos ante acceperunt, tibi nihil crediderunt. magnis clamoribus afflictus conticuit, et concidit. noſter autem ſtatus eſt hic. apud bonos iidem ſumus, quos reliquiſti; apud ſordem urbis, et faecem multo melius nunc, quam reliquiſti, nam et illud nobis non obeſt, videri noſtrum teſtimonium non valuiſſe. miſſus eſt ſanguis invidiae ſine dolore, atque etiam hoc magis, quod omnes illi fautores

Digitized by Google

illius flagitii, rem manifeſtam illam re-demptam eſſe a judicibus confitentur. accedit illud, quod illa concionalis hirudo aerarii, miſera ac jejuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligi putat: et hercule multa et jucunda conſuetudine conjuncti inter nos ſumus, uſque eo, ut noſtri iſti comiſſatores conjurationis, barbatuli juvenes, illum in ſermonibus Cnaeum Ciceronem appellent. itaque et ludis, et gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας ſine ulla paſtoritia fiſtula auferebamus. nunc eſt expectatio comitiorum: in qua omnibus invitis trudit noſter Magnus Auli filium: atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, ſed quibus Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quae modo aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere. Conſul autem ille, Doterionis hiſtrionis ſimilis, ſuſcepiſſe negotium dicitur, et domi diviſores habere: quod ego non credo. ſed ſenatus-conſulta duo jam facta ſunt odioſa, quod in Conſulem facta putantur, Catone et Domitio poſtulante; unum, ut apud magiſtratus inquiri liceret; alterum, cujus domi diviſores haberent, adverſus rempub-

licam. Lurco autem, tribunus plebis, qui magiſtratum ſimul cum lege Aelia iniit, ſolutus eſt et Aeliâ, et Fuſiâ, ut legem de ambitu ferret; quam ille bono auſpicio claudus homo promulgavit. ita comitia in ante diem VI. kal. Sext. dilata ſunt. novi eſt in lege hoc, ut, qui nummos in tribu pronuntiarit, ſi non dederit, impune ſit; ſin dederit, ut, quoad vivat, ſingulis tribubus H-S ciↃ ciↃ ciↃ debeat. dixi, hanc legem P. Clodium jam ante ſervaſſe: pronuntiare enim ſolitum eſſe, et non dare. ſed heus tu, videſne conſulatum illum noſtrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν vocabat, ſi hic factus erit, fabam mimum futurum? quare, ut opinor, φιλοσοφητέον, id quod tu facis, et iſtos Conſulatus non flocci ἰατέον. quod ad me ſcribis, te in Aſiam ſtatuiſſe non ire; equidem mallem ut ires: ac vereor ne quid in iſta re minus commode fiat. ſed tamen non poſſum reprehendere conſilium tuum, praeſertim cum egomet in provinciam non ſim profectus. epigrammatis tuis, quae in Amaltheo poſuiſti, contenti erimus, praeſertim cum et Chilius nos reliquerit, et Archias nihil de me ſcripſerit: ac vereor, ne, Lucullis

quoniam Graecum poëma condidit, nunc ad Caecilianam fabulam ſpectet. Antonio, tuo nomine gratias egi; eamque epiſtolam Manlio dedi. ad te ideo antea rarius ſcripſi, quod non habebam idoneum, cui darem, nec ſatis ſciebam, quid darem. vale. te vindicavi. Cincius ſi quid ad me tui negotii detulerit, ſuſcipiam. ſed nunc magis in ſuo eſt occupatus; in quo ego ei non deſum. tu, ſi uno in loco es futurus, crebras a nobis literas exſpecta; aſt plures etiam ipſe mittito. velim, ad me ſcribas, cujuſmodi ſit Ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσίᾳ; et quae poëmata, quaſque hiſtorias de Ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. ego tibi aliquid de meis ſcriptis mittam. nihil erat abſoluti.

CICERO ATTICO SAL.

Magna mihi varietas voluntatis, et 17
diſſimilitudo opinionis, ac judicii Quinti fratris mei, demonſtrata eſt ex literis tuis, in quibus ad me epiſtolarum illius exempla miſiſti. qua ex re, et moleſtia ſum tanta affectus, quantum mihi meus amor ſummus erga utrumque veſtrum af-

ferre debuit; et admiratione, quidnam accidiſſet, quod afferret Quinto fratri meo aut offenſionem tam gravem, aut commutationem tantam voluntatis. atque illud a me jam ante intelligebatur, quod te quoque ipſum diſcedentem a nobis ſuſpicari videbam, ſubeſſe neſcio quid opinionis incommodae, ſauciumque ejus animum; et inſediſſe quaſdam odioſas ſuſpiciones: quibus ego mederi cum cuperem antea ſaepe, et vehementius etiam poſt ſortitionem provinciae, nec tantum intelligebam ei eſſe offenſionis, quantum literae tuae declarant; nec tantum proficiebam, quantum volebam. ſed tamen hoc me ipſe conſolabar, quod non dubitabam, quin te ille aut Dyrrachii, aut in iſtis locis uſpiam viſurus eſſet. quod cum accidiſſet; confidebam, ac mihi perſuaſeram fore, ut omnia placarentur inter vos non modo ſermone, ac diſputatione, ſed conſpectu ipſo, congreſſuque veſtro. nam, quanta ſit in Quinto fratre meo comitas, quanta jucunditas, quam mollis animus et ad accipiendam, et ad deponendam offenſionem, nihil attinet me ad te, qui ea noſti, ſcribere. ſed accidit perincommo-

de, quod eum nuſquam vidiſti. valuit enim plus, quod erat illi nonnullorum artificiis inculcatum, quam aut officium, aut neceſſitudo, aut amor veſter ille priſtinus, qui plurimum valere debuit. atque hujus incommodi culpa ubi reſideat, facilius poſſum exiſtimare, quam ſcribere. vereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. nam ſic intelligo; ut nihil a domeſticis vulneris factum ſit, illud quidem, quod erat, eos certe ſanare potuiſſe. ſed hujuſce rei totius vitium, quod aliquanto etiam latius patet, quam videtur, praeſenti tibi commodius exponam. de iis literis, quas ad te Theſſalonica miſit, et de ſermonibus, quos ab illo et Romae apud amicos tuos, et in itinere habitos putas; ecquid tantum cauſae ſit, ignoro: ſed omnis in tua poſita eſt humanitate mihi ſpes hujus levandae moleſtiae. nam, ſi ita ſtatueris, et irritabiles animos eſſe optimorum ſaepe hominum, et eoſdem placabiles; et eſſe hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiamque naturae plerumque bonitati; et, id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſive incommoda, ſive vitia, ſive injurias eſſe tolerandas;

Digitized by Google

facile haec, quemadmodum ſpero, mitigabuntur. quod ego ut facias, te oro. nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, neminem eſſe meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur. illa pars epiſtolae tuae minime fuit neceſſaria, in qua exponis, quas facultates aut provincialium, aut urbanorum commodorum, et aliis temporibus, et me ipſo conſule, praetermiſeris. mihi enim perſpecta eſt ingenuitas, et magnitudo animi tui: neque ego inter me, atque te quicquam intereſſe unquam duxi, praeter voluntatem inſtitutae vitae: quod me ambitio quaedam ad honorum ſtudium, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honeſtum otium duxit. vera quidem laude probitatis, diligentiae, religionis, neque me tibi, neque quemquam antepono. amoris vero erga me, cum a fraterno amore, domeſticoque diſceſſi, tibi primas defero. vidi enim, vidi, penituſque perſpexi in meis variis temporibus et ſollicitudines, et laetitias tuas. fuit mihi ſaepe et laudis noſtrae gratulatio tua jucunda, et timoris conſolatio grata. quin mihi nunc, te abſente, non ſolum conſi-

Digitized by Google

lium, quo tu excellis, ſed etiam ſermonis communicatio, quae mihi ſuaviſſima tecum ſolet eſſe, maxime deeſt. quid dicam in publica re? quo in genere mihi negligenti eſſe non licet; an in forenſi labore? quem antea propter ambitionem ſuſtinebam; nunc, ut dignitatem tueri gratia poſſim; an in ipſis domeſticis negotiis? in quibus ego cum antea, tum vero poſt diſceſſum fratris te, ſermoneſque noſtros deſidero. poſtremo non labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenſes res, non domeſticae, non publicae, non privatae carere diutius tuo ſuaviſſimo, atque amantiſſimo conſilio, ac ſermone poſſunt. atque harum rerum commemorationem verecundia ſaepe impedivit utriuſque noſtrûm. nunc autem ea fuit neceſſaria propter eam partem epiſtolae tuae, per quam te ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos eſſe voluiſti. atque in iſta incommoditate alienati illius animi, et offenſi, illud ineſt tamen commodi, quod et mihi, et caeteris amicis tuis nota fuit, et abs te aliquando teſtificata tua voluntas omittendae provinciae; ut, quod una non eſtis, non diſ-

Digitized by Google

ſenſione, ac diſſidio veſtro, ſed voluntate, ac judicio tuo factum eſſe videatur. quare et illa, quae violata, expiabuntur; et haec noſtra, quae ſunt ſanctiſſime conſervata, ſuam religionem obtinebunt. nos hic in republica infirma, miſera, commutabilique verſamur. credo enim te audiſſe, noſtros Equites, pene a ſenatu eſſe disjunctos; qui primum illud valde graviter tulerunt, promulgatum ex ſenatus-conſulto fuiſſe, ut de iis, qui ob judicandum accepiſſent, quaereretur. qua in re decernenda cum ego caſu non affuiſſem, ſenſiſſemque id equeſtrem ordinem ferre moleſte, neque aperte dicere; objurgavi ſenatum, ut mihi viſus ſum, ſumma cum auctoritate; et in cauſa non verecunda admodum gravis et copioſus fui. ecce aliae deliciae Equitum, vix ferendae, quas ego non ſolum tuli, ſed etiam ornavi. Aſiani, qui de Cenſoribus conduxerant, queſti ſunt in Senatu, ſe, cupiditate prolapſos, nimium magno conduxiſſe: ut induceretur locatio, poſtulaverunt. ego princeps in adjutoribus, atque adeo ſecundus. nam ut illi auderent hoc poſtulare Craſſus eos impulit. invidioſa res,

Digitized by Google

turpis poſtulatio, et confeſſio temeritatis. ſummum erit periculum, ne, ſi nihil impetraſſent, plane alienarentur a Senatu. huic quoque rei ſubventum eſt maxime a nobis; perfectumque, ut frequentiſſimo Senatu, et libentiſſimo uterentur, multaque a me de ordinum dignitate, et concordia dicta ſunt kal. Decemb. et poſtridie. neque adhuc res confecta eſt, ſed voluntas Senatus perſpecta. unus enim contradixerat Metellus Conſul deſignatus. quin erat dicturus (ad quem propter diei brevitatem perventum non eſt) heros ille noſter Cato. ſic ego conſervans rationem, inſtitutionemque noſtram, tueor, ut poſſum, illam a me conglutinatam concordiam. ſed tamen, quoniam iſta ſunt infirma, munitur quaedam nobis ad retinendas opes noſtras tuta, ut ſpero, via, quam tibi literis ſatis explicare non poſſum; ſignificatione parva oſtendam tamen. utor Pompeio familiariſſime. video quid dicas. cavebo, quae ſunt cavenda: ac ſcribam aliàs ad te de meis conſiliis capeſſendae Reipublicae plura. Lucceium ſcito Conſulatum habere in animo ſtatim petere, duo enim ſoli dicun-

Digitized by Google

tur petituri. Caeſar cum eo coire per Arrium cogitat: et Bibulus cum hoc ſe putat per C. Piſonem poſſe conjungi. rides? non ſunt haec ridicula, mihi crede. quid aliud ſcribam ad te? quid? multa ſunt: ſed in aliud tempus. te ſi expectari velis, cures ut ſciam. jam illud modeſte rogo, quod maxime cupio, ut quamprimum venias. nonis Decemb.

CICERO ATTICO SAL.

18 Nihil mihi nunc ſcito tam deeſſe, quam hominem eum, qui-cum omnia, quae me cura aliqua afficiunt, una communicem: qui me amet, qui ſapiat, quicum ego colloquar, nihil fingam, nihil diſſimulem, nihil obtegam. abeſt enim frater ἀφελέστατος, et amantiſſimus: Metellus non homo, ſed littus, atque aër, et ſolitudo mera: tu autem, qui ſaepiſſime curam, et angorem animi mei ſermone, et conſilio levaſti tuo; qui mihi et in publica re ſocius, et in privatis omnibus conſcius, et omnium meorum ſermonum, et conſiliorum particeps eſſe ſoles, ubinam es? ita ſum ab omnibus deſtitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, et

Digitized by Google

filiola, et mellito Cicerone conſumitur. nam illae ambitioſae noſtrae fucoſaeque amicitiae ſunt in quodam ſplendore forenſi; fructum domeſticum non habent. itaque, cum bene completa domus eſt, tempore matutino, cum ad forum ſtipati gregibus amicorum deſcendimus, reperire ex magna turba neminem poſſumus, quocum aut jocari libere, aut ſuſpirare familiariter poſſimus. quare te expectamus, te deſideramus, te jam etiam arceſſimus. multa enim ſunt, quae me ſollicitant anguntque, quae mihi videor, aures nactus tuas, unius ambulationis ſermone exhaurire poſſe. ac domeſticarum quidem ſollicitudinum aculeos omnes, et ſcrupulos occultabo: neque ego huic epiſtolae, atque ignoto tabellario committam. atque hi (nolo enim te permoveri) non ſunt permoleſti, ſed tamen inſident, et urgent, et nullius amantis conſilio, aut ſermone requieſcunt. in Republica vero, quanquam animus eſt praeſens, tamen voluntas etiam atque etiam ipſa medicinam effugit. nam, ut ea breviter, quae poſt tuum diſceſſum acta ſunt, colligam, jam exclames neceſſe eſt, res Romanas

diutius ſtare non poſſe. etenim poſt profectionem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in cauſam fabulae Clodianae: in qua ego nactus, ut mihi videbar, locum reſecandae libidinis, et coërcendae juventutis, vehemens fui, et omnes profudi vires animi, atque ingenii mei, non odio adductus alicujus, ſed ſpe Reipublicae corrigendae, et ſanandae civitatis. afflicta Reſpublica eſt empto, ſtupratoque judicio. vide, quae ſint poſtea conſecuta. conſul eſt impoſitus is nobis, quem nemo praeter nos philoſophos aſpicere ſine ſuſpirio poſſet. quantum hoc vulnus? facto ſenatus-conſulto de ambitu, de judiciis, nulla lex perlata, exagitatus Senatus, alienati Equites Romani. ſic ille annus duo firmamenta Reipublicae per me unum conſtituta, evertit; nam et Senatûs auctoritatem abjecit; et ordinum concordiam disjunxit. inſtat hîc nunc ille annus egregius. ejus initium ejuſmodi fuit, ut anniverſaria ſacra Juventutis non committerentur. nam M. Luculli uxorem Memmius ſuis ſacris initiavit. Menelaus, aegre id paſſus, divortium fecit. quanquam ille paſtor Idaeus Mene-

Digitized by Google

laum ſolum contempſerat: hic noſter Paris tam Menelaum, quam Agamemnonem, liberum non putavit. eſt autem C. Herennius quidam Tribunus plebis, quem tu fortaſſe ne noſti quidem: tametſi potes noſſe: tribulis enim tuus eſt; et Sextus, pater ejus nummos vobis dividere ſolebat. is ad plebem P. Clodium traducit; idemque fert, ut univerſus populus in campo Martio ſuffragium de re Clodii ferat. hunc ego accepi in Senatu, ut ſoleo: ſed nihil eſt illo homine lentius. Metellus eſt Conſul egregius, et nos amat; ſed imminuit auctoritatem ſuam, quod habet dicis cauſa promulgatum illud idem de Clodio. Auli autem filius, ô dii immortales! quam ignavus, ac ſine animo miles, quam dignus, qui Palicano, ſicut facit, os ad male audiendum quotidie praebeat! Agraria autem promulgata eſt a Flavio, ſane levis, eadem fere, quae fuit Plotia. ſed interea πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ' ὄναρ quiſquam inveniri poteſt. qui poterat, familiaris noſter (ſic eſt enim; volo te hoc ſcire) Pompeius togulam illam pictam ſilentio tuetur ſuam. Craſſus verbum nullum contra gratiam. caeteros jam

noſti: qui ita ſunt ſtulti, ut amiſſa Republica piſcinas ſuas fore ſalvas ſperare videantur. unus eſt qui curet, conſtantia magis, et integritate, quam, ut mihi videtur, conſilio, aut ingenio, Cato; qui miſeros publicanos, quos habuit amantiſſimos ſui, tertium jam menſem vexat, neque iis a Senatu reſponſum dari patitur. ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quam publicanis reſponſum ſit. quare etiam legationes rejectum iri puto. nunc vides, quibus fluctibus jactemur: etſi ex iis, quae ſcripſimus, tanta etiam a me non ſcripta perſpicis. reviſe nos aliquando, et quanquam ſunt haec loca fugienda, quo te voco, tamen fac ut amorem noſtrum tanti aeſtimes, ut eo vel cum his moleſtiis perfrui velis. nam ne abſens cenſeare, curabo edicendum, et proponendum locis omnibus. ſub luſtrum autem cenſeri, germani negotiatoris eſt. quare cura, ut te quamprimum videamus. kal. Febr. Q. Metello, et L. Afranio Coſſ.

CICERO ATTICO SAL.

Non modo, ſi mihi tantum eſſet otii, 19
quantum eſt tibi, verum etiam, ſi tam breves epiſtolas velim mittere, quam tu ſoles facere, te ſuperarem, et in ſcripto multo eſſem crebrior, quam tu: ſed ad ſummas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quod nullam a me epiſtolam ad te ſino abſque argumento ac ſententia pervenire. et primum tibi, ut aequum eſt, civi amanti patriam, quae ſunt in Republica, exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi ſumus, ſcribemus etiam de nobis ea, quae ſcire te non nolle arbitramur. atque in Republica nunc quidem maxime Gallici belli verſatur metus. nam Edui, fratres noſtri, pugnant: Sequani permale pugnarunt: et Helvetii ſine dubio ſunt in armis, excurſioneſque in provinciam faciunt. Senatus decrevit, ut Conſules duas Gallias ſortirentur, delectus haberetur, vacationes ne valerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliae civitates, darentque operam, ne eae cum Helvetiis ſe jungerent. legati ſunt Q. Me-

Digitized by Google

tellus Creticus, et L. Flaccus, et, τὸ ἐπὶ τῷ φακῷ μύρον, Lentulus Clodiani filius. atque hoc loco illud non queo praeterire, quod, cum de conſularibus mea prima ſors exiſſet, una voce Senatus frequens retinendum me in urbe cenſuit. hoc idem poſt me Pompeio accidit, ut nos duo, quaſi pignora Reipublicae retinere videremur. quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα expectem, cum haec domi naſcantur? urbanae autem res ſic ſe habent. Agraria lex a Flavio Tribuno plebis vehementer agitabatur auctore Pompeio: quae nihil populare habebat, praeter auctorem. ex hac ego lege, ſecunda concionis voluntate, omnia illa tollebam, quae ad privatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpurnio Coſſ. publicus fuiſſet: Syllanorum hominum poſſeſſiones confirmabam: Volaterranos, et Arretinos, quorum agrum Sylla publicarat, neque diviſerat, in ſua poſſeſſione retinebam: unam rationem non rejiciebam, ut ager hac adventitia pecunia emeretur, quae ex novis vectigalibus per quinquennium reciperetur. huic toti rationi agrariae Se-

Digitized by Google

natus adverſabatur, ſuſpicans Pompeio novam quandam potentiam quaeri. Pompeius vero ad voluntatem perferendae legis incubuerat. ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omnium privatorum poſſeſſiones: is enim eſt noſter exercitus, hominum, ut tute ſcis, locupletium. populo autem, et Pompeio (nam id quoque volebam) ſatisfaciebam emptione: qua conſtituta diligenter, et ſentinam urbis exhauriri, et Italiae ſolitudinem frequentari poſſe arbitrabar. ſed haec tota res interpellata bello refrixerat. Metellus eſt conſul ſane bonus, et nos admodum diligit. ille alter ita nihil eſt, ut plane quid emerit neſciat. haec ſunt in Republica, niſi etiam illud ad Rempublicam putes pertinere, Herennium quendam, Tribunum plebis, tribulem tuum, ſane hominem nequam, atque egentem, ſaepe jam de P. Clodio ad plebem traducendo agere coepiſſe. huic frequenter intercedìtur. haec ſunt, ut opinor, in Republica. ego autem, ut ſemel Nonarum illarum Decembrium, junctam invidia, ac multorum inimicitiis, eximiam quandam, atque immortalem gloriam conſe-

cutus ſum; non deſtiti eadem animi magnitudine in Republica verſari, et illam inſtitutam ac ſuſceptam dignitatem tueri. ſed poſtea quam primum Clodii abſolutione levitatem, infirmitatemque judiciorum perſpexi; deinde vidi noſtros publicanos facile a Senatu disjungi, quanquam a me ipſo non divellerentur: tum autem beatos homines (hos piſcinarios dico, amicos tuos) non obſcure nobis invidere: putavi, mihi majores quaſdam opes, et firmiora praeſidia eſſe quaerenda. itaque primum eum, qui nimium diu de rebus noſtris tacuerat, Pompeium adduxi in eam voluntatem, ut in Senatu non ſemel, ſed ſaepe, multiſque verbis hujus mihi ſalutem imperii, atque orbis terrarum adjudicarit. quod non tamen interfuit mea, (neque enim illae res aut ita ſunt obſcurae, ut teſtimonium, aut ita dubiae, ut laudationem deſiderent) quam Reipublicae, quod erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex rerum illarum diſſenſione arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate conjunxi, ut uterque noſtrûm in ſua ratione munitior, et in Republica

Digitized by Google

firmior hac conjunctione eſſe poſſit. odia autem illa libidinoſae et delicatae juventutis, quae erant in me incitata, ſic mitigata ſunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. nihil jam denique a me aſperum in quemquam ſit, nec tamen quicquam populare, ac diſſolutum: ſed ita temperata tota ratio eſt, ut Reipublicae conſtantiam praeſtem; privatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malevolorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem, et diligentiam; atque ita tamen iis novis amicitiis implicati ſumus, ut crebro mihi vafer ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuam:

Νῆφε ϗ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν·

ac noſtrae quidem rationis, ac vitae quaſi quandam formam, ut opinor, vides. de tuo autem negotio ſaepe ad me ſcribis; cui mederi nunc non poſſumus. eſt enim illud ſenatus-conſultum ſumma pedariorum voluntate, nullius noſtrûm auctoritate factum. nam, quod me eſſe ad ſcribendum vides, ex ipſo ſenatus-conſulto intelligere potes, aliam rem tum relatam;

Digitized by Google

hoc autem ‘de populis liberis,’ ſine cauſa additum, et ita factum eſt a P. Servilio filio, qui in poſtremis ſententiam dixit; ſed immutari hoc tempore non poteſt. itaque conventus, qui initio celebrabantur, jam diu fieri deſierunt. tu ſi tuis blanditiis tamen a Sicyoniis nummulorum aliquid expreſſeris, velim, me facias certiorem. commentarium Conſulatus mei Graece compoſitum miſi ad te; in quo ſi quid erit, quod homini Attico minus Graecum, eruditumque videatur; non dicam, quod tibi, ut opinor, Panormi Lucullus de ſuis hiſtoriis dixerat; ſe, quo facilius illas probaret Romani hominis eſſe, idcirco barbara quaedam et σόλοικα diſperſiſſe. apud me ſi quid erit ejuſmodi, me imprudente erit, et invito. Latinum ſi perfecero, ad te mittam; tertium poëma expectato, ne quod genus a meipſo laudis meae praetermittatur. hîc tu, cave, dicas, τίς πατέρ' αἰνήσει; ſi eſt enim apud homines quidquam, quod potius ſit, laudetur; nos vituperemur, qui non potius alia laudemus. quanquam non ἐγκωμιαστικὰ ſunt haec, ſed ἱστορικά, quae ſcribimus. Quintus frater puri-

gat ſe multum per literas, et affirmat, nihil a ſe cuiquam de te ſecus eſſe dictum. verum haec nobis coram ſumma cura et diligentia ſunt agenda; tu modo nos reviſe aliquando. Coſſinius hic cui dedi literas, valde mihi bonus homo, et non levis, et amans tui viſus eſt, et talis, qualem eſſe eum tuae mihi literae nuntiarant. idibus Mart.

CICERO ATTICO SAL.

Cum è Pompeiano me Romam rece- 20
piſſem a. d. IV. idus Maii, Cincius noſter eam mihi abs te epiſtolam reddidit, quam tu idib. Febr. dederas ei. nunc epiſtolae literis his reſpondebo. ac primum, tibi perſpectum eſſe judicium de te meum, laetor; deinde, te in iis rebus, quae mihi aſperius a nobis, atque a noſtris, et injucundius actae videbantur, moderatiſſimum fuiſſe, vehementiſſime gaudeo; idque neque amoris mediocris, et ingenii ſummi, ac ſapientiae judico. qua de re cum ad me ita ſuaviter, diligenter, officioſe, et humaniter ſcripſeris, ut non modo te hortari amplius non debeam, ſed ne expectare quidem abs te, aut ab ullo

homine tantum facilitatis, ac manſuetudinis potuerim; nihil duco eſſe commodius, quam de his rebus nihil jam amplius ſcribere. cum erimus congreſſi; tum, ſi quid res feret, coram inter nos conferemus. quod ad me de Republica ſcribis, diſputas tu quidem et amanter, et prudenter; et a meis conſiliis ratio tua non abhorret. nam neque de ſtatu nobis noſtrae dignitatis eſt recedendum, neque ſine noſtris copiis intra alterius praeſidia veniendum: et is, de quo ſcribis mihil habet amplum, nihil excelſum, nihil non ſummiſſum, atque populare. veruntamen fuit ratio mihi fortaſſe ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis; ſed mehercule Reipublicae multo etiam utilior, quam mihi, civium improborum impetus in me reprimi, cum hominis ampliſſima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantem ſententiam confirmaſſem, et a ſpe malorum ad mearum rerum laudem convertiſſem. quod ſi cum aliqua levitate mihi faciendum fuiſſet, nullam rem tanti aeſtimaſſem; ſed tamen a me ita acta ſunt omnia, non ut ego illi aſſentiens levior, ſed ut ille me probans gravior vi-

Digitized by Google

deretur. reliqua ſic a me aguntur, et agentur, ut non committamus, ut ea, quae geſſimus, fortuito geſſiſſe videamur. meos bonos viros, illos quos ſignificas, et eam, quam mihi dicis obtigiſſe, *σπάρταν*, non modo nunquam deſeram; ſed etiam, ſi ego ab illa deſerar, tamen in mea priſtina ſententia permanebo. illud tamen velim exiſtimes, me hanc viam optimatium poſt Catuli mortem nec praeſidio ullo, nec comitatu tenere. nam, ut ait Rhinton, ut opinor,

Οἱ μὲν παρ' ὐδέν εἰσιν, οἷς δ' ὐδὲν μέλει.

mihi vero ut invideant piſcinarii noſtri, aut ſcribam ad te aliàs, aut in congreſſum noſtrum reſervabo. a Curia autem nulla me res divellet: vel quod ita rectum eſt; vel quod rebus meis maxime conſentaneum: vel quod, a Senatu quanti ſiam, minime me poenitet. de Sicyoniis, ut ad te ſcripſi antea, non multum ſpei eſt in Senatu. nemo eſt enim jam, qui queratur. quare, ſi id expectas, longum eſt: alia via, ſi qua potes, pugna. cum eſt actum, neque animadverſum eſt ad quos pertineret; et raptim in eam ſententiam pedarii cucurrerunt. inducendi

ſenatus conſulti maturitas nondum eſt: quod neque ſunt qui querantur; et multi partim malevolentia, partim opinione aequitatis delectantur. Metellus tuus eſt egregius conſul. unum reprehendo, quod otium e Gallia nuntiari non magnopere gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc vellem mediocrius. caetera egregia. Auli vero filius ita ſe gerit, ut ejus Conſulatus non Conſulatus ſit, ſed Magni noſtri ὑπώπιον. de meis ſcriptis, miſi ad te Graece perfectum Conſulatum meum. eum librum L. Coſſinio dedi. puto te Latinis meis delectari; huic autem Graeco Graecum invidere. alii ſi ſcripſerint, mittemus ad te; ſed, mihi crede, ſimul atque hoc noſtrum legerunt, neſcio quo pacto retardantur. nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papirius Paetus, vir bonus, amatorque noſter, mihi libros eos, quos Serv. Claudius reliquit, donavit. cum mihi, per legem Cinciam licere capere, Cincius amicus tuus diceret, libenter dixi, me accepturum, ſi attuliſſet. nunc, ſi me amas, ſi te a me amari ſcis, enitere per amicos, clientes, hoſpites, libertos denique, ac ſervos tuos, ut ſcheda ne

qua depereat. nam et Graecis his libris, quos ſuſpicor, et Latinis, quos ſcio illum reliquiſſe, mihi vehementer opus eſt. ego autem quotidie magis, quod mihi de forenſi labore temporis datur, in iis ſtudiis conquieſco. per mihi, per, inquam, gratum feceris, ſi in hoc tam diligens fueris, quam ſoles in his rebus, quas me valde velle arbitraris: ipſiuſque Paeti tibi negotia commendo: de quibus tibi ille agit maximas gratias: et ut jam inviſas nos, non ſolum rogo, ſed etiam ſuadeo.

Digitized by Google

EPISTOLARUM AD ATTICUM

LIBER SECUNDUS.

CICERO ATTICO SAL.

KAlendis Jun. eunti mihi Antium, et gladiatores M. Metelli cupidè relinquenti, venit obviam tuus puer. is mihi literas abs te, et commentarium Conſulatus mei Graece ſcriptum reddidit: in quo laetatus ſum, me aliquanto ante de iiſdem rebus Graece item ſcriptum librum L. Coſſinio ad te preferendum dediſſe. nam, ſi ego tuum ante legiſſem, furatum me abs te eſſe diceres, quanquam tua illa (legi enim libenter) horridula mihi, atque incompta viſa ſunt: ſed tamen erant ornata hoc ipſo, quod ornamenta neglexerant; et, ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, videbantur.

Digitized by Google

meus autem liber totum Iſocrati *μυροθήκιον*, atque omnes ejus diſcipulorum ar-culas, ac nonnihil etiam Ariſtotelia pig-menta conſumpſit: quem tu Corcyrae, ut mihi aliis literis ſignificas, ſtrictim atti-giſti; poſt autem, ut arbitror, a Coſſinio accepiſti; quem tibi ego non eſſem auſus mittere, niſi eum lente ac faſtidioſe pro-baviſſem. quanquam ad me reſcripſit jam Rhodo Poſidonius, ſe, noſtrum illum *ὑπόμνημα* cum legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de iiſdem rebus ſcriberet, mi-ſeram, non modo non excitatum eſſe ad ſcribendum, ſed etiam plane perterritum. quid quaeris? conturbavi Graecam na-tionem. ita, vulgo qui inſtabant, ut da-rem ſibi quod ornarent, jam exhibere mihi moleſtiam deſtiterunt. tu, ſi tibi pla-cuerit liber, curabis, ut Athenis ſit, et in caeteris oppidis Graeciae. videtur enim poſſe aliquid noſtris rebus lucis afferre. oratiunculas autem, et quas poſtulas, et plures etiam mittam: quoniam quidem ea, quae nos ſcribimus adoleſcentulorum ſtudiis excitati, te etiam delectant. fuit e-nim mihi commodum, quod in eis ora-tionibus, quae ‘Philippicae’ nominan-

tur, enituerat civis ille tuus Demoſthenes, et quod ſe ab hoc refractoriolo judiciali dicendi genere abjunxerat, ut σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος videretur, curare, ut meae quoque eſſent orationes, quae 'Conſulares' nominarentur. quarum una eſt in Senatu kal. Jan. altera ad populum de lege agraria; tertia, de Othone; quarta, pro Rabirio; quinta, de proſcriptorum filiis; ſexta, cum provinciam in concione depoſui; ſeptima, qua Catilinam emiſi; octava, quam habui ad populum poſtridie quam Catilina profugit; nona in concione, quo die Allobroges indicarunt; decima in Senatu, nonis Decemb. ſunt praeterea duae breves, quaſi ἀποσπασμάτια legis agrariae. hoc totum σῶμα curabo ut habeas. et quoniam te cum ſcripta, tum res meae delectant; iiſdem ex libris perſpicies, et quae geſſerim, et quae dixerim: aut ne popoſciſſes; ego enim tibi me non offerebam. quod quaeris, quid ſit, quod te arceſſam, ac ſimul impeditum te negotiis eſſe ſignificas, neque recuſas, quin, non modo ſi opus ſit, ſed etiam ſi velim, accurras: nihil ſane eſt neceſſe; verumtamen videbare mihi

Digitized by Google

tempora peregrinationis commodius poſſe deſcribere. nimis abes diu, praeſertim cum ſis in propinquis locis: neque nos te fruimur; et tu nobis cares. ac nunc quidem otium eſt: ſed, ſi paulo plus furor Pulchelli progredi poſſet, valde ego te iſtinc excitarem. verum praeclare Metellus impedit, et impediet. quid quaeris? eſt Conſul φιλόπατρις, et, ut ſemper judicavi, natura bonus. ille autem non ſimulat, ſed plane Tribunus plebis fieri cupit. qua de re cum in Senatu ageretur, fregi hominem; et inconſtantiam ejus reprehendi, qui Romae Tribunatum plebis peteret, cum in Sicilia aedilitatem ſe petere dictitaſſet. ſed neque magnopere dixi eſſe nobis laborandum: quod nihilo magis ei liciturum eſſet plebeio Rempublicam perdere, quam ſimilibus ejus me Conſule patriciis eſſet licitum. jam, cum ſe ille ſeptimo die veniſſe a Freto, neque ſibi obviam quemquam prodire potuiſſe, et noctu ſe introiſſe dixiſſet, in eoque ſe in concione jactaſſet: nihil ei novi dixi accidiſſe: ex Sicilia ſeptimo die Romam; tribus horis Româ Interamnam: noctu introiſſe item ante: non eſſe itum obvi-

Digitized by Google

am; ne tum quidem, cum iri maxime debuit. quid quaeris? hominem petulantem, modeſtum reddo non ſolum perpetua gravitate orationis, ſed etiam hoc genere dictorum. itaque jam familiariter cum ipſo cavillor, ac jocor. quin etiam cum candidatum deduceremus, quaerit ex me, num conſueſſem Siculis locum gladiatoribus dare? negavi. at ego, inquit, novus patronus inſtituam: ſed ſoror, quae tantum habeat Conſularis loci, unum mihi ſolum pedem dat. noli, inquam, de uno pede ſororis queri: licet etiam alterum tollas. non Conſulare, inquies, dictum. fateor: ſed ego illam odi male Conſularem. ea eſt enim ſeditioſa: ea cum viro bellum gerit, neque ſolum cum Metello, ſed etiam cum Fabio, quod eos in hoc eſſe moleſte fert. quod de agraria lege quaeris, ſane jam videtur refrixiſſe. quod me quodam modo molli brachio de Pompeii familiaritate objurgas: nolim ita exiſtimes, me mei praeſidii cauſa cum illo conjunctum eſſe: ſed ita res erat inſtituta, ut, ſi inter nos eſſet aliqua forte diſſenſio, maximas in Republica diſcordias verſari eſſet neceſſe. quod a me ita

Digitized by Google

praecautum, atque ita proviſum eſt, non ut ego de optima illa mea ratione decederem; ſed ut ille eſſet melior, et aliquid de populari levitate deponeret: quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo ſcito glorioſius, quam de ſuis praedicare. ſibi enim bene geſtae, mihi conſervatae Reipublicae dat teſtimonium: hoc facere illum, mihi quam proſit neſcio; Reipublicae certe prodeſt. quid, ſi etiam Caeſarem, cujus nunc venti valde ſunt ſecundi, reddo meliorem? num tantum obſum Reipublicae? quin etiam, ſi mihi nemo invideret; ſi omnes, ut erat aequum, faverent; tamen non minus eſſet probanda medicina, quae ſanaret vitioſas partes Reipublicae, quam quae exſecaret. nunc vero, cum equitatus ille, quem ego in clivo Capitolino, te ſignifero, ac principe, collocaram, Senatum deſeruerit; noſtri autem principes digito ſe coelum putent attingere, ſi mulli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant; alia autem negligant: nonne tibi ſatis prodeſſe videor, ſi perficio, ut nolint obeſſe, qui poſſunt? nam Catonem noſtrum non tu amas plus, quam ego. ſed tamen

ille, optimo animo utens, et ſumma fide, nocet interdum Reipublicae. dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fece, ſententiam. quid verius, quam in judicium venire, qui ob rem judicandam pecuniam acceperit? cenſuit hoc Cato: aſſenſit Senatus. equites curiae bellum, non mihi: nam ego diſſenſi. quid impudentius Publicanis renuntiantibus? fuit tamen retinendi ordinis cauſa, facienda jactura. reſtitit, et pervicit Cato. itaque nunc, Conſule in carcere incluſo, ſaepe item ſeditione commota, aſpiravit nemo eorum, quorum ego concurſu, itemque conſules, qui poſt me fuerunt, Rempublicam defendere ſolebant. quid ergo? iſtos, inquies, mercede conductos habebimus? quid faciemus, ſi aliter non poſſumus? an libertinis, atque etiam ſervis ſerviamus? ſed, ut tu ais, ἅλις σπουδῆς. Favonius meum tribum tulit honeſtius, quam ſuam; Luceeii perdidit. accuſavit Naſicam inhoneſte; ac modeſte tamen dixit; ita ut Rhodi videretur molis potius, quam Moloni, operam dediſſe. mihi, quod defendiſſem, leviter ſuccenſuit. nunc tamen petit ite-

Digitized by Google

rum Reipublicae cauſa. Lucceius quid agat, ſcribam ad te, cum Caeſarem videro, qui aderit biduo. quod Sicyonii te laedunt: Catoni, et ejus aemulatori attribuas Servilio. quid? ea plaga nonne ad multos bonos viros pertinet? ſed, ſi ita placuit; laudemus: deinde in diſſenſionibus ſoli relinquamur. Amalthea mea te expectat, et indiget tui. Tuſculanum et Pompeianum valde me delectant; niſi quod me, illum ipſum vindicem aeris alieni, aere non Corinthio, ſed hoc circumforaneo obruerunt. in Gallia ſperamus eſſe otium. Prognoſtica mea cum oratiunculis propediem expecta. et tamen quid cogites de adventu tuo, ſcribe ad nos: nam mihi Pomponia nuntiari juſſit, te menſe Quintili Romae fore. id a tuis literis, quas ad me de deceſſu tuo miſeras, diſcrepabat. Paetus, ut antea ad te ſcripſi, omnes libros, quos frater ſuus reliquiſſet, mihi donavit. hoc illius munus in tua diligentia poſitum eſt. ſi me amas, cura ut conſerventur, et ad me perferantur. hoc mihi nihil poteſt eſſe gratius: et, cum Graecos, tum vero diligenter Latinos ut conſerves velim. tuum eſſe

Digitized by Google

hoc munuſculum putabo. ad Octavium dedi literas: cum ipſo nihil eram locutus. neque enim iſta tuá negotia provincialia eſſe putabam: neque te in tocullionibus habebam. ſed ſcripſi, ut debui, diligenter.

CICERO ATTICO SAL.

2 Cura, amabo te, Ciceronem noſtrum. ei nos θεῖοι videmur. Πελληναίων in manibus tenebam: et hercule magnum acervum Dicaearchi mihi ante pedes extruxeram. ô magnum hominem, et a quo multo plura didiceris, quam de Procilio. Κορινθίων, et Ἀθηναίων puto me Romae habere. mihi credes, leges; haec doceo; mirabilis vir eſt. Ἡρώδης, ſi homo eſſet, eum potius legeret, quam unam literam ſcriberet: qui me epiſtola petivit: ad te, ut video, comminus acceſſit. conjuraſſe mallem, quam reſtitiſſe conjurationi, ſi illum mihi audiendum putaſſem. de Lollio ſanus non es: de Vinio laudo. ſed heus tu, ecquid vides kalendas venire, Antonium non venire? judices cogi? nam ita ad me mittunt; Nigidium minari in concione, ſe judicem, qui non affuerit, com-

Digitized by Google

pellaturum. velim tamen ſi quid eſt de Antonii adventu quod audieris, ſcribas ad me: et quoniam huc non venis, coenes apud nos utique pridie kal. cave aliter facias. cura, ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

Primum, ut opinor, εὐαγγέλια. Valeri- 3
us abſolutus eſt Hortenſio defendente. id judicium K. Atilio condonatum putabatur: et Epicratem ſuſpicor, ut ſcribis, laſcivum fuiſſe. etenim mihi caligae ejus, ut faſciae cretatae, non placebant. quid ſit, ſciemus cum veneris. feneſtrarum anguſtias quod reprehendis, ſcito te Κύρου παιδείαν reprehendere. nam, cum ego idem iſtuc dicerem, Cyrus aiebat, radiorum διαφάσεις latis luminibus non tam eſſe ſuaves. etenim ἔστω ὄψις μὲν, ἡ, α. τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ, ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε· vides enim caetera. nam, ſi κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις videremus, valde laborarent εἴδωλα in anguſtiis: nunc fit lepide illa ἔκχυσις radiorum. caetera ſi reprehenderis, non feres tacitum, niſi quid erit ejuſmodi, quod ſine ſumptu corrigi poſſit. venio nunc ad menſem Januarium, et ad ὑπόστασιν noſ-

ſtram, ac πολιτείαν: in qua σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον: ſed tamen ad extremum, ut illi ſolebant, τὴν ἀρέσκουσαν. eſt res ſane magni conſilii. nam aut fortiter reſiſtendum eſt legi agrariae; in quo eſt quaedam dimicatio, ſed plena laudis: aut quieſcendum; quod eſt non diſſimile, atque ire in Solonium, aut Antium: aut etiam adjuvandum; quod a me aiunt Caeſarem ſic exſpectare, ut non dubitet. nam fuit apud me Cornelius; hunc dico Balbum, Caeſaris familiarem. is affirmabat, illum omnibus in rebus meo et Pompeii conſilio uſurum, daturumque operam, ut cum Pompeio Craſſum conjungeret. hic ſunt haec. conjunctio mihi ſumma cum Pompeio; ſi placet etiam cum Caeſare; reditus in gratiam cum inimicis, pax cum multitudine, ſenectutis otium. ſed me κατάστασις mea illa commovet, quae eſt in libro tertio

Interea curſus, quos prima a parte juventae,
Quoſque adeo Conſul virtute, animoque petiſti,
Hos retine, atque auge famam, laudeſque bonorum.

haec mihi cum in eo libro, in quo multa ſunt ſcripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipſa praeſcripſerit, non opinor eſſe dubitandum, quin ſemper nobis videatur

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

ſed haec ambulationibus Compitaliciis reſervemus. tu pridie Compitalia memento. balineum calfieri jubebo: et Pomponiam Terentia rogat; matrem adjungemus. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας affer mihi de libris Quinti fratris.

CICERO ATTICO SAL.

Feciſti mihi pergratum, quod Serapionis librum ad me miſiſti: ex quo quidem ego, quod inter nos liceat dicere, milleſimam partem vix intelligo. pro eo tibi praeſentem pecuniam ſolvi imperavi; ne tu expenſum muneribus ferres. at quoniam nummorum mentio facta eſt; amabo te, cura, ut cum Titinio, quoquo modo poteris, tranſigas. ſi in eo, quod oſtenderat, non ſtat; mihi maxime placet, ea, quae male empta ſunt, reddi, ſi voluntate Pomponiae fieri poterit: ſi ne id quidem; nummi potius reddantur, quam ullus ſit ſcrupulus. valde hoc velim an- 4

te quam proficiſcare, amanter, ut ſoles, diligenterque conficias. Clodius ergo, ut ais, ad Tigranem? velim Syſpirae conditione: ſed facile patior: accommodatius enim nobis eſt ad liberam legationem tempus illud, cum et Quintus noſter jam, ut ſperamus, in otio conſederit, et, iſte ſacerdos Bonae deae cujus modi futurus ſit, ſcire poſſit. interea quidem cum Muſis nos delectabimus animo aequo, immo vero etiam gaudenti, ac libenti. neque mihi unquam veniet in mentem Craſſo invidere, neque poenitere, quod a me ipſe non deſciverim. de geographia dabo operam ut tibi ſatisfaciam: ſed nihil certi polliceor. magnum opus eſt; ſed tamen, ut jubes, curabo ut hujus peregrinationis aliquod tibi opus extet. tu quidquid indagaris de Republica, et maxime quos Conſules futuros putes, facito ut ſciam: tametſi minus ſum curioſus. ſtatui enim nihil jam de Republica cogitare. Terentiae ſaltum perſpeximus: quid quaeris? praeter quercum Dodonaeam nihil deſideramus, quo minus Epirum ipſam poſſidere videamur. nos circiter kal. aut in Formiano erimus,

aut in Pompeiano. tu, ſi in Formiano non erimus, ſi nos amas, in Pompeianum venito. id et nobis erit perjucundum, et tibi non ſane devium. de muro imperavi Philotimo ne impediret, quo minus id fieret, quod tibi videretur: cenſeo tamen adhibeas Vettium. his temporibus, tam dubia vita optimi cujuſque, magni aeſtimo unius aeſtatis fructum palaeſtrae Palatinae, ſed ita tamen, ut nihil minus velim, quam Pomponiam, et puerum verſari in timore ruinae.

CICERO ATTICO SAL.

Cupio equidem, et jam pridem cupio 5
Alexandriam, reliquamque Aegyptum viſere, et ſimul ab hac hominum ſatietate noſtri diſcedere, et cum aliquo deſiderio reverti: ſed hoc tempore, et his mittentibus, Αἰδέομαι Τρῶας, καὶ Τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. quid enim noſtri optimates, ſi qui reliqui ſunt, loquentur? an me aliquo praemio de ſententia eſſe deductum? Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. Cato ille noſter, qui mihi unus eſt pro centum millibus. quid vero hiſtoriae de nobis ad annos DC praedicarint? quas quidem ego multo

magis vereor, quam eorum hominum qui hodie vivunt, rumuſculos. ſed opinor, excipiamus, et expectemus. ſi enim deferetur, erit quaedam noſtra poteſtas, et tum deliberabimus. etiam eſt in non accipiendo non nulla gloria. quare ſi quid Θεοφάνης tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. de iſtis rebus expecto tuas literas: quid Arrius narret; quo animo ſe deſtitutum ferat; et qui conſules parentur; utrum, ut populi ſermo, Pompeius, et Craſſus; an, ut mihi ſcribitur, cum Gabinio Servius Sulpicius: et, num quae novae leges: et, num quid novi omnino: et, quoniam nepos proficiſcitur, cuinam auguratus deferatur: quo quidem uno ego ab iſtis capi poſſum. vide levitatem meam. ſed quid ego haec, quae cupio deponere, et toto animo, atque omni cum φιλοσοφεῖν? ſic, inquam, in animo eſt: vellem ab initio. nunc vero, quoniam, quae putavi eſſe praeclara, expertus ſum, quam eſſent inania; cum omnibus Muſis rationem habere cogito. tu tamen de Curtio ad me reſcribe certius, et, num quis in ejus locum paretur; et, quid de P. Clodio fiat: et, omnia, quemadmodum pollice-

Digitized by Google

ris, ἐπὶ σχολῆς ſcribe: et, quo die Roma te exiturum putes, velim ad me ſcribas; ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus ſim; epiſtolamque ſtatim des de iis rebus, de quibus ad te ſcripſi. valde enim expecto tuas literas.

CICERO ATTICO SAL.

Quod tibi ſuperioribus literis promi- 6
ſeram, fore, ut opus extaret hujus peregrinationis; nihil jam magnopere confirmo. ſic enim ſum complexus otium, ut ab eo divelli non queam. itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antii feſtivam copiam: aut fluctus numero; nam ad lacertas captandas tempeſtates non ſunt idoneae. a ſcribendo prorſus abhorret animus. etenim γεωγραφικά, quae conſtitueram, magnum opus eſt: ita valde Eratoſthenes, quem mihi propoſueram, a Serapione, et ab Hipparcho reprehenditur. quid cenſes, ſi Tyrannio acceſſerit? et hercule ſunt res difficiles ad explicandum, et ὁμοειδῶς: nec tam poſſunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, quam videbantur: et, quod caput eſt, mihi quaevis ſatis juſta cauſa ceſſandi eſt. quin etiam dubitem,

an hic, an Antii conſidam, et hoc tempus omne conſumam: ubi quidem ego mallem Duumvirum, quam Romae me fuiſſe: tu vero ſapientior Buthroti domum paraſti. ſed, mihi crede, proxima eſt illi municipio haec Antiatium civitas. eſſe locum tam prope Romam, ubi multi ſint, qui Vatinium nunquam viderint? ubi nemo ſit, praeter me, qui quemquam ex vigintiviris unum eſſe ſalvum velit? ubi me interpellet nemo, diligant omnes? hic, hic nimirum πολιτευτέον. nam iſtic non ſolum non licet, ſed etiam taedet. itaque ἀνέκδοτα, quae tibi uni legamus, Theopompino genere, aut etiam aſperiore multo, pangentur. neque aliud jam quicquam πολιτεύομαι, niſi odiſſe improbos, et id ipſum nullo cum ſtomacho, ſed potius cum aliqua ſcribendi voluptate. ſed ut ad rem, ſcripſi ad Quaeſtores urbanos de Quinti fratris negotio. vide, quid narrent, ecqua ſpes ſit denarii, an ciſtophoro Pompeiano jaceamus. praeterea de muro ſtatue quid faciendum ſit. aliud quid? etiam. quando te proficiſci iſtinc putes, facias ut ſciam.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

De geographia, etiam atque etiam deli- 7
berabimus. orationes autem me duas poſtulas: quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia abſcideram; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. ſed idquoque videbimus. denique aliquid extabit, ne tibi plane ceſſaſſe videamur. de Publio quae ad me ſcribis, ſane mihi jucunda ſunt: eaque etiam velim, omnibus veſtigiis indagata, ad me afferas, cum venies; et interea ſcribas, ſi quid intelliges, aut ſuſpicabere: et maxime de legatione quid ſit acturus. equidem ante quam tuas legi literas, in hominem ire cupiebam; non mehercule, ut differrem cum eo vadimonium; (nam mirâ ſum alacritate ad litigandum) ſed videbatur mihi, ſi quid eſſet in eo populare, quod plebeius factus eſſet, id amiſſurus. quid enim ad plebem tranſiſti? ut Tygranem ires ſalutatum? narra mihi, reges Armenii patricios ſalutare non ſolent? quid quaeris? acueram me ad exagitandam hanc ejus legationem. quam ſi ille contemnit, et, ſi, ut ſcribis, bilem id commovet et latoribus, et auſpicibus legis curiatae, ſpectaculum egregium.

hercule, verum ut loquamur, ſubcontumelioſe tractatur noſter Publius: primum, qui cum in domo Caeſaris quondam unus vir fuerit, nunc ne in Viginti quidem eſſe potuerit: deinde, alia legatio dicta erat, alia data eſt; illa opima ad exigendas pecunias, Druſo, ut opinor, Piſaurenſi, an epuloni Vatinio reſervatur: haec jejuna, ac bella relegatio datur ei, cujus tribunatus ad iſtorum tempora reſervatur. incende hominem, amabo te; quod potes. una ſpes eſt ſalutis, iſtorum inter iſtos diſſenſio, cujus ego quaedam initia ſenſi ex Curione. jam vero Arrius Conſulatum ſibi ereptum fremit. Megabocchus, et haec ſanguinaria juventus inimiciſſima eſt. accedat vero, accedat etiam iſta rixa Auguratus. ſpero me praeclaras de iſtis rebus epiſtolas ad te ſaepe miſſurum. ſed, illud quid ſit, ſcire cupio, quod jacis obſcure, jam etiam ex ipſis Quinqueviris loqui quoſdam. quidnam id eſt? ſi eſt enim aliquid, plus eſt boni, quam putaram. atque haec, ſic velim exiſtimes, non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quaerere; quod geſtiat animus aliquid agere in Republica. jampridem guberna-

re me taedebat, etiam cum licebat: nunc vero cum cogar exire de navi non abjectis, ſed receptis gubernaculis, cupio iſtorum naufragia ex terra intueri; cupio, ut ait tuus amicus Sophocles, κἂν ὑπὸ στέγῃ Πυκνᾶς ἀκούειν ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί. de muro, quid opus ſit, videbis. Caſtricianum mendum nos corrigemus: et tamen ad me Quintus CIↃ CCIↃↃ IↃↃↃ ſcripſerat, nunc ad ſororem tuam H-S XXX. Terentia tibi ſalutem dicit. Cicero tibi mandat, ut Ariſtodemo idem de ſe reſpondeas, quod de fratre ſuo, ſororis tuae filio, reſpondiſti. de Amalthea quod me admones, non negligemus. cura ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

Epiſtolam cum a te avide expectarem ad veſperum, ut ſoleo, ecce tibi nuntius, pueros veniſſe Româ. voco, quaero, ecquid literarum? negant. quid ais, inquam, nihilne a Pomponio? perterriti voce et vultu, confeſſi ſunt ſe accepiſſe, ſed excidiſſe in via. quid quaeris? permoleſte tuli: nulla enim abs te per hos dies epiſtola inanis aliqua re utili et ſuavi venerat. nunc, ſi quid in ea epiſtola, 8

Digitized by Google

quam ante diem XVI. kal. Maii dediſti, fuit hiſtoria dignum, ſcribe quamprimum, ne ignoremus: ſin nihil praeter jocationem, redde id ipſum. et ſcito Curionem adoleſcentem veniſſe ad me ſalutatum. valde ejus ſermo de Publio cum tuis literis congruebat. ipſe vero mirandum in modum reges odiſſe ſuperbos. peraeque narrabat incenſam eſſe juventutem, neque ferre haec poſſe. bene habemus; nos, ſi in his ſpes eſt, opinor, aliud agamus. ego me do hiſtoriae. quanquam, licet me Saufeium putes eſſe, nihil me eſt inertius. ſed cognoſce itinera noſtra; ut ſtatuas, ubi nos viſurus ſis. in Formianum volumus venire Parilibus, inde (quoniam putas praetermittendam nobis eſſe hoc tempore Cratera illum delicatum) kal. Maii, de Formiano proficiſcemur, ut Antii ſimus a. d. v. non. Maii. ludi enim Antii futuri ſunt a IV. ad prid. non. Maii. eos Tullia ſpectare vult. inde cogito in Tuſculanum, deinde Arpinum, Romam a. d. kal. Jun. te aut in Formiano, aut Antii, aut in Tuſculano, cura, ut videamus. epiſtolam ſuperiorem reſtitue nobis, et appinge aliquid novi.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Si vales, bene eſt. cum mihi dixiſſet, Caecilius quaeſtor puerum ſe Romam mittere, haec ſcripſi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos; cum eos de quibus ſcribis, tum illum, quem abdis, et ais, longum eſſe, quae ad ea reſponderis, perſcribere: illum vero, qui nondum habitus eſt, quem illa βοῶπις, cum è Solonio redierit, ad te eſt relatura, ſic velim putes, nihil hoc poſſe mihi eſſe jucundius. ſi vero, quae de me pacta ſunt, ea non ſervantur; in coelo ſum: ut ſciat hic noſter Hieroſolymarius, traductor ad plebem, quam bonam meis putiſſimis orationibus gratiam retulerit: quarum expecta divinam παλινῳδίαν. etenim, quantum conjecturâ auguramur, ſi erit nebulo iſte cum his dynaſtis in gratia, non modo de Cynico conſulari, ſed ne de iſtis quidem piſcinarum Tritonibus poterit ſe jactare. non enim poterimus ulla eſſe in invidia, ſpoliati opibus, et illa ſenatoria potentia. ſin autem ab his diſſentiet; erit abſurdum in nos invehi. veruntamen invehatur. feſtive, mihi cre-

de, et minore ſonitu, quam putaram, orbis hic in Republica eſt converſus: citius omnino, quam potuit; id culpâ Catonis, ſed rurſus improbitate iſtorum, qui auſpicia, qui Aeliam legem, qui Juniam, et Liciniam, qui Caeciliam, et Didiam neglexerunt; qui omnia remedia Reipublicae effuderunt; qui regna, qui praedia tetrarchis, qui immanes pecunias paucis dederunt. video jam quò invidia tranſeat, et ubi ſit habitatura. nihil me exiſtimaris, neque uſu, neque a Theophraſto didiciſſe, niſi brevi tempore deſiderari noſtra illa tempora videris. etenim ſi fuit invidioſa Senatus potentia; cum ea non ad populum, ſed ad tres homines immoderatos redacta ſit, quidnam cenſes fore? proinde iſti licet faciant, quos volent, conſules, tribunos plebis; denique etiam Vatinii ſtrumam ſacerdotii διβάφῳ veſtiant; videbis brevi tempore magnos non modo eos, qui nihil titubarunt, ſed etiam illum ipſum, qui peccavit, Catonem. nam nos quidem, ſi per iſtum tuum ſodalem Publium licebit, σοφιστεύειν cogitamus: ſi ille cogit ἄντα, tum duntaxat nos

defendere; et, quod eſt proprium artis hujus, ἐπαγγέλλομαι,

Ἄνδρ᾽ ἀπαμύνεσθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

patria propitia ſit: habet a nobis, etiam ſi non plus, quam debitum eſt, plus certe, quam poſtulatum eſt. male vehi malo alio gubernante, quam, tam ingratis vectoribus, bene gubernare. ſed haec coram commodius. nunc audi, quod quaeris. Antium me ex Formiano recipere cogito a. d. v. non. Maias. Antio volo non. Maiis proficiſci in Tuſculanum. ſed cum e Formiano rediero, (ibi eſſe uſque ad prid. kalend. Maias volo) faciam ſtatim te certiorem. Terentia tibi ſalutem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

CICERO ATTICO SAL.

Volo ames meam conſtantiam. Ludos Antii ſpectare non placet. eſt enim ὑποσόλοικον, cum velim vitare omnium deliciarum ſuſpicionem, repente ἀναφαίνεσθαι non ſolum delicate, ſed etiam inepte peregrinantem. quare uſque ad non. Mai. te in Formiano expectabo. nunc fac, ut ſciam, quo die te viſuri ſimus. ab Appii

ſoro, horâ quartâ. dederam aliam paulo ante à Tribus tabernis.

CICERO ATTICO SAL.

11 Narro tibi, plane relegatus mihi videor, poſtea quam in Formiano ſum. dies enim nullus erat, Antii cum eſſem, quo die non melius ſcirem, Romae quid ageretur, quam ii qui erant Romae. etenim literae tuae, non ſolum quid Romae, ſed etiam quid in republica: neque ſolum quid fieret, verum etiam quid futurum eſſet, indicabant. nunc, niſi ſi quid ex praetereunte viatore exceptum eſt, ſcire nihil poſſumus. quare quanquam jam te ipſum expecto, tamen iſti puero, quem ad me ſtatim juſſi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolam, plenam omnium non modo actorum, ſed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma ſis exiturus, cura ut ſciam nos in Formiano eſſe volumus uſque ad prid. nonas Mai. eò ſi ante eam diem non veneris, Romae te fortaſſe videbo. nam Arpinum quid ego te invitem?

Τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε

Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.

haec igitur. cura ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

Negent illi Publium plebeium factum 12
eſſe. hoc vero regnum eſt, et ferri nullo pacto poteſt. emittat ad me Publius qui obſignent: jurabo Cnaeum noſtrum, collegam Balbi, Antii mihi narraſſe, ſe in auſpicio fuiſſe. ô ſuaves epiſtolas tuas uno tempore mihi datas duas: quibus εὐαγγέλια quae reddam neſcio: deberi quidem plane fateor. ſed vide συγκύρημα. emerſeram commode ex Antiati in Appiam ad Tres tabernas ipſis Cerealibus, cum in me incurrit Româ veniens Curio meus. ibidem ilicò puer abs te cum epiſtolis. ille ex me, nihilne audiſſem novi: ego negare. Publius, inquit, Tribunatum plebis petit. quid ais? et inimiciſſimus quidem Caeſaris, et ut omnia, inquit, iſta reſcindat. quid Caeſar? inquam. negat ſe quicquam de illius adoptione tuliſſe. deinde ſuum, Memmii, Metelli Nepotis exprompſit odium. complexus juvenem dimiſi, properans ad epiſtolas.

Digitized by Google

ubi ſunt, qui aiunt ζώσης φωνῆς? quanto magis vidi ex tuis literis, quam ex illius ſermone, quid ageretur, de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publii, de lituis βοώπιδος, de ſignifero Athenione, de literis miſſis ad Cnaeum, de Theophanis, Memmiique ſermone? quantam porro mihi expectationem dediſti convivii iſtius ἀσελγοῦς? ſum in curioſitate ὀξύπεινος: ſed tamen facile patior te id ad me συμπόσιον non ſcribere; praeſentem audire malo. quod me ut ſcribam aliquid, hortaris: creſcit mihi quidem materies, ut dicis: ſed tota res etiam nunc fluctuat; κατ' ὀπώραν τρύξ. quae ſi deſederit, magis erunt judicata quae ſcribam: quae ſi ſtatim a me ferre non potueris, primus habebis tamen, et aliquandiu ſolus. Dicaearchum recte amas. luculentus homo eſt, et civis haud paulo melior, quam iſti noſtri ἀδικαίαρχοι. literas ſcripſi hora decima Cerealibus, ſtatim, ut tuas legeram: ſed eas eram daturus, ut putaram, poſtridie ei, qui mihi primus obveniſſet. Terentia delectata eſt tuis literis: impertit tibi multam ſalutem: ϗ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Facinus indignum: epiſtolam ἀνθαρεὶ 13
tibi a Tribus tabernis reſcriptam ad tuas
ſuaviſſimas epiſtolas neminem reddidiſſe?
at ſcito eum faſciculum, quò illam con-
jeceram, domum eo ipſo die latum eſſe,
quo ego dederam, et ad me in Formianum
relatum eſſe: itaque tibi tuam epiſtolam
juſſi referri; ex qua intelligeres, quam mihi
tum illae gratae fuiſſent. Romae quod ſcri-
bis ſileri; ita putabam. at hercule in agris
non ſiletur: nec jam ipſi agri regnum
veſtrum ferre poſſunt. ſi vero in hanc Τηλέ-
πυλον veneris Λαιστρυγονίην, (Formias dico)
qui fremitus hominum? quam irati animi?
quanto in odio noſter amicus Magnus? cu-
jus cognomen unà cum Craſſi Divitis cog-
nomine conſeneſcit. credas mihi velim;
neminem adhuc offendi, qui haec tam
lente, quam ego fero, ferret. quare, mi-
hi crede, φιλοσοφῶμεν. juratus tibi poſſum
dicere, nihil eſſe tanti. tu ſi literas ad Si-
cyonios habes, advola in Formianum:
unde nos prid. non. Mai. cogitamus.

CICERO ATTICO SAL.

14 Quantam tu mihi moves expectationem de ſermone Bibuli? quantam de colloquio βοώπιδος? quantam etiam de illo delicato convivio? proinde ita fac venias ad ſitientes aures. quanquam nihil eſt jam, quod magis timendum nobis putem, quam ne ille noſter Sampſiceramus, cum ſe omnium ſermonibus ſentiet vapulare, et cum has actiones εὐανατρέπτους videbit, ruere incipiat. ego autem uſque eo ſum enervatus, ut hoc otio, quo nunc tabeſcimus, malim ἐντυραννεῖσθαι, quam cum optima ſpe dimicare. de pangendo quod me crebro abhortaris, fieri nihil poteſt. baſilicam habeo, non villam, frequentia Formianorum. at quam partem baſilicae? tribum Aemiliam. ſed, omitto vulgus, poſt horam IV moleſti caeteri non ſunt. C. Arrius proximus eſt vicinus. immo ille quidem jam contubernalis; qui etiam ſe idcirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philoſophetur. ecce ex altera parte Seboſus, ille Catuli familiaris. quò me vertam? ſtatim mehercule Arpinum irem, ni te in Formia-

Digitized by Google

no commodiſſime expectari viderem, duntaxat ad prid. non. Mai. vide enim quibus hominibus aures ſint deditae meae. occaſionem mirificam, ſi qui nunc, dum hi apud me ſunt, emere de me fundum Formianum velit. et tamen iſtud probem? ‘ magnum quid aggrediamur, ‘ et multae cogitationis, atque otii.’ ſed tamen ſatisfiet a nobis, neque parcetur labori.

CICERO ATTICO SAL.

Ut ſcribis, ita video, non minus incerta in Republica, quam in epiſtola tua: 15
ſed tamen iſta ipſa me varietas ſermonum, opinionumque delectat. Romae enim videor eſſe, cum tuas literas lego, et, ut fit in tantis rebus, modò hoc, modò illud audire. illud tamen explicare non poſſum, quidnam invenire poſſit, nullo recuſante, ad facultatem agrariam. Bibuli autem iſta magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, niſi ipſius judicium ſine ulla correctione Reipublicae? nimirum in Publio ſpes eſt: fiat, fiat Tribunus plebis: ſi nihil aliud, ut eo citius tu ex Epiro revertare. nam ut illo tu careas, non vi-

deo poſſe fieri; praeſertim ſi mecum aliquid volet diſputare. ſed id quidem non dubium eſt, quin, ſi quid erit ejuſmodi, ſis advolaturus. verum ut hoc non ſit; tamen ſeu ruet, ſeu eriget Rempublicam, praeclarum ſpectaculum mihi propono, modo te conſeſſore ſpectare liceat. cum haec maxime ſcriberem, ecce tibi Seboſus. nondum plane ingemueram; Salve, inquit Arrius. hoc eſt, Roma decedere? quos ego homines effugi, cum in hos incidi? ego vero ‘ in montes patrios, et ad ‘ incunabula noſtra’ pergam. denique, ſi ſolus non potuero, cum ruſticis potius, quam cum his perurbanis: ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil ſcribis, in Formiano tibi praeſtoler uſque ad III non. Mai. Terentiae pergrata eſt aſſiduitas tua, et diligentia in controverſia Mulviana. neſcit omnino, te communem cauſam defendere eorum, qui agros publicos poſſideant. ſed tamen tu aliquid publicanis pendis; haec etiam id recuſat. ea tibi igitur, et Κικέρων, ἀριστοκρατικώτατος παῖς, ſalutem dicunt.

CICERO ATTICO SAL.

Coenato mihi, et jam dormitanti, prid. 16
kal. Mai. epiſtola eſt illa reddita, in qua de agro Campano ſcribis. quid quaeris? primum ita me pupugit, ut ſomnum mihi ademerit, ſed id cogitatione magis, quam moleſtia. cogitanti autem haec fere ſuccurrebant. primum ex eo, quod ſuperioribus literis ſcripſeras, ex familiari te illius audiſſe, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret; majus aliquid timueram: hoc mihi ejuſmodi non videbatur. deinde, ut me ego conſoler, omnis expectatio largitionis agrariae in agrum Campanum videtur eſſe derivata: qui ager, ut dena jugera ſint, non amplius hominum quinque millia poteſt ſuſtinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur neceſſe eſt. praeterea, ſi ulla res eſt, quae bonorum animos, quos jam video eſſe commotos, vehementius poſſit incendere, haec certe eſt, et eo magis, quod portoriis Italiae ſublatis, agro Campano diviſo, quod vectigal ſupereſt domeſticum, praeter viceſimam? quae mihi videtur una conciuncula, clamore pediſſe-

quorum noſtrorum, eſſe peritura. Cnaeus quidem noſter jam plane quid cogitet neſcio,

Φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
Ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ.

qui quidem etiam iſtuc adduci potuerit. nam adhuc hoc *ἐσοφίζετο*, ſe leges Caeſaris probare; actiones ipſum praeſtare debere: agrariam legem ſibi placuiſſe: potuerit intercedi necne, nihil ad ſe pertinere: de rege Alexandrino placuiſſe ſibi aliquando confici; Bibulus de caelo tum ſervaſſet, necne, ſibi quaerendum non fuiſſe: de Publicanis, voluiſſe illi ordini commodare; quid futurum fuerit, ſi Bibulus tum in forum deſcendiſſet, ſe divinare non potuiſſe. nunc vero, Sampſicerame, quid dices? vectigal te nobis in monte Antilibano conſtituiſſe, agri Campani abſtuliſſe? quid, hoc quemadmodum obtinebis? oppreſſos vos, inquit, tenebo exercitu Caeſaris. non mehercule me tu quidem tam iſto exercitu, quam ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modo praemiorum, ſed ne ſermonum quidem unquam fructum ullum, aut gratiam retu-

Digitized by Google

lerunt. quod ſi in eam me partem incitarem, profecto jam aliquam reperirem reſiſtendi viam. nunc prorſus hoc ſtatui, ut quoniam tanta controverſia eſt Dicaearcho, familiari tuo, cum Theophraſto amico meo, ut ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longe omnibus anteponat, hic autem τὸν θεωρητικὸν, utrique a me mos geſtus eſſe videatur. puto enim me Dicaearcho affatim ſatisfeciſſe: reſpicio nunc ad hanc familiam, quae mihi non modo ut requieſcam permittit; ſed reprehendit, quia non ſemper quierim. quare incumbamus, ô noſter Tite, ad illa praeclara ſtudia: et eo, unde diſcedere non oportuit, aliquando revertamur. quod de Quinti fratris epiſtola ſcribis, ad me quoque fuit πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ. quid dicam neſcio. nam ita deplorat primis verſibus manſionem ſuam, ut quemvis movere poſſit: ita rurſus remittit, ut me roget, ut annales ſuos emendem, et edam. illud tamen, quod ſcribit, animadvertas velim, de portorio circumvectionis; ait ſe de conſilii ſententia rem ad Senatum rejeciſſe. nondum videlicet meas literas legerat; quibus ad eum, re conſulta et explorata, perſcripſeram,

non deberi. velim, ſi qui Graeci jam Romam ex Aſia de ea cauſa venerunt, videas, et, ſi tibi videbitur, his demonſtres, quid ego de ea re ſentiam. ſi poſſum diſcedere, ne cauſa optima in Senatu pereat, ego ſatisfaciam Publicanis; εἰ δὲ μὴ, (vere tecum loquar) in hac re malo univerſae Aſiae, et negotiatoribus: nam eorum quoque vehementer intereſt. hoc ego ſentio valde nobis opus eſſe. ſed tu id videbis. quaeſtores autem, quaeſo, num etiam de ciſtophoro dubitant? nam ſi aliud nihil erit, cum erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam, quod extremum eſt. te in Arpinati videbimus, et hoſpitio agreſti accipiemus; quoniam maritimum hoc contempſiſti.

CICERO ATTICO SAL.

17 Prorſus, ut ſcribis, ita ſentio. turbatur Sampſiceramus. nihil eſt, quod non timendum ſit. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. quid enim iſta repentina affinitatis conjunctio, quid ager Campanus, quid effuſio pecuniae ſignificant? quae, ſi eſſent extrema, tamen eſſet nimium mali: ſed ea natura rei eſt, ut haec extrema eſſe

Digitized by Google

non poſſint. quid enim eos haec ipſa per ſe delectare poſſunt? nunquam huc veniſſent, niſi ad alias res peſtiferas aditus ſibi compararent. dii immortales! verum, ut ſcribis, haec in Arpinati a. d. VI. circiter id. Maias non deflebimus, ne et opera et oleum philologiae noſtrae perierit: ſed conferemus tranquillo animo. neque tam me εὐελπιστία conſolatur, ut antea, quam ἀδιαφορία; qua nulla in re tam utor, quam in hac civili et publica. quin etiam, quod eſt ſubinane in nobis, et non ἀφιλόδοξον, (bellum eſt enim ſua vitia noſſe) id afficitur quadam delectatione: ſolebat enim me pungere, ne Sampſicerami merita in patriam ad annos DC majora viderentur, quam noſtra: hac quidem cura certe jam vacuum eſt. jacet enim ille ſic, ut πτῶσις Curiana ſtare videatur. ſed haec coram. tu tamen videris mihi Romae fore ad noſtrum adventum; quod ſane facile patiar, ſi tuo commodo fieri poſſit. ſin, ut ſcribis, ita venies; velim e Theophane expiſcere, quonam in me animo ſit Alabarches. quaeres ſcilicet, ut ſoles κατὰ τὸ κηδεμονικόν, et ad me ab eo quaſi ὑποθήκας afferes, quemadmo-

Digitized by Google

dum me geram. aliquid ex ejus ſermone poterimus περὶ τῶν ὅλων ſuſpicari.

CICERO ATTICO SAL.

18 Accepi aliquot epiſtolas tuas, ex quibus intellexi, quam ſuſpenſo animo et ſollicito ſcire averes, quid eſſet novi. tenemur undique: neque jam quo minus ſerviamus, recuſamus; ſed mortem et ejectionem, quaſi majora, timemus: quae multo ſunt minora. atque hic ſtatus, qui una voce omnium gemitur, neque verbo cujuſquam ſublevatur. σκοπὸς eſt, ut ſuſpicor, illis, qui tenent, nullam cuiquam largitionem relinquere. unus loquitur, et palam adverſatur adoleſcens Curio. huic plauſus maximi, conſalutatio forenſis perhonorifica, ſigna praeterea benevolentiae permulta a bonis impertiuntur: Fuſium clamoribus, et conviciis, et ſibilis conſectantur. his ex rebus non ſpes, ſed dolor eſt major; cum videas civitatis voluntatem ſolutam, virtutem alligatam. ac ne forte quaeras κατὰ λεπτὸν de ſingulis rebus, univerſa res eò eſt deducta, ſpes ut nulla ſit, aliquando non modo privatos, verum etiam ma-

Digitized by Google

giſtratus liberos fore. hac tamen in oppreſſione ſermo in circulis duntaxat, et conviviis eſt liberior, quam fuit. vincere incipit timorem dolor, ſed ita, ut omnia ſint pleniſſima deſperationis. habet etiam Campana lex execrationem in concione candidatorum, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur, atque ut ex legibus Juliis. non dubitant jurare caeteri. Laterenſis exiſtimatur caute feciſſe, quod Tribunatum plebis petere deſtitit, ne juraret. ſed de Republica non libet plura ſcribere. diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore. me tueor, ut oppreſſis omnibus, non demiſſe; ut tantis rebus geſtis, parum fortiter. a Caeſare valde liberaliter invitor in legationem illam, ſibi ut ſim legatus: atque etiam libera legatio voti causâ datur. ſed haec et praeſidii apud pudorem Pulchelli non habet ſatis, et a fratris adventu me ablegat: illa et munitior eſt, et non impedit, quo minus adſim, cum velim. hanc ego teneo, ſed uſurum me non puto. neque tamen ſcit quiſquam. non lubet fugere: aveo pugnare. magna ſunt hominum ſtudia. ſed nihil affirmo: tu hoc ſi-

Digitized by Google

lebis. de Statio manumiſſo, et nonnullis aliis rebus, angor quidem, ſed jam prorſus occallui. tu vellem, egove cuperem, adeſſes: nec mihi conſilium, nec conſolatio deeſſet. ſed ita te para, ut, ſi inclamaro, advoles.

CICERO ATTICO SAL.

19 Multa me ſollicitant, et ex Reipublicae tanto motu, et ex iis periculis, quae mihi ipſi intenduntur: et ſexcenta ſunt. ſed mihi nihil eſt moleſtius, quam Statium manumiſſum. ‘nec meum imperium? ac ‘mitto imperium; non ſimultatem meam ‘revereri ſaltem?’ nec, quid faciam, ſcio: neque tantum eſt in re, quantus eſt ſermo. ego autem ne iraſci poſſum quidem iis, quos valde amo: tantum doleo, ac mirifice quidem. caetera in magnis rebus; minae Clodii, contentioneſque, quae mihi proponuntur, modice me tangunt. etenim vel ſubire eas videor mihi ſumma cum dignitate, vel declinare nulla cum moleſtia poſſe. dices fortaſſe, dignitatis ἅλις, tanquam δρυός: ſaluti, ſi me amas, conſule. me miſerum, cur non adeſ? nihil te profecto praeteriret: ego for-

taſſe τυφλώττω, et nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα. ſcito nihil unquam fuiſſe tam infame, tam turpe, tam peraeque omnibus generibus, ordinibus, aetatibus offenſum, quam hunc ſtatum, qui nunc eſt: magis mehercule quam vellem, non modo quam putaram. populares iſti jam etiam modeſtos homines ſibilare docuerunt. Bibulus in coelo eſt: nec quare, ſcio; ſed ita laudatur, quaſi 'unus homo 'nobis cunctando reſtituit rem.' Pompeius, noſtri amores, qui mihi ſummo dolori eſt, ipſe ſe afflixit; neminem tenet: voluntate, an metu neceſſe ſit iis uti, vereor. ego autem neque pugno cum illa cauſa propter illam amicitiam: neque approbo, ne omnia improbem, quae antea geſſi: utor via. populi ſenſus maxime theatro, et ſpectaculis perſpectus eſt. nam gladiatoribus qua dominus, qua advocati ſibilis conſciſſi: ludis Apollinaribus Diphilus tragoedus in noſtrum Pompeium petulanter invectus eſt. 'noſtra miſeria 'tu es Magnus,' millies coactus eſt dicere. 'eandem virtutem iſtam, veniet tem'pus cum graviter gemes,' totius theatri clamore dixit, itemque caetera. nam et

ejuſmodi ſunt ii verſus, ut in tempus ab inimico Pompeii ſcripti eſſe videantur. ‘ſi neque leges, neque mores cogunt,’ et caetera, magno cum fremitu et clamore ſunt dicta. Caeſar cum veniſſet, mortuo plauſu: Curio filius eſt inſecutus: huic ita plauſum eſt, ut, ſalva Republica, Pompeio plaudi ſolebat. tulit Caeſar graviter. literae Capuam ad Pompeium volare dicebantur. inimici erant Equitibus, qui Curioni ſtantes plauſerant; hoſtes omnibus. Roſciae legi, etiam frumentariae minitabantur. ſane res erat perturbata. equidem malueram, quod erat ſuſceptum ab illis, ſilentio tranſire: ſed vereor ne non liceat. non ferunt homines, quod videtur eſſe tamen ferendum: ſed eſt jam una vox omnium, magis odio firmata, quam praeſidio. noſter autem Publius mihi minitatur, inimicus eſt: impendet negotium, ad quod tu ſcilicet advolabis: videor mihi noſtrum illum Conſularem exercitum bonorum omnium, etiam ſatis bonorum, habere firmiſſimum. Pompeius ſignificat ſtudium erga me non mediocre. idem affirmat, verbum de me illum non eſſe facturum. in quo non me-

ille fallit, ſed ipſe fallitur. Coſconio mortuo, ſum in ejus locum invitatus. id erat vocari in locum mortui. nihil me turpius apud homines fuiſſet: neque vero ad iſtam ipſam ἀσφάλειαν quicquam alienius. ſunt enim illi apud bonos invidioſi: ego apud improbos meam retinuiſſem invidiam, alienam aſſumpſiſſem. Caeſar me ſibi vellet eſſe legatum. honeſtior haec declinatio periculi. ſed ego hoc nunc repudio. quid ergo eſt? pugnare malo: nihil tamen certi. iterum dico, utinam adeſſes! ſed tamen, ſi erit neceſſe, arceſſemus. quid aliud? quid? hoc opinor. certi ſumus periſſe omnia. quid enim ἀκκιζόμεθα tandiu? ſed haec ſcripſi properans, et mehercule timide. poſthac ad te, aut, ſi perfidelem habebo, cui dem, ſcribam plane omnia: aut, ſi obſcure ſcribam, tu tamen intelliges. in iis epiſtolis me Laelium, te Furium faciam: caetera erunt ἐν αἰνιγμοῖς. hic Caecilium colimus, et obſervamus diligenter. edicta Bibuli audio ad te miſſa. iis ardet dolore, et ira noſter Pompeius.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

20 Anicato, ut te velle intellexeram, nullo loco defui. Numeſtium ex literis tuis ſtudioſe ſcriptis libenter in amicitiam recepi. Caecilium, quibus rebus poſſum, tueor diligenter. Varro ſatisfacit nobis. Pompeius amat nos, caroſque habet. credis? inquies. credo: prorſus mihi perſuadet. ſed quia, ut video, pragmatici homines omnibus hiſtoricis praeceptis, verſibus denique cavere jubent, et vetant credere: alterum facio, ut caveam; alterum, ut non credam, facere non poſſum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum. Pompeius affirmat non eſſe periculum; adjurat; addit etiam, ſe prius occiſum iri ab eo, quam me violatum iri. tractatur res. ſimul et quid erit certi, ſcribam ad te. ſi erit pugnandum, arceſſam ad ſocietatem laboris: ſi quies dabitur, ab Amalthea te non commovebo. de Republica breviter ad te ſcribam. jam enim charta ipſa ne nos prodat, pertimeſco. itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda, ἀλληγορίαις obſcurabo. nunc quidem novo quodam morbo civi-

Digitized by Google

tas moritur; ut, cum omnes ea quae ſunt acta improbent, querantur, doleant, varietas in re nulla ſit, aperteque loquantur, et jam clare gemant; tamen medicina nulla afferatur. neque enim reſiſti ſine internecione poſſe arbitramur: nec videmus qui finis cedendi praeter exitium futurus ſit. Bibulus hominum admiratione et benevolentia in coelo eſt: edicta ejus et conciones deſcribunt et legunt. novo quodam genere in ſummam gloriam venit. populare nunc nihil tam eſt, quam odium popularium. haec quò ſint eruptura, timeo. ſed, ſi diſpicere quid coepero, ſcribam ad te apertius. tu, ſi me amas tantum, quantum profecto amas; expeditus facito ut ſis; ſi inclamaro, ut accurras. ſed do operam, et dabo, ne ſit neceſſe. quod ſcripſeram te Furium ſcripturum, nihil neceſſe eſt tuum nomen mutare. me faciam Laelium, et te Atticum; neque utar meo chirographo, neque ſigno; ſi modo erunt ejuſmodi literae, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus eſt: reliquit nobis H-S fortaſſe centies. comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV kal. Nov.

Digitized by Google

diſtulit. a Vibio libros accepi. poëta ineptus: nec tamen ſcit nihil: et eſt non inutilis. deſcribo, et remitto.

CICERO ATTICO SAL.

21 De republica quid ego tibi ſubtiliter? tota periit: atque hoc eſt miſerior, quam reliquiſti, quod tum videbatur ejuſmodi dominatio civitatem oppreſſiſſe, quae jucunda eſſet multitudini; bonis autem ita moleſta, ut tamen ſine pernicie: nunc repente tanto in odio eſt omnibus, ut, quorſum eruptura ſit, horreamus. nam iracundiam atque intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati omnia perdiderunt. ſed ita lenibus uti videbantur venenis, ut poſſe videremur ſine dolore interire. nunc vero ſibilis vulgi, ſermonibus honeſtorum, fremitu Italiae, vereor ne exarſerint. equidem ſperabam, ut ſaepe etiam loqui tecum ſolebam, ſic orbem Reipublicae eſſe converſum, ut vix ſonitum audire, vix impreſſam orbitam videre poſſemus: et fuiſſet ita, ſi homines tranſitum tempeſtatis expectare potuiſſent: ſed cum diu occulte ſuſpiraſſent, poſtea jam geme-

Digitized by Google

re, ad extremum vero loqui omnes, et clamare coeperunt. itaque ille amicus noſter, inſolens infamiae, ſemper in laude verſatus, circumfluens gloriâ, deformatus corpore, fractus animo, quo ſe conferat neſcit: progreſſum praecipitem, inconſtantem reditum videt: bonos, inimicos habet; improbos ipſos, non amicos. ac vide mollitiem animi: non tenui lacrimas, cum illum ante VIII kal. Sext. vidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea ſolitus eſſet jactare ſe magnificentiſſime illo in loco, ſummo cum amore populi, cunctis faventibus. ut ille tum humilis, ut demiſſus erat: ut ipſe etiam ſibi, non iis ſolum, qui aderant, diſplicebat. ô ſpectaculum uni Craſſo jucundum, caeteris non item. nam, quia deciderat ex aſtris, lapſus, quam progreſſus, potius videbatur: et, ut Apelles, ſi Venerem, aut ſi Protogenes Ialyſum illum ſuum coeno oblitum videret, magnum, credo, acciperet dolorem: ſic ego hunc omnibus a me pictum et politum artis coloribus, ſubito deformatum, non ſine magno dolore vidi. quanquam nemo putabat propter Clodianum negoti-

Digitized by Google

um, me illi amicum eſſe debere. tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla poſſet injuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita ſunt jucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, prae multitudine eorum, qui legunt, tranſire nequeant; ipſi ita acerba, ut tabeſcat dolore; mihi mehercule moleſta, quod et eum, quem ſemper dilexi, nimis excruciant; et timeo, tam vehemens vir, tamque acer in ferro, et tam inſuetus contumeliae, ne omni animi impetu dolori et iracundiae pareat. Bibuli qui ſit exitus futurus, neſcio. ut nunc res ſe habet, admirabili gloria eſt. quin cum comitia in menſem Octobr. diſtuliſſet; quod ſolet ea res populi voluntatem offendere, putarat Caeſar oratione ſua poſſe impelli concionem, ut iret ad Bibulum; multa cum ſeditioſiſſime diceret, vocem exprimere non potuit. quid quaeris? ſentiunt, ſe nullam ullius partis voluntatem tenere: eo magis vis nobis eſt timenda. Clodius inimicus eſt nobis. Pompeius confirmat eum nihil eſſe facturum contra me. mihi periculoſum eſt credere: ad reſiſtendum me paro. ſtudia ſpero me ſumma habitu-

Digitized by Google

rum omnium ordinum. te cum ego deſidero, tum vero res ad tempus illud vocat. plurimum conſilii, animi, praeſidii denique mihi, ſi te ad tempus videro, acceſſerit. Varro mihi ſatisfacit. Pompeius loquitur divinitus. ſpero nos aut certe cum ſumma gloria, aut ſine moleſtia etiam diſceſſuros. tu, quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, ut ſciam cura.

CICERO ATTICO SAL.

Quam vellem Romae! manſiſſes pro- 22
fecto, ſi haec fore putaſſemus. nam Pulchellum noſtrum facillime teneremus: aut certe, quid eſſet facturus, ſcire poſſemus. nunc ſe res ſic habet: volitat, furit, nihil habet certi, multis denuntiat; quod fors obtulerit, id acturus videtur: cum videt, quo ſit in odio ſtatus hic rerum, in eos, qui haec egerunt, impetum facturus videtur. cum autem rurſus opes et vim exercitus recordatur, convertit ſe in nos. nobis autem ipſis cum vim, tum judicium minatur. cum hoc Pompeius egit, et, ut ad me ipſe referebat, (alium enim habeo neminem teſtem) vehemen-

Digitized by Google

ter egit, cum diceret, in ſumma ſe perfidiae, et ſceleris infamia fore, ſi mihi periculum crearetur ab eo, quem ipſe armaſſet, cum plebeium fieri paſſus eſſet: ſed fidem recepiſſe ſibi et ipſum, et Appium de me: hanc ſi ille non ſervaret, ita laturum, ut omnes intelligerent, nihil ſibi antiquius amicitia noſtra fuiſſe. haec, et in eam ſententiam cum multa dixiſſet, aiebat illum primò ſanè diu multa contra: ad extremum autem manus dediſſe, et affirmaſſe nihil ſe contra ejus voluntatem eſſe facturum. ſed poſtea tamen ille non deſtitit de nobis aſperrime loqui. quod ſi non faceret, tamen ei nihil crederemus: atque omnia, ſicut facimus, pararemus. nunc ita nos gerimus, ut in dies ſingulos et ſtudia in nos hominum, et opes noſtrae augeantur. Rempublicam nulla ex parte attingimus. in cauſis, atque in illa opera noſtra forenſi, ſumma induſtria verſamur. quod egregie non modo iis, qui utuntur opera, ſed etiam in vulgus gratum eſſe ſentimus. domus celebratur: occurritur: renovatur memoria Conſulatus: ſtudia ſignificantur: in eam ſpem adducimur, ut nobis ea contentio, quae impen-

det, interdum non fugienda videatur. nunc mihi et conſiliis opus eſt tuis, et amore, et fide. quare advola. expedita mihi erunt omnia, ſi te habebo. multa per Varronem noſtrum agi poſſunt, quae te urgente erunt firmiora; multa ab ipſo Publio elici, multa cognoſci, quae tibi occulta eſſe non poterunt: multa etiam ... ſed abſurdum eſt ſingula explicare: tum ego requiram te ad omnia. unum illud tibi perſuadeas velim, omnia mihi fore explicata, ſi te videro: ſed totum eſt in eo, ſi ante quam ille ineat magiſtratum. puto, Pompeium Craſſo urgente, ſi tu aderis, qui per βοῶπιν ex ipſo intelligere poſſis, qua fide ab illis agatur, nos aut ſine moleſtia, aut certe ſine errore futuros. precibus noſtris et cohortatione non indiges. quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudo poſtulet, intelligis. de Republica nihil habeo ad te ſcribere, niſi ſummum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamen ſpes nulla. ſed, quod facile ſentias, taedet ipſum Pompeium, vehementerque poenitet. non provideo ſatis, quem exitum futurum putem. ſed certe videntur

haec aliquo eruptura. libros Alexandri, negligentis hominis, et non boni poëtae, ſed tamen non inutilis, tibi remiſi. Numerium Numeſtium libenter accepi in amicitiam; et hominem gravem, et prudentem, et dignum tua commendatione cognovi.

CICERO ATTICO SAL.

23 Nunquam ante arbitror te epiſtolam meam legiſſe, niſi mea manu ſcriptam. ex eo colligere poteris, quanta occupatione diſtinear. nam cum vacui temporis nihil haberem, et cum, recreandae voculae cauſa, neceſſe eſſet mihi ambulare, haec dictavi ambulans. primum igitur illud te ſcire volo, Sampſiceramum noſtrum amicum vehementer ſui ſtatus poenitere, reſtituique in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremque ſuum impertire nobis, et medicinam interdum aperte quaerere; quam ego poſſum invenire nullam: deinde omnes illius partis auctores ac ſocios, nullo adverſario, conſeneſcere; conſenſionem univerſorum nec voluntatis, nec ſermonis majorem unquam fuiſſe. nos autem (nam, id te ſcire cu-

Digitized by Google

pere, certo ſcio) publicis conſiliis nullis interſumus, totoſque nos ad forenſem operam, laboremque contulimus. ex quo, quod facile intelligi poſſit, in multa commemoratione earum rerum, quas geſſimus, deſiderioque verſamur. ſed βοώπιδος noſtrae conſanguineus non mediocres terrores jacit, atque denuntiat, et Sampſiceramo negat; caeteris prae ſe fert, et oſtentat. quamobrem, ſi me amas tantum, quantum profecto amas, ſi dormis, expergiſcere; ſi ſtas, ingredere; ſi ingrederis, curre; ſi curris, advola. credibile non eſt, quantum ego in conſiliis, et prudentia tua, quodque maximum eſt, quantum in amore et fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortaſſe deſiderat, conjunctio vero noſtrorum animorum brevitate contenta eſt. permagni noſtra intereſt, te, ſi comitiis non potueris, at declarato illo, eſſe Romae. cura ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

Quas Numeſtio literas dedi, ſic te iis 24
evocabam, ut nihil acrius, neque incitatius fieri poſſet. ad illam κέλευσιν adde e-

Digitized by Google

tiam ſi quid potes. ac ne ſis perturbatus: novi enim te; et non ignoro, quam ſit amor omnis ſollicitus, atque anxius: ſed res eſt, ut ſpero, non tam exitu moleſta, quam aditu. Vettius ille noſter index, Caeſari, ut perſpicimus, pollicitus eſt, ſe curaturum, ut in aliquam ſuſpicionem facinoris Curio filius adduceretur. itaque inſinuatus in familiaritatem adoleſcentis, et cum eo, ut res indicat, ſaepe congreſſus, rem in eum locum deduxit, ut diceret ſibi certum eſſe cum ſuis ſervis in Pompeium impetum facere, eumque occidere. hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium. res delata ad Senatum eſt. introductus Vettius, primo negabat ſe unquam cum Curione reſtitiſſe; neque id ſane diu. nam ſtatim fidem publicam poſtulavit. haud reclamatum eſt. tum expoſuit, manum fuiſſe juventutis duce Curione, in qua Paulus initio fuiſſet, et Q. Caepio hic Brutus, et Lentulus, flaminis filius, conſcio patre. poſtea C. Septimium, ſcribam Bibuli, pugionem ſibi a Bibulo attuliſſe: quod totum irriſum eſt; Vettio pugionem defuiſſe, niſi ei Conſul dediſſet; eoque magis id ejectum eſt, quod

Digitized by Google

a. d. III. id. Maii Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caveret inſidias. in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius dixit ad ea, quae Vettius dixerat: maximeque in eo tum quidem Vettius eſt reprehenſus, quod dixerat adoleſcentium conſilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinii Pompeium adorirentur: in eo principem Paulum fuiſſe; quem conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſſe. fit ſenatus-conſultum ut Vettius, quod confeſſus eſſet ſe cum telo fuiſſe, in vincula conjiceretur: qui eum emiſiſſet, contra Rempublicam eſſe facturum. res erat in ea opinione, ut putarent id eſſe actum, ut Vettius in foro cum pugione, et item ſervi ejus comprehenderentur cum telis: deinde ille ſe diceret indicaturum; idque ita actum eſſet, niſi Curiones rem ante ad Pompeium detuliſſent. tum ſenatus-conſultum in concione recitatum eſt. poſtero autem die Caeſar, is, qui olim Praetor cum eſſet, Q. Catulum ex inferiore loco juſſerat dicere, Vettium in Roſtra produxit; eumque in eo loco conſtituit, quo Bibulo Conſuli aſpirare non liceret. hic ille om-

Digitized by Google

nia quae voluit, de Republica dixit, et, qui illuc factus inſtitutuſque veniſſet, primum Caepionem de oratione ſua ſuſtulit, quem in Senatu acerrime nominarat; ut appareret, noctem, et nocturnam deprecationem interceſſiſſe; deinde, quos in ſenatu ne tenuiſſima quidem ſuſpicione attigerat, eos nominavit, Lucullum, a quo ſolitum eſſe ad ſe mitti C. Fannium, illum, qui in P. Clodium ſubſcripſerat: L. Domitium, cujus domum conſtitutam fuiſſe, unde eruptio fieret: me non nominavit: ſed dixit, Conſularem diſertum, vicinum Conſulis, ſibi dixiſſe, Ahalam Servilium aliquem, aut Brutum opus eſſe reperiri. addidit ad extremum, cum, jam dimiſſa concione, revocatus a Vatinio fuiſſet, ſe audiſſe a Curione, his de rebus conſcium eſſe Piſonem generum meum, et M. Laterenſem. nunc reus erat apud Craſſum Divitem Vettius de vi: et cum eſſet damnatus, erat indicium poſtulaturus: quod ſi impetraſſet, judicia fore videbantur. ea nos, utpote qui nihil contemnere ſolemus, non pertimeſcebamus. hominum quidem ſumma erga nos ſtudia ſignificabantur: ſed prorſus

Digitized by Google

vitae taedet, ita ſunt omnia omnium miſeriarum pleniſſima. modo caedem timueramus, quam oratio fortiſſimi ſenis Q. Conſidii diſcuſſerat: ea, quam quotidie timere potueramus, ſubito exorta eſt. quid quaeris? nihil me infortunatius, nihil fortunatius eſt Catulo, cum ſplendore vitae, tum hoc tempore. nos tamen his miſeriis erecto animo, et minime perturbato ſumus: honeſtiſſimeque dignitatem noſtram, et magna cura tuemur. Pompeius de Clodio jubet nos eſſe ſine cura, et ſummam in nos benevolentiam omni oratione ſignificat. te habere conſiliorum auctorem, ſollicitudinum ſocium, omni in cogitatione conjunctum cupio. quare, ut Numeſtio mandavi, tecum ut ageret, item, atque eo ſi poteſt acrius, te rogo, ut plane ad nos advoles. reſpiraro, ſi te videro.

CICERO ATTICO SAL.

Cum aliquem apud te laudaro tuorum 25 familiarium, volam illum ſcire ex te me id feciſſe; ut nuper me ſcis ſcripſiſſe ad te de Varronis erga me officio; te ad me reſcripſiſſe, eam rem ſummae tibi voluptati

Digitized by Google

eſſe. ſed ego mallem ad illum ſcripſiſſes, mihi illum ſatisfacere; non quo faceret, ſed ut faceret. mirabiliter enim moratus eſt, ſicut noſti, ἑλικτὰ ϗ οὐδέν. ſed nos tenemus praeceptum illud, τὰς τῶν κρατούντων. at hercule alter tuus familiaris Hortalus, quam plena manu, quam ingenue, quam ornatę noſtras laudes in aſtra ſuſtulit, cum de Flacci praetura, et de illo tempore Allobrogum diceret? ſic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copioſius potuiſſe dici. ei te hoc ſcribere a me tibi eſſe miſſum ſane volo. ſed quid tu ſcribas? quem jam ego venire, atque adeſſe arbitror. ita enim egi tecum ſuperioribus literis. valde te expecto, valde deſidero; neque ego magis, quam ipſa res et tempus poſcit. his de negotiis quid ſcribam ad te, niſi idem quod ſaepe? Republica nihil deſperatius: iis, quorum opera, nihil majore odio. nos, ut opinio, et ſpes, et conjectura noſtra fert, firmiſſima benevolentia hominum muniti ſumus. quare advola. aut expedies nos omni moleſtia, aut ęris particeps. ideo ſum brevior, quod, ut ſpero, coram brevi tempore conferre quae volumus licebit. cura ut valeas.

Digitized by Google

EPISTOLARUM AD ATTICUM LIBER TERTIUS.

CICERO ATTICO SAL.

CUM antea maxime noſtra intereſſe arbitrabar te eſſe nobiſcum; tum vero, ut legi rogationem, intellexi ad iter id, quod conſtitui, nihil mihi optatius cadere poſſe, quam ut tu me quamprimum conſequare; ut, cum ex Italia profecti eſſemus, ſive per Epirum iter eſſet faciendum, tuo tuorumque praeſidio uteremur; ſive aliud quid agendum eſſet, certum conſilium de tua ſententia capere poſſemus. quamobrem te oro des operam, ut me ſtatim conſequare. facilius potes, quoniam de provincia Macedonia perlata lex eſt. pluribus verbis tecum age-

rem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur.

CICERO ATTICO SAL.

2 Itineris noſtri cauſa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo jure diutius eſſe poſſem, quam in fundum Sicae; praeſertim nondum rogatione correcta: et ſimul intelligebam te ex eo loco, ſi te haberem, poſſe me Brunduſium referre; ſine te autem non eſſe nobis illas partes tenendas propter Autronium. nunc, ut ad te antea ſcripſi, ſi ad nos veneris, conſilium totius rei capiemus. iter eſſe moleſtum ſcio; ſed tota calamitas omnes moleſtias habet. plura ſcribere non poſſum, ita ſum animo perculſo et abjecto. cura ut valeas. dat. VI. id. Apr. in oris Luc.

CICERO ATTICO SAL.

3 Utinam illum diem videam, cum tibi agam gratias, quod me vivere coëgiſti. adhuc quidem valde me poenitet. ſed te oro, ut ad me Vibonem ſtatim venias, quò ego multis de cauſis converti iter meum. ſed eo ſi veneris, de toto itinere

ac fuga mea conſilium capere potero. ſi id non feceris, mirabor. ſed confido te eſſe facturum.

CICERO ATTICO SAL.

Miſeriae noſtrae potius velim, quam 4
inconſtantiae tribuas, quod a Vibone, quo te arceſſebamus, ſubito diſceſſimus. allata eſt enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quod correctum eſſe audieramus, erat ejuſmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret eſſe. illo cum pervenire non liceret, ſtatim iter Brundusium verſus contuli ante diem rogationis; ne et Sica, apud quem eram, periret; et quod Melite eſſe non licebat. nunc tu propera ut nos conſequare, ſi modo recipiemur. adhuc invitamur benigne. ſed, quod ſupereſt, timemus. me, mi Pomponi, valde poenitet vivere. qua in re apud me tu plurimum valuiſti. ſed haec coram. fac modo, ut venias.

CICERO ATTICO SAL.

Terentia tibi et ſaepe, et maximas a- 5
git gratias. id eſt mihi gratiſſimum. ego vivo miſerrimus, et maximo dolore con-

Digitized by Google

ficior. ad te quid ſcribam, neſcio. ſi enim es Romae, jam me aſſequi non potes: ſin es in via, cum eris me aſſecutus, coram agemus, quae erunt agenda. tantum te oro, ut, quoniam me ipſum ſemper amaſti, eodem amore ſis. ego enim idem ſum. inimici mei mea mihi, non meipſum ademerunt. cura ut valeas. dat. VIII. id. Apr. Thurii.

CICERO ATTICO SAL.

6 Non fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brunduſii viſurus eſſem: idque ad multa pertinuit; in eis, et ut in Epiro conſiſteremus, et de reliquis rebus tuo conſilio uteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero noſtrorum malorum. nobis iter eſt in Aſiam, maxime Cyzicum. meos tibi commendo. me vix miſereque ſuſtento. D. XIV. kal. Mai. Tarent.

CICERO ATTICO SAL.

7 Brunduſium veni a. d. XIV. kal. Maias. eo die pueri tui mihi a te literas reddiderunt: et alii pueri poſt diem tertium ejus diei alias literas attulerunt. quod

Digitized by Google

me rogas et hortaris, ut apud te in Epiro ſim, voluntas tua mihi valde grata eſt, et minime nova: ſed et conſilium mihi quidem optatum, ſi liceret ibi omne tempus conſumere. odi enim celebritatem; fugio homines; lucem aſpicere vix poſſum. eſſet mihi iſta ſolitudo, praeſertim tam familiari in loco, non amara. ſed itineris cauſa, ut devorterem, primum eſt devium: deinde ab Autronio, et caeteris quatridui; deinde ſine te. nam caſtellum munitum habitanti mihi prodeſſet; tranſeunti non eſt neceſſarium. quod ſi auderem, Athenas peterem: ſane ita cadebat ut vellem. nunc et noſtri hoſtes ibi ſunt; et te non habemus; et veremur, ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non ſatis abeſſe: nec ſcribis, quam ad diem te expectemus. quod me ad vitam vocas, unum efficis, ut a me manus abſtineam; alterum non potes, ut me non noſtri conſilii vitaeque poeniteat. quid enim eſt quod me retineat, praeſertim ſi ſpes ea non eſt, quae nos proficiſcentes proſequebatur? non faciam, ut enumerem miſerias omnes, in quas incidi per ſummam injuriam, et ſcelus non tam in-

imicorum meorum, quam invidorum, ne et meum moerorem exagitem, et te in eundem luctum vocem. hoc affirmo, neminem unquam tanta calamitate eſſe affectum; nemini mortem magis optandam fuiſſe: cujus oppetendae tempus honeſtiſſimum praetermiſſum eſt. reliqua tempora non ſunt jam ad medicinam, ſed ad finem doloris. de Republica, video te colligere omnia, quae putes aliquam ſpem mihi poſſe afferre mutandarum rerum: quae quanquam exigua ſunt; tamen, quoniam placet, expectemus. tu nihilo minus, ſi properaris, nos conſequêre: nam aut accedemus in Epirum; aut tarde per Candaviam ibimus. dubitationem autem de Epiro non inconſtantia noſtra afferebat, ſed quod de fratre, ubi eum viſuri eſſemus, neſciebamus. quem quidem ego nec quo modo viſurus, nec ubi dimiſſurus ſim, ſcio. id eſt maximum et miſerrimum mearum omnium miſeriarum. ego et ſaepius ad te, et plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus cum omnes partes mentis, tum maxime hujus generis facultatem ademiſſet. videre te cupio. cura ut valeas. dat. prid. kal. Mai. Brunduſii.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Brunduſio proficiſcens ſcripſeram ad 8
te, quas ob cauſas in Epirum non eſſemus
profecti; quod et Achaia prope eſſet ple-
na audaciſſimorum inimicorum, et exitus
difficiles haberet, cum inde proficiſcere-
mur. acceſſit, cum Dyrrachii eſſemus, ut
duo nuntii afferrentur; unus claſſe fra-
trem Epheſo Athenas; alter pedibus per
Macedoniam venire. itaque illi obviam
miſimus Athenas, ut inde Theſſaloni-
cam veniret. ipſi proceſſimus, et Theſ-
ſalonicam a. d. x. kal. Jun. venimus;
neque de illius itinere quicquam certi ha-
bebamus, niſi eum ab Epheſo ante ali-
quanto profectum. nunc iſtic quid aga-
tur magno opere timeo. quanquam tu al-
tera epiſtola ſcribis idibus Maiis audiri,
fore ut acrius poſtularetur; altera, jam
eſſe mitiora: ſed haec eſt pridie data, quam
illa; quo conturbor magis. itaque, cum
meus me moeror quotidianus lacerat et
conficit, tum vero haec addita cura vix
mihi vitam reliquam facit. ſed et naviga-
tio perdifficilis fuit: et ille incertus ubi e-
go eſſem, fortaſſe alium curſum petivit.

Digitized by Google

nam Phaeto libertus eum non vidit; vento rejectus ab illo in Macedoniam, Pellae mihi praeſto fuit. reliqua quàm mihi timenda ſint video, nec quid ſcribam habeo, et omnia timeo: nec tam miſerum eſt quicquam, quod non in noſtram fortunam cadere videatur. equidem adhuc miſer in maximis meis aerumnis et luctibus hoc metu adjecto maneo Theſſalonicae ſuſpenſus: nec audeo quicquam. nunc ad ea quae ſcripſiſti. Tryphonem Caecilium non vidi. ſermonem tuum et Pompeii cognovi ex tuis literis. motum in Republica non tantum ego impendere video, quantum tu aut vides, aut ad me conſolandum affers. Tigrane enim neglecto, ſublata ſunt omnia. Varroni me jubes agere gratias; faciam: item Hypſaeo. quod ſuades ne longius diſcedamus, dum acta menſis Maii ad nos perferantur, puto me ita eſſe facturum; ſed ubi, nondum ſtatui. atque ita perturbato ſum animo de Quinto, ut nihil queam ſtatuere: ſed tamen ſtatim te faciam certiorem. ex epiſtolarum mearum inconſtantia puto te mentis meae motum videre; qui, etſi incredibili et ſingulari calamitate af-

Digitized by Google

flictus ſum, tamen non tam eſt ex miſeria, quam ex culpae noſtrae recordatione commotus. cujus enim ſcelere impulſi ac proditi ſimus, jam profecto vides: atque utinam jam ante vidiſſes, neque totum animum tuum moerori mecum ſimul dediſſes. quare, cum me afflictum, et confectum luctu audies, exiſtimato me ſtultitiae meae poenam ferre gravius, quam eventi; quod ei crediderim, quem eſſe nefarium non putarim. me et meorum malorum memoria, et metus de fratre in ſcribendo impedit. tu iſta omnia vide, et guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. literarum exemplum, quas ad Pompeium ſcripſi, miſi tibi. dat. IV. kal. Jun. Theſſalonicae.

CICERO ATTICO SAL.

Quintus frater cum ex Aſia diſceſſiſſet, ante kal. Mai. et Athenas veniſſet idib. valde fuit ei properandum, ne quid abſens acciperet calamitatis, ſi quis forte fuiſſet, qui contentus noſtris malis non eſſet. itaque eum malui properare Romam, quam ad me venire: et ſimul (dicam enim, quod verum eſt; ex quo magnitu-

Digitized by Google

dinem miſeriarum mearum perſpicere poſſis) animum inducere non potui, ut aut illum, amantiſſimum mei, molliſſimo animo, tanto in moerore aſpicerem; aut meas miſerias luctu afflictas, et perditam fortunam illi offerrem, aut ab illo aſpici paterer. atque etiam illud timebam, quod profecto accidiſſet, ne a me digrèdi non poſſet. verſabatur mihi tempus illud ante oculos, cum ille aut lictores dimitteret, aut vi avelleretur ex complexu meo. hujus acerbitatis eventum altera acerbitate non videndi fratris vitavi. in hunc me caſum vos vivendi auctores impuliſtis. itaque mei peccati luo poenas. quanquam me tuae literae ſuſtentant: ex quibus, quantum tu ipſe ſperes, facile perſpicio. quae quidem tamen aliquid habebant ſolatii ante, quam eò veniſti, 'a Pompeio nunc Hortenſium allice, et ejuſmodi viros.' obſecro, mi Pomponi, nondum perſpicis, quorum operâ, quorum inſidiis, quorum ſcelere perierimus? ſed tecum haec coram agemus. tantum dico, quod ſcire te puto, nos non inimici, ſed invidi perdiderunt. nunc, ſi ita ſunt quae ſperas, ſuſtinebimus nos, et ſpe, qua jubes,

Digitized by Google

nitemur. ſin, ut mihi videntur, infirma ſunt; quod optimo tempore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi ſaepe agit gratias. mihi etiam unum de malis in metu eſt, fratris miſeri negotium; quod ſi ſciam cujuſmodi ſit, ſciam quid agendum mihi ſit. me etiam nunc illorum beneficiorum, et literarum expectatio, ut tibi placet, Theſſalonicae tenet. ſi quid erat novi allatum, ſciam de reliquo quid agendum ſit. tu ſi, ut ſcribis, kal. Jun. Roma profectus es, propediem nos videbis. literas, quas ad Pompeium ſcripſi, tibi miſi. dat. id. Jun. Theſſalonicae.

CICERO ATTICO SAL.

Acta quae eſſent uſque ad VIII. kal. Jun. cognovi ex tuis literis. reliqua expectabam, ut tibi placebat, Theſſalonicae: quibus allatis facilius ſtatuere potero ubi ſim. nam ſi erit cauſa, ſi quid agetur, ſi ſpem videro, aut ibidem opperiar, aut me ad te conferam: ſin, ut tu ſcribis, iſta evanuerint, aliquid aliud videbimus. omnino adhuc nihil mihi ſignificatis niſi diſcordiam iſtorum; quae tamen inter eos de omnibus potius rebus eſt, quam de

Digitized by Google

me. itaque, quid ea mihi proſit, neſcio. ſed tamen, quoad me vos ſperare vultis, vobis obtemperabo. nam quod me tam ſaepe, et tam vehementer objurgas, et animo infirmo eſſe dicis, quaeſo ecquid tantum malum eſt, quod in mea calamitate non ſit? ecquis unquam ex tam amplo ſtatu, tam in bona cauſa, tantis facultatibus ingenii, conſilii, gratiae, tantis praeſidiis bonorum omnium concidit? poſſum oblivisci qui fuerim? non ſentire qui ſim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (ut novum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem quam me ipſum, ſemperque feciſſem, vitavi ne viderem; ne aut illius luctum ſqualoremque aſpicerem, aut me, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditum illi afflictumque offerrem. mitto caetera intolerabilia; etenim fletu impedior. hic utrum tandem ſum accuſandus, quod doleo; an quod commiſi, ut haec aut non retinerem, (quod facile fuiſſet, niſi intra parietes meos de mea pernicie conſilia inirentur) aut certe vivus nunc amitterem? haec eo ſcripſi ut potius relevares me,

Digitized by Google

quod facis, quam aut caſtigatione, aut objurgatione dignum putares: eoque ad te minus multa ſcribo, quod et moerore impedior, et quid expectem iſtinc magis habeo, quam quid ipſe ſcribam. quae ſi erunt allata, faciam te conſilii noſtri certiorem. tu, ut adhuc feciſti, quam plurimis de rebus ad me velim ſcribas, ut prorſus ne quid ignorem. dat. XIV kal. Quint. Theſſalonicae.

CICERO ATTICO SAL.

Me et tuae literae, et quidam boni nuntii, non optimis tamen auctoribus, et expectatio veſtrarum literarum, et quod tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicae tenebant. ſi accepero literas, quas expecto, ſi ſpes erit ea quae rumoribus afferebatur, ad te me conferam; ſi non erit, faciam te certiorem, quid egerim. tu me, ut facis, opera, conſilio, gratia juva: conſolari jam deſine: objurgare vero noli: quod cum facis, ut ego tuum amorem, et dolorem deſidero! quem ita affectum mea aerumna eſſe arbitror, ut teipſum conſolari nemo poſſit. Quintum fratrem optimum, humaniſſimumque ſuſtenta.

Digitized by Google

ad me, obſecro te, ut omnia certa perſcribas. dat. IV. kal. Quint.

CICERO ATTICO SAL.

12 Tu quidem ſedulo argumentaris, quid ſit ſperandum, et maxime per Senatum: idemque caput rogationis proponi ſcribis, quare in Senatu dici nihil liceat: itaque ſiletur. hic tu me accuſas, quod me afflictem; cum ita ſim afflictus, ut nemo unquam; quod tute intelligis. ſpem oſtendis ſecundum comitia. quae iſta eſt eodem Tribuno plebis, et inimico Conſule deſignato? percuſſiſti autem me etiam de oratione prolata., cui vulneri, ut ſcribis, medere, ſi quid potes. ſcripſi equidem olim iratus, quod ille prior ſcripſerat; ſed ita compreſſeram, ut nunquam emanaturam putarem. quo modo exciderit, neſcio. ſed quia nunquam accidit, ut cum eo verbo uno concertarem;et quia ſcripta mihi videtur negligentius, quam caeterae; puto poſſe probari non eſſe meam. id, ſi putas me poſſe ſanari, cures velim: ſin plane perii, minus laboro. ego etiam nunc eodem in loco jaceo, ſine ſermone ullo, ſine cogitatione ulla. licet

tibi, ut ſcribis, ſignificarim, ut ad me venires Dodona; tamen intelligo te re iſtic prodeſſe, hîc ne verbo quidem levare me poſſe. non queo plura ſcribere, nec eſt, quod ſcribam; veſtra magis expecto. dat. XVI. kal. Sext. Theſſalonicae.

CICERO ATTICO SAL.

Quod ad te ſcripſeram me in Epiro 13
futurum; poſtea quam extenuari ſpem noſtram, et evaneſcere vidi, mutavi conſilium: nec me Theſſalonica commovi, ubi eſſe ſtatueram, quoad aliquid ad me de eo ſcriberes, quod proximis literis ſcripſeras, fore uti ſecundum comitia aliquid de nobis in Senatu ageretur; id tibi Pompeium dixiſſe. qua de re, quoniam comitia habita ſunt, tuque nihil ad me ſcribis; proinde habebo ac ſi ſcripſiſſes nihil eſſe; neque temporis non longinqui ſpe ductum eſſe moleſte feram. quem autem motum te videre ſcripſeras, qui nobis utilis fore videretur, eum nuntiant, qui veniunt, nullum fore. in Tribunis plebis deſignatis reliqua ſpes eſt: quam ſi expectaro, non erit, quod putes me cauſae meae, ac voluntati meorum defuiſſe.

Digitized by Google

quod me ſaepe accuſas, cur hunc meum caſum tam graviter feram, debes ignoſcere, cum ita me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. nam quod ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi vero mens integra eſt; atque utinam tam in periculo fuiſſet, cum ego iis, quibus meam ſalutem cariſſimam eſſe arbitrabar, inimiciſſimis crudeliſſimiſque uſus ſum: qui, ut me paululum inclinari timore viderunt, ſic impulerunt, ut omni ſuo ſcelere et perfidia abuterentur ad exitium meum. nunc, quoniam eſt Cyzicum nobis eundum, quo rarius ad me literae perferentur, hoc velim diligentius omnia, quae putaris me ſcire opus eſſe, perſcribas. Q. fratrem meum fac diligas: quem ego miſer ſi incolumem relinquo, non me totum periiſſe arbitrabor. dat. non. Sext.

CICERO ATTICO SAL.

14 Ex tuis literis plenus ſum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut oſtendat. comitia enim credo eſſe habita: quibus abſolutis, ſcribis illi placu-

Digitized by Google

iſſe agi de nobis. ſi tibi ſtultus eſſe videor qui ſperem, facio tuo juſſu; etſi ſcio te me iis epiſtolis potius, et meas ſpes ſolitum eſſe remorari. nunc velim mihi plane perſcribas, quid videas. ſcio nos noſtris multis peccatis in hanc aerumnam incidiſſe. ea ſi qui caſus aliqua ex parte correxerint, minus moleſte feremus nos vixiſſe, et adhuc vivere. ego propter viae celebritatem, et quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Theſſalonica. ſed jam extrudimur, non a Plancio, (nam is quidem retinet) verum ab ipſo loco, minime appoſito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. in Epirum ideo, ut ſcripſeram, non veni, quod ſubito mihi univerſi nuntii venerant et literae, quare nihil eſſet neceſſe quam proxime Italiam eſſe. hinc ſi aliquid a comitiis audierimus, nos in Aſiam convertemus: neque adhuc ſtabat quò potiſſimum: ſed ſcies. dat. XII. kal. Sext. Theſſalonicae.

CICERO ATTICO SAL.

Accepi id. Sext. quatuor epiſtolas a te 15

miſſas; unam, qua me objurgas, et rogas ut ſim firmior; alteram, qua Craſſi libertum ais tibi de mea ſollicitudine, macieque narraſſe; tertiam, qua demonſtras acta in Senatu; quartam de eo, quod a Varrone ſcribis tibi eſſe confirmatum de voluntate Pompeii. ad primam tibi hoc ſcribo; me ita dolere, ut non modo a mente non deferar, ſed id ipſum doleam, me, tam firma mente ubi utar, et quibuſcum, non habere. nam ſi tu me uno non ſine moerore cares, quid me cenſes, qui et te, et omnibus? et ſi tu incolumis me requiris; ecquo modo a me ipſam incolumitatem deſiderari putas? nolo commemorare quibus rebus ſim ſpoliatus, non ſolum quia non ignoras, ſed etiam ne ſcindam ipſe dolorem meum. hoc confirmo, neque tantis bonis eſſe privatum quemquam, neque in tantas miſerias incidiſſe. dies autem non modo non levat luctum hunc, ſed etiam auget. nam caeteri dolores mitigantur vetuſtate; hic non poteſt non et ſenſu praeſentis miſeriae, et recordatione praeteritae vitae quotidie augeri. deſidero enim non mea ſolum, neque meos,

Digitized by Google

ſed me ipſum. quid enim ſum? ſed non faciam ut aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus ſaepius manus afferam. nam quod purgas eos, quos ego mihi ſcripſi invidiſſe, et in eis Catonem: ego vero tantùm illum puto ab iſto ſcelere abſuiſſe, ut maxime doleam plus apud me ſimulationem aliorum, quam iſtius fidem valuiſſe. caeteri quos purgas, debent mihi purgati eſſe, tibi ſi ſunt. ſed haec ſero agimus. Craſſi libertum nihil puto ſincere locutum. in Senatu rem probe ſcribis actam. ſed quid Curio? an illam orationem non legit? quae unde ſit prolata, neſcio. ſed Axius, ejuſdem diei ſcribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at poteſt ille aliquid praetermittere: tu, niſi quod erat, profecto ſcripſiſti. Varronis ſermo facit expectationem Caeſaris: atque utinam ipſe Varro incumbat in cauſam: quod profecto cum ſua ſponte, tum te inſtante faciet. ego, ſi me aliquando veſtri et patriae compotem fortuna fecerit, certe efficiam ut maxime laetere unus ex omnibus amicis; meaque officia et ſtudia, quae parum antea luxerunt, (fatendum eſt enim) ſic exequar,

Digitized by Google

ut me aeque tibi, ac fratri, et liberis noſtris reſtitutum putes. ſi quid in te peccavi, ac potius, quoniam peccavi, ignoſce. in me enim ipſum peccavi vehementius. neque haec eò ſcribo, quòd te non meo caſu maximo dolore eſſe affectum ſciam: ſed profectò, ſi, quantum me amas et amaſti, tantum amare deberes, ac debuiſſes, nunquam eſſes paſſus me, quo tu abundabas, egere conſilio; nec eſſes paſſus mihi perſuaderi, utile nobis eſſe legem de collegiis perferri. ſed tu tantum lacrymas praebuiſti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipſe ego: quod meritis meis perfectum eſſe potuit, ut dies et noctes quid mihi faciendum eſſet cogitares, id abs te meo, non tuo ſcelere praetermiſſum eſt. quod ſi non modo tu, ſed quiſquam fuiſſet, qui me Pompeii minus liberali reſponſo perterritum a turpiſſimo conſilio revocaret, quod unus tu facere maxime potuiſti, aut occubuiſſem honeſte, aut victores hodie viveremus. hic mihi ignoſces. me enim ipſum multo magis accuſo; deinde te, quaſi me alterum: et ſimul meae culpae ſocium quaero: ac ſi reſtituor, etiam minus videbimur

deliquiſſe; abs teque certe, quoniam nullo noſtro, tuo ipſius beneficio diligemur. quod te cum Culeone ſcribis de privilegio locutum; eſt aliquid; ſed multo eſt melius abrogari. ſi enim nemo impediet, quid eſt firmius? ſin erit, qui ferri non ſinat; idem ſenatus-conſulto intercedet. nec quicquam aliud opus eſt quam abrogari. nam prior lex nos nihil laedebat. quam ſi, ut eſt promulgata, laudare voluiſſemus, aut, ut erat negligenda, negligere, nocere omnino nobis non potuiſſet. hîc mihi primum non modo conſilium defuit, ſed etiam obfuit. caeci, caeci, inquam, fuimus in veſtitu mutando, in populo rogando. quod, niſi nominatim mecum agi coeptum eſſet, fieri perniciosum fuit. ſed pergo praeterita. veruntamen ob hanc cauſam, ut, ſi quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa ſunt, ne tangatis. verum eſt ſtultum me praecipere quid agatis, aut quo modo. utinam modo agatur aliquid: in quo ipſo multa occultant tuae literae, credo ne vehementius deſperatione perturber. quid enim vides agi poſſe, aut quo modo? per Senatumne? aſt tute ſcrip-

Digitized by Google

ſiſti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiae poſte fixiſſe, ne referri, neve dici liceret. quo modo igitur Domitius ſe dixit relaturum? quo modo autem iis, quos tu ſcribis, et de re dicentibus, et ut referretur poſtulantibus, Clodius tacuit? ac, ſi per populum, poterintne niſi de omnium Tribunorum plebis ſententia? quid de bonis? quid de domo? poteritne reſtitui? aut, ſi non poterit, egomet quomodo potero? haec niſi vides expediri, quam in ſpem me vocas? ſin autem ſpei nihil eſt, quae eſt mihi vita? itaque expecto Theſſalonicae acta kalend. Sext. ex quibus ſtatuam, in tuoſne agros confugiam, ut neque videam homines, quos nolim, et te, ut ſcribis, videam, et propius ſim, ſi quid agatur: idque intellexi cum tibi, tum Quinto fratri placere; an abeam Cyzicum. nunc, Pomponi, quoniam nihil impertiſti tuae prudentiae ad ſalutem meam, quòd aut in me ipſo ſatis eſſe conſilii decrêras, aut te nihil plus mihi debere, quam ut praeſto eſſes; quoniamque ego proditus, inductus, conjectus in fraudem, omnia mea praeſidia neglexi; totam Italiam, in me erectam ad

me defendendum, deſtitui et reliqui; me, meos meis tradidi inimicis, inſpectante et tacente te; qui ſi non plus ingenio valebas quam ego, certe timebas minus: ſi potes, erige afflictos, et in eo nos juva: ſin omnia ſunt obſtructa, id ipſum fac ut ſciamus: et nos aliquando aut objurgare, aut comiter conſolari deſine. ego ſi tuam fidem accuſarem, non me potiſſimum tuis tectis crederem: meam amentiam accuſo, quod a te tantum amari, quantum ego vellem, putavi: quod ſi fuiſſet, fidem eandem, curam majorem adhibuiſſes, me certe ad exitium praecipitantem retinuiſſes; iſtos labores, quos nunc in naufragiis noſtris ſuſcipis, non ſubiſſes. quare fac, ut omnia ad me perſpecta et explorata perſcribas; meque, ut facis, velis eſſe aliquem; quoniam qui fui, et qui eſſe potui, jam eſſe non poſſum; et ut his literis non te, ſed me ipſum a me eſſe accuſatum putes. ſi qui erunt, quibus putes opus eſſe meo nomine literas dari, velim conſcribas, cureſque dandas. dat. XIV. kal. Sept.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

16 Totum iter mihi incertum facit expectatio literarum veſtrarum kal. Sext. datarum, non aliud aliquid. ſi ſpes erit, Epirum; ſin minus, Cyzicum, aut aliud quid ſequemur. tuae quidem literae, quo ſaepius a me leguntur, hoc ſpem faciunt mihi minorem; quod cum lectae ſunt, tum id, quod attulerunt ad ſpem, infirmant; ut facile appareat, te et conſolationi ſervire, et veritati: idque te rogo plane, ut ad me quae ſcis, ut erunt; quae putabis, ita ſcribas ut putabis. dat. XII. kal. Sept.

CICERO ATTICO SAL.

17 De Quinto fratre nuntii nobis triſtes, nec varii, venerant ex ante diem non. Jun. uſque ad prid. kal. Sept. eo autem die Livineius, M. Reguli libertus, ad me a Regulo miſſus venit. is omnino mentionem nullam factam eſſe nuntiavit: ſed fuiſſe tamen ſermonem de C. Clodii filio: iſque mihi tum a fratre literas attulit. ſed poſtridie Sextii pueri venerunt, qui a te literas attulerunt, non tam exploratas a

timore, quam ſermo Livineii fuerat. ſane ſum in meo infinito moerore ſollicitus, et eo magis, quod Appii quaeſtio eſt. caetera, quae ad me eiſdem literis ſcribis de noſtra ſpe, intelligo eſſe languidiora, quam alii oſtendunt. ego autem, quoniam non longe ab eo tempore abſumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum haec loca commorabor. ſcribit ad me frater, omnia ſua per te unum ſuſtineri. quid te aut horter? quod facis; aut agam gratias? quod non expectas. tantum velim, fortuna det nobis poteſtatem, ut incolumes amore noſtro perfruamur. tuas literas ſemper maxime expecto: in quibus cave vereri, ne aut diligentia tua mihi moleſta, aut veritas acerba ſit. dat. prid. non. Sept.

CICERO ATTICO SAL.

Expectationem nobis non parvam at- 18
tuleras, cum ſcripſeras Varronem tibi pro amicitia confirmaſſe, cauſam noſtram Pompeium certe ſuſcepturum: et, ſimul a Caeſare literae, quas expectaret, remiſſae eſſent, auctorem etiam daturum. u-

trum id nihil fuit, an adverſatae ſunt Caeſaris literae? an eſt aliquid in ſpe? etiam illud ſcripſeras, eundem ſecundum comitia dixiſſe. fac (ſi vides quantis in malis jaceam, et ſi putas eſſe humanitatis tuae) me fac de tota cauſa noſtra certiorem. nam Quintus frater, homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit ſpei plena, metuens, credo, defectionem animi mei. tuae autem literae ſunt variae. neque enim me deſperare vis, nec temere ſperare. fac, obſecro te, ut omnia, quae perſpici a te poſſunt, ſciamus.

CICERO ATTICO SAL.

19 Quoad ejuſmodi mihi literae a vobis afferebantur, ut aliquid ex iis eſſet expectandum; ſpe et cupiditate Theſſalonicae retentus ſum. poſtea quam omnis actio hujus anni confecta nobis videbatur, in Aſiam ire nolui: quod et celebritas mihi odio eſt: et, ſi fieret aliquid a novis magiſtratibus, abeſſe longe nolebam. itaque in Epirum ad te ſtatui me conferre; non quò mea intereſſet loci natura, qui lucem omnino fugerem:

Digitized by Google

ſed et ad ſalutem libentiſſime ex tuo portu proficiſcar: et, ſi ea praeciſa erit, nuſquam facilius hanc miſerrimam vitam vel ſuſtentabo, vel, quod multo eſt melius, abjecero. ero cum paucis, multitudinem dimittam. me tuae literae nunquam in tantam ſpem adduxerunt, quantam aliorum: attamen mea ſpes etiam tenuior ſemper fuit, quam tuae literae. ſed tamen quoniam coeptum eſt, age quoquo modo coeptum eſt, et quacunque de cauſa, non deſeram neque optimi atque unici fratris miſeras ac luctuoſas preces; nec Sextii caeterorumque promiſſa; nec ſpem aerumnoſiſſimae mulieris Terentiae; nec miſerrimae mulieris Tulliolae obſecrationem, et fideles literas tuas. mihi Epirus aut iter ad ſalutem dabit, aut, quod ſcripſi ſupra. te oro et obſecro, T. Pomponi, ſi me omnibus ampliſſimis, cariſſimis, jucundiſſimiſque rebus perfidia hominum ſpoliatum; ſi me a meis conſiliariis proditum et projectum vides; ſi intelligis me coactum ut ipſe me, et meos perderem, ut me tua miſericordia juves, et Quintum fratrem, qui poteſt eſſe ſalvus, ſuſtentes: Terentiam, liberoſque

Digitized by Google

meos tueare; me, ſi putas te iſtic viſurum, expectes; ſi minus, inviſas, ſi potes, mihique ex agro tuo tantum aſſignes, quantum meo corpore occupari poteſt; et pueros ad me cum literis quamprimum, et quam ſaepiſſime mittas. dat. XVI. kal. Octob.

CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO.

Quod quidem ita eſſe, et avunculum tuum functum eſſe officio, vehementiſſime probo: gaudere me tum dicam, ſi mihi hoc verbo licebit uti. me miſerum, quàm omnia eſſent ex ſententia, ſi nobis animus, ſi conſilium, ſi fides eorum, quibus credidimus, non defuiſſet: quae colligere nolo, ne augeam moerorem. ſed tibi venire in mentem certe ſcio, quae vita eſſet noſtra, quae ſuavitas, quae dignitas. ad quae recuperanda per fortunas incumbe, ut facis, diemque natalem reditûs mei cura ut in tuis aedibus amoeniſſimis agam tecum, et cum meis. ego huic ſpei et expectationi, quae nobis proponitur, maxime tamen volui praeſtolari apud te in Epiro: ſed ita ad me ſcribi-

Digitized by Google

tur, ut putem eſſe commodius nos eiſdem in locis eſſe. de domo et Curionis oratione, ut ſcribis, ita eſt. in univerſa ſalute, ſi ea modo nobis reſtituetur, inerunt omnia; ex quibus nihil malo, quam domum. ſed tibi nihil mando nominatim: totum me tuo amori, fideique commendo. quod te in tanta hereditate ab omni occupatione expediſti, valde mihi gratum eſt. quòd facultates tuas ad meam ſalutem polliceris, ut omnibus rebus a te praeter caeteros juver, id quantum ſit praeſidium video; intelligoque te multas partes meae ſalutis et ſuſcipere, et poſſe ſuſtinere: neque, ut ita facias, rogandum eſſe. quod me vetas quicquam ſuſpicari accidiſſe ad animum tuum, quod ſecus a me erga te commiſſum, aut praetermiſſum videretur, geram tibi morem, et liberabor iſta cura: tibi tamen eò plus debebo, quò tua in me humanitas fuerit excelſior, quam in te mea. velim, quid videas, quid intelligas, quid agatur ad me ſcribas: tuoſque omnes ad noſtram ſalutem adhortere. rogatio Sextii neque dignitatis ſatis habet, nec cautionis. nam et nominatim ferre oportet, et de bonis

Digitized by Google

diligentius ſcribi: et id animadvertas velim. dat. IV. non. Octob. Theſſalonicae.

CICERO ATTICO SAL.

21 Triginta dies erant ipſi, cum has dabam literas, per quos nullas a vobis acceperam. mihi autem erat in animo jam, ut antea ad te ſcripſi, ire in Epirum, et ibi omnem caſum potiſſimum exſpectare. te oro, ut, ſi quid erit, quod perſpicias quamcunque in partem, quam planiſſime ad me ſcribas: et meo nomine, ut ſcribis, literas, quibus putabis opus eſſe, ut des. dat. v. kal. Novemb.

CICERO ATTICO SAL.

22 Etſi diligenter ad me Quintus frater, et Piſo, quae eſſent acta, ſcripſerant: tamen vellem tua te occupatio non impediſſet, quo minus, ut conſueſti, ad me quid ageretur, et quid intelligeres, perſcriberes. me adhuc Plancius liberalitate ſua retinet, jam aliquoties conatum ire in Epirum. ſpes homini eſt injecta, non eadem quae mihi, poſſe nos unà decedere: quam rem ſibi magno honori

ſperat fore. ſed jam, cum adventare milites dicentur, faciendum nobis erit ut ab eo diſcedamus. quod cum faciemus, ad te ſtatim mittemus, ut ſcias ubi ſimus. Lentulus ſuo in nos officio, quod et re, et promiſſis, et literis declarat, ſpem nobis nonnullam affert Pompeii voluntatis. ſaepe enim tu ad me ſcripſiſti, eum totum eſſe in illius poteſtate. de Metello ſcripſit ad me frater, quantum ſperaret, profectum eſſe per te. mi Pomponi, pugna ut tecum et cum meis mihi liceat vivere, et ſcribe ad me omnia. premor cum luctu, tum deſiderio rerum omnium, quae mihi me cariores ſemper fuerunt. cura ut valeas.

Ego, quòd per Theſſaliam ſi irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, et quod mei ſtudioſos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi, cum illa ſuperiora Theſſalonicae ſcripſiſſem. inde cum ad te me convertam, faciam ut ſcias: tuque ad me velim omnia quam diligentiſſime, cuicuimodi ſunt, ſcribas. ego jam aut rem, aut ne ſpem quidem expecto. dat. VI. kalend. Decemb. Dyrrachii.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

23 Ante d. v. kal. Decemb. tres epiſtolas a te accepi; unam datam a. d. VIII kal. Novemb. in qua me hortaris, ut forti animo menſem Januarium expectem: eaque, quae ad ſpem putas pertinere, de Lentuli ſtudio, de Metelli voluntate, de tota Pompeii ratione, perſcribis. in altera epiſtola praeter conſuetudinem tuam diem non adſcribis: ſed ſatis ſignificas tempus: lege enim ab octo Tribunis plebis promulgata, ſcribis te eas literas eo ipſo die dediſſe, id eſt a. d. IV. kal. Novemb. et quid putes utilitatis eam promulgationem attuliſſe ſcribis. in quo ſi etiam noſtra ſalus cum hac lege deſperata erit, velim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam, miſerabilem potius, quam ineptam putes: ſin eſt aliquid ſpei, des operam ut majore diligentia poſthac a novis magiſtratibus defendamur. nam ea veterum Tribunorum plebis rogatio tria capita habuit; unum de reditu meo, ſcriptum incaute. nihil enim reſtituitur, praeter civitatem, et ordinem: quod mihi pro meo caſu ſatis eſt.

Digitized by Google

ſed quae cavenda fuerint, et quo modo, te non fugit. alterum caput eſt tralatitium de impunitate, ſi quid contra alias leges ejus legis ergo factum ſit. tertium caput, mi Pomponi, quo conſilio, et a quo ſit inculcatum vide. ſcis enim Clodium ſanxiſſe, ut vix, aut omnino non poſſet nec per Senatum, nec per populum infirmari ſua lex. ſed vides nunquam eſſe obſervatas ſanctiones earum legum, quae abrogarentur. nam ſi id eſſet, nulla fere abrogari poſſet: neque enim ulla eſt, quae non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis: ſed, cum lex abrogatur, illud ipſum abrogatur, quo non eam abrogari oporteat. hoc cum revera ita ſit; cum ſemper ita habitum obſervatumque ſit, octo noſtri Tribuni plebis caput poſuerunt hoc: ‘ ſi quid in hac rogatione ſcriptum ‘ eſt, quod per leges, plebiſve ſcitum,’ hoc eſt, quod per legem Clodiam, ‘ pro‘ mulgare, abrogare, derogare, obrogare ‘ S. F. ſua non liceat, non licuerit; quod‘ ve ei qui promulgavit, abrogavit, de‘ rogavit, obrogavit, ob eam rem poenae ‘ multaeve ſit, E. H. L. N. R.’ atque hoc in illis Tribunis plebis non laede-

Digitized by Google

bat. lege enim collegii ſui non tenebantur: quo major eſt ſuſpicio malitiae alicujus, cum id, quod ad ipſos nihil pertinebat, erat autem contra me, ſcripſerunt: ut novi Tribuni plebis ſi eſſent timidiores, multo magis ſibi eo capite utendum putarent. neque id a Clodio praetermiſſum eſt. dixit enim in concione a. d. III. non. Nov. hoc capite deſignatis Tribunis plebis praeſcriptum eſſe quid liceret: tamen in lege nulla eſſe ejuſmodi caput, te non fallit. quod ſi opus eſſet, omnes in abrogando uterentur. ut Ninnium, aut caeteros fugerit inveſtiges velim: et quis attulerit; et quare octo Tribuni plebis ad Senatum de me referre non dubitarint; ſive quod obſervandum illud caput non putabant, iidem in abrogando tam cauti fuerint, ut id metuerent, ſoluti cum eſſent; quod ne iis quidem, qui lege tenentur, eſt curandum. id caput ſane nolim novos Tribunos plebis ferre: ſed perferant modo quid libet: uno capite, quo revocabor, (modo res conficiatur) ero contentus. jam dudum pudet tam multa ſcribere. vereor enim, ne re jam deſperata legas; ut haec mea diligentia mi-

Digitized by Google

ſerabilis tibi, aliis irridenda videatur. ſed ſi eſt aliquid in ſpe, vide legem, quam T. Fadio ſcripſit Viſellius: ea mihi perplacet. nam Sextii noſtri, quam tu tibi probari ſcribis, mihi non placet. tertia eſt epiſtola prid. id. Novemb. data: in qua exponis prudenter et diligenter, quae ſint, quae rem diſtinere videantur, de Craſſo, de Pompeio, de caeteris. quare oro te, ut, ſi qua ſpes erit poſſe ſtudiis bonorum, auctoritate, multitudine comparata rem confici, des operam ut uno impetu perfringatur; in eam rem incumbas, caeteroſque excites. ſin, ut ego perſpicio cum tua conjectura, tum etiam mea, ſpei nihil eſt; oro obteſtorque te, ut Quintum fratrem ames, quem ego miſerum miſere perdidi; neve quid eum patiare gravius conſulere de ſe, quam expediat ſororis tuae filio; meum Ciceronem, cui nihil miſello relinquo praeter invidiam et ignominiam nominis mei, tueare quoad poteris; Terentiam, unam omnium aerumnoſiſſimam, ſuſtentes tuis officiis. ego in Epirum proficiſcar, cum primorum dierum nuntios excepero. tu ad me velim proximis literis, ut ſe in-

Digitized by Google

itia dederint, perſcribas. dat. prid. kal. Decemb.

CICERO ATTICO SAL.

24 Antea cum ad me ſcripſiſſetis, veſtro conſenſu Conſulum provincias ornatas eſſe: etſi verebar quorſum id caſurum eſſet, tamen ſperabam vos aliquid aliquando vidiſſe prudentius: poſteaquam mihi et dictum eſt et ſcriptum, vehementer conſilium veſtrum reprehendi, ſum graviter commotus; quod illa ipſa ſpes exigua, quae erat, videtur eſſe ſublata. nam ſi Tribuni plebis nobis ſuccenſent, quae poteſt ſpes eſſe? ac videntur jure ſuccenſere: cum et expertes conſilii fuerint, qui cauſam noſtram ſuſceperant; et noſtra conceſſione omnem vim ſui juris amiſerint: praeſertim cum ita dicant, ſe noſtra cauſa voluiſſe ſuam poteſtatem eſſe de Conſulibus ornandis, non ut eos impedirent, ſed ut ad noſtram cauſam adjungerent. nunc ſi Conſules a nobis alieniores eſſe velint, poſſe id libere facere; ſin vellent noſtra cauſa, nihil poſſe ſe invitis. nam quod ſcribis; ni ita nobis placuiſſet, illos hoc idem per populum aſ-

Digitized by Google

ſecuturos fuiſſe; invitis Tribunis plebis fieri nullo modo potuit. ita vereor, ne et ſtudia Tribunorum amiſerimus: et, ſi ſtudia maneant, vinclum illud adjungendorum Conſulum amiſſum ſit. accedit aliud non parvum incommodum, quod gravis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, Senatum nihil decernere antequam de nobis actum eſſet, amiſſa eſt; praeſertim in ea cauſa, quae non modo neceſſaria non fuit, ſed etiam inuſitata, ac nova. neque enim unquam arbitror ornatas eſſe provincias deſignatorum: ut, cum in hoc illa conſtantia, quae erat mea cauſa ſuſcepta, imminuta ſit, nihil jam poſſit non decerni. jam his, ad quos relatum eſt, amicis placuiſſe, non mirum ſit. erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum conſulum palam ſententiam diceret. fuit omnino difficile non obſequi vel amiciſſimo homini Lentulo, vel Metello, qui ſimultatem humaniſſime deponeret. ſed vereor ne hos tamen tenere potuerimus, Tribunos plebis amiſerimus. haec res quemadmodum ceciderit, et tota res quo loco ſit, velim ad me ſcribas; et ita ut

Digitized by Google

inſtituiſti: nam iſta veritas, etiamſi jucunda non eſt, mihi tamen grata eſt. dat. IV. id. Decemb.

CICERO ATTICO SAL.

25 Poſt tuum a me diſceſſum literae mihi Roma allatae ſunt, ex quibus perſpicio nobis in hac calamitate tabeſcendum eſſe: neque enim, (ſed bonam in partem accipies) ſi ulla ſpes ſaluti noſtrae ſubeſſet, tu pro tuo amore in me hoc tempore diſceſſiſſes. ſed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiſcum una interire videamur, hoc omitto: illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmaſti, ut te ante kal. Jan. ubicunque erimus, ſiſtas.

CICERO ATTICO SAL.

26 Literae mihi a Quinto fratre cum ſenatus-conſulto, quod de me eſt factum, allatae ſunt. mihi in animo eſt legum lationem expectare; et ſi obtrectabitur, utar auctoritate Senatus, et potius vita, quam patria carebo. tu, quaeſo, feſtina ad nos venire.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Ex tuis literis, et ex re ipſa nos fun- 27
ditus periſſe video. te oro ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſeriis ne deſis. ego te, ut ſcribis, cito videbo.

Digitized by Google

EPISTOLARUM AD ATTICUM

LIBER QUARTUS.

CICERO ATTICO SAL.

CUM primum Romam veni, fuitque, cui recte ad te literas darem, nihil prius faciendum mihi putavi, quam ut tibi abſenti de reditu noſtro gratularer. cognoram enim, (ut vere ſcribam) te in conſiliis mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quam me ipſum: nec etiam pro praeterita mea in te obſervantia nimium in cuſtodia ſalutis meae diligentem: eundemque te, qui primis tempori-

Digitized by Google

bus erroris noſtri, aut potius furoris particeps, et falſi timoris ſocius fuiſſes, acerbiſſime diſcidium noſtrum tuliſſe, plurimumque operae, ſtudii, diligentiae, laboris ad conficiendum reditum meum contuliſſe. itaque hoc tibi vere affirmo, in maxima laetitia, et exoptatiſſima gratulatione unum ad cumulandum gaudium conſpectum, aut potius complexum mihi tuum defuiſſe; quem ſemel nactus nunquam dimiſero: ac, niſi etiam praetermiſſos fructus tuae ſuavitatis praeteriti temporis omnes exegero, profecto hac reſtitutione fortunae me ipſe non ſatis dignum judicabo. nos adhuc in noſtro ſtatu, quod difficillime recuperari poſſe arbitrati ſumus, ſplendorem noſtrum illum forenſem, et in Senatu auctoritatem, et apud viros bonos gratiam magis, quam optaramus, conſecuti ſumus. in re autem familiari, quae quemadmodum fracta, diſſipata, direpta ſit non ignoras, valde laboramus: tuarumque non tam facultatum, quas ego noſtras eſſe judico, quam conſiliorum ad colligendas et conſtituendas reliquias noſtras, indigemus. nunc, etſi omnia aut ſcripta eſſe

Digitized by Google

a tuis arbitror, aut etiam nuntiis ac rumore perlata, tamen ea inſcribam brevi, quae te puto potiſſimum ex meis literis velle cognoſcere. pridie nonas Sext. Dyrrachio ſum profectus, ipſo illo die, quo lex eſt lata de nobis. Brunduſium veni nonis Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit praeſto, natali ſuo ipſo die, qui caſu idem natalis erat et Brunduſinae coloniae, et tuae vicinae Salutis. quae res animadverſa a multitudine, ſumma Brunduſinorum gratulatione celebrata eſt. ante diem VI id. Sext. cognovi, cum Brunduſii eſſem, literis Quinti fratris, mirifico ſtudio omnium aetatum atque ordinum, incredibili concurſu Italiae, legem comitiis centuriatis eſſe perlatam. inde a Brunduſinis honeſtiſſimis ornatus, iter ita feci, ut undique ad me cum gratulatione legati convenerint. ad urbem ita veni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obviam non venerit, praeter eos inimicos, quibus id ipſum non liceret aut diſſimulare, aut negare. cum veniſſem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant: a qua plauſu maxi-

Digitized by Google

mo cum eſſet mihi gratulatio ſignificata, ſimilis et frequentia, et plauſus me uſque ad Capitolium celebravit: in foroque, et in ipſo Capitolio miranda multitudo fuit. poſtridie in Senatu, qui fuit dies non.Septembris, Senatui gratias egimus. eo biduo cum eſſet annonae ſumma caritas, et homines ad theatrum primo, deinde ad Senatum concurriſſent impulſu Clodii; mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent; cum per eos dies Senatus de annona haberetur; et ad ejus procurationem ſermone non ſolum plebis, verum etiam bonorum Pompeius vocaretur; idque ipſe cuperet; multitudoque a me nominatim ut id decernerem poſtularet; feci, et accurate ſententiam dixi, cum abeſſent Conſulares, quod tuto ſe negarent poſſe ſententiam dicere, praeter Meſſallam et Afranium. factum eſt ſenatus-conſultum in meam ſententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem ſuſciperet, lexque ferretur: quo ſenatus-conſulto recitato, cum continuo populus, more hoc inſulſo et novo, plauſum, meo nomine recitando, dediſſet, habui concionem:

Digitized by Google

omnes magiſtratus praeſentes, praeter unum Praetorem, et duos Tribunos plebis dederunt. poſtridie Senatus frequens, et omnes Conſulares nihil Pompeio poſtulanti negarunt. ille legatos quindecim cum poſtularet, me principem nominavit; et ad omnia me alterum ſe fore dixit. legem Conſules conſcripſerunt, qua Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariae toto orbe terrarum daretur: alteram Meſſius, qui omnis pecuniae dat poteſtatem, et adjungit claſſem et exercitum, et majus imperium in provinciis, quam ſit eorum, qui eas obtineant. illa noſtra lex Conſularis nunc modeſta videtur, haec Meſſii non ferenda. Pompeius illam velle ſe dicit: familiares, hanc. Conſulares, duce Favonio, fremunt: nos tacemus; et eò magis, quòd de domo noſtra nihil adhuc pontifices reſponderunt. qui ſi ſuſtulerint religionem, aream praeclaram habebimus; ſuperficiem Conſules ex ſenatus-conſulto aeſtimabunt: ſin aliter, demolientur, ſuo nomine locabunt, rem totam aeſtimabunt. ita ſunt res noſtrae; ut in ſecundis fluxae; ut in adverſis bonae. in

Digitized by Google

re familiari valde ſumus,ut ſcis, perturbati. praeterea ſunt quaedam domeſtica, quae literis non committo. Quintum fratrem, inſigni pietate, virtute, fide praeditum ſic amo, ut debeo. te expecto, et oro, ut matures venire; eoque animo venias, ut me tuo conſilio egere non ſinas. alterius vitae quoddam initium ordimur. jam quidam, qui nos abſentes defenderunt, incipiunt praeſentibus occulte iraſci; aperte invidere. vehementer te requirimus.

CICERO ATTICO SAL.

Si forte rarius tibi a me,quam a caeteris, literae redduntur; peto a te, ut id non modo negligentiae meae, ſed ne occupationi quidem tribuas: quae etſi ſumma eſt, tamen nulla eſſe poteſt tanta, ut interrumpat iter amoris noſtri, et officii mei. nam ut veni Romam, iterum nunc ſum certior factus, eſſe cui darem literas. itaque has alteras dedi. prioribus tibi declaravi adventus noſter qualis fuiſſet, et quis eſſet ſtatus, atque omnes res noſtrae quemadmodum eſſent, ut in ſecundis fluxae, ut in adverſis bonae. poſt il- 2

Digitized by Google

las datas literas ſecuta eſt ſumma contentio de domo. diximus apud Pontifices pridie kal. Octobres. acta res eſt accurate a nobis: et, ſi unquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam ſi nunquam aliàs fuimus, tum profecto dolor et magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit. itaque oratio juventuti noſtrae deberi non poteſt: quam tibi, etiam ſi non deſideras, tamen mittam cito. cum Pontifices decreſſent ita, SI NEQUE POPULI JUSSU, NEQUE PLEBIS SCITU, IS QUI SE DEDICASSE DICERET, NOMINATIM EI REI PRAEFECTUS ESSET, NEQUE POPULI JUSSU, AUT PLEBIS SCITU ID FACERE JUSSUS ESSET; VIDERI POSSE SINE RELIGIONE EAM PARTEM AREAE MI RESTITUI; mihi facta ſtatim eſt gratulatio. nemo enim dubitat, quin domus nobis eſſet adjudicata. tum ſubito ille in concionem aſcendit, quam Appius ei dedit. nuntiat jam populo Pontifices ſecundum ſe decreviſſe; me autem vi conari in poſſeſſionem venire. hortatur, ut ſe et Appium ſequantur, et ſuam libertatem ut defendant. hîc cum etiam illi infimi par-

Digitized by Google

tim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam; ego ſtatueram illuc non accedere, niſi cum Conſules ex ſenatus-conſulto porticum Catuli reſtituendam locaſſent. kalend. Octob. habetur Senatus frequens: adhibentur omnes Pontifices, qui erant Senatores: a quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam primus rogatus, quaeſivit, quid eſſent in decernendo ſecuti. tum M. Lucullus de omnium collegarum ſententia reſpondit, religionis judices Pontifices fuiſſe, legis Senatum: ſe et collegas ſuos de religione ſtatuiſſe; in Senatu de lege ſtatuturos. quiſque horum, loco ſententiam rogatus, multa ſecundum cauſam noſtram diſputavit. cum ad Clodium ventum eſt, cupiit diem conſumere: neque ei finis eſt factus: ſed tamen cum horas tres fere dixiſſet, odio et ſtrepitu Senatus coactus eſt aliquando perorare. cum fieret ſenatus-conſultum in ſententiam Marcellini; omnibus praeter unum aſſentientibus, Serranus interceſſit. de interceſſione ſtatim ambo Conſules referre coeperunt. cum ſententiae graviſſimae dicerentur; Senatui placere mihi demum

reſtitui, porticum Catuli locari, auctoritatem ordinis ab omnibus magiſtratibus defendi; ſi quae vis eſſet facta, Senatum exiſtimaturum, ejus opera factum eſſe, qui ſenatus-conſulto interceſſiſſet: Serranus pertimuit; et Cornicinus ad ſuam veterem fabulam rediit: abjecta toga ſe ad generi pedes abjecit. ille noctem ſibi poſtulavit: non concedebant: reminiſcebantur enim kal. Januariarum. vix tamen ſibi de mea voluntate conceſſum eſt. poſtridie ſenatus-conſultum factum eſt id, quod ad te miſi. deinde Conſules porticum Catuli reſtituendam locarunt: illam porticum redemptores ſtatim ſunt demoliti libentiſſimis omnibus. nobis ſuperficiem aedium Conſules de conſilii ſententia aeſtimarunt H-S vicies; caetera valde illiberaliter; Tuſculanam villam quingentis millibus; Formianum H-S ducentis quinquaginta millibus: quae aeſtimatio non modo vehementer ab optimo quoque, ſed etiam a plebe reprehenditur. dices, quid igitur cauſae fuit? dicunt illi quidem, pudorem meum; quod neque negarim, neque vehementius poſtularim. ſed non eſt id: nam hoc quidem etiam profuiſſet. ve-

Digitized by Google

rum iidem, mi T. Pomponi, iidem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pennas inciderant, nolunt eaſdem renaſci; ſed, ut ſpero, jam renaſcuntur. tu modo ad nos veni, quod vereor ne tardius interventu Varronis tui noſtrique facias. quoniam acta quae ſint habes, de reliqua noſtra cogitatione cognoſce. ego me a Pompeio legari ita ſum paſſus, ut nulla re impedirer, quin, ſi vellem, mihi eſſet integrum, aut, ſi comitia Cenſorum proximi Conſules haberent, petere poſſe, aut votivam legationem ſumpſiſſe prope omnium fanorum, lucorum. ſic enim noſtrae rationes poſtulabant. ſed volui meam poteſtatem eſſe vel petendi, vel ineunte aeſtate exeundi: et interea me eſſe in oculis civium, de me optime meritorum, non alienum putavi. ac forenſium quidem rerum haec noſtra conſilia ſunt, domeſticarum autem valde impedita. domus aedificatur; ſcis quo ſumptu: qua moleſtia reficiatur Formianum, quod ego nec relinquere poſſum, nec videre. Tuſculanum proſcripſi: ſuburbano non facile careo. amicorum benignitas exhauſta eſt in ea re, quae nihil habuit prae-

ter dedecus. quod ſenſiſti tu abſens; praeſentes, quorum ſtudiis ego, et copiis, ſi eſſet per meos defenſores licitum, facile eſſem omnia conſecutus. quo in genere nunc vehementer laboratur. caetera, quae me ſollicitant, μυστικώτερα ſunt. amamur a fratre, et a filia. te expectamus.

CICERO ATTICO SAL.

3 Avere te certo ſcio, cum ſcire quid hic agatur, tum mea a me ſcire; non quo certiora ſint ea, quae in oculis omnium geruntur, ſi a me ſcribantur, quam cum ab aliis aut ſcribuntur tibi, aut nuntiantur; verum ut perſpicias ex meis literis, quo animo ea feram, quae geruntur: et qui ſit hoc tempore aut mentis meae ſenſus, aut omnino vitae ſtatus. armatis hominibus ante diem tertium non. Novemb. expulſi ſunt fabri de area noſtra; diſturbata porticus Catuli, quae ex ſenatus-conſulto Conſulum locatione reficiebatur, et ad tectum penè pervenerat. Quinti fratris domus primo fracta conjectu lapidum ex area noſtra, deinde inflammata juſſu Clodii, inſpectante urbe, conjectis ignibus, magna querela et gemitu, non di-

Digitized by Google

cam bonorum omnium, qui neſcio an ulli ſint, ſed plane hominum omnium. ille vehemens ruere: poſt hunc furorem, nihil niſi caedem inimicorum cogitare; vicatim ambiri; ſervis aperte ſpem libertatis oſtendere. etenim antea, cum judicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, manifeſtamque cauſam, ſed tamen cauſam: id poterat infitiari; poterat in alios derivare; poterat etiam aliquid jure factum defendere. poſt has ruinas, incendia, rapinas, deſertus a ſuis, vix jam Decimum deſignatorem, vix Gellium retinet: ſervorum conſiliis utitur: videt ſi omnes, quos vult, palam occiderit, nihilo ſuam cauſam difficiliorem, quam adhuc ſit, in judicio futuram. itaque ante diem tertium idus Novemb. cum Sacra via deſcenderem, inſecutus eſt me cum ſuis. clamor, lapides, fuſtes, gladii, haec improviſa omnia. diſceſſimus in veſtibulum Tertii Damionis. qui erant mecum, facile operas aditu prohibuerunt. ipſe occidi potuit. ſed ego diaetâ curari incipio, chirurgiae taedet. ille omnium vocibus cum ſe non ad judicium, ſed ad ſupplicium praeſens trudi videret, omnes

Digitized by Google

Catilinas, Acidinos poſtea reddidit. nam Milonis domum, eam quae Germalo, pridie idus Novemb. expugnare et incendere ita conatus eſt, ut palam hora v. cum ſcutis homines, eductis gladiis, alios cum accenſis facibus adduxerit. ipſe domum P. Syllae pro caſtris ſibi ad eam impugnationem ſumpſerat. tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit viros acres; occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notiſſimos: ipſum cupivit; ſed ille ſe in interiorem aedium. Sylla ſe in Senatu poſtridie idus: domi Clodius: egregius Marcellinus: omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adjuvante Oppio; etiam hercule familiari tuo; de cujus conſtantia, et virtute tuae veriſſimae literae. Sextius furere. ille poſtea, ſi comitia ſua non fierent, urbi minari. propoſita Marcellini ſententia, quam ille de ſcripto ita dixerat, ut totam noſtram cauſam areae, incendiorum, periculi mei, judicio complecteretur, eaque omnia comitiis anteferret: proſcripſit, ſe per omnes dies comitiales de coelo ſervaturum. conciones turbulentae Metelli, temerariae Appii, furioſiſſimae Publii.

haec tamen ſumma; niſi Milo in campum obnuntiaſſet, comitia futura. ante diem XII kal. Decemb. Milo media nocte magna manu in campum venit. Clodius cum haberet fugitivorum delectas copias, in campum ire non eſt auſus. Milo permanſit ad meridiem mirifica hominum laetitia, ſumma cum gloria. contentio fratrum trium turpis, fracta vis, contemptus furor. Metellus tamen poſtulat, ut ſibi poſtero die in foro obnuntietur: nihil eſſe quod in campum nocte veniretur; ſe hora prima in comitio fore. itaque ante diem XI kalend. in comitium Milo de nocte venit. Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deviis currebat: aſſequitur inter lucos hominem Milo; obnuntiat. ille ſe recepit, magno et turpi Q. Flacci convicio. ante diem X kal. nundinae. concio biduo nulla. ante diem VIII kal. haec ego ſcribebam hora noctis nona. Milo campum jam tenebat. Marcellus candidatus ita ſtertebat, ut ego vicinus audirem. Clodii veſtibulum vacuum ſane mihi nuntiabatur: pauci pannoſi ſine laterna. meo conſilio omnia illi fieri querebantur, ignari quantum

in illo heroe eſſet animi, quantum etiam conſilii. miranda virtus eſt. nova quaedam divina mitto: ſed haec ſumma eſt. comitia fore non arbitror. reum Publium, niſi ante occiſus erit, fore a Milone puto. ſi ſe inter viam obtulerit, occiſum iri ab ipſo Milone video. non dubitat facere; prae ſe fert; caſum illum noſtrum non extimeſcit. nunquam enim cujuſquam invidi, et perfidi conſilio eſt uſus: nec inerti nobili crediturus: nos animo duntaxat vigemus: etiam magis quam cum florebamus: re familiari comminuti ſumus, Quinti fratris tamen liberalitati pro facultatibus noſtris, ne omnino exhauſtus eſſet, illo recuſante, ſubſidiis amicorum reſpondemus. quid conſilii de omni noſtro ſtatu capiamus, te abſente neſcimus. quare appropera.

CICERO ATTICO SAL.

4 Perjucundus mihi Cincius fuit ante diem tertium kal. Febr. ante lucem. dixit enim mihi te eſſe in Italia, ſeſeque ad te pueros mittere: quos ſine meis literis íre nolui: non quo haberem, quod tibi, praeſertim jam prope praeſenti, ſcriberem; ſed

Digitized by Google

ut hoc ipſum ſignificarem, mihi tuum adventum ſuaviſſimum, expectatiſſimumque eſſe. quare advola ad nos eo animo, ut nos ames, te amari ſcias. caetera coram agemus. haec properantes ſcripſimus. quo die venies, utique cum tuis apud me ſis. perbelle feceris, ſi ad nos veneris. offendes deſignationem Tyrannionis mirificam in librorum meorum bibliotheca; quorum reliquiae multo meliores ſunt, quam putaram. etiam vellem mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad caetera adminiſtris: iiſque imperes, ut ſumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Graeci, ut opinor, συλλάβυς appellatis. ſed haec, ſi tibi erit commodum. ipſe vero utique fac venias, ſi potes in his locis adhaereſcere, et Piliam adducere. ita enim et aequum eſt, et cupit Tullia. medius fidius nae tu emiſti locum praeclarum. gladiatores audio pugnare mirifice. ſi locare voluiſſes, duobus his muneribus liberaſſes. ſed haec poſterius. tu fac venias, et de librariis, ſi me amas, diligenter.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

5 Ain' tu? an me exiſtimas ab ullo malle mea legi, probarique, quam a te? cur igitur cuiquam miſi prius? urgebar ab eo, ad quem miſi, et non habebam exemplar. quid? etiam (dudum enim circumrodo, quod devorandum eſt) ſubturpicula mihi videbatur eſſe παλινῳδία. ſed valeant recta, vera, honeſta conſilia. non eſt credibile, quae ſit perfidia in iſtis principibus, ut volunt eſſe, et ut eſſent, ſi quicquam haberent fidei. ſenſeram, noram, inductus, relictus, projectus ab iis: tamen hoc erat in animo, ut cum iis in Republica conſentirem. iidem erant, qui fuerant. vix aliquando te auctore reſipivi. dices, ea te monuiſſe, ſuaſiſſe, quae facerem; non etiam ut ſcriberem. ego mehercule mihi neceſſitatem volui imponere hujus novae conjunctionis; ne qua mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cum miſereri mei debent, non deſinunt invidere. ſed tamen modici fuimus ὑποθέσει, ut ſcripſi. erimus uberiores, ſi et ille libenter accipiet, et hi ſubringentur, qui villam me moleſte ferunt habere, quae

Digitized by Google

Catuli fuerat, a Vettio me emiſſe non cogitant; qui domum negant oportuiſſe me aedificare, vendere aiunt oportuiſſe. ſed quid ad hoc? ſi quibus ſententiis dixi, quod et ipſi probarent, laetati ſunt tamen me contra Pompeii voluntatem dixiſſe? ſed quoniam qui nihil poſſunt, ii me nolunt amare; demus operam ut ab iis qui poſſunt, diligamur. dices: vellem jampridem. ſcio te voluiſſe; et me aſinum germanum fuiſſe. ſed jam tempus eſt me ipſum a me amari, quando ab illis nullo modo poſſum. domum meam quod crebro inviſis, eſt mihi valde gratum. viaticum Craſſipes praeripit. tu de via rectà in hortos. videtur commodius ad te, poſtridie ſcilicet: quid enim tua? ſed viderimus. bibliothecam mihi tui pinxerunt conſtructione et ſittybis. eos velim laudes.

CICERO ATTICO SAL.

De Lentulo ſcilicet ſic fero, ut debeo. 6
virum bonum, et magnum hominem, et in ſumma magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidimus; noſque malo ſolatio, ſed non nullo tamen,

Digitized by Google

conſolamur, quod ipſius vicem minime dolemus, non ut Saufeius et veſtri; immo hercule quia ſic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum beneficio videatur ex ejus incendio eſſe ereptus. nam quid foedius noſtra vita? praecipue mea? nam tu quidem, etſi es natura πολιτικὸς, tamen nullam habes propriam ſervitutem: communi frueris nomine. ego vero, qui, ſi loquor de Republica quod oportet, inſanus; ſi quod opus eſt, ſervus exiſtimor; ſi taceo, oppreſſus et captus; quo dolore eſſe debeo? quo ſum ſcilicet, hoc etiam acriore, quod ne dolere quidem poſſum, ut non ingratus videar. quid ſi ceſſare libeat, et in otii portum confugere? nequicquam. immo etiam in bellum et in caſtra. ergo erimus ὀπαδοὶ qui ταγοὶ eſſe noluimus? ſic faciendum eſt. tibi enim ipſi, cui utinam ſemper paruiſſem, ſic video placere. reliqui eſt, Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. non mehercule poſſum; et Philoxeno ignoſco, qui reduci in carcerem maluit. veruntamen id ipſum mecum in his locis commentor, ut iſta improbem; idque tu, cum una erimus, confirmabis. a te literas crebro ad me ſcribā

video; ſed omnes uno tempore accepi. quae res etiam auxit dolorem meum. caſu enim trinas ante legeram, quibus meliuſcule Lentulo eſſe ſcriptum erat: ecce quartae fulmen. ſed ille, ut ſcripſi, non miſer; nos vero ferrei. quod me admones ut ſcribam illa Hortenſiana, in alia incidi, non immemor iſtius mandati tui. ſed mehercule incipiendo refugi; ne, quod videor ſtulte illius amici intemperiem non tuliſſe, rurſus ſtulte injuriam illius faciam illuſtrem, ſi quid ſcripſero; et ſimul ne βαθύτης mea, quae in agendo apparuit, in ſcribendo ſit oculatior; et aliquid ſatisfactio levitatis habere videatur. ſed viderimus. tu modo quam ſaepiſſime ad me aliquid. epiſtolam, Lucceio nunc quam miſi, qua meas res ut ſcribat rogo, fac ut ab eo ſumas: valde bella eſt: eumque ut approperet, adhorteris: et, quod mihi ſe ita facturum reſcripſit, agas gratias. domum noſtram, quoad poteris, inviſas. Veſtorio aliquid ſignifices: valde enim eſt in me liberalis.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

7 Nihil εὐκαιρότερον epiſtola tua, quae me ſollicitum de Quinto noſtro, puero optimo, valde levavit. venerat horis duabus ante Chaerippus; mera monſtra nuntiarat. de Apollonio quod ſcribis; qui illi Dii irati, homini Graeco, qui conturbare quidem putat ſibi licere; quod equitibus Romanis. nam Terentius ſuo jure. de Metello, οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν. ſed tamen multis annis civis nemo erat mortuus, qui quidem . . . tibi nummi meo periculo ſint. quid enim vereris, quemcunque heredem fecit? niſi Publium fecit. verum, fecit non improbe; quanquam fuit ipſe. quare in hoc thecam nummariam non retexeris: in aliis eris cautior. mea mandata de domo curabis: praeſidia locabis: Milonem admonebis. Arpinatium fremitus eſt incredibilis de Laterio. quid quaeris? equidem dolui. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων. quod ſupereſt, etiam puerum Ciceronem curabis, et amabis, ut facis.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Multa me in epiſtola tua delectarunt, 8
ſed nihil magis, quam patina tyrotarichi. nam de rauduſculo, quod ſcribis, *μήπω μέγαν εἴπης, πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς.* aedificati tibi in agris nihil reperio. in oppido eſt quiddam, de quo eſt dubium ſitne venale; ac proximum quidem noſtris aedibus. hoc ſcito, Antium Buthrotum eſſe Romae, ut Corcyrae illud tuum. nihil quietius, nihil alſius, nihil amoenius. *ἂν μισητὸς φίλος οἶκος.* poſtea vero quam Tyrannio mihi libros diſpoſuit, mens addita videtur meis aedibus: qua quidem in re mirifica opera Dionyſii et Menophili tui fuit. nihil venuſtius quam illa tua pegmata, poſtquam ſillybis libros illuſtrarunt. valde ut ſcribas ad me velim de gladiatoribus; ſed ita, bene ſi rem gerunt: non quaero, male ſi ſe geſſere. Apenas vix diſceſſerat; cùm epiſtola. quid ais? putaſne fore, ut legem non ferat? dic, oro te, clarius: vix enim mihi exaudiſſe videor. verum ſtatim fac ut ſciam, ſi modo tibi eſt commodum. ludis quidem, quoniam dies eſt additus, eo etiam meli-

us hic eum diem cum Dionyſio contere-mus. de Trebonio prorſus tibi aſſentior. de Domitio:

Σύκῳ μὰ τὴν Δήμητρα σύκον οὐδὲ ἓν
Οὕτω ὅμοιον γέγονεν,

quam eſt iſta περίστασις noſtrae: vel quod ab iiſdem, vel quod praeter opinionem, vel quod viri boni nuſquam. unum diſſimile, quod huic merito. nam de ipſo caſu, neſcio an illud melius. quid enim hoc miſerius, quam eum qui tot annos, quot habet, deſignatus Conſul fuerit, fieri Conſulem non poſſe? praeſertim cum aut ſolus, aut certe non plus, quam cum altero petat. ſi vero id eſt, quod neſcio an ſit, ut non minus longas jam in codicillorum faſtis futurorum Conſulum paginulas habeat, quam factorum, quid illo miſerius? niſi reſpublica, in qua ne ſperatur quidem melius quidquam. de Natta, ex tuis primum ſcivi literis; oderam hominem. de poëmate quod quaeris; quid ſi cupiat effugere? quid? ſinas? de Fabio Luſco quod eram exorſus, homo peramans noſtri ſemper fuit, nec mi unquam odio: ſatis enim acutus et permodeſtus, ac bonae frugi. eum quia non

Digitized by Google

videbam, abeſſe putabam. audivi ex Gavio hoc Firmano, Romae eſſe hominem, et fuiſſe aſſiduum. percuſſit animum, dices, tantulane cauſa? permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid ſit, quod ſe a me removit, ſi modo removit, ignoro. de eo quod me mones ut et πολιτικῶς me geram, et τὴν ἴσω γραμμὴν teneam; ita faciam. ſed opus eſt majore prudentia; quam a te, ut ſoleo, petam. tu velim e Fabio, ſi quem habes aditum, odorere: et iſtum convivam tuum deguſtes; et ad me de his rebus, et de omnibus quotidie ſcribas. ubi nihil erit quod ſcribas, id ipſum ſcribito. cura ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

Sane velim ſcire num cenſum impedi- 9
ant Tribuni diebus vitiandis, (eſt enim hic rumor) totaque de Cenſura quid agant, quid cogitent. nos hìc cum Pompeio fuimus. multa mecum de republica, ſane ſibi diſplicens, ut loquebatur: (ſic eſt enim in hoc homine dicendum) Syriam ſpernens, Hiſpaniam jactans: hìc quoque, ut loquebatur; et opinor, uſquequaque de hoc cum dicemus, ſit hoc quaſi ſ.

Digitized by Google

τοδὶ Φωκυλίδου: tibi etiam gratias agebat, quod ſigna componenda ſuſcepiſſes: in nos vero ſuaviſſime hercule effuſus. venit etiam ad me in Cumanum a ſe. nihil minus velle mihi viſus eſt, quam Meſſallam Conſulatum petere: de quo ipſo ſi quid ſcis, velim ſcire. quod Lucceio ſcribis te noſtram gloriam commendaturum, et aedificium noſtrum quod crebro inviſis, gratum. Quintus frater ad me ſcripſit, ſe, quoniam Ciceronem ſuaviſſimum ſecum haberet, ad te nonis Maii venturum. ego me de Cumano movi ante diem v kal. Maii: eo die Neapoli apud Laetum, ante diem IV kal. Maii, iens in Pompeianum, bene mane haec ſcripſi.

CICERO ATTICO SAL.

10 Puteolis magnus eſt rumor Ptolemaeum eſſe in regno. ſi quid habes certius, velim ſcire. ego hìc paſcor bibliothecâ Fauſti. fortaſſe tu putabas, his rebus Puteolanis et Lucrinenſibus. ne iſta quidem deſunt. ſed mehercule a caeteris oblectationibus deſeror, et voluptatibus, propter Rempublicam; ſic literis ſuſtentor et recreor; maloque in illa tua ſede-

cula, quam habes ſub imagine Ariſtotelis, ſedere, quam in iſtorum ſella curuli; tecumque apud te ambulare, quam cum eo, quocum video eſſe ambulandum. ſed de illa ambulatione fors viderit, aut ſi quis eſt qui curet deus. noſtram ambulationem, et Laconicum, eaque quae Cyrea ſint, velim, quod poteris, inviſas; et urgeas Philotimum ut properet; ut poſſim tibi aliquid in eo genere reſpondere. Pompeius in Cumanum Parilibus venit: miſit ad me ſtatim qui ſalutem nuntiaret. ad eum poſtridie mane vadebam, cum haec ſcripſi.

CICERO ATTICO SAL.

Delectarunt me epiſtolae tuae, quas 11
accepi uno tempore duos ante diem II kal. perge reliqua. geſtio ſcire iſta omnia. etiam illud cujuſmodi ſit, velim perſpicias: potes a Demetrio: dixit Pompeius, Craſſum a ſe in Albano expectari a. d. IV kalendas: is cum veniſſet, Romam eſſe ſtatim venturos, ut rationes cum Publicanis putarent. quaeſivi, gladiatoribuſne? reſpondit, ante quam inducerentur. id cujuſmodi ſit, aut nunc

Digitized by Google

ſi ſcias, aut cum is Romam venerit, ad me mittas velim. nos hîc voramus literas cum homine mirifico (ita mehercule ſentio) Dionyſio, qui te, omneſque vos ſalutat. οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντ' εἰδέναι. quare ut homini curioſo ita perſcribe ad me, quid primus dies, quid ſecundus, quid Cenſores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. denique etiam quid a te fiat, ad me velim ſcribas. non enim (ut vere loquamur) tam rebus novis, quam tuis literis delector. ego mecum praeter Dionyſium duxi neminem: nec metuo tamen ne mihi ſermo deſit abs te. opere delector. tu Lucceio noſtrum librum dabis. Demetrii Magnetis tibi mitto; ſtatim ut ſit, qui a te mihi epiſtolam referat.

CICERO ATTICO SAL.

12 Egnatius Romae eſt. ſed ego cum eo de re Halimeti vehementer Antii egi; graviter ſe acturum cum Aquilio confirmavit. videbis ergo hominem, ſi voles. Macroni vix videor praeſtò eſſe. idibus enim auctionem Larini video, et biduum praeterea. id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoſcas mî velim. ſed, ſi me

Digitized by Google

diligis, poſtridie kal. coena apud me cum Pilia. prorſus id facies. Kalend. cogito in hortis Craſſipedis, quaſi in diverſorio, coenare. facio fraudem ſenatus-conſulto. inde domum coenatus, ut ſim manè praeſto Miloni. ibi te igitur videbo, et promonebo. domus te noſtra tota ſalutat.

CICERO ATTICO SAL.

Nos in Tuſculanum veniſſe ante diem 13
XVII kalend. Decembris video te ſcire. ibi Dionyſius nobis praeſto fuit. Romae ante diem XIII kalend. volumus eſſe: quid dico, volumus? immo vero cogimur. Milonis nuptiae; comitiorum non nulla opinio eſt. ego, ut ſit rata, abfuiſſe me in altercationibus, quas in Senatu factas audio, fero non moleſte. nam aut defendiſſem, quod non placeret; aut defuiſſem, cui non oporteret. ſed mehercule velim res iſtas, et praeſentem ſtatum Reipublicae, et quo animo Conſules ferant hunc σκυλμὸν, reſcribas ad me, quantum poteſt. valde ſum ὀξύπεινος: et, ſi quaeris, omnia mihi ſunt ſuſpecta. Craſſum quidem noſtrum minore dignitate aiunt profec-

Digitized by Google

tum paludatum, quam olim aequalem ejus L. Paulum, iterum Conſulem. ô hominem nequam! de libris oratoriis factum eſt a me diligenter: diu multumque in manibus fuerunt; deſcribas licet. illud etiam te rogo, τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: ne iſtuc hoſpes veniam.

CICERO ATTICO SAL.

14 Veſtorius noſter me per literas fecit certiorem, te Roma a. d. VI id. Mai. putare profectum eſſe tardius quam dixerat, quod minus valuiſſes. ſi jam melius vales, vehementer gaudeo. velim domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecus ac ſi ipſe adeſſes, cum caeteri, tum Varronis. eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, ut ſpero, tibi valdè probabo. tu velim, ſi quid forte novi habes, maxime a Quinto fratre, deinde a C. Caeſare, et ſi quid forte de comitiis, de Republica (ſoles enim tu haec feſtinè odorari) ſcribas ad me. ſi nil habebis, tamen ſcribas aliquid. nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiva, aut loquax viſa eſt. maxime autem

Digitized by Google

rogo, rebus tuis, totoque itinere ex ſententia confecto, nos quamprimum reviſas. Dionyſium jube ſalvere. cura ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

De Eutychide gratum, qui vetere prae- 15
nomine, novo nomine T. erit Caecilius;
ut eſt ex me et ex te junctus Dionyſius,
M. Pomponius. valde mehercule mihi
gratum, ſi Eutychides tuam erga me be-
nevolentiam cognoſcet; et ſuam illam in
meo dolore συμπάθειαν, neque tum mihi ob-
ſcuram, neque poſt ingratam fuiſſe. iter A-
ſiaticum tuum puto tibi ſuſcipiendum fu-
iſſe. nunquam enim tu ſine juſtiſſima cau-
ſa tam longe a tuis et hominibus, et rebus
cariſſimis, et ſuaviſſimis abeſſe voluiſſes.
ſed humanitatem tuam, amoremque in
tuos reditûs celeritas declarabit. ſed ve-
reor, ne lepore te ſuo detineat diutius
rhetor Clodius, et homo pereruditus, ut
aiunt, et nunc quidem deditus Graecis
literis, Pituanius. ſed, ſi vis homo eſſe,
recipe te ad nos ad quod tempus confir-
maſti. cum illis tamen, cum ſalvi vene-
rint, Romae vivere licebit. avere te ſcri-
bis accipere aliquid a me literarum; de-

di, ac multis quidem de rebus ἡμερόλεγδον perſcripta omnia: ſed, ut conjicio, quoniam mihi non videris in Epiro diu fuiſſe, redditas tibi non arbitror: genus autem mearum, ad te quidem, literarum ejuſmodi fere eſt, ut non libeat cuiquam dare, niſi de quo exploratum ſit tibi eum redditurum. nunc Romanas res accipe. a. d. III. non. Quint. Sufenas et Cato abſoluti: Procilius condemnatus. ex quo intellectum eſt, τρισαρειοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, majeſtatem, totam denique Rempublicam flocci non facere. debemus patrem familias domi ſuae occidere nolle, neque tamen id ipſum abunde: nam abſolverunt XXII. condemnarunt XXVIII. Publius ſane diſerto epilogo criminans mentes judicum moverat. Hortalus in ea cauſa fuit cujuſmodi ſolet. nos verbum nullum. verita eſt enim puſilla, quae nunc laborat, ne animum in Publio offenderet. his rebus actis Reatini me ad ſua τέμπη duxerunt, ut agerem cauſam contra Interamnates apud Conſulem, et decem legatos; quod lacus Velinus, a M' Curio emiſſus, interciſo monte, in Narem defluit. ex quo eſt

illa ſiccata, et humida tamen modice Roſea. vixi cum Axio. quin etiam me ad Septem aquas duxit. redii Romam Fonteii cauſa, a. d. VII. idus Quint. veni in ſpectaculum, primum, magno et aequabili plauſu: (ſed hoc ne curaris; ego ineptus, qui ſcripſerim) deinde, Antiphonti operam. is erat ante manumiſſus, quam productus. ne diutius pendeas, palmam tulit. ſed nihil tam puſillum, nihil tam ſine voce, nihil tam . . . verum haec tu tecum habeto. in Andromacha tamen major fuit, quam Aſtyanax. in caeteris parem habuit neminem. quaeris nunc de Arbuſcula; valde placuit. ludi magnifici et grati. Venatio in aliud tempus dilata. ſequere nunc me in campum. ardet ambitus: σῆμα δὲ τοι ἐρέω: foenus ex triente idib. Quint. factum erat beſſibus. dices, iſtuc quidem non moleſte fero. ô virum, ô civem! Memmium Caeſaris omnes opes confirmant. cum eo Domitium Conſules junxerunt; qua pactione, epiſtolae committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro ſtudet: ſed utrum fronte, an mente, dubitatur. ἐξοχὴ in nullo eſt. pecunia omnium dignitatem

Digitized by Google

exaequat. Meſſalla languet; non quo aut animus deſit, aut amici: ſed coitio Conſulum, et Pompeius obſunt. ea comitia puto fore ut ducantur. Tribunitii candidati jurarunt ſe arbitrio Catonis petituros. apud eum H-S quingena depoſuerunt; ut, qui a Catone damnatus eſſet, id perderet, et competitoribus tribueretur. haec ego pridie ſcribebam, quam comitia fore putabantur. ſed ad te v. kal. Sext. ſi facta erunt, et tabellarius non erit profectus, tota comitia perſcribam: quae ſi, ut putantur, gratuita fuerint; plus unus Cato potuerit, quam omnes quidem judices. Meſſius defendebatur a nobis, e legatione revocatus: nam eum Caeſari legarat Appius. Servilius edixit, ut adeſſet. Tribus habet Pomptinam, Velinam, Maeciam. pugnatur acriter: agitur tamen ſatis. deinde me expedio ad Druſum, inde ad Scaurum. parantur orationibus indices glorioſi. fortaſſe accedent etiam Conſules deſignati, in quibus ſi Scaurus non fuerit, in hoc judicio valde laborabit. ex Quinti fratris literis ſuſpicor jam eum eſſe in Britannia. ſuſpenſo animo expecto quid agat. illud qui-

Digitized by Google

dem ſumus adepti, quod multis et magnis indiciis poſſumus judicare, nos Caeſari et cariſſimos et jucundiſſimos eſſe. Dionyſium velim ſalvere jubeas, et eum roges et hortere, ut quamprimum veniat, ut poſſit Ciceronem meum, atque etiam me ipſum, erudire.

CICERO ATTICO SAL.

Occupationum mearum vel hoc ſig- 16
num erit, quod epiſtola librarii manu eſt. de epiſtolarum frequentia te nihil accuſo. ſed pleraeque tantummodo mihi nuntiabant ubi eſſes, quod erant abs te: vel etiam ſignificabant, recte eſſe: quo in genere maxime delectarunt duae fere eodem tempore abs te Bruto datae. ſcire enim volebam te commode navigaſſe. ſed haec epiſtolarum frequentia non tam ubertate ſua, quam celeritate delectavit. illa fuit gravis, et plena rerum, quam mihi M. Paccius, hoſpes tuus, reddidit. ad eum reſcribam igitur, et hoc quidem primum. Paccio re et verbis oſtendi, quid tua commendatio ponderis haberet. itaque in intimis eſt meis, cum antea notus non fuiſſet. nunc pergam ad caetera.

Digitized by Google

Varro, de quo ad me ſcribis, includetur in aliquem locum, ſi modo erit locus. ſed noſti genus dialogorum meorum: ut in oratoriis, quos tu in coelum fers, non mentio potuit fieri cujuſquam ab iis, qui diſputant, niſi ejus, qui illis notus, aut auditus eſſet. hanc ego de Republica quam inſtitui diſputationem in Africani perſonam, et Phili, et Laelii, et Manilii contuli. adjunxi adoleſcentes Q. Tuberonem, P. Rutilium, duos Laelii generos, Scaevolam, et Fannium. itaque cogitabam, quoniam in ſingulis libris utor prooemiis, ut Ἀριςοτέλης in iis, quos ἐξωτερικὺς vocat, aliquid efficere, ut non ſine cauſa iſtum appellarem: id quod intelligo tibi placere. utinam modo conata efficere poſſim. rem enim, quod te non fugit, magnam complexus ſum et gravem, et plurimi otii, quo ego maxime egeo. quod in iis libris, quos laudas, perſonam deſideras Scaevolae, non eam temere dimovi: ſed feci idem, quod in πολιτείᾳ deus ille noſter Plato. cum in Piraeeum Socrates veniſſet ad Cephalum, locupletem et feſtivum ſenem; quoad primus ille ſermo haberetur, adeſt in diſputando ſenex:

Digitized by Google

deinde cum ipſe quoque commodiſſime locutus eſſet, ad rem divinam dicit ſe velle diſcedere; neque poſtea revertitur. credo Platonem vix putaſſe ſatis conſonum fore, ſi hominem id aetatis in tam longo ſermone diutius retinuiſſet. multo ego ſatius hoc mihi cavendum putavi in Scaevola; qui et aetate, et valetudine erat ea, qua eſſe meminiſti; et iis honoribus, ut vix ſatis decorūm videretur, eum plures dies eſſe in Craſſi Tuſculano. et erat primi libri ſermo non alienus a Scaevolae ſtudiis. reliqui libri τεχνολογίαν habent, ut ſcis. huic joculatorem ſenem illum, ut noras, intereſſe ſane nolui. de re filiae quod ſcribis, erit mihi curae. etenim eſt luculenta res, Aureliani, ut ſcribis, indiciis: et in eo me etiam Tulliae meae venditabo. Veſtorio non deſum. gratum enim tibi id eſſe intelligo: et ut ille intelligat, curo. ſed ſcis, qui? cum habeat duo faciles, nihil difficilius. nunc ad ea, quae quaeris de C. Catone. lege Junia, et Licinia ſcis abſolutum: Fufiâ ego tibi nuntio abſolutum iri; neque patronis ſuis tam libentibus, quam accuſatoribus. is tamen et mecum, et cum

Digitized by Google

Milone in gratiam rediit. Druſus reus eſt factus a Lucretio, judicibus rejiciendis a. d. v. non. Quint. de Procilio rumores non boni: ſed judicia noſti. Hirrus cum Domitio in gratia eſt. ſenatusconſultum, quod hic Conſules de provinciis fecerunt, ‘ quicunque poſthac,’ non mihi ut qui jam intelligebamus enuntiationem illam Memmii valde Caeſari diſplicere. Meſſalla noſter, et ejus Domitius competitor liberalis in populo valde fuit. nihil gratius. certi erant Conſules. ac Senatus decrevit, ut tacitum judicium ante comitia fieret. ab iis conſiliis, quae erant omnibus ſortita in ſingulos candidatos, magnus timor candidatorum. ſed quidam judices, in his Opimius Veien. Tro. Antius, Tribunos plebis appellarunt, ne injuſſu populi judicarent. res cedit. comitia dilata ex ſenatus-conſulto, dum lex de tacito judicio ferretur. venit legi dies: Terentius interceſſit. Conſules, qui illud levi brachio egiſſent, rem ad Senatum detulerunt. hic Abdera, non tacente me. dices, Tamen tu non quieſcis? ignoſce, vix poſſum. veruntamen quid tam ridiculum? Sena-

Digitized by Google

tus decreverat, ne prius comitia haberentur, quàm lex lata eſſet: ſi qui interceſſiſſet, res integra referretur. coepta ferri leviter. interceſſum non invitis. res ad Senatum. de ea re ita cenſuerunt, comitia primo quoque tempore haberi eſſe è re. Scaurus, qui erat paucis diebus illis abſolutus, cum ego partem ejus ornatiſſime defendiſſem, obnuntiationibus per Scaevolam interpoſitis, ſingulis diebus uſque ad pridie kal. Octob. quo ego haec die ſcripſi, ſublatis, populo tributim domi ſuae ſatisfecerat, ſed tamen, etſi uberior liberalitas hujus, gratior eſſe videbatur eorum, qui occuparant. cuperem vultum videre tuum, cum haec legeres. nam profecto rem non habes nullam, haec negotia multarum nundinarum fore. ſed Senatus hodie fuerat futurus, id eſt kal. Octobribus. jam enim luciſcit. ibi loquetur, praeter Antium et Favonium, libere nemo. nam Cato aegrotat. de me nihil timueris: ſed tamen promitto nihil. quid quaeris aliud? judicia credo. Druſus, Scaurus non feciſſe videntur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius a Memmio, Meſſalla a Q. Pom-

Digitized by Google

peio Ruſo, Scaurus a Triario, aut a L. Caeſare. quid poteris, inquies, pro iis dicere? ne vivam, ſi ſcio. in illis quidem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio. nunc ut opinionem habeas rerum, ferendum eſt. quaeris ego me ut geſſerim? conſtanter et libere. quid ille, inquies, ut ferebat? humaniter, meaeque dignitatis, quoad mihi ſatisfactum eſſet, habendam ſibi rationem putabat. quo modo ergo abſolutus? omnino γοργῆα γυμνά. accuſatorum incredibilis infantia, id eſt L. Lentuli, L. filii, quem fremunt omnes praevaricatum; deinde Pompeii mira contentio, judicum ſordes. attamen XXXII condemnarunt, XXXVIII abſolverunt. judicia reliqua impendent: nondum eſt plane expeditus. dices, tu ergo haec quo modo fers? bellè me hercule, et in eo me valde amo. amiſimus, mi Pomponi, omnem non modo ſuccum ac ſanguinem, ſed etiam colorem et ſpeciem priſtinam civitatis. nulla eſt Reſpublica, quae delectet, in qua acquieſcam. id ne igitur, inquies, facile fers? id ipſum. recordor enim, quàm bella paulìſper, nobis gubernantibus, civitas fue-

Digitized by Google

rit: quae mihi gratia relata ſit, nullus dolor me angit; unum omnia poſſe dirumpuntur ii, qui me aliquid poſſe doluerunt: multa mihi dant ſolatia: nec tamen ego de meo ſtatu demigro: quaeque vita maxime eſt ad naturam, ad eam me refero, et ad literas, et ſtudia noſtra: dicendi laborem delectatione oratoria conſolor. domus me, et rura noſtra delectant. non recordor unde ceciderim, ſed unde ſurrexerim. fratrem mecum et te ſi habebo, per me iſta pedibus trahantur. vobis ἐμφιλοσοφῆσαι poſſum. locus ille animi noſtri, ſtomachus ubi habitabat olim, concalluit. privata modo, et domeſtica nos delectant. miram ſecuritatem videbis: cujus plurimae mehercule partes ſunt in tuo reditu. nemo enim in terris eſt mihi tam conſentientibus ſenſibus. ſed accipe alia. res fluit ad interregnum; et eſt nonnullus odor Dictaturae: ſermo quidem multus; qui etiam Gabinium apud timidos judices adjuvit. candidati Conſulares omnes rei ambitûs. accedit etiam Gabinius: quem P. Sylla, non dubitans quin foris eſſet, poſtularat, contra dicente et nihil obtinente Torquato. ſed om-

Digitized by Google

nes abſolventur; nec poſthac quiſquam damnabitur, niſi qui hominem occiderit. hoc tamen agitur ſeverius. itaque indicia calent. M. Fulvius Nobilior condemnatus eſt. multi alii urbani ne reſpondent quidem. quid aliud novi? et tamen. abſoluto Gabinio ſtomachantes alii judices, hora poſt, Antiochum Gabinium, neſcio quem è Sopolidis pictoribus, libertum, ac accenſum Gabinii, lege Papia condemnarunt. itaque dixit ſtatim reus, lege Majeſtatis, οὐ σ' οἶδ' Ἄρης ἅμα Παφίῃ? Pontinius vult a. d. IV non. Novemb. triumphare. huic obviam Cato, et Servilius Praetores aperte, et Q. Mucius Tribunus. negant enim latum de imperio: et eſt latum hercule inſulſe. ſed erit cum Pontinio Appius Conſul. Cato tamen affirmat, ſe vivo illum non triumphare. id ego puto, ut multa ejuſdem, ad nihil recaſurum. Appius ſine lege, ſuo ſumptu in Ciliciam cogitat. Paccianae epiſtolae reſpondi: cognoſce caetera. ex fratris literis incredibilia quaedam de Caeſaris in me amore cognovi: eaque ſunt ipſius Caeſaris uberrimis literis confirmata. Britannici belli exitus expec-

Digitized by Google

tatur. conſtat enim aditus inſulae eſſe munitos mirificis molibus. etiam illud jam cognitum eſt neque argenti ſcripulum eſſe ullum in illa inſula, neque ullam ſpem praedae, niſi ex mancipiis: ex quibus nullos puto te literis, aut muſicis eruditos expectare. Paulus in medio foro baſilicam jam penè texuit iiſdem antiquis columnis: illam autem, quam locavit, facit magnificentiſſimam. quid quaeris? nihil gratius illo monumento, nihil glorioſius. itaque Caeſaris amici (me dico et Oppium: diſrumparis licet) in monumentum illud, quod tu tollere laudibus ſolebas, ut forum laxaremus, et uſque ad atrium Libertatis explicaremus, contempſimus ſexcenties H-S. cum privatis non poterat tranſigi minore pecunia. efficiemus rem glorioſiſſimam. nam in campo Martio ſepta Tributis comitiis marmorea ſumus et tecta facturi; eaque cingemus excelſa porticu; ut mille paſſuum conficiatur. ſimul adjungetur huic operi villa etiam publica. dices, quid mihi hoc monumentum proderit? quid? celabo te res Romanas? non enim te puto de luſtro, quod jam deſperatum eſt, aut de

Digitized by Google

judiciis, quae lege Coctia fiant, quaerere. nunc te objurgari patere, ſi jure. ſcribis enim in epiſtola, quam C. Decimius mihi reddidit Buthroto datam, in Aſiam tibi eundum eſſe te arbitrari. mihi mehercule nihil videbatur eſſe in quo tantulum intereſſet, utrum per procuratores ageres, an per ipſum; ut abis toties, et tam longe abes. ſed haec mallem integra re tecum egiſſe. profecto enim aliquid egiſſem. nunc reprimam ſuſceptam objurgationem. utinam valeat ad celeritatem reditus tui. ego ad te propterea minus ſaepe ſcribo, quod certum non habeo ubi ſis, aut ubi futurus ſis. huic tamen neſcio cui, quod videbatur is te viſurus eſſe, putavi dandas eſſe literas. tu, quoniam iturum te in Aſiam eſſe putas, ad quae tempora te expectemus, facias me certiorem velim, et de Eutychide quid egeris.

CICERO ATTICO SAL.

17 O expectatas mihi tuas literas! ô gratum adventum! ô conſtantiam promiſſi, et fidem miram! ô navigationem amandam! quam mehercule ego valde time-

bam, recordans ſuperioris tuae tranſmiſſionis δέῤῥεις. ſed niſi fallor, citius te, quam ſcribis, videbo. credo enim te putaſſe, tuas mulieres in Apulia eſſe: quod cum ſecus erit, quid te Apulia moretur? nam Veſtorio dandi ſunt dies, et ille Latinus ἀττικισμὸς ex intervallo reguſtandus. quin tu huc advolas, et inviſis illius noſtrae Reipublicae germanae. putavi de nummis, ante comitia tributim uno loco diviſis palam. vide abſolutum Gabinium: detur eſſe valiturum. de Meſſalla quod quaeris, quid ſcribam neſcio. nunquam ego vidi tam pares candidatos. Meſſallae copias noſti. Scaurum Triarius reum fecit. ſi quaeris, nulla eſt magnopere commota συμπάθεια: ſed tamen habet Aedilitas ejus memoriam non ingratam; et eſt pondus apud ruſticos in patris memoria. reliqui duo plebeii ſic exaequantur, ut Domitius valeat amicis, adjuvetur tamen non gratiſſimo munere; Memmius Caeſaris commendetur militibus, Pompeii Galliâ nitatur; quibus ſi non valuerit, putant fore aliquem, qui comitia in adventum Caeſaris detrudat, Catone praeſertim abſoluto. ab

Digitized by Google

Quinto fratre, et a Caeſare accepi a. d. ix. kal. Novemb. literas, confecta Britannia, obſidibus acceptis, nulla praeda, imperata tamen pecunia, datas a litoribus Britanniae proximo a. d. vi kalend. Octob. exercitum Britannia reportabant. Q. Pilius erat jam ad Caeſarem profectus. tu, ſi aut amor in te eſt noſtri, ac tuorum, aut ulla veritas, aut ſi etiam ſapis, ac frui tuis commodis cogitas, adventare et prope adeſſe jam debes. non mehercule aequo animo te careo. te autem quid mirum, qui Dionyſium tantopere deſiderem? quem quidem abs te, cum dies venerit, et ego, et Cicero meus flagitabit. abs te proximas literas habebam Epheſo a. d. v. id. Sext. datas.

CICERO ATTICO SAL.

18 Puto te exiſtimare me, nunc oblitum conſuetudinis et inſtituti mei, rarius ad te ſcribere, quam ſolebam: ſed cum loca et itinera tua nihil habere certi video, neque in Epirum, neque Athenas, neque in Aſiam, neque cuiquam, niſi ad te ipſum proficiſcenti, dedi literas. neque enim ſunt eae epiſtolae noſtrae, quae ſi perla-

tae non ſint, nihil ea res nos offenſura ſit: quae tantum habent myſteriorum, ut eas ne librariis quidem fere committamus. Lepidum quò excidat. Conſules flagrant infamia, quod C. Memmius candidatus pactionem in Senatu recitavit, quam ipſe et ſuus competitor Domitius cum conſulibus feciſſent, uti ambo H-S quadragena Conſulibus darent, ſi eſſent ipſi Conſules facti, niſi tres Augures dediſſent, qui ſe affuiſſe dicerent, cum lex Curiata ferretur, quae lata non eſſet; et duo Conſulares, qui ſe dicerent in ornandis provinciis conſularibus ſcribendo affuiſſe, cum omnino ne Senatus quidem fuiſſet. haec pactio non verbis, ſed nominibus et perſcriptionibus, multorum, tabulis cum eſſe facta diceretur, prolata a Memmio eſt nominibus inductis, auctore Pompeio. hîc Appius erat idem. nihil ſane jacturae. corruerat alter, et plane, inquam, jacebat. Memmius autem, dirempta coitione invito Calvino, plane refrixerat; et eo magis nunc cogitare dictaturam, tum favere juſtitio, et omnium rerum licentiae. perſpice aequitatem animi mei, et ludum, et con-

Digitized by Google

temptionem Seleucianae provinciae, et mehercule cum Caeſare ſuaviſſimam conjunctionem; haec enim me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quintum meum, tuumque, dii boni! quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia? non ſecus ac ſi ego eſſem imperator. Hibernam legionem eligendi optio delata commodùm, ut ad me ſcribit. hunc tu non ames? quem igitur iſtorum? ſed heus tu, ſcripſeramne tibi me eſſe legatum Pompeio? et extra urbem quidem fore ex idib. Januariis? viſum eſt hoc mihi ad multa quadrare. ſed quid plura? coram, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid expectes. Dionyſio plurimam ſalutem: cui quidem ego non modo ſervavi, ſed etiam aedificavi locum. quid quaeris? ad ſummam laetitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus illius adventu cumulus accedit. quo die ad me venies, tu, ſi me amas, apud me cum tuis maneas.

Digitized by Google

EPISTOLARUM AD ATTICUM

LIBER QUINTUS.

CICERO ATTICO SAL.

EGO vero et tuum in diſceſſu vidi animum, et meo ſum ipſe teſtis: quo magis erit tibi videndum, ne quid novi decernatur; ut hoc noſtrum deſiderium ne plus ſit annuum. de Annio Saturnino curaſti probe. de ſatiſdando vero te rogo, quoad eris Romae, tu ut ſatiſdes. et ſunt aliquot ſatiſdationes ſecundum mancipium, in his et Memmianorum praediorum, vel Atilianorum. de Oppio factum eſt ut volui, et maxime quod DCCC aperuiſti: quae quidem ego utique vel verſura facta ſolvi volo; ne extrema ex-

Digitized by Google

aſtio noſtrorum nominum expectetur. nunc venio ad tranſverſum illum extremae epiſtolae tuae verſiculum, in quo me admones de ſorore: quae res ſe ſic habet. ut veni in Arpinas, cum ad me frater veniſſet, in primis nobis ſermo, iſque multus, de te fuit: ex quo ego veni ad ea, quae fueramus ego et tu inter nos de ſorore in Tuſculano locuti. nihil tam vidi mite, nihil tam placatum, quam tum meus frater erat in ſororem tuam; ut etiam, ſi qua fuerat ex ratione ſumpta offenſio, non appareret. illo ſic die. poſtridie ex Arpinati profecti ſumus. ut in Arcano Quintus maneret, dies fecit: ego Aquini, ſed prandimus in Arcano. noſti hunc fundum, quò ut venimus, humaniſſime Quintus, Pomponia, inquit, tu invita mulieres, ego arcivero pueros. nihil potuit, mihi quidem ut viſum eſt, dulcius, idque cum verbis, tum etiam animo, ac vultu. at illa, audientibus nobis, Ego ſum, inquit, hìc hoſpita. id autem ex eo, ut opinor, quod anteceſſerat Statius, ut prandium nobis videret. tum Quintus, En, inquit mihi, haec ego patior quotidie. dices, quid, quaeſo, iſtuc erat? Mag-

Digitized by Google

num; itaque me ipſum commoverat: ſic abſurde et aſpere verbis vultuque reſponderat. diſſimulavi dolens. diſcubuimus omnes praeter illam: cui tamen Quintus de menſa miſit: illa rejecit. quid multa? nihil meo fratre lenius: nihil aſperius tua ſorore mihi viſum eſt: et multa praetereo, quae tum mihi majori ſtomacho, quam ipſi Quinto fuerunt. ego inde Aquinum; Quintus in Arcano remanſit, et Aquinum ad me poſtridie mane venit: mihique narravit, nec ſecum illam dormire voluiſſe; et, cum diſceſſura eſſet, fuiſſe ejuſmodi, qualem ego vidiſſem. quid quaeris? vel ipſi hoc dicas licet, humanitatem ei, meo judicio, illo die defuiſſe. haec ad te ſcripſi fortaſſe pluribus, quam neceſſe fuit, ut videres tuas quoque eſſe partes inſtituendi, et monendi. reliquum eſt, ut, ante quam proficiſcare, mandata noſtra exhaurias; ſcribas ad me omnia: Pontinium extrudas; cum profectus eris, cures ut ſciam. ſic habeas, nihil mehercule te mihi nec carius eſſe, nec ſuavius. A. Torquatum amantiſſime dimiſi Minturnis, optimum

virum: cui me ad te ſcripſiſſe aliquid, in ſermone ſignifices velim.

CICERO ATTICO SAL.

Ante diem VI id. Mai. cum has dabam literas ex Pompeiano proficiſcebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontium. deinde cogitabam, ſine ulla mora, juſta itinera facere. in Cumano cum eſſem, venit ad me, quod mihi pergratum fuit, noſter Hortenſius: cui depoſcenti mea mandata caetera univerſe mandavi; illud proprie, ne pateretur, quantum eſſet in ipſo, prorogari nobis provincias. in quo eum tu velim confirmes, gratumque mihi feciſſe dicas, quod et venerit ad me, et hoc mihi, praetereaque ſi quid opus eſſet, promiſerit. confirmavi ad eam cauſam etiam Furnium noſtrum; quem ad annum Tribunum plebis videbam fore. habuimus in Cumano quaſi puſillam Romam: tanta erat in his locis multitudo; cum interim Rufio noſter, quod ſe a Veſtorio obſervari videbat, ſtratagemate hominem percuſſit: nam ad me non acceſſit. itane? cum Hortenſius veniret, et infirmus, et tam lon-

Digitized by Google

ge, et Hortenſius, cum maxima praeterea multitudo, ille non venit? non, inquam. non vidiſti igitur hominem, inquies? quî potui non videre, cum per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, ſalutavi; poſtea jam juſſi valere, cum me exiens e ſua villa, num quid vellem, rogaſſet. hunc hominem parum gratum quiſquam putet? aut non in eo ipſo laudandum, quod audiri non laborarit? ſed redeo ad illud. noli putare mihi aliam conſolationem eſſe hujus ingentis moleſtiae, niſi quod ſpero non longiorem annuâ fore. hoc me ita velle multi non credunt ex conſuetudine aliorum: tu, qui ſcis, omnem diligentiam adhibebis, tum ſcilicet, cum id agi debebit. cum ex Epiro redieris, de Republica ſcribas ad me velim, ſi quid erit quod opperiare. nondum enim ſatis huc erat allatum, quomodo Caeſar ferret de auctoritate perſcripta: eratque rumor de Tranſpadanis, eos juſſos Quatuor-viros creare. quod ſi ita eſt, magnos motus timeo. ſed aliquid ex Pompeio ſciam.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

3 Ante diem VI id. Mai. veni in Trebulanum ad Pontium. ibi mihi tuae literae binae redditae ſunt tertio abs te die: eodem autem exiens e Pompeiano, Philotimo dederam ad te literas. nec vero nunc erat ſane quod ſcriberem. qui de Republica rumores, ſcribe quaeſo. in oppidis enim ſummum video timorem; ſed multa inania. quid de iis cogites, et quando, ſcire velim. ad quas literas tibi reſcribi velis, neſcio: nullas enim adhuc acceperam, praeter quae mihi binae ſemel in Trebulano redditae ſunt: quarum alterae edictum P. Licinii habebant, (erant autem non. Mai. datae) alterae reſcriptae ad meas Minturnenſes. quàm vereor, ne quid fuerit σπουδαιότερον in iis, quas non accepi, quibus reſcribi vis. apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionyſius nobis cordi eſt. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. jam deeſt quid ſcribam; et lucet. Beneventi cogitabam hodie. noſtra continentia, et diligentia faciemus ſatis. a Pontio, ex Trebulano, a. d. v. id. Mai.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Beneventum veni a. d. v id. Mai. ibi 4
accepi eas literas, quas tu ſuperioribus literis ſignificaveras te dediſſe: ad quas ego ipſe eo die dederam ex Trebulano L. Pontio. ac binas quidem tuas Beneventi accepi. quarum alteras Feſulanus multo mane mihi dedit, alteras ſcriba Tullius. gratiſſima eſt mihi tua cura de illo meo primo et maximo mandato. ſed tua profectio ſpem meam debilitat. ac me ille: illuc quidem labar, non quo; ſed inopia cogimur eo contenti eſſe. de illo altero, quem ſcribis tibi viſum eſſe non alienum, vereor, adduci ut noſtra poſſit; et tuis δυσδιάγνωστον eſſet. equidem ſum facilis: ſed tu aberis, et me abſente res. habebis mei rationem: nam poſſet aliquid, ſi utervis noſtrûm adeſſet, agente Servilio, Servio fieri probabile. nunc, ſi jam res placeat, agendi tamen viam non video. nunc venio ad illam epiſtolam, quam accepi a Tullio. de Marcello feciſti diligenter. igitur ſenatus-conſultum ſi erit factum, ſcribes ad me: ſin minus, rem tamen conficies. mihi enim attribui opor-

Digitized by Google

tebit, item Bibulo. ſed non dubito, quin ſenatus-conſultum expeditum ſit, in quo praeſertim compendium ſit populi. de Torquato, probè. de Maſone, et Ligure, cum venerint. de illo quod Chaerippus, (quoniam hìc quoque πρόσνευσιν ſuſtuliſti) ô provincia! etiamne hic mihi curandus eſt? curandus autem? hactenus, ne quid ad ſenatum: Conſule, aut numera. nam de caeteris . . . ſed tamen commode, quod cum Scrofa. de Pontinio recte ſcribis: eſt enim ita: ut ſi ante kalend. Jun. Brunduſii futurus ſit, minus urgendi fuerint M. Anneius, et Tullius. quae de Sicinio audiſti, ea mihi probantur: mòdò ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. ſed conſiderabimus: rem enim probo. de noſtro itinere quod ſtatuero; de quinque praefectis quid Pompeius facturus ſit, cum ex ipſo cognoro, faciam, ut ſcias. de Oppio bene curaſti, quod ei DCCC expoſuiſti: idque, quoniam Philotimum habes, perfice, et cognoſce rationem: et, ut agam amplius, ſi me amas, prius quàm proficiſcaris, effice: magna me cura levaris. habes ad omnia. etſi pene praeterii chartam tibi deeſſe:

Digitized by Google

mea captio eſt; ſiquidem ejus inopia minus multa ad me ſcribis. tu vero aufer ducentos. etſi meam in eo parſimoniam hujus paginaę contractio ſignificat, dum acta et rumores vellet. jam ſi qua certa habes de Caeſare, expecto literas: et alias Pontinio de omnibus rebus diligentes dabis.

CICERO ATTICO SAL.

Plane deeſt, quod ſcribam: nam nec 5
quid mandem habeo, nihil enim praetermiſſum eſt; nec quid narrem. novi enim nihil, nec jocandi locus eſt, ita me multa ſollicitant. tantum tamen ſcito, idibus Mai. nos Venuſia mane proficiſcentes has dediſſe: eo autem die credi aliquid actum in Senatu. ſequantur igitur nos tuae literae, quibus non modo res omnes, ſed etiam rumores cognoſcamus. eas accipiemus Brunduſii: ibi enim Pontinium ad eam diem, quam tu ſcripſiſti, expectari conſilium eſt. nos Tarenti, quos cum Pompeio διαλόγους de Republica habuerimus, ad te perſcribemus; etſi id ipſum ſcire cupio, quod ad tempus recte ad te ſcribere poſſim, ideſt, quamdiu Ro-

Digitized by Google

mae futurus ſis, ut, aut quo dem poſthac literas ſciam, aut ne dem fruſtra. ſed ante quam proficiſcare, utique explicatum ſit illud H-S XX et DCCC. hoc velim in maximis rebus et maxime neceſſariis habeas; ut, quod auctore te velle coepi, adjutore aſſequar.

CICERO ATTICO SAL.

6 Tarentum veni a. d. xv. kalend. Jun. quod Pontinium ſtatueram expectare, commodiſſimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio conſumere: eoque magis, quod ei gratum eſſe id videbam; qui etiam a me petierit, ut ſecum et apud ſe eſſem quotidie: quod conceſſi libenter. multos enim ejus praeclaros de Republica ſermones accipiam: inſtruar etiam conſiliis idoneis ad hoc noſtrum negotium. ſed ad te brevior jam in ſcribendo incipio fieri, dubitans Romaene ſis, an jam profectus. quod tamen quoad ignorabo, ſcribam aliquid potius, quam committam ut, tibi cum poſſint reddi a me literae, non reddantur. nec tamen jam habeo quid aut mandem tibi, aut narrem. mandavi omnia, quae qui-

Digitized by Google

dem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habebo novi. illud tamen non deſinam, dum adeſſe te putabo, de Caeſaris nomine rogare, ut confectum relinquas. avide expecto tuas literas, et maxime ut norim tempus profectionis tuae.

CICERO ATTICO SAL.

Quotidie, vel potius in dies ſingulos 7
breviores literas ad te mitto. quotidie enim magis ſuſpicor te in Epirum jam profectum. ſed tamen ut mandatum ſcias me curaſſe; quot ante, ait ſe Pompeius quinos praefectos delaturum novos; vacationes, judiciariam cauſam. ego cum triduum cum Pompeio, et apud Pompeium fuiſſem, proficiſcebar Brunduſium a. d. XIII kal. Junias. civem illum egregium relinquebam, et ad haec, quae timentur, propulſanda paratiſſimum. tuas literas expectabo, cum ut, quid agas, tum ut, ubi ſis, ſciam.

CICERO ATTICO SAL.

Me et incommoda valetudo, qua jam 8
emerſeram, ut pote cum ſine febri labo-

Digitized by Google

raſſem, et Pontinii expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem venerat, tenebat duodecimum jam diem Brundiſii: ſed curſum expectabamus. tu ſi modo es Romae, (vix enim puto) ſin es, hoc vehementer animadvertas velim. Româ acceperam literas, Milonem meum queri per literas injuriam meam, quod Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis. id ego ita fieri volui de C. Duronii ſententia; quem et amiciſſimum Miloni perſpexeram, et talem virum, qualem tu judicas, cognôram. ejús autem conſilium, meumque hoc fuerat; primum ut in poteſtate noſtra eſſet res, ne illum malus emptor et alienus mancipiis, quae permulta ſecum habet, ſpoliaret: deinde ut Fauſtae, cui cautum ille eſſe voluiſſet, ratum eſſet. erat etiam illud, ut ipſi nos, ſi quid ſervari poſſet, quam facillime ſervaremus. nunc rem totam perſpicias velim. nobis enim ſcribuntur ſaepe majora. ſed ſi ille queritur, ſi ſcribit ad amicos, ſi idem Fauſta vult, Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihique ille receperat, ne ſit invito Milone in bonis. nihil nobis fuerat tanti. ſin haec leviora ſunt, tu judicabis.

Digitized by Google

loquere cum Duronio. ſcripſi etiam ad Camillum, ad Lamiam: eoque magis, quòd non confidebam Romae te eſſe. ſumma erit haec; ſtatues, ut ex fide, fama, reque mea videbitur.

CICERO ATTICO SAL.

Actium venimus a. d. XVII kal. Quint. 9
cum quidem et Corcyrae, et Sybotis muneribus tuis, quae et Areus, et meus amicus Eutychides opipare et φιλοπροσηνέστατα nobis congeſſerant, epulati eſſemus Saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodiſſime navigaſſemus, et Leucaten flectere moleſtum videbatur. actuariis autem minutis Patras accedere ſine his impedimentis, non ſatis viſum eſt decorum. ego, ut ſaepe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor, praecipio meis, faciam denique, ut ſumma modeſtia, et ſumma abſtinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus velim quieſcat, et fortuna nos juvet: noſtra praeſtabimus. tu, quaeſo, quid agas, ubi quoque tempore futurus ſis, quales res noſtras Romae reliqueris, maxime de XX et de DCCC, cu-

Digitized by Google

ra ut ſciamus. id unis diligenter literis datis, quae ad me utique perſerantur, conſequêre. illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agitur: aderis autem ad tempus, ut mihi reſcripſiſti) memento curare per te, et per omnes noſtros, in primis per Hortenſium, ut annus noſter maneat ſuo ſtatu, ne quid novi decernatur. hoc tibi ita mando, ut dubitem an etiam te rogem, ut pugnes ne intercaletur. ſed non audeo tibi omnia onera imponere: annum quidem utique teneto. Cicero meus, modeſtiſſimus et ſuaviſſimus puer, tibi ſalutem dicit. Dionyſium ſemper equidem, ut ſcis, dilexi, ſed quotidie pluris facio, et mehercule in primis quòd te amat, nec tui mentionem intermitti ſinit.

CICERO ATTICO SAL.

10 Ut Athenas a. d. VII kal. Quint. veneram, expectabam ibi jam quartum diem Pontinium: neque de ejus adventu certi quicquam habebam: eram autem totus, crede mihi, tecum: et quanquam ſine his per me ipſe, tamen acrius veſtigiis tuis monitus de te cogitabam. quid

Digitized by Google

quaeris? non mehercule alius ullus ſermo niſi de te. ſed tu aliquid de me ſcire fortaſſe mavis; haec ſunt. adhuc ſumptus nec in me aut publice, aut privatim, nec in quemquam comitum. nihil accipitur lege Julia, nihil ab hoſpite: perſuaſum eſt omnibus meis, ſerviendum eſſe famae meae. bellè adhuc. hoc animadverſum, Graecorum laude, et multo ſermone celebratur. quod ſupereſt, elaboratur in hoc a me, ſicut tibi ſenſi placere. ſed haec tum laudemus, cum erunt perorata. reliqua ſunt ejuſmodi, ut meum conſilium ſaepe reprehendam, quod non aliqua ratione ex hoc negotio emerſerim. ô rem minime aptam meis moribus! ô illum verum; ἔρδοι τίς. dices, quid adhuc? nondum in negotio verſaris. neſcio; et puto moleſtiora reſtare: etſi haec ipſa fero equidem fronte, ut puto, et volo, belliſſime; ſed angor intimis ſenſibus: ita multa vel iracunde, vel inſolenter, vel in omni genere ſtultitiae inſulſe, arroganter, et dicuntur, et tacentur quotidie. quae, non quò te celem, non perſcribo, ſed quia δυσεξίμητα ſunt. itaque admirabere meam βαθύτητα, cum ſalvi redierimus: tanta mi-

Digitized by Google

hi μελέτη hujus virtutis datur. ergo haec quoque haſtenus. etſi mihi nihil erat propoſitum ad ſcribendum; quia quid ageres, ubi terrarum eſſes, ne ſuſpicabar quidem: nec hercule unquam tam diu ignarus rerum mearum fui; quid de Caeſaris, quid de Milonis nominibus actum ſit: ac non modo nemo, ſed ne rumor quidem quiſquam, ut ſciremus in Republica quid ageretur. quare ſi quid erit, quod ſcias de iis rebus, quas putabis ſcire me velle, per mihi gratum erit, ſi id curaris ad me perferendum. quid eſt praeterea? nihil ſane, niſi illud: valde me Athenae delectarunt: urbs duntaxat, et urbis ornamentum? et hominum amores in te, et in nos quaedam benevolentia; ſed multum et philoſophia: ἄνω κάτω ſi quid eſt, in Ariſto, apud quem eram. nam Xenonem tuum, vel noſtrum potius, Quinto conceſſeram: et tamen propter vicinitatem totos dies ſimul eramus invicem. eum primum poteris, tua conſilia ad me ſcribas, ut ſciam quid agas, ubi quoque, et maxime quando Romae futurus ſis.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Hui, totieſne me literas dediſſe Ro- 11
mam, cum ad te nullas darem? at vero
poſthac fruſtra potius dabo, quam ſi rec-
te dari potuerint, committam ut non
dem. ne provincia nobis prorogetur, per
fortunas, dum ades, quidquid provideri
poteſt, provide. non dici poteſt, quàm
flagrem deſiderio urbis, quàm vix harum
rerum inſulſitatem feram. Marcellus foe-
de de Comenſi: etſi ille magiſtratum non
geſſerit, erat tamen Tranſpadanus. ita
mihi videtur non minus ſtomachi noſtro,
ac Caeſari feciſſe. ſed hoc ipſe viderit.
Pompeius mihi quoque videbatur, quod
ſcribis Varronem dicere, in Hiſpaniam
certe iturus. id ego minime probabam;
qui quidem Theophani facile perſuaſi,
nihil eſſe melius, quam illum nuſquam
diſcedere. ergo Graecus incumbet. va-
let autem auctoritas ejus apud illum plu-
rimum. ego has pridie nonas Quint. pro-
ficiſcens Athenis dedi; cum ibi decem ip-
ſos fuiſſem dies. venerat Pontinius: una
Cn. Voluſius: aderat Quaeſtor: tuus u-
nus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum,

Digitized by Google

et dicrota Mitylenaeorum habebam, et aliquid ἐπίκωπον. de Parthis erat ſilentium. quod ſupereſt, dii juvent. nos adhuc iter per Graeciam ſumma cum admiratione fecimus: nec mehercule habeo, quod adhuc quem accuſem meorum. videntur mihi noſſe nos, noſtram cauſam, et conditionem profectionis ſuae: plane ſerviunt exiſtimationi meae. quod ſupereſt, ſi verum illud eſt, οἷα γ' ἡ δέσποινα, certe permanebunt: nihil enim a me fieri ita videbunt, ut ſibi ſit delinquendi locus. ſin id parum profuerit, fiet aliquid a nobis ſeverius. nam adhuc lenitate dulces ſumus; et, ut ſpero, proficimus aliquantum. ſed ego hanc, ut ſinguli dicunt, ἀνεξίαν in unum annum meditatus ſum: proinde pugna, ne, ſi quid prorogatum ſit, turpis inveniar. nunc redeo ad quae mihi mandas. in praefectis excuſatio: iis, quos voles, deferto: non ero tam μετέωρος, quam in Apuleio fui. Xenonem tam diligo, quam tu: quod ipſum ſentire certo ſcio. apud Patronem, et reliquos barones te in maxima gratia poſui, et hercule merito tuo feci. nam mihi is ter, dixit, te ſcripſiſſe ad ſe, mihi

Digitized by Google

ex illius literis rem illam curae fuiſſe, quod ei pergratum erat. ſed cum Patron mecum egiſſet, ut peterem a veſtro Areopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo Praetore fecerant, commodius viſum eſt et Xenoni, et poſt ipſi Patroni, me ad Memmium ſcribere, qui pridie, quam ego Athenas veni, Mitylenas profectus erat, ut is ad ſuos ſcriberet, poſſe id ſua voluntate fieri. non enim dubitabat Xeno, quin ab Areopagitis invito Memmio impetrari non poſſet. Memmius autem aedificandi conſilium abjecerat: ſed erat Patroni iratus. itaque ſcripſi ad eum accurate: cujus epiſtolae miſi ad te exemplum. tu, velim, Piliam meis verbis conſolere: indicabo enim tibi, tu illi nihil dixeris. accepi faſciculum, in quo erat epiſtola Piliae: abſtuli, aperui, legi: valde ſcripta eſt συμπαθῶς. Brunduſio quae tibi epiſtolae redditae ſunt ſine mea, tum videlicet datae, cum ego me non bellè haberem. nam illam νομανδρίαν excuſationem ne acceperis. cura, ut omnia ſciam, ſed maxime, ut valeas.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

12 Negotium magnum eſt navigare, atque menſe Quintili. ſexto die Delum Athenis venimus. pridie nonas Quint. a Piraeeo ad Zoſtera, vento moleſto, qui nos ibidem nonis tenuit. a. d. VIII idus ad Ceo jucundè. inde Gyarum ſaevo vento, non adverſo: hinc Scyrum, inde Delum, utroque citius, quam vellemus, curſum confecimus. jam noſti ἄφρακτα Rhodiorum: nihil quod minus fluctum ferre poſſit: itaque erat in animo nihil feſtinare, Delo nec me movere, niſi omnia ἀκρωτηρίων ὄρια vidiſſem. de Meſſalla ad te ſtatim, ut audivi, de Gyaro dedi literas: et id ipſum conſilium noſtrum etiam ad Hortenſium: cui quidem valde συνηγωνίων. ſed tuas de ejus judicii ſermonibus, et mehercule omni de Reipublicae ſtatu literas expecto, πολιτικώτερον quidem ſcriptas, (quoniam meos cum Thalluneto noſtro pervolutas libros) ejuſmodi inquam literas, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id vel Helenius, vir graviſſimus, poteſt efficere, cliens tuus) ſed quid futurum ſit. etiam, cum haec le-

ges, habebimus Conſules. omnia perſpicere poteris, de Caeſare, de Pompeio, de ipſis judiciis. noſtra autem negotia, quoniam Romae commoraris, amabo te, explica. cui rei fugerat me reſcribere, de ſtrue laterum plane rogo. de aqua, ſi quid poterit fieri, eo ſis animo, quo ſoles eſſe. quam ego cum mea ſponte, tum tuis ſermonibus aeſtimo plurimi. ergo aliquid conficies. praeterea, ſi quid Philippus rogavit, quod in ſua re faceres, id velim facias. plura ſcribam ad te, cum conſtitero: nunc eram plane in medio mari.

CICERO ATTICO SAL.

Epheſum venimus a. d. XI. kal. Sext. 13
ſexageſimo et quingenteſimo poſt pugnam Bovillam. navigavimus ſine timore, et ſine nauſea; ſed tardius, propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. de concurſu legationum, privatorum, et de incredibili multitudine, quae mihi jam Sami, ſed mirabilem in modum Epheſi praeſto fuit, aut audiſſe te puto, aut quid ad me attinet? veruntamen decumani, ac ſi veniſſem cum imperio; Graeci, quaſi Epheſio Praetori ſe alacres obtulerunt:

Digitized by Google

ex quo te intelligere certò ſcio, multorum annorum oſtentationes meas nunc in diſcrimen eſſe adductas. ſed, ut ſpero, utemur ea palaeſtra, quam a te didicimus; omnibuſque ſatisfaciemus; et ea facilius, quod in noſtra provincia confectae ſunt pactiones. ſed hactenus: praeſertim cum coenanti mihi nuntiaret Caeſtius, ſe de nocte proficiſci. tua negotiola Epheſi curae mihi fuerunt: Thermoque, tametſi ante adventum meum liberaliſſime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, et Seium tradidi; Apollonienſem Xenonem commendavi. omnino omnia ſe facturum recepit. ego praeterea rationem Philogeni permutationis ejus, quam tecum feci, edidi. ergo haec quoque hactenus. redeo ad urbana. per fortunas (quoniam Romae manes) primum illud praefulci, atque praemuni, quaeſo, ut ſimus annui; ne intercaletur quidem. deinde exhauri mea mandata; maximeque ſi quid poteſt, de illo domeſtico, ſcrupulum, quem non ignoras; deinde de Caeſare; cujus in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. et, ſi intelligis, quàm meum ſit ſcire et curare, quid in

Digitized by Google

Republica fiat: fiat autem? immo vero etiam quid futurum ſit, perſcribe ad me omnia; ſed diligentiſſime: in primis ecquid judiciorum ſtatus aut factorum, aut futurorum etiam laboret. de aqua, ſi curae eſt, ſi quid Philippus aget, animadvertas.

CICERO ATTICO SAL.

Antequam aliquo loco concedero, neque longas a me, neque ſemper mea manu literas expectabis. cum autem erit ſpatium, utrumque praeſtabo. nunc iter conficiebamus aeſtuoſa et pulverulenta via. dederam Epheſo pridie: has dedi Trallibus. in provincia mea fore me putabam kal. Sextilibus. ex ea die, ſi me amas, παράγγελμα ἐνιαύσιον commoveto. tamen interea haec, quae vellem, mihi afferebantur: primum otium Parthicum, dein confectae pactiones publicanorum, poſtremò ſeditio militum ſedata ab Appio, ſtipendiumque eis uſque ad idus Quintiles perſolutum. nos Aſia accepit admirabiliter. adventus noſter nemini ne minimo quidem fuit ſumptui. ſpero meos omnes ſervire laudi meae. tamen 14

magno timore ſum: ſed bene ſperamus. omnes jam noſtri praeter Tullium tuum venerunt. erat mihi in animo rectà proficiſci ad exercitum, aeſtivos menſes reliquos rei militari dare, hibernos juriſdictioni. tu, velim, ſi me nihilo minus noſti curioſum in Republica quàm te, ſcribas ad me omnia, quae ſint, quae futura ſint. nihil mihi gratius facere potes: niſi tamen id erit mihi gratiſſimum, ſi, quae tibi mandavi, confeceris; in primiſque illud ἐνδόμυχον; quo mihi ſcis nihil eſſe carius. habes epiſtolam plenam feſtinationis, et pulveris. reliquae ſubtiliores erunt.

CICERO ATTICO SAL.

15 Laodiceam veni pridie kal. Sext. ex hoc die clavum anni movebis. nihil exoptatius adventu meo, nihil carius: ſed eſt incredibile, quam me negotii taedeat. non habet ſatis magnum campum ille tibi non ignotus curſus animi; et induſtriae meae praeclara opera ceſſat. quippe jus Laodiceae me dicere, cum Romae A. Plotius dicat? et cum exercitum noſter amicus habeat tantum, me nomen habere

duarum legionum exilium? denique haec non deſidero: lucem, forum, urbem, domum, vos deſidero. ſed feram, ut potero: ſit modò annuum. ſi prorogatur, actum eſt. verum perfacile reſiſti poteſt: tu modo Romae ſis. quaeris, quid hîc agam? ita vivam, ut maximos ſumptus facio. mirifice delector hoc inſtituto. admirabilis abſtinentia ex praeceptis tuis: ut verear, ne illud, quod tecum permutavi, verſurâ mihi ſolvendum ſit. Appii vulnera non refrico: ſed apparent, nec occuli poſſunt. iter Laodicea faciebam a. d. III. non. Sext. cum has literas dabam, in caſtra in Lycaoniam: inde ad Taurum cogitabam, ut cum Moeragene ſignis collatis, ſi poſſem, de ſervo tuo deciderem. clitellae bovi ſunt impoſitae: plane non eſt noſtrum onus: ſed feremus: modo, ſi me amas, ſit annuum. adſis tu ad tempus, ut ſenatum totum excites. mirifice ſollicitus ſum, quod jam diu ignota ſunt mihi iſta omnia. quare, ut ad te ante ſcripſi, cum caetera, tum Reſpublica cura ut mihi nota ſit. plura ſcribam tarde redditu-ro? ſed dabam familiari homini, ac domeſtico, C. Andronico Puteolano. tu

Digitized by Google

autem ſaepe dare tabellariis Publicanorum poteris, per magiſtros ſcripturae, et portûs noſtrarum dioeceſium.

CICERO ATTICO SAL.

16 Etſi in ipſo itinere et via diſcedebant Publicanorum tabellarii, et eramus in curſu: tamen ſurripiendum aliquid putavi ſpatii, ne me immemorem mandati tui putares. itaque ſubſedi in ipſa via, dum haec, quae longiorem deſiderant orationem, ſummatim tibi perſcriberem. maxima expectatione in perditam, et plane everſam in perpetuum provinciam nos veniſſe ſcito pridie kal. Sextil... rati triduum Laodiceae, trid... totidem dies Synnade... aliud ... ta i... poſ... n ... non ... anis. ... t vitae. ... es, quod ... que in lega- ... , neque in ... odo nos ſoe- ... dari ſolet, non

Digitized by Google

accipere, ſed ne ligna quidem; nec praeter quatuor lectos et tectum, quemquam accipere quidquam: multis locis ne tectum quidem, et in tabernaculo manere plerumque. itaque incredibilem in modum concurſus fiunt ex agris, ex vicis, ex domibus omnibus. mehercule etiam adventu noſtro reviviſcunt. juſtitia, abſtinentia, clementia tui Ciceronis, ita opiniones omnium ſuperavit. Appius, ut audivit nos venire, in ultimam provinciam ſe conjecit Tarſum uſque: ibi forum agit. de Partho ſilentium eſt; ſed tamen conciſos equites noſtros a barbaris nuntiabant ii, qui veniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in provinciam ſuam accedere. id autem facere ob eam cauſam dicebant, quòd tardius vellet decedere. nos in caſtra properabamus, quae aberant bidui.

CICERO ATTICO SAL.

Accepi Româ ſine epiſtola tua faſciculum literarum: in quo, ſi modo valuiſti, et Romae fuiſti, Philotimi duco eſſe culpam, non tuam. hanc epiſtolam dictavi ſedens in rheda, cum in caſtra proficiſce- 17

rer, a quibus aberam bidui. paucis diebus habebam certos homines, quibus darem literas: itaque eò me ſervavi. nos tamen, etſi hoc te ex aliis audire malo, ſic in provincia nos gerimus, quod ad abſtinentiam attinet, ut nullus teruntius inſumatur in quemquam. id fit etiam et legatorum, et tribunorum, et praefectorum diligentia. nam omnes mirifice συμφιλοδοξῶσι gloriae meae. Lepta noſter mirificus eſt. ſed nunc propero: perſcribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones noſtros Dejotarus filius, qui rex ab Senatu appellatus eſt, ſecum in regnum. dum in aeſtivis nos eſſemus, illum pueris locum eſſe belliſſimum duximus. Sextius ad me ſcripſit, quae tecum eſſet de mea domeſtica et maxima cura locutus, et quid tibi eſſet viſum. amabo te, incumbe in eam rem, et ad me ſcribe, quid et poſſit, et tu cenſeas. idem ſcripſit Hortenſium de propaganda noſtra provincia dixiſſe neſcio quid. mihi in Cumano diligentiſſime ſe, ut annui eſſemus, defenſurum receperat. ſi quicquam me amas, hunc locum muni. dici non poteſt, quàm invitus a vobis abſim. et ſimul hanc glori-

am juſtitiae, et abſtinentiae fore illuſtriorem ſpero, ſi cito deceſſerimus. id quod Scaevolae contigit, qui ſolos novem menſes Aſiae praefuit. Appius noſter, cum me adventare videret, profectus eſt Tarſum uſque Laodiceâ. ibi forum agit, cum ego ſim in provincia; quam ejus injuriam non inſector. ſatis enim habeo negotii in ſanandis vulneribus, quae ſunt impoſita provinciae. quod, do operam, ut faciam quam minima illius contumelia. ſed hoc Bruto noſtro velim dicas, illum feciſſe non belle, qui adventu meo, quam longiſſime potuerit, diſceſſerit.

CICERO ATTICO SAL.

Quam vellem Romae eſſes, ſi forte 18
non es. nihil enim certi habebamus, niſi accepiſſe nos tuas literas a. d. XIV. kal. Sext. datas: in quibus ſcriptum eſſet, te in Epirum iturum circiter kal. Sextiles. ſed ſive Romae es, ſive in Epiro, Parthi Euphratem tranſierunt duce Pacoro, Orodis regis Parthorum filio, cunctis fere copiis. Bibulus nondum audiebatur eſſe in Syria. Caſſius in oppido Antiochiae cum omni exercitu. nos in

Digitized by Google

Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybiſtra. hoſtis in Cyrrheſtica; quae Syriae pars proxima eſt provinciae meae. his de rebus ſcripſi ad Senatum: quas literas, ſi Romae es, videbis puteſne reddendas: et multa, immo omnia: quorum κεφάλαιον, ne quid inter caeſa, et porrecta, ut aiunt, oneris mihi addatur, aut temporis. nobis enim, hac infirmitate exercitûs, inopia ſociorum, praeſertim fidelium, certiſſimum ſubſidium eſt hyems. ea ſi venerit, nec illi ante in meam provinciam tranſierint, unum vereor, ne Senatus, propter urbanarum rerum metum, Pompeium nolit dimittere. quod ſi alium ad ver mittit, non laboro. nobis modo temporis ne quid prorogetur. haec igitur, ſi Romae es: ſin abes, aut etiam ſi ades; haec negotia ſic ſe habent. ſtamus animis; et, quia conſiliis, ut videmur, bonis utimur, ſperamus etiam manu. tuto conſedimus, copioſo a frumento, Ciliciam prope conſpiciente, expedito ad mutandum loco; parvo exercitu; ſed, ut ſpero, ad benevolentiam erga nos conſentiente: quem nos, Dejotari adventu cum ſuis omnibus copiis, duplicaturi e-

Digitized by Google

ramus. ſociis multo fidelioribus utimur, quam quiſquam uſus eſſet: quibus incredibilis videtur et noſtra manſuetudo, et abſtinentia. delectus habetur civium Romanorum. frumentum ex agris in loca tuta comportatur. ſi fuerit occaſio, manu; ſin minus, locis nos defendemus. quare bono animo es. video enim te, et, quaſi coram adſis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. ſed te rogo, (ſi ullo pacto fieri poterit) ſi integra in ſenatu noſtra cauſa ad kal. Jan. manſerit, ut Romae ſis menſe Januario. profecto nihil accipiam injuriae, ſi tu aderis. amicos conſules habemus; noſtrum, Tribunum plebis Furnium. verum tua eſt opus aſſiduitate, prudentia, gratia. tempus eſt neceſſarium. ſed turpe eſt, me pluribus verbis agere tecum. Cicerones noſtri ſunt apud Dejotarum; ſed, ſi opus erit, deducentur Rhodum. tu, ſi es Romae; ut ſoles, diligentiſſime: ſi in Epiro; mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium; ut et tu, quid nos agamus, et nos, quid tu agas, quidque acturus ſis, ſcire poſſimus. ego tui Bruti rem ſic ago, ut ſuam ipſe non ageret. ſed jam exhibeo pupillum, neque

Digitized by Google

defendo: ſunt enim negotia et lenta, et inania. faciam tamen ſatis: tibi quidem, cui difficilius eſt, quam ipſi: ſed certe ſatisfaciam utrique.

CICERO ATTICO SAL.

19 Obſignaram jam epiſtolam eam, quam puto te modo perlegiſſe, ſcriptam mea manu, in qua omnia continentur, cum ſubito Appii tabellarius a. d. XI kal. Oct. ſeptimo quadrageſimo die Roma celeriter (hui tam longe!) mihi tuas literas reddidit: ex quibus non dubito, quin tu Pompeium expectaris, dum Arimino rediret, et jam in Epirum profectus ſis: magiſque vereor, ut ſcribis, ne in Epiro ſollicitus ſis non minus, quam nos hîc ſumus. de Atiliano nomine ſcripſi ad Philotimum, ne appellaret Meſſallam. itineris noſtri famam ad te perveniſſe laetor, magiſque laetabor, ſi reliqua cognôris. filiolam tuam tibi jam Romae jucundam eſſe gaudeo; eamque, quam nunquam vidi, tamen et amo, et amabilem eſſe certò ſcio. etiam atque etiam valete Patron, et tui condiſcipuli. quae de Tarentinis in militia laboravi, ea tibi

grata eſſe gaudeo. quod ſcribis libente te repulſam tuliſſe eum, qui cum ſororis tuae filii patruo certaret; magni amoris ſignum. itaque me etiam admonuiſti, ut gauderem: nam mihi in mentem non venerat. non credo, inquis. ut libet: ſed plane gaudeo: quoniam τὸ νεμεσᾷν intereſt τοῦ φθονεῖν.

CICERO ATTICO SAL.

Saturnalibus mane ſe mihi Pindeniſſae 20
dediderunt, ſeptimo et quadrageſimo die, poſtquam oppugnare eos coepimus. qui (malum) iſti Pindeniſſae? qui ſunt? inquies: nomen audivi nunquam. quid ego faciam? num potui Ciliciam, Aetoliam aut Macedoniam reddere? hoc jam ſic habeto, nec hoc exercitu hîc tanta negotia geri potuiſſe: quae cognoſce ἐν ἐπιτομῇ: ſic enim concedis mihi proximis literis. Epheſum ut venerim noſti; qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritatem: qua nihil me unquam delectavit magis. inde oppidis iis, qua ieram, mirabiliter accepti, Laodiceam pridie kal. Sext. venimus. ibi morati biduum, perilluſtres fuimus, honorificiſque verbis

omnes injurias revellimus ſuperiores. quod idem dein Apameae quinque dies morati, et Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconii decem fecimus. nihil ea jurisdictione aequabilius, nihil lenius, nihil gravius. inde in caſtra veni a. d. VII. kal. Sept. a. d. III. exercitum luſtravi apud Iconium. ex his caſtris, cum graves de Parthis nuntii venirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociae partem eam, quae Ciliciam attingit; eo conſilio, ut Armenius Artavaſdes, et ipſi Parthi Cappadocia ſe excludi putarant. cum dies quinque ad Cybiſtra Cappadociae caſtra habuiſſem, certior ſum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociae longe abeſſe; Ciliciae magis imminere. itaque confeſtim iter in Ciliciam feci per Tauri pylas. Tarſum veni a. d. III. non. Octob. inde ad Amanum contendi, qui Syriam a Cilicia aquarum divortio dividit; qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum. hic a. d. III idus Octob. magnum numerum hoſtium occidimus. caſtella munitiſſima, nocturno Pontini adventu, noſtro matutino, cepimus, incendimus. ‘Imperato-

Digitized by Google

‘ res’ appellati ſumus. caſtra paucos dies habuimus, ea ipſa, quae contra Darium habuerat apud Iſſum Alexander, imperator haud paulo melior, quam aut tu, aut ego. ibi dies quinque morati, direpto et vaſtato Amano, inde diſceſſimus. ſcis enim dici quaedam πανικά: dici item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου. rumore adventûs noſtri, et Caſſio, qui Antiochiae tenebatur, animus acceſſit, et Parthis timor injectus eſt. itaque eos, cedentes ab oppido Caſſius inſecutus rem bene geſſit. qua in fuga magna auctoritate Oſaces, dux Parthorum, vulnus accepit, eoque interiit paucis poſt diebus. erat in Syria noſtrum nomen in gratia. venit interim Bibulus. credo voluit appellatione hac inani nobis eſſe par. in eodem Amano coepit laureolam in muſtaceo quaerere. at ille cohortem primam totam perdidit, centurionemque primipili, nobilem ſui generis, Aſinium Dentonem, et reliquos cohortis ejuſdem, et Sext. Lucilium, T. Gavii Caepionis, locupletis et ſplendidi hominis, filium, tribunum militum. ſane plagam odioſam acceperat cùm re, tum tempore. nos Pindeniſſum, quod

Digitized by Google

oppidum munitiſſimum Eleutherocilicum omnium memoriâ in armis fuit, (feri homines et acres, et omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus vallo et foſſa: aggere maximo, vineis, turre altiſſima, magna tormentorum copia, multis ſagittariis, magno labore, apparatu, multis ſauciis noſtris, incolumi exercitu, negotium confecimus. hilara ſane Saturnalia. militibus quoque, equis exceptis, reliquam praedam conceſſimus. mancipia vaenibant Saturnalibus tertiis. cum haec ſcribebam in tribunali, res erat ad H-S cxx. hinc exercitum in hiberna agri male pacati deducendum Quinto fratri dabam: ipſe me Laodiceam recipiebam. haec adhuc. ſed ad praeterita revertamur. quod me maxime hortaris; et, quod pluris eſt, quam omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino μώμῳ ſatisfaciam: moriar, ſi quicquam fieri poteſt elegantius. nec jam ego hanc continentiam appello, quae virtus voluptati reſiſtere videtur: ego in vita mea nullâ unquam voluptate tantâ ſum affectus, quanta afficior hac integritate: nec me tam fama, quae ſumma eſt, quam res ipſa, de-

Digitized by Google

lectat. quid quaeris? fuit tanti: me ipſe non noram: nec ſatis ſciebam, quid in hoc genere facere poſſem: recte πεφυσιώμαι. nihil eſt praeclarius. interim haec λαμπρά. Ariobarzanes operâ meâ vivit, regnat. ἐν παρόδῳ, conſilio, et auctoritate, et quod inſidiatoribus ejus ἀπρόσιτον me, non modo ἀδωροδόκητον praebui, regem regnumque ſervavi. interea è Cappadocia ne pilum quidem; atque etiam ſpero toto anno imperii noſtri, teruntium ſumptus in provincia nullum fore. Brutum abjectum, quantum potui, excitavi: quem non minus amo, quam tu; penè dixi, quam te. habes omnia. nunc publice literas Romam mittere parabam. uberiores erunt, quam ſi ex Amano miſiſſem. at te Romae non fore? ſed eſt totum, quod kal. Mart. futurum eſt. vereor enim, ne, cum de provincia agetur, ſi Caeſar reſiſtet, nos retineamur. his tu ſi adeſſes, nihil timerem. redeo ad urbana: quae ego diu ignorans, ex tuis jucundiſſimis literis a. d. v. kal. Jan. denique cognovi. eas diligentiſſime Philogenes libertus tuus curavit perlongâ, et non ſatis tuta via perferendas: nam

Digitized by Google

quas Lenii pueris ſcribis datas, non acceperam. jucunde de Caeſare, et quae Senatus decrevit, et quae tu ſperas: quibus ille ſi cedit, ſalvi ſumus. incendio Plaetoriano quòd Leius aduſtus eſt, minus moleſte fero. Lucceius de Q. Caſſio cur tam vehemens fuerit, et quid actum ſit, aveo ſcire. ego, cum Laodiceam venero, Quinto, ſororis tuae filio, togam puram jubeor dare: cui moderabor diligentius. Dejotarus, cujus auxiliis magnis uſus ſum, ad me, ut ſcripſit, cum Ciceronibus Laodiceam venturus erat. tuas etiam Epiroticas expecto literas, ut habeam rationem non modo negotii, verum etiam otii tui. Nicanor in officio eſt, et a me liberaliter tractatur: quem, ut puto, Romam cum literis publicis mittam; ut diligentius perferantur, et idem ad me certa de te, et a te referat. Alexis quòd mihi toties ſalutem adſcribit, eſt gratum: ſed cur non ſuis literis idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio quaeritur κέρας. ſed haec hactenus. cura, ut valeas, et ut ſciam, quando cogites Romam. etiam atque etiam vale. tua, tuoſque Thermo et praeſens Epheſi diligen-

Digitized by Google

tiſſime commendaram, et nunc per lite-
ras: ipſumque intellexi eſſe perſtudioſum
tui. tu velim, quod antea ad te ſcripſi,
de domo Pammeni, des operam, ut, quod
tuo meoque beneficio puer habet, cures,
ne qûa ratione convellatur. utrique noſ-
trûm honeſtum exiſtimo; tum mihi erit
pergratum.

CICERO ATTICO SAL.

Te in Epirum ſalvum veniſſe, et, ut 21
ſcribis, ex ſententia navigaſſe, vehemen-
ter gaudeo: non eſſe Romae meo tempo-
re perneceſſario, ſubmoleſte fero; hoc me
tamen conſolor, quod non ſpero te iſtic
jucunde hiemare, et libenter requieſcere.
Caſſius, frater Q. Caſſii, familiaris tui,
pudentiores illas literas miſerat (de qui-
bus tu ex me requiris, quid ſibi volue-
rint) quam eas, quas poſtea miſit, qui-
bus per ſe ſcribit confectum eſſe Parthi-
cum bellum. receſſerant illi quidem ab
Antiochia ante Bibuli adventum, ſed
nullo noſtro εὐημερήματι. hodie vero hie-
mant in Cyrrheſtica, maximumque bel-
lum impendet. nam et Orodae regis Par-
thorum filius in provincia noſtra eſt: nec

dubitat Dejotarus, cujus filio pacta eſt Artavaſdis filia, ex quo ſciri poteſt, quia cum omnibus copiis ipſe prima aeſtate Euphratem tranſiturus ſit. quo autem die Caſſii literae victrices in Senatu recitatae ſunt, id eſt, nonis Octobribus, eodem meae tumultum nuntiantes. Axius noſter ait, noſtras auctoritatis plenas fuiſſe; illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatae: quas certo ſcio plenas timoris fore. ex iis rebus hoc vereor, ne, cum Pompeius propter metum rerum novarum nuſquam dimittatur, Caeſari nullus honos a Senatu habeatur; dum hic nodus expediatur, non putet Senatus, nos, ante quam ſucceſſum ſit, oportere decedere: nec in tanto motu rerum tantis provinciis ſingulos legatos praeeſſe. hic, ne quid mihi prorogetur, quod ne interceſſor quidem ſuſtinere poſſit, horreo: atque eo magis, quod tu abes: qui conſilio, gratiâ, ſtudio multis rebus occurreres. ſed dices, meipſum mihi ſollicitudinem ſtruere. cogor: et velim ita ſit: ſed omnia metuo. etſi bellum ἀκροτελεύτιον habet illa tua epiſtola, quam dediſti nauſeans Buthroto: ‘ tibi, ut video, et

Digitized by Google

'ſpero, nulla ad decedendum erit mo-'ra.' mallem, 'ut video:' nihil opus fuit, 'ut ſpero.' acceperam autem ſatis celeriter Iconii per Publicanorum tabellarios a Lentuli triumpho datas. in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, ſi quid ſecus, te ad me fore venturum. pungunt me dubitationes tuae. ſimul et vides, quas acceperim literas. nam quas Hermoni centurionis Camulae ipſe ſcribis te dediſſe, non accepi. Lenii pueris te dediſſe ſaepe ad me ſcripſeras: eas Laodiceae denique, cum eò veniſſem, III id. Febr. Lenius mihi reddidit, datas a. d. X kal. Octobres. Lenio tuas commendationes et ſtatim verbis, et reliquo tempore re probabo. hae literae caetera vetera habebant, unum hoc novum, de Cybiratis pantheris. multum te amo, quod reſpondiſti M. Octavio, te non putare. ſed poſthac omnia, quae certa non erunt, pro certo negato: nos enim et noſtrâ ſponte bene firmi, et mehercule auctoritate tua inflammati, vicimus omnes (hoc tu ita reperies) cùm abſtinentia, tum juſtitia, facilitate, clementia. cave putes quicquam

homines magis unquam eſſe miratos, quam nullum teruntium, me obtinente provinciam, ſumptus factum eſſe, nec in Rempublicam, nec in quemquam meorum, praeterquam in L. Tullium legatum. is, caeteroqui abſtinens, (ſed Julia lege tranſitans, ſemel tamen in diem, non, ut alii ſolebant, omnibus vicis) facit ut mihi excipiendus ſit, cum teruntium nego ſumptus factum. praeter eum accepit nemo. has a noſtro Q. Titinio ſordes accepimus. ego, aeſtivis confectis, Quintum fratrem hibernis, et Ciliciae praefeci. Q. Voluſium, tui Tiberii generum, certum hominem, ſed mirifice etiam abſtinentem, miſi in Cyprum, ut ibi pauculos dies eſſet; ne cives Romani pauci, qui illic negotiantur, jus ſibi dictum negarent: nam evocari ex inſula Cyprios non licet. ipſe in Aſiam profectus ſum Tarſo nonis Januariis; non mehercule dici poteſt, qua admiratione Ciliciae civitatum, maximeque Tarſenſium. poſtea vero quam Taurum tranſgreſſus ſum, mirifica expectatio Aſiae noſtrarum dioeceſium, quae ſex menſibus imperii mei nullas meas acceperat literas, nunquam

Digitized by Google

hoſpitem viderat. illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quaeſtu. civitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprii talenta Attica CC; qua ex inſula (non ὑπερβολικῶς, ſed veriſſime loquor) nummus nullus me obtinente erogabitur. ob haec beneficia, quibus illi obſtupeſcunt, nullos honores mihi, niſi verborum, decerni ſino; ſtatuas, fana, τέθριππα prohibeo: nec ſum in ulla re alia moleſtus civitatibus; ſed fortaſſe tibi, qui haec praedicem de me. perfer, ſi me amas: tu enim me haec facere voluiſti. iter igitur ita per Aſiam feci, ut etiam fames, qua nihil miſerius eſt, quae tum erat in hac mea Aſia, (meſſis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. quacunque iter feci, nulla vi, nullo judicio, nulla contumelia; auctoritate, et cohortatione perfeci, ut et Graeci, et cives Romani, qui frumentum compreſſerant, magnum numerum populis pollicerentur. idibus Februariis, quo die has literas dedi, forum inſtitueram agere Laodiceae Cybiraticum: Apamenſe ex idibus Martiis ibidem Synnadenſe, Pamphylium, (tum

Phemio diſpiciam κέρας) Lycaonium, Iſauricum: ex idibus Maii, in Ciliciam, ut ibi Junius conſumatur. velim tranquille a Parthis. Quintilis, ſi erit ut volumus, in itinere eſt per provinciam redeuntibus conſumendus. venimus enim in provinciam Laodiceam, Sulpicio et Marcello coſſ. pridie kal. Sextiles: inde nos oportet decedere a. d. IV kal. Sext. primum contendam a Quinto fratre, ut ſe praefici patiatur: quod et illo, et me invitiſſimo fiet: ſed aliter honeſte fieri non poteſt, praeſertim cum, virum optimum, Pontinium ne nunc quidem retinere poſſim: rapit enim hominem Poſtumius Romam, fortaſſe etiam Poſtumia. habes conſilia noſtra: nunc cognoſce de Bruto. familiares habet Brutus tuus quoſdam creditores Salaminiorum ex Cypro, M. Scaptium, et P. Matinium, quos mihi majorem in modum commendavit. Matinium non novi. Scaptius ad me in caſtra venit. pollicitus ſum curaturum me Bruti cauſa, ut ei Salaminii pecuniam ſolverent: egit gratias. praefecturam petivit: negavi me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi oſtenderam. Cn. Pom-

Digitized by Google

peio petenti probaram inſtitutum meum: quid dicam, Torquato, in M. Lenio tuo? multis aliis. ſi praefectus vellet eſſe ſyngraphae cauſa, me curaturum ut exigeret. gratias egit: diſceſſit. Appius noſter turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coërceret; et eundem habuerat praefectum. vexabat Salaminios. ego equites ex Cypro decedere juſſi: moleſte tulit Scaptius. quid multa? ut ei fidem meam praeſtarem; cum ad me Salaminii Tarſum veniſſent, et in his Scaptius, imperavi ut pecuniam ſolverent. multa de ſyngrapha, de Scaptii injuriis. negavi me audire. hortatus ſum; petivi etiam pro meis in civitatem beneficiis, ut negotium conficerent: denique dixi me coacturum. homines non modo non recuſare, ſed etiam hoc dicere, ſe a me ſolvere. quod enim Praetori dare conſueſſent, quoniam ego non acceperam, ſe a me quodam modo dare; atque etiam minus eſſe aliquanto in Scaptii nomine, quam in vectigali Praetorio. collaudavi homines. recte, inquit Scaptius: ſed ſubducamus ſummam. interim cum ego in edicto tralatitio centeſimas

Digitized by Google

me obſervaturum haberem, cum anatociſmi anniverſario, ille ex ſyngrapha poſtulabat quaternas. quid ais? inquam: poſſumne contra meum edictum? at ille profert ſenatus-conſultum Lentulo Philippoque Coſſ. ut, qui Ciliciam obtineret, jus ex illa ſyngrapha diceret. cohorrui primo: erat enim interitus civitatis. reperio duo ſenatus-conſulta iiſdem Conſulibus de eadem ſyngrapha. Salaminii cum Romae verſuram facere vellent, non poterant; quod lex Gabinia vetabat. tum ii, Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare volebant IV, ſi ſibi ſenatus-conſulto caveretur. ſit gratia Bruti ſenatus-conſultum: 'UT ne-ve Salaminiis, ne-ve qui 'eis dediſſet, fraudi eſſet.' pecuniam numerarunt: et poſtea venit in mentem foeneratoribus, nihil ſe juvare illud ſenatus-conſultum, quod ex ſyngrapha jus dici lex Gabinia vetaret. tum fit ſenatus-conſultum, 'UT et ea ſyngrapha eſſet, 'qua vi caeterae.' ſed ut eòdem; cum haec diſſeruiſſem, ſeducit me Scaptius; ait ſe nihil contradicere; ſed illos putare talenta CC ſe debère; ea ſe velle accipere: debere autem illos paulo minus: rogat, ut

Digitized by Google

eos ad CC perducam. optime, inquam: voco illos ad me, remoto Scaptio. quid vos? quantum, inquam, debetis? reſpondent, CVI. refero ad Scaptium, homo clamare. quid opus eſt? inquam: rationes conferatis. aſſidunt; ſubducunt; ad nummum convenit: illi ſe numerare velle, urgere ut acciperet. Scaptius me rurſus ſeducit; rogat, ut rem ſic relinquam. dedi veniam homini impudenter petenti. Graecis querentibus; ut in fano deponerent, poſtulantibus non conceſſi. clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centeſimis cum anatociſmo contentus non eſſet: alii, nihil ſtultius. mihi autem impudens magis, quam ſtultus, videbatur. nam aut bono nomine, centeſimis contentus erat; aut non bono quaternas centeſimas ſperabat. habes meam cauſam: quae ſi Bruto non probatur, neſcio cur illum amemus: ſed avunculo ejus certe probabitur, praeſertim cum ſenatus-conſultum modo factum ſit, puto, poſtquam tu es profectus, in creditorum cauſà, ut centeſimae perpetuo foenore ducerentur. hoc quid interſit, ſi tuos digitos novi, certe habes ſubduc-

Digitized by Google

tum. in quo quidem οὐδὲ πάρεργον. Lucceius, M. filius, queritur apud me per literas, ſummum eſſe periculum, ne culpa Senatus his decretis res ad tabulas novas perveniat. commemorat, quid olim mali C. Julius fecerit, cum dieculam duxerit: nunquam reſpublica plus. ſed ad rem redeo. meditare adverſus Brutum cauſam meam: ſi haec cauſa eſt, contra quam nihil honeſte dici poteſt; praeſertim cum integram rem et cauſam reliquerim. reliqua ſunt domeſtica. de ἐνδομύχῳ probo idem, quod tu; Poſtumiae filius, ille quoniam Pontidiae nugatur: ſed vellem adeſſes. a Quinto fratre his menſibus nihil expectâris: nam Taurus propter nives ante menſem Junium tranſiri non poteſt. Thermum, ut rogas, creberrimis literis fulcio. P. Valerium negat habere quicquam Dejotarus rex, eumque ait a ſe ſuſtentari. cum ſcies Romae intercalatum ſit, necne, velim ad me ſcribas certum, quo die myſteria futura ſint. literas tuas minus paulo expecto, quam ſi Romae eſſes; ſed tamen expecto.

Digitized by Google

EPISTOLARUM AD ATTICUM

LIBER SEXTUS.

CICERO ATTICO SAL.

Accepi tuas literas a. d. quintum Terminalia Laodiceae, quas legi libentiſſime, pleniſſimas amoris, humanitatis, officii, diligentiae. his igitur reſpondebo; ſic enim poſtulas: nec οἰκονομίαν meam inſtitutam, ſed ordinem conſervabo tuum. recentiſſimas a Cybiſtris te meas literas habere ais, a. d. x kal. Octob. datas: et ſcire vis, tuas ego quas acceperim: omnes fere quas commemoras, praeter eas, quas ſcribis Lentuli pueris et Equotutico, et Brunduſio datas. quare non οἴχεται tua induſtria, quod vereris,

Digitized by Google

ſed praeclare ponitur; ſi quidem id egiſti, ut ego delectarer: nam nulla re ſum delectatus magis. quod meam βαθύτητα in Appio tibi, libertatem etiam in Bruto probo; vehementer gaudeo: ac putaram ſecus. Appius enim ad me ex itinere bis, terve ὑπομεμψιμοίρυς literas miſerat, quod quaedam a ſe conſtituta reſcinderem. ut ſi medicus, cum aegrotus alii medico traditus ſit, iraſci velit ei medico, qui ſibi ſucceſſerit, ſi, quae ipſe in curando conſtituerit, mutet ille: ſic Appius, cum ἐξ ἀφαιρέσεως provinciam curarit, ſanguinem miſerit, quidquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam, προσανατρεφομένην eam a me non libenter videt; ſed modo ſuccenſet, modo gratias agit. nihil enim a me fit cum ulla illius contumelia: tantummodo diſſimilitudo meae rationis offendit hominem. quid enim poteſt eſſe tam diſſimile, quam illo imperante, exhauſtam eſſe ſumptibus, et jacturis provinciam; nobis eam obtinentibus, nummum nullum eſſe erogatum nec privatim, nec publice? quid dicam de illius praefectis? comitibus? legatis? etiam de rapinis? de libidinibus? de contumeliis? nunc

autem domus mehercule nulla tanto conſilio, aut tanta diſciplina gubernatur, aut tam modeſta eſt, quam noſtra tota provincia. hanc nonnulli amici Appii ridicule interpretantur: qui me idcirco putent bene audire velle, ut ille male audiat, et recte facere non meae laudis, ſed illius contumeliae cauſa. ſin Appius, ut Bruti literae, quas ad te miſi, ſignificabant, gratias nobis agit, non moleſte fero: ſed tamen eo ipſo die, quo haec ante lucem ſcribebam, cogitabam ejus multa, iniquè conſtituta et acta, tollere. nunc venio ad Brutum, quem ego omni ſtudio, te auctore, ſum complexus: quem etiam amare coeperam: ſed ... dico? revocavi me, ne te offenderem. noli enim putare, me quicquam maluiſſe, quam, ut mandatis, facere: nec ulla de re plus laboraſſe. mandatorum autem mihi libellum dederas: iiſdemque de rebus tu mecum egeras. omnia ſum diligentiſſime perſecutus. primum ab Ariobarzane ſic contendi, ut talenta, quae mihi pollicebatur, illi daret. quoad mecum rex fuit, perbono loco res erat: poſt a Pompeii procuratoribus ſexcentis premi coeptus eſt. Pompeius

autem cum ob caeteras cauſas plus poteſt unus, quam caeteri omnes, tum quod putatur ad bellum Parthicum eſſe venturus. ei tamen ſic nunc ſolvitur, triceſimo quoque die talenta Attica XXXIII, et hoc ex tributis: nec id ſatis efficitur in uſuram menſtruam. ſed Cnaeus noſter clementer id fert: ſorte caret; uſura, nec ea ſolida, contentus eſt. alii neque ſolvit cuiquam, nec poteſt ſolvere: nullum enim aerarium, nullum vectigal habet. Appii inſtituto tributa imperat: ea vix, in foenus Pompeii quod ſatis ſit, efficiunt. amici regis duo treſve perdivites ſunt: ſed ii ſuum tam diligenter tenent, quam ego, aut tu. equidem non deſino tamen per literas rogare, ſuadere, accuſare regem. Dejotarus etiam mihi narravit, ſe ad eum legatos miſiſſe de re Bruti: eos ſibi reſponſum retuliſſe, illum non habere: et mehercule ego ita judico, nihil illo regno ſpoliatius, nihil rege egentius. itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scaevola, foenus et impendium recuſare. ego tamen, quas per te Bruto promiſeram praefecturas M. Scaptio, et L. Gavio, qui in regno rem

Bruti procurabant, detuli: nec enim in provincia mea negotiabantur. tu autem meminiſti nos ſic agere, ut, quot vellet, praefecturas ſumeret, dum ne negotiatori. itaque duas ei praeterea dederam: ſed ii, quibus petierat, de provincia deceſſerant. nunc cognoſce de Salaminiis; quod video tibi etiam novum accidiſſe, tanquam mihi. nunquam enim ex illo audivi, illam pecuniam eſſe ſuam. quin etiam libellum ipſius habeo, in quo eſt: 'Salaminii pecuniam debent M. Scaptio, ' et P. Matinio, familiaribus meis.' eos mihi commendat: adſcribit etiam, et quaſi calcar admovet, interceſſiſſe ſe pro iis magnam pecuniam. confeceram, ut ſolverent centeſimis ſexennii ductis cum renovatione ſingulorum annorum. at Scaptius quaternas poſtulabat. metui, ſi impetraſſet, ne tu ipſe me amare deſineres: nam ab edicto meo receſſiſſem; et civitatem, in Catonis, et in ipſius Bruti fide locatam, meiſque beneficiis ornatam funditus perdidiſſem. atque hoc tempore ipſo impingit mihi epiſtolam Scaptius Bruti, rem illam ſuo periculo eſſe: quod nec mihi unquam Brutus dixerat, nec ti-

Digitized by Google

bi: etiam, ut praefecturam Scaptio deferrem. id vero per te exceperamus, ne negotiatori: quod ſi cuiquam, huic tamen non. fuerat enim praefectus Appio; et quidem habuerat turmas equitum, quibus incluſum in curia Senatum Salamine obſederat, ut fame Senatores quinque morerentur. itaque ego, quo die tetigi provinciam, cum mihi Cyprii legati Epheſum obviam veniſſent, literas miſi, ut equites ex inſula ſtatim decederent. his de cauſis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum ſcripſiſſe. ſed tamen hoc ſum animo: ſi Brutus putabit me quaternas centeſimas oportuiſſe decernere, qui in tota provincia ſingulas obſervarem, itaque edixiſſem, idque etiam acerbiſſimis foeneratoribus probaretur; ſi praefecturam negotiatori denegatam queretur, quod ego Torquato noſtro in tuo Lenio, Pompeio ipſi in Sex. Statio negavi, et iis probavi; ſi equites deductos moleſte feret, accipiam equidem dolorem, mihi illum iraſci, ſed multo majorem, non eſſe eum talem, qualem putaſſem. illud quidem fatebitur Scaptius, me jus dicente, ſibi omnem pecuniam ex edicto

Digitized by Google

meo auferendi poteſtatem fuiſſe. addo etiam illud, quod vereor tibi ipſi ut probem. conſiſtere uſura debuit, quae erit in edicto meo: deponere volebant: impetravi ab Salaminiis ut ſilerent. veniam illi quidem mihi dederunt; ſed quid iis fiet, ſi huc Paulus venerit? ſed totum hoc Bruto dedi, qui de me ad te humaniſſimas literas ſcripſit: ad me autem, etiam cum rogat aliquid, contumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως ſolet ſcribere. tu autem velim ad eum ſcribas de his rebus; ut ſciam quo modo haec accipiat. facies enim me certiorem. atque hoc ſuperioribus literis ad te diligenter perſcripſeram: ſed plane te intelligere volui, mihi non excidiſſe illud, quod tu ad me quibuſdam literis ſcripſiſſes; ſi nihil aliud de hac provincia, niſi illius benevolentiam, deportaſſem, mihi id ſatis eſſe. ſit ſane; quoniam ita tu vis: ſed tamen cum eo credo, quod ſine peccato meo fiat. igitur meo decreto ſolvatur aes Scaptio ſtatim: quam id rectum ſit, tu judicabis: ne ad Catonem quidem provocabo. ſed noli me putare ἐγκελεύσματα illa tua abjeciſſe, quae mihi in viſceribus haerent. flens

mihi meam famam commendaſti. quae epiſtola tua eſt, in qua mentionem non facias? itaque iraſcatur qui volet, patiare τὸ γάρ εὖ μετ' ἐμοῦ: praeſertim cum ſex libris tanquam praedibus me ipſe obſtrinxerim, quos tibi tam valde probari gaudeo. e quibus unum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flavio, Anci filio. ille vero ante Decemviros non fuit: quippe qui Aedilis curulis fuerit: qui magiſtratus multis annis poſt Decemviros inſtitutus eſt. quid ergo profecit, quòd protulit faſtos? occultatam putant quodam tempore iſtam tabulam, ut dies agendi peterentur a paucis. nec vero pauci ſunt auctores, Cn. Flavium ſcribam faſtos protuliſſe, actioneſque compoſuiſſe: ne me hoc, vel potius Africanum, (is enim loquitur) commentum putes. οὐκ ἔλαθέ σε illud de geſtu hiſtrionis: tu ſceleſte ſuſpicaris, ego ἀφελῶς ſcripſi. de me imperatore ſcribis te ex Philotimi literis cognoſſe. ſed credo te, jam in Epiro cum eſſes, binas meas de omnibus rebus accepiſſe, unas a Pindeniſſo capto, alteras a Laodicea, utraſque tuis pueris datas: quibus de rebus, propter caſum navigandi, per binos tabella-

Digitized by Google

rios miſi Romam literas publice. de Tullia mea tibi aſſentior; ſcripſique ad eam, et ad Terentiam, mihi placere. tu enim ad me jam ante ſcripſeras, ‘ ac vellem te in tuum veterem gregem retuliſſes.’ correcta vero epiſtola Memmiana, nihil negotii fuit: multo enim malo hunc a Pontidia, quam illum a Servilia. quare adjunges Aufium noſtrum, hominem ſemper amantem me; nunc credo, eo magis, quod debet etiam fratris Appii amorem erga me cum reliqua hereditate creviſſe; qui declaravit quanti me faceret, cum ſaepe, tum in Burſa. nae tu me ſollicitudine magna liberâris. Furnii exceptio mihi non placet: nec enim ego ullum aliud tempus timeo, niſi quod ille ſolum excipit. ſed ſcriberem ad te de hoc plura, ſi Romae eſſes. in Pompeium te ſpem omnem otii ponere non miror: ita res eſt; removendumque cenſeo illud ‘ diſſimulantem.’ ſed enim, οἰκονομία ſi perturbatior eſt, tibi aſſignato: te enim ſequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt, exercentur: ſed alter, uti dixit Iſocrates in Ephoro et Theopompo, frênis eget, alter calcari-

bus. Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare: mandavit enim pater: ea ſic obſervabo, quaſi intercalatum non ſit. Dionyſius mihi quidem in amoribus eſt: pueri autem aiunt eum furenter iraſci: ſed homo nec doctior, nec ſanctior fieri poteſt, nec tui, meique amantior. Thermum, et Silium vere audis laudari: valde ſe honeſte gerunt. adde M. Nonium, Bibulum, me, ſi voles. jam Scrofa vellem haberet, ubi poſſet. eſt enim lautum negotium. caeteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortenſio quod cauſam meam commendas, valde gratum. de Amiano ſpei nihil putat eſſe Dionyſius. Terentii nullum veſtigium agnovi. Moeragenes certe periit: feci iter per ejus poſſeſſionem, in qua animal reliquum nullum eſt. haec non noram tum, cùm cum Democrito tuo locutus ſum. Rhoſiaca vaſa mandavi. ſed heus tu, quid cogitas? in felicatis lancibus et ſplendidiſſimis caniſtris, oluſculis nos ſoles paſcere: quid te in vaſis fictilibus appoſiturum putem? κέρας Phemio mandatum eſt: reperietur; modo aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Caſſi-

Digitized by Google

us ineptas literas miſit: nec dum Bibuli erant allatae: quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commoveatur Senatus. equidem ſum magna animi perturbatione. ſi, ut opto, non prorogatur noſtrum negotium, habeo Junium et Quintilem in metu. eſto; duos quidem menſes ſuſtinebit Bibulus: quid illo fiet, quem reliquero, praeſertim ſi fratrem? quid me autem, ſi non tam cito decedo? magna turba eſt. mihi tamen cum Dejotaro convênit, ut ille in meis caſtris eſſet cum ſuis copiis omnibus. habet autem cohortes quadringenarias noſtra armatura XXX; equitum CIↃ CIↃ. erit ad ſuſtentandum, quoad Pompeius veniat; qui literis, quas ad me mittit, ſignificat ſuum negotium illud fore. hiemant in noſtra provincia Parthi: expectatur ipſe Orodes. quid quaeris? aliquantum eſt negotii. de Bibuli edicto nihil movi, praeter illam exceptionem, de qua tu ad me ſcripſeras, ‘nimis gravi praejudicio in ordinem noſ‘trum.’ ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, ſed tectiorem, ex Q. Mutii P. filii edicto Aſiatico, ‘extra quàm ſi ita negotium ‘geſtum eſt, ut eo ſtari non oporteat; ex

Digitized by Google

"fide bona:' multaque ſum ſecutus Scaevolae; in iis illud, in quo ſibi libertatem cenſent Graeci datam, ut Graeci inter ſe diſceptent ſuis legibus. breve autem edictum eſt propter hanc meam διαίρεσιν, quod duobus generibus edicendum putavi: quorum unum eſt provinciale, in quo eſt de rationibus civitatum, de aere alieno, de uſura, de ſyngraphis; in eodem omnia de publicanis: alterum, quod ſine edicto ſatis commode tranſigi non poteſt, de hereditatum poſſeſſionibus, de bonis poſſidendis, magiſtris faciendis, vendendis: quae ex edicto et poſtulari, et fieri ſolent. tertium de reliquo jure dicundo ἄγραφον reliqui. dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana accommodaturum: itaque curo, et ſatisfacio adhuc omnibus. Graeci vero exultant, quod peregrinis judicibus utuntur. nugatoribus quidem, inquies. quid refert? tamen ſe αὐτονομίαν adeptos putant. veſtri enim, credo, graves habent, Turpionem ſutorium, et Vettium mancipem. de publicanis quid agam, videris quaerere. habeo in deliciis, obſequor, verbis laudo, orno; efficio ne cui moleſti ſint. τὸ παραδοξ-

Digitized by Google

ὅτατον, uſuras eorum, quas pactionibus adſcripſerant, ſervavit etiam Servilius. ego ſic: diem ſtatuo ſatis laxam; quam ante ſi ſolverint, dico me centeſimas ducturum: ſi non ſolverint, ex pactione. itaque et Graeci ſolvunt tolerabili foenere; et Publicanis res eſt gratiſſima. ſic illa jam habent, pleno modio verborum honorem, invitationem crebram: quid plura? ſunt omnes ita mihi familiares, ut ſe quiſque maxime putet: ſed tamen μηδὲν αὐτοῖς. ſcis reliqua. de ſtatua Africani, (ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων! ſed me ipſum delectavit in tuis literis) ain' tu? Scipio hic Metellus proavum ſuum neſcit Cenſorem non fuiſſe? atque nihil habuit aliud inſcriptum niſi COS. ea ſtatua, quae ad Opis per te poſita in excelſo eſt. in illa item, quae eſt ad Πολυδεύκους, hercule inſcriptum eſt, COS. quam eſſe ejuſdem, ſtatus, amictus, annulus, imago ipſa declarat. at mehercule ego, cum in turma inauratarum equeſtrium, quas hic Metellus in Capitolio poſuit, animadvertiſſem in Serapionis ſubſcriptione Africani imaginem, erratum fabrile putavi; nunc video Metelli. ô ἀνιστορησίαν turpem! nam

Digitized by Google

illud de Flavio et faſtis, ſi ſecus eſt, commune erratum eſt; et tu bellè ἠπόρησας; et nos publicam prope opinionem ſecuti ſumus, ut multa apud Graecos. quis enim non dixit, Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας ab Alcibiade navigante in Siciliam dejectum eſſe in mare? redarguit Eratoſthenes: affert enim quas ille poſt id tempus fabulas docuerit: num idcirco Duris Samius, homo in hiſtoria diligens, quod cum multis erravit, irridetur? quis Zaleucum leges Locris ſcripſiſſe non dixit? num igitur jacet Theophraſtus, ſi id a Timaeo tuo familiari reprehenſum eſt? ſed neſcire proavum ſuum Cenſorem non fuiſſe, turpe eſt: praeſertim cum poſt eum Conſulem, nemo Cornelius, illo vivo, Cenſor fuerit. quod de Philotimo, et de ſolutione H-S XXDC ſcribis, Philotimum circiter kalend. Januar. in Cherſoneſum audio veniſſe: ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus ſcribit ſe accepiſſe: ea quae ſint neſcio, et aveo ſcire. verum haec poſterius, et coram fortaſſe commodius. illud me, mi Attice, in extrema fere parte epiſtolae commovit: ſcribis enim ſic, τί λοιπόν? deinde me ob-

Digitized by Google

ſecras amantiſſime, ne obliviſcar vigilare, et ut animadvertam quae ſiant. num quid de quo inaudiſti? etſi nihil ejuſmodi eſt: πολλοῦ γε καὶ δεῖ: nec enim me feſelliſſet, nec fallet. ſed iſta admonitio tua tam accurata, neſcio quid mihi ſignificare viſa eſt. de M. Octavio iterum jam tibi reſcribo, te illi probe reſpondiſſe. paulo vellem ſidentius. nam Caelius libertum ad me miſit, et literas accurate ſcriptas: ſed de pantheris foede, ac de civitatibus. reſcripſi alterum me moleſte ferre, ſi ego in tenebris laterem, nec audiretur Romae, nullum in mea provincia nummum, niſi in aes alienum, erogari; docuique nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere: monuique eum, quem plane diligo, ut, cum alios accuſaſſet, cautius viveret. illud autem alterum, alienum eſſe exiſtimatione mea, Cybiratas imperio meo publice venari. Lepta tuâ epiſtolâ gaudio exultat: etenim ſcripta bellè eſt, meque apud eum magna in gratia poſuit. filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligenter mandavit, ut mihi ſalutem adſcriberes; gratum etiam Piliae: ſed illa officioſius, quod mihi, quem

quidem nunquam vidit: igitur tu quoque ſalutem utrique adſcribito. literas daturus pridie kal. Januar. ſuavem habuiſti recordationem clariſſimi jurisjurandi, quod ego non eram oblitus: magnus enim praetextatus illo die fui. habes ad omnia, non, ut poſtulaſti, χρύσεια χαλκείων; ſed paria paribus reſpondimus. ecce autem alia puſilla epiſtola; quam non relinquam ἀναντιφώνητον. bene mehercule potuit Lucceius Tuſculanum; niſi forte, ſolet enim cum ſuo tibicine: et velim ſcire quis ſit ſtatus ejus. Lentulum quidem noſtrum prae aere Tuſculanum proſcripſiſſe audio. cupio hos expeditos videre: cupio etiam Sextium: adde, ſi vis, Caelium: quibus omnibus eſt, αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. de Memmio reſtituendo ut Curio cogitet, te audiſſe puto. de Egnatii Sidicini nomine nec nulla, nec magna ſpe ſumus. Pinarium, quem mihi commendas, diligentiſſimè Dejotarus curat graviter aegrum. reſpondi etiam minori. tu, velim, dum ero Laodiceae, id eſt, ad idus Maias, quam ſaepiſſime mecum per literas colloquare: et cum Athenas veneris, (jam enim ſci-

Digitized by Google

ſceras amantiſſime, ne obliviſ[illegible]
re, et ut animadvertam quae [illegible]
quid de quo inaudiſti? etſi [illegible]
di eſt: [illegible] nec [illegible]
liſſet, nec falliet. ſed iſta [illegible]
tam accurata, neſcio qui[illegible]
re viſa eſt. de M. Octavi[illegible]
bi reſcribo, te illi prob[illegible]
lo vellem fidentius [illegible]
tum ad me miſit, et [illegible]
tas: ſed de panth[illegible]
[illegible] reſcripſi [illegible]
[illegible]

qui hoc
am
picor
urioſi.
dio Appi-
num in-
Academiae
ergo id ipſum
valde ipſas Athe-
aliquod monumen-
ptiones ſtatuarum
tibi placebit: facieſque
Romana incidant myſ-
quo modo hiemaris.
poſt Leuctricam pugnam
ſimo ſexageſimo quinto.

Laodi-
ſſet, et
ret,has
ſcripſi,
et re-
ue pagi-
ae fuit;
de Sta-
iſſimum

by Google

emus de rebus urbanis, de provinciis, quae omnia in menſem Martium ſunt collata) utique ad me tabellarios mittas. ſed heus tu, jamne vos a Caeſare per Herodem talenta Attica quinquaginta extorſiſtis? in quo, ut audio, magnum odium Pompeii ſuſcepiſtis. putat enim ſuos nummos vos comediſſe; Caeſarem in Nemorenſi aedificando diligentiorem fore. hoc ego ex P. Vedio, magno nebulone, ſed Pompeii tamen familiari, audivi. hic Vedius venit mihi obviam cum duobus eſſedis, et rheda equis juncta, et lectica, et familia magna: pro qua, ſi Curio legem pertulerit, H-S centena pendat neceſſe eſt. erat praeterea cynocephalus in eſſedo: nec deerant onagri. nunquam vidi hominem nequiorem: ſed extremum audi. diverſatus eſt Laodiceae apud Pompeium Vindullum: ibi ſua depoſuit, cum ad me profectus eſt. moritur interim Vindullus: quae res ad magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli venit: cum omnia obſignaret, in Vedianas res incidit. in his inventae ſunt quinque imagunculae matronarum. in quibus una ſo-

roris amici tui, hominis 'bruti,' qui hoc utatur; et illius 'lepidi,' qui haec tam negligenter ferat. haec re volui παριστορῆσαι: ſumus enim ambo bellè curioſi. unum etiam velim cogites. audio Appium προπύλαιον Eleuſine facere: num inepti fuerimus, ſi nos quoque Academiae fecerimus? puto, inquies. ergo id ipſum ſcribes ad me. equidem valde ipſas Athenas amo: volo eſſe aliquod monumentum: odi falſas inſcriptiones ſtatuarum alienarum. ſed ut tibi placebit: facieſque me, in quem diem Romana incidant myſteria, certiorem, et quo modo hiemaris. cura ut valeas. poſt Leuctricam pugnam die ſeptingenteſimo ſexageſimo quinto.

CICERO ATTICO SAL.

2 Cum Philogenes libertus tuus Laodiceam ad me ſalutandi cauſa veniſſet, et ſtatim ad te navigaturum eſſe diceret, has ei literas dedi; quibus ad eas reſcripſi, quas acceperam a Bruti tabellario. et reſpondebo primum poſtremae tuae paginae, quae mihi magnae moleſtiae fuit; quod ad te ſcriptum eſt a Cyncio de Statii ſermone: in quo hoc moleſtiſſimum

Digitized by Google

eſt, Statium dicere, a me quoque id conſilium probari. probari autem? de iſto hactenus. dixerim me vel plurima vincula tecum ſummae conjunctionis optare: etſi ſunt amoris arctiſſima: tantum abeſt, ut ego ex eo, quo adſtricti ſumus, laxari aliquid velim. illum autem multa de iſtis rebus aſperius ſolere loqui ſaepe ſum expertus; ſaepe etiam lenivi iratum. id ſcire te arbitror. in hac autem peregrinatione, militiave noſtra, ſaepe incenſum ira vidi, ſaepe placatum. quid ad Statium ſcripſerit, neſcio. quidquid acturus de tali re fuit, ſcribendum tamen ad libertum non fuit. mihi autem erit maximè curae, ne quid fiat ſecus, quam volumus, quamque oportet. nec ſatis eſt in ejuſmodi re, ſe quemque praeſtare. ac maxime partes iſtius officii ſunt pueri Ciceronis, ſive jam adoleſcentis: quod quidem illum ſoleo hortari. ac mihi videtur matrem valde, ut debet, amare, teque mirifice: ſed eſt magnum illud quidem, veruntamen multiplex pueri ingenium; quo ego regendo habeo negotii ſatis. quoniam reſpondi poſtremae tuae paginae primâ meâ; nunc ad primam rever-

Digitized by Google

tar tuam. Peloponneſias civitates omnes maritimas eſſe, hominis non nequam, ſed etiam tuo judicio probati, Dicaearchi tabulis credidi. is multis nominibus, in Trophoniana Chaeronis narratione, Graecos in eo reprehendit, quod mare tam ſecuti ſunt: nec ullum in Peloponneſo locum excipit. cum mihi auctor placeret, (etenim erat ἱστορικώτατος, et vixerat in Peloponneſo) admirabar tamen, et, vix accredens, communicavi cum Dionyſio. atque is primo eſt commotus: deinde, quod tum de iſto Dicaearcho non minus bene exiſtimabat, quam tu de C. Veſtorio, ego de M. Cluvio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiae cenſebat eſſe Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, et Aliphera, et Tritia νεόκτιστα ei videbantur; idque τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, ubi mentio non fit iſtorum. atque iſtum ego locum totidem verbis a Dicaearcho tranſtuli. Phliaſios autem dici ſciebam, et ita fac ut habeas; nos quidem ſic habemus. ſed primo me ἀναλογία deceperat, Φλιῦς, Ὀπῦς, Σιπῦς: quod Ὀπούντιοι, Σιπούντιοι. ſed hoc continuo correximus. laetari te noſtra

moderatione et continentia video. tum id magis faceres, ſi adeſſes; atque hoc foro, quod egi ex idibus Febr. Laodiceae ad kal. Maias omnium dioeceſium, praeter Ciliciae, mirabilia quaedam effecimus: ita multae civitates omni aere alieno liberatae, multae valde levatae ſunt: omnes ſuis legibus et judiciis uſae, ἀυτονομίαν adeptae revixerunt. his ego duobus generibus facultatem ad ſe aere alieno liberandas, aut levandas dedi; uno, quod omnino nullus in imperio meo ſumptus factus eſt: nullum cum dico, non loquor ὑπερβολικῶς: nullus, inquam, ne teruntius quidem. hac autem re incredibile eſt quantum civitates emerſerint. acceſſit altera. mira erant in civitatibus ipſorum furta Graecorum, quae magiſtratus ſui fecerant: quaeſivi ipſe de iis, qui annis decem proximis magiſtratum geſſerant: aperte fatebantur: itaque ſine ulla ignominia ſuis humeris pecunias populis retulerunt. populi autem nullo gemitu Publicanis, quibus hoc ipſo luſtro nihil ſolverant, etiam ſuperioris luſtri reddiderunt. itaque Publicanis in oculis ſumus. gratis, inquis, viris. ſenſimus. jam

caetera juriſdictio nec imperita, et clemens cum admirabili facilitate. aditus autem ad me minime provinciales. nihil per cubicularium. ante lucem inambulabam domi, ut olim candidatus. grata haec, et magna, mihique nondum laborioſa ex illa vetere militia. nonis Maii in Ciliciam cogitabam: ibi cum Junium menſem conſumpſiſſem, atque utinam in pace, (magnum enim bellum impendet a Parthis) Quintilem in reditu ponere. annuae enim mihi operae a. d. III. kal. Sext. emerentur. magna autem in ſpe ſum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta urbana uſque ad nonas Martias; e quibus intelligebam, Curionis noſtri conſtantia omnia potius actum iri, quam de provinciis. ergo, ut ſpero, propediem te videbo. venio ad Brutum tuum, immo noſtrum, ſic enim mavis. equidem omnia feci, quae potui aut in mea provincia perficere, aut in regno experiri. omni igitur modo egi cum rege, et ago quotidie per literas ſcilicet. ipſum enim triduum, quatriduumve mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberavi. ſed et tum praeſens, et poſtea cre-

Digitized by Google

berrime non deſtiti rogare, et petere meâ causâ; ſuadere, et hortari ſuâ. multum profeci: ſed quantum, non plane, quia longe abſum, ſcio. Salaminios autem (hos enim poteram coërcere) adduxi, ut totum nomen Scaptio vellent ſolvere; ſed centeſimis ductis a proxima quidem ſyngrapha, nec perpetuis, ſed renovatis quotannis. numerabantur nummi: noluit Scaptius. tun' qui ais Brutum cupere aliquid perdere; quaternas habebat in ſyngrapha: fieri non poterat: nec, ſi poſſet, ego pati poſſem. audio omnino Scaptium poenitere. nam quod ſenatus-conſultum eſſe dicebat, ut jus ex ſyngrapha diceretur, eo conſilio factum eſt, quod pecuniam Salaminii contra legem Gabiniam ſumpſerant. vetabat autem Auli lex, jus dici de ita ſumpta pecunia. decrevit igitur Senatus, ut jus diceretur ex iſta ſyngrapha. nunc iſta habet juris idem, quod caeterae, nihil praecipui. haec, a me ordine facta, puto me Bruto probaturum; tibi neſcio; Catoni certe probabo. ſed jam ad te ipſum revertor. ain' tandem, Attice, laudator integritatis et elegantiae noſtrae? ' auſus es hoc

'ex ore tuo,' inquit Ennius, ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, ſi mecum eſſes, qui ſcribis morderi te interdum quod non ſimul ſis, paterere me id facere, ſi vellem? 'non amplius,' inquis, 'quinquaginta.' cum Spartaco minus multi primo fuerunt. quid tandem iſti mali in tam tenera inſula non feciſſent? non feciſſent autem? immo quid ante adventum meum non fecerunt? incluſum in curia Senatum habuerunt Salaminium ita multos dies, ut interierint nonnulli fame. erat enim praefectus Appii Scaptius, et habebat turmas ab Appio. id me igitur tu, cujus mehercule os mihi ante oculos ſolet verſari cum de aliquo officio, ac laude cogito, tu me, inquam, rogas, praefectus ut Scaptius ſit? aliàs hoc ſtatueramus, ut negotiatorem neminem: idque Bruto probaveramus. habeat is turmas? cur potius, quam cohortes? ſumptu jam nepos evadit Scaptius? volunt, inquis, principes. ſcio, nam ad me Epheſum uſque venerunt; flenteſque equitum ſcelera, et miſerias ſuas detulerunt. itaque ſtatim dedi literas, ut ex Cypro equites ante

Digitized by Google

certam diem decederent: ob eamque cauſam, tum ob caeteras, Salaminii nos in coelum decretis ſuis ſuſtulerunt. ſed jam quid opus equitatu? ſolvunt enim Salaminii. niſi forte id volumus armis efficere, ut foenus quaternis centeſimis ducant. et ego audebo legere unquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, ſi tale quid fecero? nimis, nimis, inquam, in iſto Brutum amaſti, dulciſſime Attice: nos, vereor, ne parum. atque haec, ſcripſi ego ad Brutum ſcripſiſſe te ad me. cognoſce nunc caetera. pro Appio nos hîc omnia faciemus; honeſte tamen, ſed plane libenter: nec enim ipſum odimus: et Brutum amamus: et Pompeius mirifice a me contendit; quem mehercule plus pluſque in dies diligo. C. Caelium Quaeſtorem huc venire audiſti. neſcio, quid ſit: ſed ... Pammenia illa mihi non placent. ego me ſpero Athenis fore menſe Septembri. tuorum itinerum tempora ſcire ſane velim. εὐήθειαν Sempronii Rufi cognovi ex epiſtola tua Corcyrea. quid quaeris? invideo potentiae Veſtorii. cupiebam etiam nunc plura garrire: ſed lucet; urget turba; feſtinat Philogenes. va-

Digitized by Google

lebis igitur, et valere Piliam, et Caeciliam noſtram jubebis literis; et ſalvebis a meo Cicerone.

CICERO ATTICO SAL.

3 Etſi nil ſane habebam novi, quod poſt accidiſſet, quam dediſſem ad te Philogeni liberto tuo literas, tamen cum Philotimum Romam remitterem, ſcribendum aliquid ad te fuit: ac primum illud, quod me maxime angebat, (non quo me aliquid juvare poſſes, quippe res eſt in manibus: tu autem abes longe gentium: πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλὸς) obrepſit dies, ut vides, (mihi enim a. d. III kal. Sext. de provincia decedendum eſt) nec ſucceditur. quem relinquam, qui provinciae praeſit? ratio quidem, et opinio hominum poſtulat fratrem: primum, quod videtur eſſe honos: nemo igitur potior. deinde, quod ſolum habeo Praetorium. Pontinius enim ex pacto et convento (nam ea lege exierat) jam a me diſceſſerat. Quaeſtorem nemo dignum putat: etenim eſt levis, libidinoſus, tagax. de fratre autem primum illud eſt: perſuaderi ei non poſ-

ſe arbitrer: odit enim provinciam: et hercule nihil odioſius, nihil moleſtius. deinde, ut mihi nolit negare; quidnam mei ſit officii? cum bellum eſſe in Syria magnum putetur, et id videatur in hanc provinciam erupturum; hic praeſidii nihil ſit; ſumptus annuus decretus ſit; videaturne, aut pietatis eſſe meae, fratrem relinquere; aut diligentiae, nugarum aliquid relinquere? magna igitur, ut vides, ſollicitudine afficior, magna inopia conſilii. quid quaeris? toto negotio nobis opus non fuit. quanto tua provincia melior? decedes cum voles; niſi forte jam deceſſiſti: quem videbitur, praeficies Theſprotiae et Chaoniae. nec dum tamen ego Quintum conveneram; ut jam, ſi id placeret, ſcirem, poſſetne ab eo impetrari: nec tamen, ſi poſſet, quid vellem habebam. hoc eſt igitur ejuſmodi. reliqua plena adhuc et laudis et gratiae, digna iis libris quos dilaudas. conſervatae civitates; cumulate Publicanis ſatisfactum: offenſus contumelia nemo; decreto juſto et ſevero perpauci; nec tamen quiſquam ut queri audeat. res geſtae dignae triumpho, de quo ipſo nihil cupide agemus;

Digitized by Google

ſine tuo quidem conſilio certe nihil, clauſula eſt difficilis in tradenda provinciai ſed haec Deus aliquis gubernabit. de urbanis rebus ſcilicet plura tu ſcis; ſaepius, et certiora audis. equidem doleo, non me tuis literis certiorem fieri. huc enim odioſa afferebantur de Curione, de Paulo: non quò ullum periculum videam ſtante Pompeio, vel etiam ſedente; valeat modo: ſed mehercule Curionis et Pauli meorum familiarium vicem doleo. formam igitur mihi totius Reipublicae, ſi jam es Romae, aut cum eris, velim mittas; quae mihi obviam veniat, ex qua me fingere poſſim, et praemeditari, quo animo accedam ad urbem. eſt enim quiddam, advenientem non eſſe peregrinum atque hoſpitem. et, quod pene praeterii: Bruti tui cauſa, ut ſaepe ad te ſcripſi, feci omnia. Cyprii numerabant: ſed Scaptius centeſimis, renovato in ſingulos annos foenere, contentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipſum, quam per me in Brutum, quem tamen ego praeſtare non poteram: erat enim rex perpauper; aberamque ab eo ita longe, ut nihil poſſem:

niſi literis; quibus pugnare non deſtitit, ſumma haec eſt. pro ratione pecuniae liberaliùs eſt Brutus tractatus, quam Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter centum: Pompeio in ſex menſibus promiſſa c c. jam in Appii negotio quantum tribuerim Bruto, dici vix poteſt. quid eſt igitur, quod laborem? amicos habet meras nugas, Matinium, Scaptium; qui, quia non habuit a me turmas equitum, quibus Cyprum vexaret, ut ante me fecerat, fortaſſe ſuccenſet; aut quia praefectus non eſt, quod ego nemini tribui negotiatori; non C. Vennonio, meo familiari; non tuo M. Laenio; et quod tibi Romae oſtenderam me ſervaturum; in quo perſeveravi. ſed quid poterit queri is, qui, auferre pecuniam cum poſſet, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto eſſe ſatisfactum. is a me tribunatum cum accepiſſet, quem ego ex Bruti literis ei detuliſſem, poſtea ſcripſit ad me, ſe uti nolle eo tribunatu. Gavius eſt quidam; cui cum praefecturam detuliſſem Bruti rogatu, multa et dixit, et fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodii canis. is me nec proficiſcentem Apameam

proſecutus eſt; nec, cum poſtea in caſtra veniſſet, atque inde diſcederet, num quid vellem, rogavit; et fuit aperte mihi neſcio quare non amicus. hunc ego ſi in praefectis habuiſſem, quem tu me hominem putares? qui, ut ſcis, potentiſſimorum hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem hujus aſſeclae? etſi hoc plus eſt quam ferre, tribuere etiam beneficii aliquid et honoris. is igitur Gavius, cum Apameae me nuper vidiſſet Romam proficiſcens, me ita appellavit: (Culleolum vix auderem) Unde, inquit, me jubes petere cibaria praefecti? reſpondi lenius, quam putabant oportuiſſe, qui aderant; me non inſtituiſſe iis dare cibaria, quorum operâ non eſſem uſus. abiit iratus. hujus nebulonis oratione ſi Brutus moveri poteſt, licebit eum ſolus ames; me aemulum non habebis. ſed illum eum futurum eſſe puto, qui eſſe debet. tibi tamen cauſam notam eſſe volui: et ad ipſum haec perſcripſi diligentiſſime. omnino (ſoli enim ſumus) nullas unquam ad me literas miſit Brutus, ne proxime quidem de Appio, in quibus non ineſſet ar-

rogans, ἀκοινώνητον aliquid. tibi autem valde ſolet in ore eſſe,

——— Granius autem

Non contemnere ſe, et reges odiſſe ſuperbos:

In quo tamen ille mihi riſum magis, quam ſtomachum movere ſolet: ſed plane parum cogitat, quid ſcribat, aut ad quem. Q. Cicero puer legit, ut opinor, et certe, epiſtolam inſcriptam patri ſuo. ſolet enim aperire, idque de meo conſilio, ſi quid forte ſit, quod opus ſit ſciri. in ea autem epiſtola erat illud idem de ſorore, quod ad me. mirifice conturbatum vidi puerum. lacrymans mecum eſt queſtus. quid quaeris? miram in eo pietatem, ſuavitatem, humanitatemque perſpexi: quo majorem ſpem habeo, nihil fore aliter ac deceat. id te igitur ſcire volui. ne illud quidem praetermittam: Hortenſius filius fuit Laodiceae gladiatoribus flagitioſe et turpiter. hunc ego patris cauſa vocavi ad coenam, quo die venit; et ejuſdem patris cauſa, nihil amplius. is mihi dixit, ſe Athenis me expectaturum, ut mecum decederet. recte, inquam: quid enim dicerem? omnino puto nihil eſſe quod di-

Digitized by Google

xit. nolo quidem; ne offendam patrem, quem mehercule multum diligo. ſin fuerit meus comes, moderabor ita, ne quid eum offendam, quem minime volo. haec ſunt; etiam illud. orationem Q. Celeris mihi velim mittas contra M. Servilium. literas mitte quamprimum. ſi nihil; nihil fieri, vel per tuum tabellarium. Piliae et filiae ſalutem. cura, ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

4 Tarſum venimus nonis Juniis. ibi me multa moverunt: magnum in Syria bellum; magna in Cilicia latrocinia; mihi difficilis ratio adminiſtrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimum; relinquendus erat ex ſenatus-conſulto, qui praeeſſet. nihil minus probari poterat, quam Quaeſtor Meſcinius. nam de Caelio nihil audiebamus. rectiſſimum videbatur fratrem cum imperio relinquere: in quo multa moleſta, diſceſſus noſter, belli periculum, militum improbitas, ſexcenta praeterea. ô rem totam odioſam! ſed haec fortuna viderit: quoniam conſilio non multum uti licet. tu quando Romam

Digitized by Google

ſalvus, ut ſpero, veniſti, videbis, ut ſoles, omnia, quae intelliges noſtra intereſſe, in primis de Tullia mea: cujus de conditione quid mihi placeret ſcripſi ad Terentiam, cum tu in Graecia eſſes: deinde de honore noſtro. quòd enim tu abfuiſti, vereor ut ſatis diligenter actum in Senatu ſit de literis meis. illud praeterea μυστικώτερον ad te ſcribam; tu ſagacius odorabere. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μήτι νοήσης. εἶς δήπου τοῦτο δὴ περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξασφάλισαι: non queo tantum quantum vereor ſcribere. tu autem fac ut mihi tuae literae volent obviae. haec feſtinans ſcripſi in itinere, atque agmine. Piliae, et puellae Caeciliae belliſſimae ſalutem dices.

CICERO ATTICO SAL.

Nunc quidem profecto Romae es, quò 5
te, ſi ita eſt, ſalvum veniſſe gaudeo. unde quidem quam diu abfuiſti, magis a me abeſſe videbare, quam ſi domi eſſes. minus enim mihi meae notae res erant, mi-

nus etiam publicae. quare velim, etſi, ut ſpero, te haec legente aliquantum tamen viae proceſſero, tamen obvias mihi literas quam argutiſſimas de omnibus rebus crebro mittas, in primis de quo ſcripſi ad te antea. τῆς ξυναόρυ τῆς ἐμῆς ὁ ἐξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις καὶ ταῖς λέσχαις, ὑπό τι πεφυρακέναι τὰς ψήφυς ἐν τοῖς ὑπάρχυσι τοῖς τῦ Κροτωνιάτυ. hoc tu indaga, ut ſoles; aſt hoc magis. ἐξ ἄστεως ἐπταλόφυ τειχῶν παρέδωκεν μνῶν κδ, μη, ὀφειλημάτων Καμίλλῳ, ἑαυτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ, ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν Χερρονησιατικῶν μ. η· καὶ μνᾶς κληρονομήσας χμ, χμ, τύτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι, πάντων ὀφειληθέντων τῦ δευτέρυ μηνὸς τῇ νυμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζηται· δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προεκκειμένης ἡμέρας. ὅσας αὐτὸν ἠνίγκαμεν σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀποτυχὼν δὲ ἀλόγως ἀπέστη, ἐπειπών, εἴκω. αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν: meque objurgavit vetere proverbio, τὰ μὲν διδόμενα. reliqua vide, et, quantum fieri poteſt, perſpiciamus. etſi annuum tem-

pus prope jam emeritum habebamus: dies enim XXXIII erant reliqui: ſollicitudine provinciae tamen vel maxime urgebamur. cum enim arderet Syria bello; et Bibulus in tanto moerore ſuo maximam curam belli ſuſtineret; ad meque legati ejus, et Quaeſtor, et amici literas mitterent, ut ſubſidio venirem: etſi exercitum infirmum habebam; auxilia ſane bona, ſed ea Galatarum, Piſidarum, Lyciorum (haec enim ſunt noſtra robora) tamen eſſe officium meum putavi, exercitum habere quam proxime hoſtem, quoad mihi praeeſſe provinciae per ſenatusconſultum liceret. ſed, quo ego maxime delectabar, Bibulus moleſtus mihi non erat; de omnibus rebus ſcribebat ad me potius: et mihi deceſſionis dies λεληθότως obrepebat: qui cum advenerit, ἄλλο πρόβλημα, quem praeficiam; niſi Caldus Quaeſtor venerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. cupiebam mehercule longiorem epiſtolam facere: ſed nec erat res, de qua ſcriberem; nec jocari prae cura poteram. valebis igitur, et puellae ſalutem Atticulae dices, noſtraeque Piliae.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

6 Ego dum in provincia omnibus rebus Appium orno, ſubito ſum factus accuſatoris ejus ſocer. id quidem, inquis, dii approbent. ita velim: teque ita cupere certo ſcio. ſed crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Tib. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miſeram; qui Romam venerunt factis ſponſalibus. ſed hoc ſpero melius. mulieres quidem valde intelligo delectari obſequio et comitate adoleſcentis. caetera noli ἐξακανθίζειν. ſed heus tu, πυρὸς εἰς δῆμον Athenis? placet hoc tibi? etſi non impediebant mei certè libri: non enim iſta largitio fuit in cives, ſed in hoſpites liberalitas. me tamen de Academiae προπύλῳ jubes cogitare; cum jam Appius de Eleuſine non cogitet? de Hortenſio te certo ſcio dolere: equidem excrucior: decreram enim cum eo valde familiariter vivere. nos provinciae praefecimus Caelium: puerum, inquies, et fortaſſe fatuum, et non gravem, et non continentem. aſſentior: fieri non potuit aliter. nam quas multo ante tuas acceperam li-

Digitized by Google

teras, in quibus ἐπέχειν te ſcripſeras quid eſſet mihi faciendum de relinquendo; eae me pungebant. videbam enim, quae tibi eſſent ἐποχῆς cauſae, (et erant eaedem mihi) puero tradere me: fratri autem, illud non utile nobis. nam praeter fratrem nemo erat, quem ſine contumelia Quaeſtori, nobili praeſertim, anteferrem. tamen, dum impendere Parthi videbantur, ſtatueram fratrem relinquere, aut etiam Reipublicae cauſa contra ſenatus-conſultum ipſe remanere: qui poſtea quam incredibili felicitate diſceſſerunt, ſublata dubitatio eſt. videbam ſermones: hui fratrem reliquit? num eſt hoc non plus annum obtinere provinciam? quid, quod Senatus eos voluit praeeſſe provinciis, qui non praefuiſſent? at hic triennium. ergo haec ad populum. quid, quae tecum? nunquam eſſem ſine cura, ſi quid iracundius, aut contumelioſius, aut negligentius; quae fert vita hominum. quid, ſi quid filius puer, et puer bene ſibi fidens? qui eſſet dolor? quem pater non dimittebat; teque id cenſere moleſte ferebat. at nunc Caelius, non dico equidem quid egerit; ſed tamen multo minus

laboro. adde illud, Pompeius eo robore vir, iis radicibus, Q. Caſſium ſine ſorte delegit, Caeſar Antonium: ego ſorte datum offenderem? ut etiam inquireret in eum, quem reliquiſſem? hoc melius: et hujus rei plura exempla: ſenectuti quidem noſtrae profecto aptius. at te apud eum, dii boni! quanta in gratia poſui? eique legi literas non tuas, ſed librarii tui. amicorum literae me ad triumphum vocant; rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν noſtram, non negligendam. quare tu quoque, mi Attice, incipe id cupere; quò nos minus inepti videamur.

CICERO ATTICO SAL.

7 Quintus filius, pie ſane, me quidem certe multum hortante, ſed currentem, animum patris ſui ſorori tuae reconciliavit. eum valde etiam tuae literae excitarunt. quid quaeris? confido rem, ut volumus, eſſe. bis ad te antea ſcripſi de re mea familiari, ſi modo tibi redditae literae ſunt, Graece ἐν αἰνιγμοῖς. ſcilicet nihil eſt movendum: ſed tamen ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, et ut

expediat, ut mihi recepit, hortando, aliquid ita tu proficies. ego Laodiceae Quaeſtorem Meſcinium expectare juſſi, ut confectas rationes lege Julia apud duas civitates poſſim relinquere. Rhodum volo puerorum cauſa; inde quamprimum Athenas, etſi eteſiae valde reſlant: ſed plane volo his magiſtratibus, quorum voluntatem in ſupplicatione ſum expertus. tu tamen mitte mihi, quaeſo, obviam literas, num quid putes Reipublicae nomine tardandum eſſe nobis. Tiro ad te dediſſet literas, niſi eum graviter aegrum Iſſi reliquiſſem. ſed nuntiant, melius eſſe: ego tamen angor: nihil enim illo adoleſcente caſtius, nihil diligentius.

CICERO ATTICO SAL.

8 Cum inſtituiſſem ad te ſcribere, calamumque ſumpſiſſem, Batonius è navi rectà ad me venit domum Epheſi, et epiſtolam tuam reddidit prid. kal. Octobres. laetatus ſum felicitate navigationis tuae, opportunitate Piliae, etiam mehercule ſermone ejuſdem de conjugio Tulliae meae. Batonius autem miros terrores ad me attulit Caeſarianos: cum Lepta etiam

plura locutus eſt: ſpero falſa, ſed certe horribilia: exercitum nullo modo dimiſſurum: cum illo Praetores deſignatos, Caſſium Tribunum plebis, Lentulum Conſulem facere: Pompeio in animo eſſe urbem relinquere. ſed heus tu, num quid moleſte fers de illo, qui ſe ſolet anteferre patruo ſororis tuae filii? at a quibus victus? ſed ad rem. nos eteſiae vehementiſſimè tardarunt. detraxit xx ipſos dies etiam aphractus Rhodiorum. kal. Octob. Epheſo conſcendentes hanc epiſtolam dedimus L. Tarquitio, ſimul e portu egredienti, ſed expeditius naviganti. nos Rhodiorum aphractis, caeteriſque longis navibus tranquillitates aucupaturi eramus. ita tamen properabamus, ut non poſſet magis. de rauduſculo Puteolano gratum. nunc velim diſpicias res Romanas: videas, quid nobis de triumpho cogitandum putes; ad quem amici me vocant. ego, niſi Bibulus, qui, dum unus hoſpes in Syria fuit, pedem portâ non plus extulit, quam domo ſua, adniteretur de triumpho, aequo animo eſſem. nunc vero αἰσχρὸν σιωπᾶν. ſed explora rem totam: ut, quo die congreſſi erimus,

Digitized by Google

conſilium capere poſſimus. at multa; qui et properarem, et ei literas darem qui aut mecum, aut paulo ante venturus eſſet. Cicero tibi plurimam ſalutem dicit: tu dices utriuſque noſtrûm verbis et Piliae tuae et filiae.

CICERO ATTICO SAL.

In Piraeea cum exiſſem prid. idus Oc- 9
tob. accepi ab Acaſto, ſervo meo, ſtatim tuas literas: quas quidem cum expectaſſem jam diu, admiratus ſum, ut vidi obſignatam epiſtolam, brevitatem ejus; ut aperui, rurſus σύγχυσιν literularum, quae ſolent tuae compoſitiſſimae et clariſſimae eſſe: ac, ne multa, cognovi ex eo, quod ita ſcripſeras, te Romam veniſſe a. d. XII kalend. Octob. cum febri. percuſſus vehementer, nec magis quam debui, ſtatim quaero ex Acaſto. ille et tibi, et ſibi viſum, et ita ſe domi ex tuis audiſſe, ut nihil eſſet incommode. id videbatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem ſcripſiſſe. ſed amavi tamen; admiratuſque ſum, quod nihilo minus ad me tua manu ſcripſiſſes. quare de hoc ſatis. ſpero enim, quae tua pru-

Digitized by Google

dentia et temperantia eſt, et hercule, ut me jubet Acaſtus, confido te jam, ut volumus, valere. a Turannio te accepiſſe meas literas gaudeo. παραφύλαξον, ſi me amas, τὴν τȣ̃ φυρατȣ̃ φιλοτιμίαν αὐτύτατα. hanc, quae mehercule mihi magno dolori eſt, (dilexi enim hominem) procura, quantulacunque eſt, Praecianam hereditatem. prorſus ille ne attingat. dices, nummos mihi opus eſſe ad apparatum triumphi: in quo, ut praecipis, nec me κενὸν in expetendo cognoſces, nec ἄτυφον in abjiciendo. intellexi ex tuis literis, te ex Turannio audiſſe, a me provinciam fratri traditam. adeon' ego non perſpexeram prudentiam literarum tuarum? ἐπέχειν te ſcribebas. quid erat dubitatione dignum, ſi eſſet quidquam cur placeret, fratrem, et talem fratrem relinqui? ἀθέτησις iſta mihi tua, non ἐποχὴ videbatur. monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquam relinquerem. τȣ̃μὸν ὄνειρον ἐμοί. eadem omnia, quaſi collocuti eſſemus, vidimus. non fuit faciendum aliter, meque ἐπιχρονία ἐποχὴ tua dubitatione liberavit. ſed puto te accepiſſe de hac re epiſtolam ſcriptam accuratius. e-

go tabellarios poſtero die ad vos eram miſſurus, quos puto ante venturos, quam noſtrum Saufeium: ſed eum ſine meis literis ad te venire vix rectum erat. tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id eſt, de Dolabella, perſcribas; de Republica quam praevideo in ſummis periculis; de Cenſoribus, maximeque de ſignis, tabulis quid fiat; referaturne. idibus Octob. has dedi literas: quo die ut ſcribis, Caeſar Placentiam legiones quatuor. quaeſo, quid nobis futurum eſt? in arce Athenis ſtatio mea nunc placet.

Digitized by Google

EPISTOLARUM AD ATTICUM

LIBER SEPTIMUS.

CICERO ATTICO SAL.

DEDERAM equidem L. Sauſeio literas, et dederam ad te unum, quod, cum non eſſet temporis mihi adſcribendum ſatis, tamen hominem tibi tam familiarem ſine meis literis ad te venire nolebam. ſed, ut philoſophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. ſin jam illas accepiſti, ſcis me Athenas veniſſe prid. idus Octobres; è navi egreſſum in Piraeeum, tuas ab Acaſto noſtro literas accepiſſe conturbatum, quod cum febre Romam veniſſes; bono tamen animo eſſe coepiſſe, quod Acaſtus

ea, quae vellem, de allevato corpore tuo nuntiaret; cohorruiſſe autem me, quod tuae literae de legionibus Caeſaris afferrent; et egiſſe tecum, ut videres, ne quid φιλοτίμια ejus, quem noſti, nobis noceret; de quo jam pridem ad te ſcripſeram. Turannius autem ſecus tibi Brunduſii dixerat; quod ex iis literis cognovi, quas a Xenone optimo viro accepi. cur fratrem provinciae non praefeciſſem expoſui breviter. haec fere ſunt in illa epiſtola. nunc audi reliqua. per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemque tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere judico ſingularem, confer te ad eam curam, ut de omni ſtatu meo cogites. videre enim mihi videor tantam dimicationem (niſi idem Deus, qui nos melius, quam optare auderemus, Parthico bello liberavit, reſpexerit Rempublicam) quanta nunquam fuit. age, hoc malum mihi commune eſt cum omnibus. nihil tibi mando, ut de eo cogites. illud meum proprium πρόβλημα, quaeſo, ſuſcipe. videſne, ut te auctore ſim utrumque complexus? ac vellem a principio te audiſſe amiciſſime monentem,

Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες
· Πατρίδος.

ſed aliquando tamen perſuaſiſti, ut alterum complecterer, quia de me erat optime meritus; alterum, quia tantum valebat. feci igitur; itaque feci omni obſequio, ut neutri illorum quiſquam eſſet me carior. haec enim cogitabamus; nec mihi, conjuncto cum Pompeio, fore neceſſe peccare in Republica aliquando; nec cum Caeſare ſentienti pugnandum eſſe cum Pompeio: tanta erat illorum conjunctio. nunc impendet, ut et tu oſtendis, et ego video, ſumma inter eos contentio. me autem uterque numerat ſuum, niſi forte ſimulat alter: nam Pompeius non dubitat (vere enim judicat) ea, quae de Republica nunc ſentiat, mihi valde probari. utriuſque autem accepi ejuſmodi literas eodem tempore, quo tuas; ut neuter quenquam omnium pluris facere, quam me, videretur. verum quid agam? non quaero illa ultima, (ſi enim caſtris res geretur, video cum altero vinci ſatius eſſe, quam cum altero vincere) ſed illa quae tum agentur, cùm venero; ne ratio abſentis habeatur, ut exercitum di-

Digitized by Google

mittat. dic, Marce Tulli. quid dicam? expecta, amabo te, dum Atticum conveniam. non eſt locus ad tergiverſandum. contra Caeſarem? ubi illae ſunt denſae dexterae? nam, ut illi hoc liceret, adjuvi, rogatus ab ipſo Ravennae de Caelio Tribuno plebis. ab ipſo autem? etiam a Cnaeo noſtro, in illo divino tertio Conſulatu. aliter ſenſero? αἰδέομαι non Pompeium modo, ſed Τρῶας, καὶ Τρῳάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, quis? tu ipſe ſcilicet, laudator et factorum et ſcriptorum meorum. hanc ergo plagam effugi per duos ſuperiores Marcellorum Conſulatus, cum eſt actum de provincia Caeſaris: nunc incido in diſcrimen ipſum. itaque ut ſtultus primus ſuam ſententiam dicat, mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid: extra urbem eſſe cum juſtiſſima cauſa. tamen dabunt operam, ut eliciant ſententiam meam. ridebis hoc loco fortaſſe. quam vellem etiam nunc in provincia morari! plane opus fuit, ſi hoc impendebat. etſi nil miſerius: nam οὐδὲ πάρεργον volo te hoc ſcire: omnia illa prima, quae etiam tuis literis in coelum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. quam non eſt

facilis virtus! quam vero difficilis ejus diuturna ſimulatio! cum enim hoc rectum et glorioſum putarem ex annuo ſumptu, qui mihi decretus eſſet, me C. Caelio Quaeſtori relinquere annuum, referre in aerarium ad H-S CIↃ; ingemuit noſtra cohors, omne illud putans diſtribui ſibi oportere; ut ego amicior invenirer Phrygum et Cilicum aerariis, quam noſtro. ſed me non moverunt: nam et mea laus apud me plurimum valuit: nec tamen quicquam honorifice in quenquam fieri potuit, quod praetermiſerim. ſed haec fuerit, ut ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. tu autem de noſtro ſtatu cogitabis; primum, quo artificio tueamur benevolentiam Caeſaris: deinde, de ipſo triumpho, quem video, niſi Reipublicae tempora impedient, εὐπόριστον. judico autem cum ex literis amicorum, tum ex ſupplicatione; quam qui non decrevit, plus decrevit, quàm ſi omnes decreſſet triumphos. ei porro aſſenſus eſt unus, familiaris meus, Favonius: alter, iratus Hirrus. Cato autem et ſcribendo affuit: et ad me de ſententia ſua jucundiſſimas literas miſit. ſed tamen gratulans mihi Cae-

ſar de ſupplicatione, triumphat de ſententia Catonis; nec ſcribit, quid ille ſententiae dixerit, ſed tantum, ſupplicationem eum mihi non decreviſſe: redeo ad Hirrum. coeperas eum mihi placare: perfice. habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam antea ſcripſi, et ad ipſum Hirrum. locutus enim erat cum iis commode, ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe: aſſenſum tamen eſſe Catoni, amiciſſimo meo; cum is honorificentiſſimam in me ſententiam dixiſſet; nec me ad ſe ullas literas miſiſſe, cum ad omnes mitterem. verum dicebat. ad eum enim ſolum, et ad Craſſipedem non ſcripſeram. atque haec de rebus forenſibus: redeamus domum. dijungere me ab illo volo. mirus eſt φυράτης, germanus Lartidius,

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ.

reliqua expediamus. hoc primum, quo acceſſit cura dolori meo, ſed hoc tamen, quidquid eſt, Praecianum cum iis rationibus, quas ille meas tractat, admiſceri nolo. ſcripſi ad Terentiam, ſcripſi etiam ad ipſum, me, quidquid poſſem nummorum, ad apparatum ſperati triumphi ad

Digitized by Google

te redacturum. iſta puto ἀμίμητα fore. verùm ut lubebit. hanc quoque ſuſcipe curam, quemadmodum experiamur. id et oſtendiſti quibuſdam literis, ex Epiro, an Athenis datis? et in eo ego te adjuvabo.

CICERO ATTICO SAL.

2 Brunduſium venimus VII kalend. Decemb. uſi tua felicitate navigandi: ita bellè nobis flavit ab Epiro leniſſimus Onchesmites. hunc σπουδειάζοντα, ſi cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendito. invaletudo tua me valde conturbat: ſignificant enim tuae literae te prorſus laborare. ego autem, cum ſciam quam ſis fortis, vehementius eſſe quiddam ſuſpicor, quod te cogat cedere, et propemodum infringat: etſi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit deceſſiſſe, et alteram leviorem accedere. Terentia vero, quae quidem eodem tempore ad portam Brunduſinam venit, quo ego in portum, mihique obvia in foro fuit, L. Pontium ſibi in Trebulano dixiſſe narrabat, etiam eam deceſſiſſe. quod ſi ita eſt, eſt quod maxime mehercule opto; idque ſpero tua pru-

Digitized by Google

dentia et temperantia te conſecutum. venio ad epiſtolas tuas, quas ego ſexcentas uno tempore accepi, aliam alia jucundiorem, quae quidem erant tua manu. nam Alexidis manum amabam, quod tam prope accedebat ad ſimilitudinem tuae literae: non amabam, quod indicabat te non valere. cujus quoniam mentio facta eſt; Tironem Patris aegrum reliqui, adoleſcentem, ut noſti, (et adde ſi quid vis) probum: nihil vidi melius: itaque careo aegrè. quanquam videbatur ſe non graviter habere; tamen ſum ſollicitus, maximamque ſpem habeo in M' Curii diligentia, de qua ad me ſcripſit Tiro, et multi nuntiarunt. Curius autem ipſe ſenſit, quam tu velles ſe a me diligi; et eo ſum admodum delectatus; et mehercule eſt, quam facile diligas, αὐτόχθων in homine urbanitas. ejus teſtamentum deporto Romam, Ciceronum ſignis obſignatum, cohortiſque Praetoriae; fecit palam te ex libella, me ex teruntio. in Actio Corcyrae Alexion me opipare muneratus eſt. Q. Ciceroni obſiſti non potuit, quo minus Thyamim videret. filiola tua te delectari laetor, et probari tibi

φυσικὴν eſſe, τὴν πρὸς τὰ τέκνα. etenim ſi haec non eſt, nulla poteſt homini eſſe ad hominem naturae adjunctio; qua ſublata, vitae ſocietas tollitur. bene veniat, inquit Carneades, ſpurcè: ſed tamen pudentius, quam Lucius noſter, et Patron: qui cum omnia ad ſe referant, quidquam alterius cauſa fieri putent; et cum ea re bonum virum oportere eſſe dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum ſit; non intelligant ſe de callido homine loqui, non de bono viro? ſed haec, opinor, ſunt in iis libris, quos tu laudando animos mihi addidiſti. redeo ad rem. commodò expectabam epiſtolam, quam Philoxeno dediſſes: ſcripſeras enim in ea eſſe de ſermone Pompeii Neapolitano: eam mihi Patron Brunduſii reddidit; Corcyrae, ut opinor, acceperat. nihil potuit eſſe jucundius. erat enim de Republica; de opinione, quam is vir haberet integritatis meae; de benevolentia, quam oſtendit eo ſermone, quem habuit de triumpho. ſed tamen hoc jucundiſſimum, quòd intellexi te ad eum veniſſe, ut ejus animum erga me perſpiceres: hoc mihi, inquam, accedit jucundiſſimum. de trium-

Digitized by Google

pho autem, nulla me cupiditas unquam tenuit ante Bibuli impudentiſſimas literas, quas ampliſſime ſupplicatio conſecuta eſt: a quo ſi ea geſta ſunt, quae ſcripſit, gauderem, et honori faverem. nunc illum, qui pedem portâ, quoad hoſtis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri; me, in cujus exercitu ſpem illius exercitus habuit, idem non aſſequi, dedecus eſt noſtrum; noſtrum, inquam, te conjungens. itaque omnia experiar; et, ut ſpero, aſſequar. quod ſi tu valeres, jam mihi quaedam explorata eſſent: ſed, ut ſpero, valebis. de rauduſculo Numeriano multum te amo. Hortenſius quid egerit, aveo ſcire; Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit malevolus. dedit integritatis, juſtitiae, clementiae, fidei mihi teſtimonium, quod non quaerebam; quod poſtulabam, negavit. itaque Caeſar iis literis, quibus mihi gratulatur, et omnia pollicetur, quo modo exultat Catonis in me ingratiſſimi injuria? at hic idem Bibulo dierum XX. ignoſce mihi, non poſſum haec ferre, nec feram. cupio ad omnes tuas epiſtolas; ſed nihil neceſſe eſt. jam enim te videbo. illud tar-

men de Chryſippo; nam de altero illo minus ſum admiratus, operario homine: ſed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chryſippum vero, quem ego propter literularum neſcio quid, libenter vidi, in honore habui, diſcedere a puero, inſciente me? mitto alia quae audio multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil viſum eſt ſceleratius. itaque uſurpavi vetus illud Druſi, ut ferunt, Praetoris in eo, qui eadem liber non juraret; me iſtos liberos non addixiſſe; praeſertim cum adeſſet nemo, a quo recte vindicarentur. id tu, ut videbitur, ita accipies: ego tibi aſſentiar. uni tuae diſertiſſimae epiſtolae non reſcripſi, in qua eſt de periculis Reipublicae. quid reſcriberem? valde eram perturbatus. ſed, ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum ſemivivum reliquerunt.

CICERO ATTICO SAL.

3 Ante diem VIII. id. Decemb. Herculanum veni, et ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit: è quibus hanc primo aſpectu voluptatem cepi, quod erant a teipſo ſcriptae: deinde earum ac-

curatiſſima diligentia ſum mirum in modum delectatus. ac primum illud, in quo te Dicaearcho aſſentiri negas, etſi cupidiſſime expetitum a me ſit, et approbante te, ne diutius anno in provincia eſſem, tamen non eſt noſtra contentione perfectum. ſic enim ſcito, verbum in Senatu factum eſſe nunquam de ullo noſtrûm, qui provincias obtinuimus, quo in his diutius, quam ex ſenatus-conſulto, maneremus: ut jam ne iſtius quidem rei culpam ſuſtineam, quod minus diu fuerim in provincia, quam fortaſſe fuerit utile. ſed, 'quid ſi hoc melius?' ſaepe opportune dici videtur, ut in hoc ipſo. ſive enim ad concordiam res adduci poteſt, ſive ad bonorum victoriam; utriuſvis rei me aut adjutorem velim eſſe, aut certe non expertem. ſin vincuntur boni; ubicunque eſſem, una cum iis victus eſſem. quare celeritas noſtri reditus ἀμεταμέλητος debet eſſe. quod ſi iſta nobis cogitatio de triumpho injecta non eſſet, quam tu quoque approbas, nae tu haud multum requireres illum virum, qui in ſexto libro informatus eſt. quid enim tibi faciam, qui illos libros devoraſti? quin nunc ip-

Digitized by Google

ſum non dubitabo rem tantam abjicere, ſi id erit rectius. utrumque vero ſimul agi non poteſt, et de triumpho ambitioſe, et de Republica libere. ſed ne dubitaris, quin, quod honeſtius, id mihi futurum ſit antiquius. nam quod putas utilius eſſe, vel mihi quod tutius ſit, vel etiam ut Reipublicae prodeſſe poſſim, me eſſe cum imperio; id coram conſiderabimus quale ſit. habet enim res deliberationem; etſi ex parte magna tibi aſſentio. de animo autem meo erga Rempublicam bene facis quod non dubitas; et illud probe judicas, nequaquam ſatis pro meis officiis, pro ipſius in alios effuſione illum in me liberalem fuiſſe: ejuſque rei cauſam vere explicas; et eis, quae de Fabio, Caninioque acta ſcribis, valde conſentiunt: quae ſi ſecus eſſent, totumque ſe ille in me profudiſſet; tamen illa, quam ſcribis, cuſtos urbis me praeclare inſcriptionis memorem eſſe cogeret; nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium, aut Servium, quibus tu es contentus; ſed aliquid nos vellet nobis dignum et ſentire, et defendere: quod quidem agerem, ſi liceret alio modo ac nunc agendum eſt.

Digitized by Google

de ſua potentia dimicant homines hoc tempore, periculo civitatis. nam ſi Reſpublica defenditur; cur ea Conſule iſto ipſo defenſa non eſt? cur ego, in cujus cauſa Reipublicae ſalus conſiſtebat, defenſus poſtero anno non ſum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum eſt? cur tantopere pugnatum eſt, ut de ejus abſentis ratione habenda decem Tribuni plebis ferrent? his ille rebus ita convaluit, ut nunc in uno civi res ad reſiſtendum ſit: qui mallem tantas ei vires non dediſſet, quam nunc tam valenti reſiſteret. ſed quoniam res eò deducta eſt, non quaeram, ut ſcribis, ποῦ σκάφος τὸ τῶν Ἀτρειδῶν; mihi σκάφος unum erit, quod a Pompeio gubernabitur: illud ipſum quod ais; Quid fiet, cum erit dictum, 'dic M. 'Tulli' σύντομα: Cn. Pompeio aſſentior. ipſum tamen Pompeium ſeparatim ad concordiam hortabor. ſic enim ſentio; maximo in periculo rem eſſe. vos ſcilicet plura, qui in urbe eſtis. veruntamen hoc video, cum homine audaciſſimo, paratiſſimoque negotium eſſe; omnes damnatos, omnes ignominia affectos, omnes damnatione, ignominiaque

dignos illac facere, omnem fere juventutem, omnem illam urbanam ac perditam plebem, Tribunos valentes, addito C. Caſſio, omnes, qui aere alieno premantur; quos plures eſſe intelligo, quam putaram. cauſam ſolum illa cauſa non habet; caeteris rebus abundat. hîc omnia facere omnes, ne armis decernatur; quorum exitus ſemper incerti, nunc vero in alteram partem magis timendi. Bibulus de provincia deceſſit, Veientonem praefecit. in decedendo erit, ut audio, tardior: quem cum ornavit Cato, declaravit iis ſe ſolis non invidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem poſſet accedere. nunc venio ad privata: fere enim reſpondi tuis literis de Republica, et iis, quas in ſuburbano, et iis, quas poſtea ſcripſiſti: ad privata venio. unum etiam de Caelio. tantum abeſt ut meam ille ſententiam moveat, ut valde ego ipſi, quod de ſua ſententia deceſſerit, poenitendum putem. ſed quid eſt, quod ei vici Lucceii ſint addicti? hoc te praetermiſiſſe miror. de Philotimo faciam equidem, ut mones. ſed ego mihi ab illo hoc tempore non rationes expectabam,

Digitized by Google

quas tibi edidit; verum id reliquum, quod ipſe in Tuſculano me referre in commentarium mea manu voluit, quodque idem in Aſia mihi ſua manu ſcriptum dedit. id ſi praeſtaret, quantum mihi aeris alieni eſſe ibi edidit, tantum, et plus etiam ipſe mihi deberet. ſed in hoc genere, ſi modo per Rempublicam licebit, non accuſabimur poſthac: neque hercule antea negligentes fuimus, ſed amicorum multitudine occupati. ergo utemur, ut polliceris, et opera et conſilio tuo: nec tibi erimus, ut ſpero, in eo moleſti. de ſerperaſtris cohortis meae, nihil eſt quod doleas: ipſi enim ſe collegerunt admiratione integritatis meae. ſed me moverat nemo magis, quam is, quem tu neminem putas. idem et initio fuerat, et nunc eſt egregius. ſed in ipſa deceſſione ſignificavit, ſperaſſe ſe aliquid; et id, quod animum induxerat pauliſper, non tenuit: ſed cito ad ſe rediit; meiſque honorificentiſſimis erga ſe officiis victus, pluris ea duxit, quam omnem pecuniam. ego a Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortenſii legata cognovi. nunc aveo ſcire quid hominis ſit, et quarum re-

Digitized by Google

rum auctionem inſtituat. neſcio enim cur, cum portam Flumentanam Caelius occuparit, ego Puteolos non meos faciam. venio ad Piraeea, in quo magis reprehendendus ſum, quod homo Romanus Piraeea ſcripſerim, non Piraeeum, (ſic enim omnes noſtri locuti ſunt) quam quod IN addiderim. non enim hoc ut oppido praepoſui, ſed ut loco: et tamen Dionyſius noſter, et, qui eſt nobiſcum, Nicias Cous non rebatur oppidum eſſe Piraeea. ſed de re videro. noſtrum quidem ſi eſt peccatum, in eo eſt, quod, non ut de oppido, locutus ſum, ſed ut de loco; ſecutuſque ſum, non dico Caecilium, ‘ manè ut ex portu in Piraeeum;’ (malus enim auctor latinitatis eſt) ſed Terentium, cujus fabellae propter elegantiam ſermonis putabantur a C. Laelio ſcribi, ‘ heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piraeeum;’ et idem, ‘ mercator hoc addebat, captam e Sunio.’ quod ſi δήμυς oppida volumus eſſe; tam eſt oppidum Sunium, quam Piraeeus. ſed, quoniam grammaticus es, ſi hoc mihi ζήτημα perſolveris, magna me moleſtia liberaris. ille mihi literas blandas mittit:

Digitized by Google

facit idem pro eo Balbus: mihi certum eſt, ab honeſtiſſima ſententia digitum nuſquam: ſed ſcis illi reliquum quantum ſit. putaſne igitur verendum eſſe, ne aut objiciat id nobis aliquis, ſi languidius; aut repetat, ſi fortius? quid ad haec reperis? ſolvamus, inquis. age, a Caelio mutuabimur. hoc tu tamen conſideres velim. puto enim, in Senatu ſi quando praeclare pro Republica dixero, Tarteſſium iſtum tuum mihi exeunti, Jube ſodes nummos curare. quid ſupereſt? etiam. gener eſt ſuavis mihi, Tulliae, Terentiae: quantumvis vel ingenii, vel humanitatis; ſatis. reliqua, quae noſti, ferenda. ſcis enim, quos aperuerimus: qui omnes, praeter eum, de quo per te egimus, rem me facere rerentur. ipſis enim expenſum nemo ferret. ſed haec coram: nam multi ſermonis ſunt. Tironis reficiendi ſpes eſt in M. Curio: cui ego ſcripſi, tibi eum gratiſſimum facturum. dat. v. id. Decemb. a Pontio ex Trebulano.

CICERO ATTICO SAL.

Dionyſium, flagrantem deſiderio tui, miſi ad te, nec mehercule aequo animo; 4

ſed fuit concedendum: quem quidem cognovi cum doctum, quod mihi jam ante erat notum, tum ſanctum, plenum officii, ſtudioſum etiam meae laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare videar, plane virum bonum. Pompeium vidi IV id. Decembres: fuimus unà horas duas fortaſſe. magna laetitia mihi viſus eſt affici meo adventu: de triumpho hortari, ſuſcipere partes ſuas; monere, ne ante in Senatum accederem, quam rem confeciſſem; ne dicendis ſententiis aliquem Tribunum alienarem. quid quaeris? in hoc officio ſermonis nihil potuit eſſe prolixius. de Republica autem ita mecum locutus eſt, quaſi non dubium bellum haberemus. nihil ad ſpem concordiae: plane illum ab ſe alienatum, cum ante intelligeret, tum vero proxime judicaſſe: veniſſe Hirtium a Caeſare, qui eſſet illi familiariſſimus; ad ſe non acceſſiſſe: et, cum ille a. d. VIII idus Decemb. veſperi veniſſet, Balbus de tota re conſtituiſſet a. d. VII. ad Scipionem ante lucem venire; multa de nocte eum profectum eſſe ad Caeſarem. hoc illi τεκμηριῶδες videbatur eſſe alienationis. quid multa?

nihil me aliud conſolatur, niſi quod illum, cui etiam inimici alterum Conſulatum, fortuna ſummam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut haec in diſcrimen adducat. quod ſi ruere coeperit, nae ego multa timeo, quae non audeo ſcribere. ſed, ut nunc eſt, a. d. III. nonas Jan. ad urbem cogito.

CICERO ATTICO SAL.

Multas uno tempore accepi epiſtolas 5
tuas, quae mihi, quanquam recentiora audiebam ex iis, quae ad me veniebant, tamen erant jucundae. ſtudium enim et benevolentiam declarabant. invaletudine tua moveor: et Piliam in idem genus morbi delapſam, curam tibi afferre majorem ſentio. date igitur operam ut valeatis. de Tirone video tibi curae eſſe: quem quidem ego, etſi mirabiles utilitates mihi praebet, cum valet, in omni genere vel negotiorum, vel ſtudiorum meorum, tamen propter humanitatem, et modeſtiam malo ſalvum, quam propter uſum meum. Philogenes mecum nihil unquam de Luſcieno locutus eſt: de caeteris rebus habes Dionyſium. ſororem

tuam non veniſſe in Arcanum miror. de Chryſippo meum conſilium probari tibi non moleſte fero. ego in Tuſculanum nihil ſane hoc tempore: devium eſt τοῖς ἀπαντῶσιν, et habet alia δύσχρηστα. ſed de Formiano Tarracinam pridie kal. Jan. inde Pontinum ſumam: inde Albanum Pompeii: ita ad urbem III nonas natali meo. de Republica quotidie magis timeo: non enim boni, ut putant, conſentiunt. quos ego Equites Romanos, quos Senatores vidi, qui acerrime cum caetera, tum hoc iter Pompeii vituperarent? pace opus eſt. ex victoria cum multa mala, tum certe tyrannus exiſtet. ſed haec propediem coram. jam plane mihi deeſt, quod ad te ſcribam: nec enim de Republica, quod uterque noſtrûm ſcit eadem: et domeſtica nota ſunt ambobus. reliquum eſt jocari, ſi hic ſinat: nam ego is ſum, qui illi concedi putem utilius eſſe quod poſtulat, quam ſigna conferri. ſero enim reſiſtimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid ſentis igitur? inquis. nihil ſcilicet, niſi de ſententia tua; nec prius quidem, quam noſtrum negotium aut confecerimus, aut depoſuerimus.

cura igitur,ut valeas. aliquando ἀποτρίψαι quartanam iſtam diligentia, quae in te ſumma eſt.

CICERO ATTICO SAL.

Plane deeſt, quod ad te ſcribam: nota 6
omnia tibi ſunt: nec ipſe habeo a te quid expectem. tantum igitur noſtrum illud ſolemne ſervemus, ut ne quem illuc euntem ſine literis dimittamus. de Republica valde timeo: nec adhuc fere inveni, qui non concedendum putaret Caeſari quod poſtularet,potius,quam depugnandum. eſt illa quidem poſtulatio opinione valentior: cur autem nunc primum ei reſiſtamus? ὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔχει κακὸν, quam cum quinquennium prorogabamus; aut cum, ut abſentis ratio haberetur, ferebamus. niſi forte haec illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. dices, quid tu igitur ſenſurus es? non idem, quod dicturus. ſentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem, quod Pompeius; neque id faciam humili animo. ſed rurſus hoc permagnum Reipublicae malum eſt, at quodam modo mihi praeter caete-

Digitized by Google

ros non rectum, me in tantis rebus a Pompeio diſſidere.

CICERO ATTICO SAL.

7 'Dionyſius, vir optimus, ut mihi quo- 'que eſt perſpectus, et doctiſſimus, tui- 'que amantiſſimus, Romam venit XV 'kal. Januar. et literas a te mihi reddi- 'dit: ' tot enim verba ſunt de Dionyſio in epiſtola tua. illud, puto, tu non adſcribis, 'et tibi gratias egit: ' atqui certe ille agere debuit: et, ſi eſſet factum, quae tua eſt humanitas, adſcripſiſſes. mihi autem nulla de eo παλινῳδία datur propter ſuperioris epiſtolae teſtimonium. ſit igitur ſane bonus vir. hoc enim ipſum bene fecit, quod mihi ſui cognoſcendi penitus etiam iſtam facultatem dedit. Philogenes recte ad te ſcripſit: curavit enim, quod debuit. eum ego uti ea pecunia volui, quoad liceret: itaque uſus eſt menſes XIII. Pontinium cupio valere: et, quod ſcribis in urbem introiſſe, vereor quid ſit: nam id niſi gravi de cauſa non feciſſet. ego, quoniam IV nonas Januar. Compitalitius dies eſt, nolo eo die in Albanum venire, ne moleſtus ſim familiae:

Digitized by Google

veniam III nonas igitur: inde ad urbem pridie nonas. tua λῆψις quem in diem incurrat, neſcio: ſed prorſus te commoveri incommodo valetudinis tuae nolo. de honore noſtro, niſi quid occulte Caeſar per ſuos Trìbunos molitus erit, caetera videntur eſſe tranquilla. tranquilliſſimus autem animus meus, qui totum iſtuc aequi boni facit; et eo magis, quod jam a multis audio conſtitutum eſſe Pompeio et ejus conſilio, in Siciliam me mittere, quod imperium habeam. id eſt ἀϲδηριτικὸν: nec enim Senatus decrevit, nec populus juſſit, me imperium in Sicilia habere. ſin hoc Reſpublica ad Pompeium defert; quî me magis, quam privatum aliquem mittat? itaque, ſi hoc imperium mihi moleſtum erit; utar ea porta, quam primum videro. nam quod ſcribis, mirificam expectationem eſſe mei, neque tamen quemquam bonorum, aut ſatis bonorum dubitare, quid ſenſurus ſim: ego, quos tu bonos eſſe dicas, non intelligo: ipſe nullos novi: ſed ita, ſi ordines bonorum quaerimus. nam ſingulares ſunt boni viri. verum in diſſenſionibus ordines bonorum et genera quaerenda ſunt. ſe-

Digitized by Google

natum bonum putas, per quem ſine imperio provinciae ſunt? nunquam enim Curio ſuſtinuiſſet, ſi cum eo agi coeptum eſſet: quam ſententiam Senatus ſequi noluit: ex quo factum eſt, ut Caeſari non ſuccederetur. an publicanos? qui nunquam firmi, ſed nunc Caeſari ſunt amiciſſimi. an foeneratores? an agricolas? quibus optatiſſimum eſt otium; niſi eos timere putas, ne ſub regno ſint, qui id nunquam, dum modò otioſi eſſent, recuſarunt. quid ergo? exercitum retinentis, cum legis dies tranſierit, rationem haberi placet? mihi vero ne abſentis quidem. ſed, cum id datum eſt, illud unà datum eſt. annorum enim decem imperium: et ita latum placet? placet igitur etiam me expulſum, et agrum Campanum periiſſe, et adoptatum patricium a plebeio, Gaditanum a Mitylenaeo: et Labieni divitiae, et Mamurrae placent, et Balbi horti, et Tuſculanum. ſed horum omnium fons unus eſt: imbecillo reſiſtendum fuit, et id erat facile. nunc legiones XI, equitatus tantus, quantum volet; Transpadani, plebes urbana, tot Tribuni plebis, tam perdita juventus,

Digitized by Google

tanta auctoritate dux, tanta audacia. cum hoc aut depugnandum eſt, aut habenda è lege ratio. depugna, inquis, potius, quam ſervias: ut quid? ſi victus eris, proſcribare? ſi viceris, tamen ſervias? quid ergo, inquis, acturus es? idem quod pecudes, quae diſpulſae ſui generis ſequuntur greges. ut bos armenta, ſic ego bonos viros: aut eos, quicunque dicentur boni, ſequar, etiam ſi ruent. quid ſit optimum, male contractis rebus, plane video. nemini eſt enim exploratum, cum ad arma ventum eſt, quid futurum ſit: at illud omnibus, ſi boni victi ſunt, nec in caede principum clementiorem hunc fore, quam Cinna fuerit; nec moderatiorem, quam Sylla, in pecuniis locupletium. ἐμπολιτεύομαί σοι jamdudum: et facerem diutius, niſi me lucerna deſereret. ad ſummam, ‘ dic M. Tulli. ’ aſſentior Cn. Pompeio, id eſt, T. Pomponio. Alexim, humaniſſimum puerum, niſi forte, dum ego abſum, adoleſcens factus eſt, (id enim agere videbatur) ſalvere jubeas velim.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

8 Quid opus eſt de Dionyſio tam valde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? ſuſpicionem autem eo mihi majorem tua taciturnitas attulerat, quod et tu ſoles conglutinare amicitias teſtimoniis tuis; et illum aliter cum aliis de nobis locutum audiebam. ſed prorſus ita eſſe, ut ſcribis, mihi perſuades: itaque ego is in illum ſum, quem tu me eſſe vis. diem tuum ego quoque ex epiſtola quadam tua, quam incipiente febricula ſcripſeras, mihi notaveram; et animadverteram, poſſe, pro re nata, te non incommode ad me in Albanum venire III nonas Jan. ſed, amabo te, nihil incommodo valetudinis feceris. quid enim eſt tantum in uno, aut altero die? Dolabellam video Liviae teſtamento cum duobus coheredibus eſſe in triente; ſed juberi mutare nomen. eſt πολιτικὸν σκέμμα, rectumne ſit nobili adoleſcenti mutare nomen mulieris teſtamento, ſed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, cum ſciemus, quantum quaſi ſit in trientis triente. quod putaſti fore, ut ante quam iſtuc venirem, Pompei-

um viderem; factum eſt ita: nam vi kal. ad Lavernium me conſecutus eſt, unà Formias venimus, et ab hora octava ad veſperum ſecreto collocuti ſumus. quod quaeris, ecqua ſpes pacificationis ſit: quantum ex Pompeii multo et accurato ſermone perſpexi, ne voluntas quidem eſt. ſic enim exiſtimat, ſi ille, vel dimiſſo exercitu Conſul factus ſit, σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. atque etiam putat eum, cum audierit contra ſe diligenter parari, Conſulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum provinciamque retenturum. ſin autem ille fureret, vehementer hominem contemnebat; et ſuis, et Reipublicae copiis confidebat. quid quaeris? etſi mihi crebro ξυνὸς ἐνυάλιος occurrebat; tamen levabar cura, virum fortem et peritum, et plurimum auctoritate valentem audiens πολιτικῶς de pacis ſimulatae periculis diſſerentem. habebamus autem in manibus Antonii concionem, habitam x kal. Januar. in qua erat accuſatio Pompeii uſque a toga pura, querela de damnatis, terror armorum: in quibus ille, quid cenſes, aiebat, facturum eſſe ipſum, ſi in poſſeſſionem Reipublicae venerit,

Digitized by Google

cum haec Quaeſtor ejus infirmus et inops audeat dicere? quid multa? non modo non expetere pacem iſtam, ſed etiam timere viſus eſt. ex illa autem ſententia, ira relinquendae urbis movet hominem, ut puto. mihi autem moleſtiſſimum eſt, quod ſolvendi ſunt nummi Caeſari, et inſtrumentum triumphi eò conferendum. eſt enim ἄμορφον, ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην eſſe. ſed haec, et multa alia coram.

CICERO ATTICO SAL.

9 Quotidie-ne, inquis, a te accipiendae literae ſunt? ſi habebo cui dem, quotidie. at jam ipſe ades. tum igitur, cum venero, deſinam. unas video mihi a te non eſſe redditas; quas L. Quintius familiaris meus cum ferret, ad buſtum Baſili vulneratus et deſpoliatus eſt. videbis igitur num quid fuerit in his, quod me ſcire opus ſit: et ſimul tu hoc διευκρινήσεις πρόβλημα ſane πολιτικὸν: cum ſit neceſſe, aut haberi Caeſaris rationem, illo exercitum vel per Senatum, vel per Tribunos plebis obtinente; aut perſuaderi Caeſari, ut tradat provinciam atque exercitum, et i-

Digitized by Google

ta conſul fiat; aut, ſi id non perſuadeatur, haberi comitia ſine illius ratione, illo patiente,atque obtinente provinciam; aut, ſi per Tribunos plebis non patiatur, et tamen quieſcat, rem adduci ad interregnum; aut, ſi ob eam cauſam, quod ratio ejus non habeatur, exercitum adducat, armis eum eo contendere; illum autem initium facere armorum, aut ſtatim nobis minus paratis, aut tum, cum comitiis, amicis ejus poſtulantibus, ut e lege ratio habeatur,impetratum non ſit: ire autem ad arma, aut hanc unam ob cauſam, quod ratio non habeatur; aut addita cauſa, ſi forte Tribunus plebis Senatum impediens, aut populum incitans, notatus, aut Senatus-conſulto circumſcriptus, aut ſublatus, aut expulſus ſit, dicenſve ſe expulſum ad illum confugerit: ſuſcepto autem bello, aut tenenda ſit urbs, aut ea relicta, ille commeatu, et reliquis copiis intercludendus: quod horum malorum, quorum aliquod certe ſubeundum eſt, minimum putes. dices profecto, perſuaderi illi, ut tràdat exercitum, et ita conſul fiat. eſt omnino id ejuſmodi, ut, ſi ille eò deſcendat, contrà

dici nihil poſſit: idque eum, ſi non obtinet ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. nobis autem, ut quidam putant, nihil eſt timendum magis, quam ille Conſul. at ſic malo, inquies, quam cum exercitu. certe. ſed iſtuc ipſum ſic, magnum malum putet aliquis: neque ei remedium eſt ullum. cedendum eſt, ſi id volet. vide conſulem illum iterum, quem vidiſti conſulatu priore. at tum imbecillus plus, inquis, valuit, quam tota Reſpublica. quid nunc putas? et eo conſule, Pompeio certum eſt eſſe in Hiſpania. ô rem miſeram! ſi quidem id ipſum deterrimum eſt, quod recuſari non poteſt; et quod ille ſi faciat, jam jam a bonis omnibus ſummam ineat gratiam. tollamus igitur hoc, quò illum poſſe adduci negant. de reliquis, quid eſt deterrimum? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentiſſime poſtulat. nam quid impudentius? tenuiſti provinciam per decem annos, non tibi a Senatu, ſed a te ipſo per vim, et per factionem datos. praeteriit tempus, non legis, ſed libidinis tuae: fac tamen, legis. ut ſuccedatur, decernitur: impedis; et ais, habe mei ra-

tionem. habe tu noſtrûm. exercitum habeas diutius, quam populus juſſit, invito Senatu? depugnes oportet, niſi concedis. cum bona quidem ſpe, ut ait idem, vel vincendi, vel in libertate moriendi. jam ſi pugnandum eſt; quo tempore, in caſu; quo conſilio, in temporibus ſitum eſt. itaque te in ea quaeſtione non exerceo. ad ea, quae dixi, affer ſi quid habes. equidem dies nocteſque torqueor.

CICERO ATTICO SAL.

Subito conſilium cepi, ut, ante quam luceret, exirem; ne qui conſpectus fieret, aut ſermo, lictoribus praeſertim laureatis. de reliquo, neque hercule quid agam, nec quid acturus ſim, ſcio: ita ſum perturbatus temeritate noſtri amentiſſimi conſilii. tibi vero quid ſuadeam, cujus ipſe conſilium expecto? Cnaeus noſter quid conſilii ceperit, capiatve, neſcio, adhuc in oppidis coarctatus, et ſtupens. omnes, ſi in Italia conſiſtat, erimus unà: ſin cedet, conſilii res eſt. adhuc certe, niſi ego inſanio, ſtulte omnia et incaute. tu quaeſo, crebro ad me ſcribe, vel quod in buccam venerit.

CICERO ATTICO SAL.

11 Quaeſo, quid hoc eſt? aut quid agitur? mihi enim tenebrae ſunt. 'Cingulum,' inquis, 'nos tenemus. Anconem amiſi-'mus. Labienus diſceſſit ab Caeſare.' utrum de imperatore populi Romani, an de Annibale loquimur? ô hominem amentem et miſerum, qui ne umbram quidem unquam τῦ καλῦ viderit! atque haec ait omnia facere ſe dignitatis cauſa: ubi eſt autem dignitas, niſi ubi honeſtas? num honeſtum igitur, habere exercitum nullo publico conſilio? occupare urbes civium, quo facilior ſit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους, ſexcenta alia ſcelera moliri, τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ' ἔχειν τυραννίδα? ſibi habeat ſuam fortunam. unam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo ſole malim, quam omnia iſtiuſmodi regna; vel potius mori millies, quam ſemel iſtiuſmodi quidquam cogitare. quid, ſi tu velis? inquis. age quis eſt, cui velle non liceat? ſed ego, hoc ipſum velle, miſerius eſſe duco, quam in crucem tolli. una res eſt eâ miſerior, adipiſci quod ita volueris. ſed haec hactenus: li-

Digitized by Google

benter enim in his moleſtiis ἐνσχολάζω σοι. redeamus ad noſtrum. per fortunas, quale tibi conſilium Pompeii videtur? hoc quaero, quod urbem reliquerit: ego enim ἀπορῶ: tum nihil abſurdius. urbem tu relinquas? ergo idem, ſi Galli venirent. non eſt, inquit, in parietibus Reſpublica. at in aris et focis. fecit idem Themiſtocles. fluctum enim totius barbariae ferre urbs una non poterat. at idem Pericles non fecit, annum fere poſt quinquageſimum, cum praeter moenia nihil teneret. noſtri olim, urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

Οὕτω καὶ τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν.

rurſus autem ex dolore municipali, ſermonibuſque eorum, quos convenio, videtur hoc conſilium, exitum habiturum. mira hominum querela eſt, (neſcio iſtic: ſed facies ut ſciam) ſine magiſtratibus urbem eſſe, ſine Senatu. fugiens denique Pompeius mirabiliter homines movet. quid quaeris? alia cauſa facta eſt: nihil jam concedendum putant Caeſari. haec tu mihi explica qualia ſint. ego negotio praeſum non turbulento. vult enim me Pompeius eſſe, quem tota haec Campa-

Digitized by Google

na et maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus, et ſumma negotii referatur. itaque vagus eſſe cogitabam. te puto jam videre, quae ſit ὁρμὴ Caeſaris, qui populus, qui totius negotii ſtatus: ea velim ſcribas ad me, et quidem, quoniam mutabilia ſunt, quam ſaepiſſime. acquieſco enim et ſcribens ad te, et legens tua.

CICERO ATTICO SAL.

12. Unum adhuc a te epiſtolam acceperam, datam XII kal. in qua ſignificabatur, aliam te ante dediſſe, quam non acceperam. ſed quaeſo, ut ſcribas quam ſaepiſſime, non modo ſi quid ſcies, aut audieris; ſed etiam ſi quid ſuſpicabere; maximeque quid nobis faciendum, aut non faciendum putes. nam quod rogas, curem ut ſcias, quid Pompeius agat; ne ipſum quidem ſcire puto; noſtrûm quidem nemo. vidi Lentulum Cos. Formiis X kal. vidi Libonem: plena timoris et erroris omnia. ille iter Larinum: ibi enim cohortes, et Luceriae, et Theani, reliquaque in Apulia. inde utrum conſiſtere uſpiam velit, an mare tranſire, neſcitur. ſi manet; vereor, ne

Digitized by Google

exercitum firmum habere non poſſit. ſin diſcedit, quò, aut quà, aut quid nobis agendum ſit, neſcio. nam iſtum quidem, cujus φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto. nec eum rerum prolatio, nec Senatûs magiſtratuumque diſceſſus, nec aerarium clauſum tardabit. ſed haec, ut ſcribis, citò ſciemus. interim velim mihi ignoſcas, quòd ad te ſcribo tam multa toties. acquieſco enim, et tuas volo elicere literas: maximeque conſilium, quid agam, aut quo me pacto geram. demittamne me penitus in cauſam? non deterreor periculo, ſed dirumpor dolore. tamne nullo conſilio, aut tam contra meum conſilium geſta eſſe omnia! an cuncter, et tergiverſer, et iis me dem, qui tenent, qui potiuntur? αἰδέομαι Τρῶας; nec ſolum civis, ſed etiam amici officio revocor. etſi frangor ſaepe miſericordia puerorum. ut igitur ita perturbato, etſi te eadem ſollicitant, ſcribe aliquid, et maxime, ſi Pompeius Italiâ cedit, quid nobis agendum putes. M' quidem Lepidus (nam fuimus unà) eum finem ſtatuit, L. Torquatus eundem. me cum multa, tum etiam lictores impediunt. nihil vidi un-

Digitized by Google

quam quod minus explicari poſſet. itaque a te nihil dum certi exquiro, ſed quid videatur. denique ipſam ἀπορίαν tuam cupio cognoſcere. Labienum ab illo diſceſſiſſe propemodum conſtat. ſi ita factum eſſet, ut ille Romam veniens magiſtratum et Senatum Romae offenderet, magno uſui cauſae noſtrae fuiſſet. damnaſſe enim ſceleris hominem amicum Reipublicae causâ videretur: quod nunc quoque videtur; ſed minus prodeſt. non enim habet, cui proſit: eumque arbitror poenitere: niſi forte idipſum eſt falſum, diſceſſiſſe illum. nos quidem pro certo habebamus. et velim, (quanquam, ut ſcribis, domeſticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, ecquod Pompeii deſiderium, ecqua Caeſaris invidia appareat; etiam quid cenſeas de Terentia et Tullia, Romae eas eſſe, an mecum, an aliquo tuto loco. et haec, et ſi quid aliud, ad me ſcribas velim, vel potius ſcriptites.

CICERO ATTICO SAL.

13 De Vennonianis rebus tibi aſſentior. Labienum ἥρωα judico. facinus jam diu

nullum civile praeclarius: qui, ut aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi dolorem. ſed etiam ad ſummam profectum aliquid puto. amo etiam Piſonem: cujus judicium de genero ſuſpicor viſum iri grave. quanquam genus belli quod ſit, vides. ita civile eſt, ut non ex civium diſſenſione, ſed ex unius perditi civis audacia natum ſit. is autem valet exercitu; tenet multos ſpe et promiſſis; omnia omnium concupivit. huic tradita urbs eſt, nuda praeſidio, referta copiis. quid eſt, quod ab eo non metuas, qui illa templa, et tecta non patriam, ſed praedam putet? quid autem ſit acturus, aut quo modo; neſcio, ſine Senatu, ſine magiſtratu. ne ſimulare quidem poterit quicquam πολιτικῶς. nos autem ubi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux quam ἀστρατήγητος, tu quoque animadvertis; cui ne Picena quidem nota fuerint. quam autem ſine conſilio, res teſtis. ut enim alia omittam decem annorum peccata, quae conditio non huic fugae praeſtitit? nec vero nunc quid cogitet, ſcio: ac non deſino per literas ſciſcitari. nihil eſſe timidius conſtat, nihil perturbatius. itaque

Digitized by Google

nec praeſidium, cujus parandi cauſa ad urbem retentus eſt, nec locum ac ſedem praeſidii ullam video. ſpes omnis in duabus invidioſe retentis pene alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem invitorum eſt, et a pugnando abhorrentium. conditionum autem amiſſum tempus eſt. quid futurum ſit, non video. commiſſum quidem a nobis certe eſt, ſive a noſtro duce, ut, è portu ſine gubernaculis egreſſi, tempeſtati nos traderemus. itaque de Ciceronibus noſtris dubito quid agam: nam mihi interdum amandandi videntur in Graeciam. de Tullia autem et Terentia, cum mihi barbarorum adventus ad urbem proponitur, omnia timeo: cum autem Dolabellae venit in mentem; paulum reſpiro. ſed velim conſideres quid faciendum putes: primum πρὸς τὸ ἀσφαλὲς: (aliter enim mihi de illis ac de me ipſo conſulendum eſt) deinde ad opiniones, ne reprehendamur, quod eas Romae velimus eſſe in communi bonorum fuga. quin etiam tibi et Peduceo, (ſcripſit enim ad me) quid faciatis videndum eſt. is enim ſplendor eſt veſtrûm, ut eadem poſtulentur a vobis, quae ab am-

Digitized by Google

pliſſimis civibus. ſed de hoc tu videbis, quippe cum de meipſo, ac de meis te conſiderare velim. reliquum eſt ut et quid agatur, quoad poteris, explores, ſcribaſque ad me, et quid ipſe conjectura aſſequare: quod etiam a te magis expecto: nam acta omnibus nuntiantibus, a te expecto futura. μάντις δ' ἄριστος. loquacitati ignoſces, quae et me levat ad te quidem ſcribentem, et elicit tuas literas. aenigma Oppiorum ex Velia plane non intellexi: eſt enim numero Platonis obſcurius. jam intellexi tuum. Oppios enim de Velia ſuccones dicis: in eo aeſtuavi diu: quo aperto reliqua patebant, et cum Terentiae ſumma congruebant. L. Caeſarem vidi Minturnis a. d. VIII kal. Febr. manè, cum abſurdiſſimis mandatis, non hominem, ſed ſcopas ſolutas: ut id ipſum mihi ille videatur irridendi causâ feciſſe, qui tantis de rebus huic mandata dederit; niſi forte non dedit, et hic ſermone aliquo arrepto pro mandatis abuſus eſt. Labienus, vir mea ſententia magnus, Theanum venit a. d. IX. kal. ibi Pompeium, Conſuleſque convenit. qui ſermo fuerit, et quid actum ſit, ſcribam

ad te, cum certum ſciam. Pompeius a Theano Larinum versùs profectus eſt a. d. VIII kal. eo die manſit Venafri. aliquantum animi videtur nobis attuliſſe Labienus: ſed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis ſcribam. iſta magis expecto; quid illinc afferatur; quo pacto de Labieno ferat; quid agat Domitius in Marſis, Iguvii Thermus, P. Attius Cinguli; quae ſit populi urbani voluntas; quae tua conjectura de rebus futuris; haec velim crebro, et quid tibi de mulieribus noſtris placeat, et quid acturus ipſe ſis, ſcribas. ſi ſcriberem ipſe, longior epiſtola fuiſſet: ſed dictavi propter lippitudinem.

CICERO ATTICO SAL.

14 Ante diem VI kal. Febr. Capuam Calibus proficiſcens, cum leviter lippirem, has literas dedi. L. Caeſar mandata Caeſaris detulit ad Pompeium a. d. VIII kal. cum is eſſet cum Conſulibus Theani. probata conditio eſt, ſed ita, ut ille de iis oppidis, quae extra ſuam provinciam occupaviſſet, praeſidia deduceret. id ſi feciſſet, reſponſum eſt ad urbem nos

Digitized by Google

redituros eſſe, et rem per Senatum confecturos. ſpero etiam in praeſentia pacem nos habere. nam et illum furoris, et hunc noſtrum copiarum ſuppoenitet. me Pompeius Capuam venire voluit, et adjuvare delectum: in quo parum prolixe reſpondent Campani coloni. gladiatores Caeſaris, qui Capuae ſunt, de quibus ante ad te falſum ex Torquati literis ſcripſeram, ſane commode Pompeius diſtribuit, binos ſingulis patribus familiarum. ſecutorum in ludo IↃↃ fuerunt: eruptionem facturi fuiſſe dicebantur. ſane multum in eo Reipublicae proviſum eſt. de mulieribus noſtris, in quibus eſt tua ſoror, quaeſo videas, ut ſatis honeſtum nobis ſit, eas Romae eſſe, cum caeterae ulla dignitate diſceſſerint; hoc ſcripſi ad eas, et ad te ipſum antea. velim eas cohortere, ut exeant; praeſertim cum ea praedia in ora maritima habeamus, cui ego praeſum, ut in his pro re nata non incommode poſſint eſſe. nam ſi quid offendimus, in genero noſtro; quod quidem ego praeſtare non debeo. ſed id ſit majus, quod mulieres noſtrae praeter caeteras Romae remanſerunt. tu ipſe

Digitized by Google

cum Sexto ſcire velim quid cogites de exeundo, de totaque re quid exiſtimes. equidem ad pacem hortari non deſino: quae vel injuſta utilior eſt, quam juſtiſſimum bellum. ſed haec ut fors tulerit.

CICERO ATTICO SAL.

15 Ut ab urbe diſceſſi, nullum adhuc intermiſi diem, quin aliquid ad te literarum darem; non quo haberem magnopere quid ſcriberem; ſed ut loquerer tecum abſens: quo mihi, cum coram id non licet, nihil eſt jucundius. Capuam cum veniſſem a. d. VI. kal. pridie, quam has literas dedi, Conſules conveni, multoſque noſtri ordinis. omnes cupiebant Caeſarem, abductis praeſidiis, ſtare conditionibus iis, quas tuliſſet. uni Favonio leges ab illo nobis imponi non placebat: ſed is haud auditus in conſilio. Cato enim ipſe jam ſervire, quam pugnare mavult. ſed tamen ait, in Senatu ſe adeſſe velle, cum de conditionibus agatur, ſi Caeſar adductus ſit ut praeſidia deducat. ita, quod maxime opus eſt, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obſit, in Senatu eſſe vult. Poſtumus autem, de quo

nominatim Senatus decrevit,ut ſtatim in Siciliam iret,Furſanoque ſuccederet, negat ſe ſine Catone iturum: et ſuam in Senatu operam, auctoritatemque quam magni aeſtimat. ita res ad Fannium pervenit. is cum imperio in Siciliam praemittitur. in diſputationibus noſtris ſumma varietas eſt. plerique negant, Caeſarem in conditione manſurum; poſtulataque haec ab eo interpoſita eſſe, quo minus, quod opus eſſet ad bellum, a nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, ut praeſidia deducat. vicerit enim, ſi Conſul factus erit; et minore ſcelere vicerit, quam quo ingreſſus eſt. ſed accipienda plaga eſt. ſumus enim flagitioſe imparati cum a militibus, tum a pecunia: quam quidem omnem, non modo privatam, quae in urbe eſt, ſed etiam publicam, quae in aerario eſt, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Attianas eſt profectus: Labienum ſecum habet. ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuo recipere cogitabam.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

16 Omnes arbitror mihi tuas literas redditas eſſe, ſed primas praepoſtere, reliquas ordine, quo ſunt miſſae per Terentiam. de mandatis Caeſaris, adventuque Labieni, et reſponſis Conſulum ac Pompeii, ſcripſi ad te literis iis, quas a. d. v. kal. Capua dedi: pluraque praeterea in eandem epiſtolam conjeci. nunc has expectationes habemus duas; unam, quid Caeſar acturus ſit, cum acceperit ea, quae referenda ad illum data ſunt L. Caeſari; alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me ſcribit, paucis diebus ſe firmum exercitum habiturum, ſpemque affert, ſi in Picenum agrum ipſe venerit, nos Romam redituros eſſe. Labienum ſecum habet, non dubitantem de imbecillitate Caeſaris copiarum: cujus adventu Cnaeus noſter multo animi plus habet. nos a Conſulibus Capuam venire juſſi ſumus ad nonas Febr. Capua profectus ſum Formias a. d. III. kal. eo die cum Calibus tuas literas hora fere nona accepiſſem, has ſtatim dedi. de Terentia et Tullia tibi aſſentior; ad quas ſcripſeram, ad

te ut referrent: ſi nondum profectae ſunt, nihil eſt quo ſe moveant; quoad perſpiciamus, quo loci ſit res.

CICERO ATTICO SAL.

Tuae literae mihi gratae, jucundaeque ſunt. de pueris in Graeciam tranſportandis tum cogitabam, cum fuga ex Italia quaeri videbatur. nos enim Hiſpaniam peteremus: illis hoc aeque commodum non erat. tu ipſe cum Sexto etiam nunc mihi videris Romae recte eſſe poſſe: etenim minime amici Pompeio noſtro eſſe debetis: nemo enim unquam tantum de urbanis praeſidiis detraxit. videſne me etiam jocari? ſcire jam te oportet, L. Caeſar quae reſponſa referat a Pompeio, quas ab eodem ad Caeſarem ferat literas. ſcriptae enim et datae ita ſunt, ut proponerentur in publico: in quo accuſavi mecum ipſe Pompeium, qui, cum ſcriptor luculentus eſſet, tantas res, atque eas, quae in omnium manus venturae eſſent, Sextio noſtro ſcribendas dederit. itaque nihil unquam legi ſcriptum σηστιωδέστερον. perſpici tamen ex literis Pompeii poteſt, nihil Caeſari negari, om-

niaque et cumulate, quae poſtulet, dari; quae ille amentiſſimus fuerit, niſi acceperit, praeſertim cum impudentiſſime poſtulaverit. quis enim tu es, qui dicas, ſi in Hiſpaniam profectus erit, ſi praeſidia dimiſerit? tamen conceditur; minus honeſte nunc quidem, violatâ jam ab illo Republicâ, illatoque bello, quam ſi olim de ratione habenda impetraſſet: et tamen vereor, ut his ipſis contentus ſit. nam cum iſta mandata dediſſet L. Caeſari, debuit eſſe paulo quietior, dum reſponſa referrentur. dicitur autem nunc eſſe acerrimus. Trebatius quidem ſcribit, ſe ab illo IX kal. Febr. rogatum eſſe, ut ſcriberet ad me, ut eſſem ad urbem: nihil ei me gratius facere poſſe. haec verbis plurimis. intellexi ex dierum ratione, ut primum de diſceſſu noſtro Caeſar audiſſet, laborare eum coepiſſe, ne omnes abeſſemus. itaque non dubito quin ad Piſonem, quin ad Servium ſcripſerit. illud admiror non ipſum ad me ſcripſiſſe, non per Dolabellam, non per Caelium egiſſe: quanquam non aſpernor Trebatii literas, a quo me unice diligi ſcio. reſcripſi ad Trebatium, (nam ad ipſum

Caeſarem, qui mihi nihil ſcripſiſſet, nolui) quam illud hoc tempore eſſet difficile: me tamen in praediis meis eſſe, neque delectum ullum, neque negotium ſuſcepiſſe. in quo quidem manebo, dum ſpes pacis erit. ſin bellum geretur; non deero officio, nec dignitati meae, pueros ὑπεκθέμενος in Graeciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo. tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex invidis civibus. ſed haec paucis diebus ex illius ad noſtra reſponſa reſponſis intelligentur, quorſum evaſura ſint. tum ad te ſcribam plura, ſi erit bellum: ſin autem etiam induciae, te ipſum, ut ſpero, videbo. ego IV non. Febr. quo die has literas dedi, in Formiano, quo Capuâ redieram, mulieres expectabam: quibus quidem ſcripſeram tuis literis admonitus, ut Romae manerent: ſed audio majorem quendam in urbe timorem eſſe. Capuae non. Febr. eſſe volebam, quia Conſules juſſerant. quidquid huc erit a Pompeio allatum, ſtatim ad te ſcribam: tuaſque de iſtis rebus literas expectabo.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

18 Quarto non. Febr. mulieres noſtrae Formias venerunt, tuaque ergá ſe officia plena tui ſuaviſſimi ſtudii attulerunt. eas ego, quoad ſciremus utrum turpi pace nobis, an miſero bello eſſet utendum, in Formiano eſſe volui, et unà Cicerones. ipſe cum fratre Capuam ad Conſules (nonis enim adeſſe juſſi ſumus) III non. profectus ſum, cum has literás dedi. reſponſa Pompeii grata populo, et probata concioni eſſe dicuntur. ita putaram. quae quidem ille ſi repudiarit, jacebit: ſi acceperit . . . utrum igitur, inquies, mavis? reſponderem, ſi, quemadmodum parati eſſemus, ſcirem. Caſſium erat hîc auditum expulſum Ancone, eamque urbem a nobis teneri. ſi bellum futurum eſt, negotium utile. Caeſarem quidem, L. Caeſare cum mandatis de pace miſſo, tamen aiunt acerrime delectum habere, loca occupare, vinciri praeſidiis. ô perditum latronem! ô vix ullo otio compenſandam hanc Reipublicae turpitudinem! ſed ſtomachari deſinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hiſpaniam ea-

mus. haec opto in malis; quoniam illius alterum conſulatum a Republica, ne data quidem occaſione, repulimus. ſed haec hactenus. de Dionyſio fugit me ad te antea ſcribere: ſed ita conſtitui; expectare reſponſa Caeſaris; ut, ſi ad urbem rediremus, ibi nos expectaret; ſin tardius id fieret, tum eum arceſſeremus. omnino quid ille facere debuerit in noſtra illa fuga, quid docto homine et amico dignum fuerit, cum praeſertim rogatus eſſet. ſed haec non nimis exquiro a Graecis. tu tamen videbis, ſi erit, quod nolim, arceſſendus, ne moleſti ſimus invito. Quintus frater laborat, ut tibi quod debet ab Egnatio ſolvat: nec Egnatio voluntas deeſt: nec parum locuples eſt; ſed cum tale tempus ſit, ut Q. Titinius (multum enim eſt nobiſcum) viaticum ſe neget habere; idemque debitoribus ſuis denuntiarit, ut eodem foenore uterentur; atque hoc idem etiam L. Ligus feciſſe dicatur, nec hoc tempore aut domi nummos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut verſuram uſquam facere poſſit; miratur, te non habuiſſe rationem hujus publicae difficultatis. ego autem, etſi illud ψευδησιώδειον (ita

enim putatur) obſervo, μηδὲ δίκην, praeſertim in te, a quo nihil unquam vidi temere fieri; tamen illius querela movebar. hoc quidquid eſt, te ſcire volui.

CICERO ATTICO SAL.

19 Nihil habeo, quod ad te ſcribam. quin etiam epiſtolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi. erat enim plena ſpei bonae; quod et concionis voluntatem audieram, et illum conditionibus uſurum putabam, praeſertim ſuis. ecce tibi II non. Febr. mane accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Caeſaris legationem. plane oppreſſi videmur: nec, quid conſilii capiam, ſcio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiſcebar haec ſcribens, quo facilius de Pompeii rebus cognoſcerem.

CICERO ATTICO SAL.

20 Breviloquentem jam me tempus ipſum facit. pacem enim deſperavi: bellum noſtri nullum adminiſtrant. cave enim putes quidquam eſſe minoris his Conſu-

Digitized by Google

libus: quorum ego ſpe audiendi, et cognoſcendi noſtri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie nonas, ut eram juſſus. illi autem nondum venerunt, ſed erant venturi inanes, imparati. Cnaeus autem Luceriae dicebatur eſſe, et adire cohortes legionum Attianarum, non firmiſſimarum. at illum ruere nuntiant, et jam jamque adeſſe, non ut manum conferat; (qui cum enim?) ſed ut fugam intercludat. ego autem in Italia ϗ συναποθανεῖν: nec te id conſulo. ſin extra, quid ago? ad manendum hiems, lictores, improvidi et negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnaei, cauſa bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno; qui quidem incertum eſt Phalarimne, an Piſiſtratum ſit imitaturus. haec velim explices, et me juves conſilio: etſi te ipſum iſtic jam calere puto: ſed tamen, quantum poteris. ego ſi quid hîc hodie novi cognoro, ſcies. jam enim aderunt Conſules ad ſuas nonas. tuas quotidie literas expectabo. ad has autem, cum poteris, reſcribes. mulieres et Cicerones in Formiano reliqui.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

21 De malis noſtris tu prius audis, quam ego. iſtinc enim emanant. boni autem hinc quod expectes, nihil eſt. veni Capuam ad nonas Febr. ita ut juſſerant Conſules. eo die Lentulus venit ſero: alter Conſul omnino non venerat VII idus. eo enim die ego Capua diſceſſi, et manſi Calibus. inde has literas poſtridie ante lucem dedi. haec Capuae dum fui, cognovi, nihil in Conſulibus, nullum uſquam delectum. nec enim conquiſitores φαινοπροσωπεῖν audent; cum ille adſit contra; cum noſter dux nuſquam ſit, nihil agat: nec nomina dant. deficit enim non voluntas, ſed ſpes. Cnaeus autem noſter (ô rem miſeram et incredibilem) ut totus jacet! non animus eſt, non conſilium, non copiae, non diligentia. mittam illa, fugam ab urbe turpiſſimam, timidiſſimas in oppidis conciones, ignorationem non ſolum adverſarii, ſed etiam ſuarum copiarum; hoc cujuſmodi eſt? VII id. Febr. Capuam C. Caſſius Tribunus plebis venit, attulit mandata ad Conſules, ut Romam venirent, pecuniam de

ſanctiore aerario auferrent, ſtatim exirent urbe relicta. redeant; quo praeſidio? deinde exeant; quis ſinat? Conſul ei reſcripſit, ut prius ipſe in Picenum. at illud totum erat amiſſum: ſciebat nemo, praeter me ex literis Dolabellae. mihi dubium non erat, quin ille jam jamque foret in Apulia: Cnaeus noſter in navi. ego quid agam, σκέμμα magnum; neque mehercule mihi quidem ullum, niſi omnia eſſent acta turpiſſime; neque ego ullius conſilii particeps. ſed tamen, quod me deceat. ipſe me Caeſar ad pacem hortatur: ſed antiquiores literae, quam ruere coepit. Dolabella, Caelius, me illi valde ſatisfacere. mira me ἀπορία torquet. juva me conſilio, ſi potes: et tamen iſta, quantum potes, provide. nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod ſcribam. tuas literas expecto.

CICERO ATTICO SAL.

Pedem in Italia video nullum eſſe, qui 72
non in iſtius poteſtate ſit. de Pompeio ſcio nihil; eumque, niſi in navim ſe contulerit, exceptum iri puto. ô celeritatem incredibilem! hujus autem noſtri ....

ſed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor et crucior. tu caedem non ſine cauſa times: non quo minus quidquam Caeſari expediat ad diuturnitatem victoriae et dominationis: ſed video, quorum arbitrio ſit acturus. recte ſit. cenſeo cedendum de oppidis his. egeo conſilii. quod optimum factu videbitur, facies. cum Philotimo loquêre: atque adeo Terentiam habebis idibus. ego quid agam? qua aut terra, aut mari perſequar eum, qui ubi ſit neſcio? etſi terra quidem quî poſſum? mari quo? tradam igitur iſti me? fac poſſe tutò. multi enim hortantur. num etiam honeſte? nullo modo. quid? a te petam conſilium, ut ſoleo? explicari res non poteſt. ſed tamen, ſi quid in mentem venit, velim ſcribas, et ipſe quid ſis acturus.

CICERO ATTICO SAL.

23 Quinto id. Febr. veſperi, a Philotimo literas accepi; Domitium exercitum firmum habere; cohortes ex Piceno, Lentulo et Thermo ducentibus, cum Domitii exercitu conjunctas eſſe; Caeſarem intercludi poſſe, eumque id timere; bo-

Digitized by Google

norum animos recreatos Romae, improbos quaſi perculſos. haec metuo equidem ne ſint ſomnia: ſed tamen M.' Lepidum, L. Torquatum, C. Caſſium tribunum plebis (hi enim ſunt nobiſcum, id eſt in Formiano) Philotimi literae ad vitam revocaverunt. ego autem illa metuo ne veriora ſint, nos omnes pene jam captos eſſe, Pompeium Italia cedere: quem quidem (ô rem acerbam) perſequi Caeſar dicitur. perſequi Caeſar Pompeium? quid? ut interficiat? ô me miſerum! et non omnes noſtra corpora opponimus? in quo tu quoque ingemiſcis. ſed quid faciamus? victi, oppreſſi, capti plane ſumus. ego tamen, Philotimi literis lectis, mutavi conſilium de mulieribus: quas, ut ſcripſeram ad te, Romam remittebam: ſed mihi venit in mentem, multum fore ſermonem, me judicium jam de cauſa publica feciſſe; qua deſperata, quaſi hunc gradum mei reditus eſſe, quod mulieres revertiſſent. de me autem ipſo tibi aſſentior, ne me dem incertae et periculoſae fugae; cum Reipublicae nihil proſim, nihil Pompeio; pro quo emori cum pie poſſum, tum lubenter. manebo igitur:

Digitized by Google

etſi vivere . . . quod quaeris, hic quid agatur: tota Capua, et omnis hic delectus jacet. deſperata res eſt; in fuga omnes ſunt; niſi quid ejuſmodi fuerit, ut Pompeius iſtas Domitii copias cum ſuis conjungat. ſed videbamur omnia biduo triduove ſcituri. Caeſaris literarum exemplum tibi miſi: rogaras enim: cui nos valde ſatisfacere multi ad me ſcripſerunt: quod patior facile, dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter.

CICERO ATTICO SAL.

24 Philotimi literae me quidem non nimis, ſed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. ecce poſtridie Caſſii literae Capua, a Lucretio, familiari ejus, Nigidium a Domitio Capuam veniſſe; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus e Piceno currere ad Cnaeum, confeſtim ſequi Caeſarem, Domitium non habere militum III millia. idem ſcripſit Conſules Capua diſceſſiſſe. non dubito quin Cnaeus in fuga ſit; modo effugiat. a conſilio fugiendi, ut tu cenſes, abſum.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Cum dediſſem ad te literas triſtes, et 25
metuo ne veras, de Lucretii ad Caſſium literis Capua miſſis; Cephalio venit a vobis, attulit etiam a te literas hilariores, nec tamen firmas, ut ſoles. omnia facilius credere poſſum, quam quod ſcribitis Pompeium exercitum habere. nemo huc ita affert; omniaque, quae nolim. ô rem miſeram! malas cauſas ſemper obtinuit, in optima concidit. quid dicam? niſi illud eum ſciſſe; neque enim erat difficile: hoc neſciſſe; erat enim ars difficilis recte Rempublicam gerere. ſed jam jamque omnia ſciemus, et ſcribemus ad te ſtatim.

CICERO ATTICO SAL.

Non venit idem uſu mihi, quod tu ti- 26
bi ſcribis, 'quoties exorior?' ego enim nunc paulum exorior, et maxime quidem iis literis, quae Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo laetiora. itaque fuga, quae parabatur, repreſſa eſt. Caeſaris interdicta, 'ſi te ſecundo lumine, hîc offendero,' reſpuuntur. bona de

Domitio, praeclara de Afranio fama eſt. quod me amiciſſime admones, ut me integrum, quoad poſſim, ſervem; gratum eſt. quod addis, ne propenſior ad turpem cauſam videar: certe videri poſſum. ego me ducem in civili bello, quoad de pace ageretur, negavi eſſe: non quin rectum eſſet: ſed, quia quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit, plane eum, cui noſter alterum Conſulatum deferret, et triumphum, (at quibus verbis? ‘ pro ‘ ſuis rebus geſtis ampliſſimis,’) inimicum habere nolueram. ego ſcio et quem metuam, et quam ob rem. ſin erit bellum, ut video fore; partes meae non deſiderabuntur. de H-S millibus XX Terentia tibi reſcripſit. Dionyſio, dum exiſtimabam vagos nos fore, nolui moleſtus eſſe. tibi autem crebro ad me ſcribenti de ejus officio nihil reſcripſi; quod diem ex die expectabam, ut ſtatuerem quid eſſet faciendum. nunc, ut video, pueri certe in Formiano videntur hiematuri: num et ego, neſcio. ſi enim erit bellum, cum Pompeio eſſe conſtitui. quod habebo certi, faciam ut ſcias. ego bellum foediſſimum futurum puto, niſi qui, ut tu ſcis, Parthicus caſus extiterit.

Digitized by Google

Digitized by Google

EPISTOLARUM AD ATTICUM

LIBER OCTAVUS.

CICERO ATTICO SAL.

CUM ad te literas dediſſem, redditae mihi literae ſunt a Pompeio. caetera de rebus in Piceno geſtis, quae ad ſe Vibullius ſcripſiſſet; de delectu Domitii, quae ſunt vobis nota; nec tamen tam laeta erant in his literis, quam ad me Philotimus ſcripſerat. ipſam tibi epiſtolam miſiſſem; ſed ſubito fratris puer proficiſcebatur: cras igitur mittam: ſed in ea Pompeii epiſtola erat in extremo, ipſius manu: 'tu cenſeo Luceriam venias: nuſquam eris tutius.' id ego in eam partem accepi; haec oppida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec ſum miratus, e-

Digitized by Google

um, qui caput ipſum reliquiſſet, reliquis membris non parcere. ei ſtatim reſcripſi, hominemque certum miſi de comitibus meis, non me quaerere, ubi tutiſſimò eſſem: ſi me vellet ſua, aut Reipublicae cauſa Luceriam venire, ſtatim eſſe venturum: hortatuſque ſum, ut oram maritimam retineret, ſi rem frumentariam ſibi ex provinciis ſuppeditari vellet. haec me fruſtra ſcribere videbam: ſed uti in urbe retinenda tunc, ſic nunc in Italia non relinquenda teſtificabar ſententiam meam. ſic enim parari video, ut Luceriam omnes copiae contrahantur: et ne is quidem locus ſtabilis: ſed ex eo ipſo, ſi urgeamur, paretur fuga. quo minus mirere, ſi invitus in eam cauſam deſcendo, in qua neque pacis, neque victoriae ratio quaeſita ſit unquam, ſed ſemper flagitioſae et calamitoſae fugae. eundum; ut, quemcunque fors tulerit, caſum ſubeam potius cum iis, qui dicuntur eſſe boni, quam videar a bonis diſſentire. etſi propediem video bonorum, id eſt lautorum, et locupletum, urbem refertam fore: municipiis vero his relictis, refertiſſimam. quo ego in numero eſſem, ſi hos lictores mo-

leſtiſſimos non haberem; nec me M. Lepidi, L. Volcatii, Ser. Sulpicii comitum poeniteret: quorum nemo nec ſtultior eſt, quam L. Domitius; nec inconſtantior, quam App. Claudius. unus Pompeius me movet, beneficio, non auctoritate. quam enim ille habeat auctoritatem in hac cauſa, qui, cum omnes Caeſarem metuebamus, ipſe eum diligebat? poſtquam vero ipſe metuere coepit, putat omnes hoſtes illi oportere eſſe? ibimus tamen Luceriam: nec eum fortaſſe delectabit noſter adventus: diſſimulare enim non potero, mihi, quae adhuc acta ſunt, diſplicere. ego, ſi ſomnum capere poſſem, tam longis te epiſtolis non obtunderem. tu, ſi tibi eadem cauſa eſt, me remunerere ſane velim.

CICERO ATTICO SAL.

2 Mihi vero omnia grata; et quod ſcripſiſti ad me, quae audieras; et quod non credidiſti, quae digna diligentia mea non erant; et quòd monuiſti, quod ſentiebas. ego ad Caeſarem unas Capua literas dedi, quibus ad ea reſcripſi, quae mecum ille de gladiatoribus ſuis egerat, breves,

ſed benevolentiam ſignificantes, non modo ſine contumelia, ſed etiam cum maxima laude Pompeii. id enim illa ſententia poſtulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas ſi quo ille miſit, in publico proponat velim. alteras eodem die dedi, quo has ad te. non potui non dare, cum et ipſe ad me ſcripſiſſet, et Balbus. earum exemplum ad te miſi. nihil arbitror fore, quod reprehendas. ſi qua erunt, doce me quo modo ea effugere poſſim. nihil, inquies, omnino ſcripſeris. quî magis effugias eos, qui volunt fingere? veruntamen ita faciam, quoad fieri poterit. nam quod me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, ſcriptorum etiam meorum; facis amicè tu quidem, mihique gratiſſimum: ſed mihi videris aliud tu honeſtum, meque dignum in hac cauſa judicare, atque ego exiſtimem. mihi enim nihil ulla in gente unquam ab ullo auctore Reipublicae ac duce turpius factum eſſe videtur, quam a noſtro amico factum eſt: cujus ego vicem doleo: qui urbem reliquit, id eſt patriam; pro qua, et in qua mori praeclarum fuit. ignorare mihi videris, haec

Digitized by Google

quanta ſit clades. es enim etiam nunc domi tuae. ſed invitis perditiſſimis hominibus eſſe diutius non potes. hoc miſerius, hoc turpius quidquam? vagamur egentes cum conjugibus et liberis: in unius hominis, quotannis periculoſe aegrotantis, animâ poſitas omnes noſtras ſpes habemus; non expulſi, ſed evocati e patria, quam non ſervandam ad reditum noſtrum, ſed diripiendam et inflammandam reliquimus. ita multi nobiſcum ſunt, non in ſuburbanis, non in hortis, non in ipſa urbe: et, ſi nunc ſunt, non erunt. nos interea ne Capuae quidem, ſed Luceriae: et oram quidem maritimam jam relinquemus; Afranium expectabimus, et Petreium. nam in Labieno parum eſt dignitatis. hîc tu in me illud: 'des, id feras.' nihil de me dico: alii viderint. hîc quidem quae eſt? domi veſtrae eſtis, et eritis omnes boni. quis tum ſe mihi non oſtendit? quis nunc adeſt hoc bello? ſic enim jam appellandum eſt. Vibullii res geſtae ſunt adhuc maximae. id ex Pompeii literis cognoſces: in quibus animadvertito illum locum, ubi erit διπλῆ: vide-

Digitized by Google

bis de Cnaeo noſtro ipſe Vibullius quid exiſtimet. quò igitur haec ſpectat oratio? ego pro Pompeio lubenter emori poſſum: facio pluris omnium hominum neminem: ſed non ita, uno in eo judico ſpem de ſalute Reipublicae. ſignificas enim aliquanto ſecus, quam ſolebas: ut etiam Italiâ ſi ille cedat, putes cedendum. quod ego nec Reipublicae puto eſſe utile, nec liberis meis: praeterea neque rectum, neque honeſtum. ſed cur . . . ‘ poteriſne ‘ igitur videre tyrannum? quaſi interſit, audiam, an videam; aut locupletior mihi ſit quaerendus auctor, quam Socrates, qui, cum xxx tyranni eſſent, pedem portâ non extulit. eſt mihi praeterea praecipua cauſa manendi: de qua utinam aliquando tecum loquar. ego XIII kalend. cum eadem lucerna hac epiſtolam ſcripſiſſem, qua inflammaram tuam, Formiis ad Pompeium, ſi de pace ageretur, praefectus, ſi de bello, videro.

CICERO ATTICO SAL.

Maximis et miſerrimis rebus pertur- 3
batus, cum coram tecum mihi poteſtas deliberandi non eſſet, uti tamen tuo con-

Digitized by Google

ſilio volui. deliberatio autem omnis haec eſt; ſi Pompeius Italia cedat, quod eum facturum eſſe ſuſpicor, quid mihi agendum putes: et quo facilius conſilium dare poſſis; quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. cum merita Pompeii ſumma erga ſalutem meam, familiaritaſque, quae mihi cum eo eſt, tum ipſa Reipublicae cauſa me adducit, ut mihi vel conſilium meum cum illius conſilio, vel fortuna cum fortuna conjungenda eſſe videatur. accedit illud: ſi maneo, et illum comitatum optimorum et clariſſimorum civium deſero, cadendum eſt in unius poteſtatem: qui, etſi multis rebus ſignificat ſe nobis eſſe amicum; et, ut eſſet, a me eſt (tute ſcis) propter ſuſpicionem hujus impendentis tempeſtatis multo ante proviſum: tamen utrumque conſiderandum eſt, et quanta fides ei ſit habenda; et, ſi maxime exploratum eum nobis amicum fore, ſitne viri fortis et boni civis, eſſe in ea urbe, in qua cum ſummis honoribus imperiiſque uſus ſit, res maximas geſſerit, ſacerdotio ſit ampliſſimo praeditus, non futurus ſit ſui juris, ſubeundumque periculum ſit,

Digitized by Google

cum aliquo fortè dedecore, quando Pompeius Rempublicam recuperarit. in hac parte haec ſunt. vide nunc, quae ſint in altera. nihil actum eſt a Pompeio noſtro ſapienter, nihil fortiter, addo etiam, nihil niſi contra conſilium auctoritatemque meam. omitto illa vetera, quod iſtum in Rempublicam ille aluit, auxit, armavit: ille legibus per vim, et contra auſpicia ferendis auctor: ille Galliae ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille reſtituendi mei, quam retinendi ſtudioſior; ille provinciae propagator; ille abſentis in omnibus adjutor: idem etiam tertio Conſulatu, poſtquam eſſe defenſor Reipublicae coepit, contendit, ut decem Tribuni plebis ferrent, ut abſentis ratio haberetur: quod idem ipſe ſanxit lege quadam ſua; Marcoque Marcello Conſuli, finienti provincias Gallias, kalendis Martiis reſtitit. ſed, ut haec omittam, quid foedius, quid perturbatius hoc ab urbe diſceſſu, ſive potius turpiſſima fuga? quae conditio non accipienda fuit potius, quam relinquenda patria? malae conditiones erant, fateor: ſed num quid hoc pejus? at recu-

Digitized by Google

perabit Rempublicam. quando? aut quid ad eam ſpem eſt parati? non ager Picenus amiſſus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, et publica, et privata, adverſario tradita? denique nulla cauſa, nullae vires, nulla ſedes, quo concurrant, qui Rempublicam defenſam velint. Apulia delecta eſt, inaniſſima pars Italiae, et ab impetu hujus belli remotiſſima: fuga, et maritima opportunitas viſa quaeri deſperatione. invitè cepi Capuam, non quo munus illud defugerem, ſed ſine cauſa; in qua nullus eſſet ordinum, nullus apertus privatorum dolor: bonorum autem eſſet aliquis, ſed hebes, ut ſolet; et, ut ipſe ſenſiſſem, multitudo, et infirmus quiſque propenſus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi. dixi ipſi, me nihil ſuſcepturum ſine praeſidio, et ſine pecunia. itaque habui nihil omnino negotii, quod ab initio vidi, nihil quaeri praeter fugam. eam ſi nunc ſequor, quonam? cum illo non: ad quem cum eſſem profectus, cognovi in iis locis eſſe Caeſarem, ut tuto Luceriam venire non poſſem. infero mari nobis, incerto curſu, hieme maxima navigandum eſt.

Digitized by Google

age jam, cum fratre, an ſine? cum filio, aut quomodo? in utraque enim re ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. qui autem impetus illius erit in nos abſentes, fortunaſque noſtras? acrior, quam in caeterorum; quod putabit fortaſſe in nobis violandis aliquid ſe habere populare. age jam has compedes, faſces inquam hos laureatos, efferre ex Italia, quam moleſtum eſt? qui autem locus erit nobis tutus, (ut jam placatis utamur fluctibus) antequam ad illum venerimus? qua autem, aut quo, nihil ſcimus. at ſi reſtitero, et fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnae dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius; quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere ſolebat, ſe id fore videre, quod factum eſt, ſed hoc malle, quam armatum ad patriae moenia accedere. aliter Thraſybulus, et fortaſſe melius. ſed eſt certa quaedam illa Mucii ratio, atque ſententia; eſt illa etiam Thraſybuli: et, cum ſit neceſſe, ſervire tempori; et non amittere tempus, cum ſit datum. ſed in hoc ipſo habent tamen iidem faſces moleſtiam. ſit

Digitized by Google

enim nobis amicus, quod incertum eſt; ſed ſit: deferet triumphum. non accipere, ne periculoſum ſit: an accipere, invidioſum ad bonos. ô rem, inquis, difficilem et inexplicabilem. atqui explicanda eſt. qui enim fieri poteſt? ac ne me exiſtimaris ad manendum eſſe propenſiorem, quod plura in eam partem verba fecerim, poteſt fieri, quod fit in multis quaeſtionibus, ut res verboſior haec fuerit, illa verior. quamobrem ut maxima de re aequo animo deliberanti, ita mihi des conſilium velim. navis et in Caieta eſt parata nobis, et Brunduſii. ſed ecce nuntii, ſcribente me haec ipſa noctu in Caleno, ecce literae, Caeſarem ad Corfinium, Domitium Corfinii cum firmo exercitu, et pugnare cupiente. non puto etiam hoc Cnaeum noſtrum commiſſurum, ut Domitium relinquat: etſi Brunduſium Scipionem cum cohortibus duabus praemiſerat; legionem a Fauſto conſcriptam in Siciliam ſibi placere a Conſule duci, ſcripſerat ad Conſules. ſed turpe Domitium deſerere erit, implorantem ejus auxilium. eſt quaedam ſpes mihi quidem non magna, ſed in his locis firma, Afranium in Pire-

Digitized by Google

naeo cum Trebonio pugnaſſe, pulſum Trebonium, etiam Fabium tuum tranſiſſe cum cohortibus: ſumma autem, Afranium cum magnis copiis adventare. id ſi eſt, in Italia fortaſſe manebitur. ego autem, cum eſſet incertum iter Caeſaris, quod vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium miſi, et literas; ipſe, ne quo inciderem, reverti Formias. haec te ſcire volui, ſcripſique ſedatiore animo, quam proxime ſcripſeram, nullum meum judicium interponens, ſed exquirens tuum.

CICERO ATTICO SAL.

Dionyſius quidem tuus potius, quam 4
noſter, cujus ego cum ſatis cognoſſem mores, tuo tamen potius ſtabam judicio, quam meo, ne tui quidem teſtimonii, quod ei ſaepe apud me dederas, veritus, ſuperbum ſe praebuit in fortuna, quam putavit noſtram fore: cujus fortunae nos, quantum humano conſilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. cui qui noſter honos, quod obſequium, quae etiam ad caeteros contempti cujuſdam hominis commendatio

Digitized by Google

deſuit? ut meum judicium reprehendi à Quinto fratre, vulgoque ab omnibus mallem, quam illum non efferre laudibus; Ciceroneſque noſtros meo potius labore ſubdoceri, quam me alium iis magiſtrum quaerere. ad quem ego quas literas, dii immortales, miſeram? quantum honoris ſignificantes? quantum amoris? Dicaearchum mehercule, aut Ariſtoxenum diceres arceſſi, non unum omnium loquaciſſimum, et minime aptum ad docendum. ſed eſt memoria bona. me dicet eſſe meliore. quibus literis ita reſpondit, ut ego nemini, cujus cauſam non reciperem. ſemper enim: ſi potero, ſi ante ſuſcepta cauſa non impediar. nunquam reo cuiquam tam humili, tam ſordido, tam nocenti, tam alieno, tam praeciſe negavi, quam hic mihi. plane ſine ulla exceptione praecidit. nihil cognovi ingratius: in quo vitio nihil mali non ineſt. ſed de hoc nimis multa. ego navem paravi: tuas literas tamen expecto, ut ſciam, quid reſpondeant conſultationi meae. Sulmone C. Attium Pelignum aperuiſſe Antonio portas, cum eſſent cohortes quinque; Q. Lucretium inde ef-

Digitized by Google

fugiſſe ſcis. Cnaeum ire Brunduſium: Domitium deſertum. confecta res eſt.

CICERO ATTICO SAL.

Cum ante lucem VIII kal. literas ad 5
te de Dionyſio dediſſem, veſperi ad nos eodem die venit ipſe Dionyſius, auctoritate tua permotus, ut ſuſpicor: quid enim putem aliud? etſi ſolet eum, cum aliquid furioſe fecit, poenitere: nunquam autem certior fuit, quam in hoc negotio. nam, quod ad te ſcripſeram, poſtea audivi, a tertio milliario tum eum ῥίψαι πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμήναντα. multa, inquam, mala eum dixiſſe, ſuo capiti, ut aiunt. ſed ô meam manſuetudinem! conjeceram in faſciculum una cum tua venientem ad illum epiſtolam: hanc ad me referri volo; nec ullam ob aliam cauſam Pollucem, ſervum a pedibus meis, Romam miſi. eo autem ad te ſcripſi, ut, ſi tibi forte reddita eſſet, mihi curares referendam; ne in illius manus perveniret. novi ſi quid eſſet, ſcripſiſſem. pendeo animi expectatione Corfinienſi; in in qua de ſalute Reipublicae decernitur. tu faſciculum, qui eſt M' CURIO inſcrip-

tus, velim cures ad eum perferendum; Tironemque Curio commendes; ut ei, ut petii, ſi quid opus erit in ſumptum, eroget.

CICERO ATTICO SAL.

6 Obſignata jam epiſtola, quam de nocte daturus eram, ſicut dedi, (nam eam veſperi ſcripſeram) C. Soſius praetor in Formianum venit ad M' Lepidum, vicinum noſtrum, cujus Quaeſtor fuit; Pompeii literarum ad Conſulem exemplum attulit.

'Literae mihi a L. Domitio a. d. XIII 'kalend. Mart. allatae ſunt: earum exemplum infra ſcripſi. nunc, ut ego non 'ſcribam, tua ſponte te intelligere ſcio, 'quanti Reipublicae interſit; omnes copias in unum locum primo quoque 'tempore convenire. tu, ſi tibi videbitur, dabis operam, quamprimum ad 'nos venias. praeſidii Capuae, quantum 'conſtitueritis eſſe ſatis, relinquas.'

Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolae Domitii, quod ego ad te pridie miſeram. dii immortales, qui me horror perfudit! quam ſum ſollicitus quidnam futurum ſit.

hoc tamen ſpero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in adventu terrorem . . . ſpero etiam,quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutaſſe. nec tegentia hoc, quod cum fortiter et diligenter, tum etiam mehercule . . . . modo enim audivi quartanam a te diſceſſiſſe. moriar, ſi magis gauderem ſi id mihi accidiſſet. Piliae dic non eſſe aequum, eam diutius habere, nec id eſſe veſtrae concordiae. Tironem noſtrum ab altera relictum audio. ſed eum video in ſumptum ab aliis mutuatum: ego autem Curium noſtrum, ſi quid opus eſſet, rogaram. malo Tironis verecundiam in culpa eſſe, quam illiberalitatem Curii.

CICERO ATTICO SAL.

Unum etiam reſtat amico noſtro ad 7
omne dedecus,ut Domitio non ſubveniat. at nemo dubitat, quin ſubſidio venturus ſit: ego non puto.deſeret igitur talem civem, et eos, quos una ſcis eſſe? cum habeat praeſertim et ipſe cohortes xxx? niſi me omnia fallunt, deſeret. incredibiliter pertimuit: nihil ſpectat niſi fugam: cui tu (video enim quid ſentias)me

Digitized by Google

comitem putas debere eſſe. ego vero quem fugiam, habeo; quem ſequar, non habeo. quod enim tu meum laudas, et memorandum ducis, malle quod dixerim me cum Pompeio vinci, quam cum iſtis vincere, ego vero malo, ſed cum illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi eſſe videbatur: cum hoc vero, qui ante fugit, quàm ſcit aut quem fugiat, aut quò; qui noſtra tradidit; qui patriam reliquit, Italiam relinquit, ſi malui; contigit; victus ſum. quod ſupereſt, nec iſta videre poſſum, quae nunquam timui, ne viderem; nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modo meis, ſed memet ipſo carendum eſt. ad Philotimum ſcripſi de viatico, ſive a Moneta, (nemo enim ſolvit) ſive ab Oppiis, tuis contubernalibus. caetera appoſita tibi mandabo.

CICERO ATTICO SAL.

8 O rem turpem, et ea re miſeram! ſic enim ſentio, id demum, aut potius id ſolum eſſe miſerum, quod turpe ſit. aluerat Caeſarem: eundem repente timere coeperat: conditionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: urbem

Digitized by Google

reliquerat: Picenum amiſerat culpa: in Apuliam ſe compegerat: ibat in Graeciam: omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes ſui tanti tam inuſitati conſilii relinquebat. ecce ſubito literae Domitii ad illum, ipſius ad Conſules. fulſiſſe mihi videbatur τὸ καλὸν ad oculos ejus, et exclamaſſe ille vir, qui eſſe debuit,

Πρὸς τοῦθ' ὅ, τι χρὴ ϗ παλαμάσθων,
Καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθων.
Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ.

at ille tibi πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brunduſium. Domitium autem aiunt, re audita, et eos, qui una eſſent, ſe tradidiſſe. ô rem lugubrem! itaque intercludor dolore, quo minus ad te plura ſcribam. tuas literas expecto.

CICERO ATTICO SAL.

Epiſtolam meam quod pervulgatam 9
ſcribis eſſe, non fero moleſte. quin etiam ipſe multis dedi deſcribendam. ea enim et acciderunt jam, et impendent, ut teſtatum eſſe velim de pace quid ſenſerim. cum autem ad eam hortarer eum praeſertim hominem, non videbar ullo modo facilius moturus, quam ſi id, ad quod e-

Digitized by Google

um hortarer, convenire ejus ſapientiae dicerem. eam ſi 'admirabilem' dixi, cum eum ad ſalutem patriae hortabar; non ſum veritus, ne viderer aſſentari; cui tali in re lubenter me ad pedes abjeciſſem. qua autem eſt, 'aliquid impertias 'temporis;' non eſt de pace, ſed de me ipſo, et de meo officio ut aliquid cogitet. nam quod teſtificor, me expertem belli fuiſſe; etſi id re perſpectum eſt, tamen eo ſcripſi, quo in ſuadendo plus auctoritatis haberem; eodemque pertinet, quod cauſam ejus probo. ſed quid haec nunc? utinam aliquid profectum eſſet. nae ego iſtas literas in concione recitari velim; ſi quidem ille ipſe ad eundem ſcribens in publico propoſuit epiſtolam illam, in qua eſt, 'pro tuis rebus geſtis ampliſſimis:' amplioribuſne, quam ſuis, quam Africani? ita tempeſtas ferebat. ſi quidem etiam vos duo tales ad quintum milliarium. quid nunc ipſum unde ſe recipienti? quid agenti? quid acturo? quanto autem ferocius ille cauſae ſuae confidet, cum vos, cum veſtri ſimiles non modo frequentes, ſed laeto vultu gratulantes viderit? num igitur peccamus? minime vos quidem.

Digitized by Google

ſed tamen ſigna conturbantur, quibus voluntas a ſimulatione diſtingui poſſet. quae vero ſenatus-conſulta video? ſed apertius, quam propoſueram. ego Arpini volo eſſe pridie kal. deinde circum villulas noſtras errare, quas viſurum me poſtea deſperavi. ἐυγενῆ tua conſilia, et tamen pro temporibus non incauta, mihi valde probantur. Lepido quidem (nam fere συνδιημερεύομεν: quod gratiſſimum illi eſt) nunquam placuit ex Italia exire; Tullo multo minus. crebro enim illius literae ab aliis ad nos commeant. ſed me illorum ſententiae minus movebant: minus multa dederant illi Reipublicae pignora. tua mehercule auctoritas vehementer movet: affert enim et reliqui temporis recuperandi rationem, et praeſentis tuendi. ſed, obſecro te, quid hoc miſerius, quam alterum plauſus in foediſſima cauſa quaerere, alterum offenſiones in optima? alterum exiſtimari conſervatorem inimicorum, alterum deſertorem amicorum? et mehercule quamvis amemus Cnaeum noſtrum; ut et facimus, et debemus; tamen hoc, quod talibus viris non ſubvenit, laudare non poſſum.

Digitized by Google

nam ſive timuit; quid ignavius? ſive, ut quidam putant, meliorem ſuam cauſam illorum caede fore putavit; quid injuſtius? ſed haec omittamus: augemus enim dolorem retractando. ſexto kalend. veſperi Balbus minor ad me venit, occulta via currens ad Lentulum Coſ. miſſu Caeſaris, cum literis, cum mandatis, cum promiſſione provinciae, Romam ut redeat: cui perſuaderi poſſe non arbitror, niſi erit conventus. idem aiebat, nihil malle Caeſarem, quam ut Pompeium 'aſſequeretur,' id credo; et 'rediret in gratiam,' id non credo: et metuo, ne omnis haec clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem major ad me ſcribit, nihil malle Caeſarem, quam principe Pompeio ſine metu vivere. tu, puto, haec credis. ſed, cum haec ſcribebam v kal. Pompeius jam Brunduſium veniſſe poterat. expeditus enim anteceſſerat legiones Luceriâ. ſed hoc τέρας horribili vigilantia, celeritate, diligentia eſt. plane, quid futurum ſit, neſcio.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

Dionyſius cum ad me praeter opinio- 10
nem meam veniſſet, locutus ſum cum eo liberaliſſime: tempora expoſui: rogavi,ut diceret quid haberet in animo: me nihil ab ipſo invito contendere. reſpondit,ſe, quod in nominibus haberet, neſcire quo loci eſſet: alios non ſolvere, aliorum diem nondum eſſe, dixit: etiam alia quaedam de ſervulis ſuis: quare nobiſcum eſſe non poſſet. morem geſſi: dimiſi a me, ut magiſtrum Ciceronum, non lubenter; ut hominem ingratum, non invitus. volui te ſcire, quid ego de ejus facto judicarem.

CICERO ATTICO SAL.

Quod me magno animi motu pertur- 11
batum putas; ſum equidem, ſed non tam magno, quam tibi fortaſſe videor. levatur enim omnis cura, cum aut conſiſtit conſilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari autem licet. illud tamen totos dies, vereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori ſit ſtudiis ac literis noſtris. conſumo igitur omne tempus,

Digitized by Google

conſiderans, quanta vis ſit illius viri, quem noſtris libris ſatis diligenter, ut tibi quidem videmur, expreſſimus. teneſne igitur, moderatorem illum Reipublicae quò referre velimus omnia? nam ſic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio: 'ut 'enim gubernatori curſus ſecundus, me'dico ſalus, imperatori victoria; ſic huic 'moderatori Reipublicae beata civium 'vita propoſita eſt; ut opibus firma, co'piis locuples, gloriâ ampla, virtute ho'neſta ſit. hujus enim operis, maximi 'inter homines atque optimi, illum eſſe 'perfectorem volo.' hoc Cnaeus noſter cum antea nunquam, tum in hac cauſa minime cogitavit. dominatio quaeſita ab utroque eſt: non id actum, beata et honeſta civitas ut eſſet. nec vero ille urbem reliquit, quòd eam tueri non poſſet; nec Italiam, quòd eâ pelleretur: ſed hoc a primo cogitavit, omnes terras, omnia maria movere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Syllani regni jam pridem appetitur, multis, qui una ſunt, cupientibus. an cenſes, nihil inter eos convenire? nul-

Digitized by Google

lam pactionem fieri potuiſſe? hodie poteſt: ſed neutri σκοπὸς eſt ille, ut nos beati ſimus; uterque repugnare vult. haec a te invitatus breviter expoſui. voluiſti enim, me, quid de his malis ſentirem, oſtendere. προθεσπίζω igitur, noſter Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, ſed conjectura proſpiciens; 'jamque mari magno.' non multo, inquam, ſecus poſſum vaticinari: tanta malorum impendet Ἰλιάς. atque hoc noſtra gravior eſt cauſa, qui domi ſumus, quam illorum, qui una tranſierunt, quod illi quidem alterum metuunt, nos utrumque. cur igitur, inquis, remanſimus? vel tibi paruimus; vel non occurrimus; vel hoc fuit rectius. conculcari, inquam, miſeram Italiam videbis proxima aeſtate, et quati utriuſque vi, mancipiis ex omni genere collectis: nec tam proſcriptio pertimeſcenda, quae Luceriae multis ſermonibus denuntiata eſt, quam univerſus interitus: tantas in confligendo utriuſque vires video futuras. habes conjecturam meam. tu autem conſolationis fortaſſe aliquid expectaſti; nihil invenio; nihil fieri poteſt miſerius, nihil perditius,

Digitized by Google

nihil foedius. quod quaeris, quid Caeſar ad me ſcripſerit: quod ſaepe: gratiſſimum ſibi eſſe, quòd quierim: oratque, in eo ut perſeverem. Balbus minor haec eadem mandata. iter autem ejus erat ad Lentulum conſulem cum literis Caeſaris, praemiorumque promiſſis, ſi Romam revertiſſet. verum cum habeo rationem dierum, ante puto tranſmiſſurum, quam potuerit conveniri. epiſtolarum Pompeii duarum, quas ad me miſit, negligentiam, meamque in ſcribendo diligentiam volui tibi notam eſſe: earum exempla ad te miſi. Caeſaris hîc per Apuliam ad Brunduſium curſus quid efficiat, expecto. utinam aliquid ſimile Parthicis rebus. ſimul aliquid audiero, ſcribam ad te. tu ad me velim bonorum ſermones. Romae frequentes eſſe dicuntur. ſcio equidem, te in publicum non prodire: ſed tamen audire te multa, neceſſe eſt. memini librum tibi afferri a Démetrio Magnete, ad te miſſum, περὶ Ὁμονοίας. eum mihi velim mittas. vides, quam cauſam mediter.

Digitized by Google

CN. MAGNUS PROCOS S. D. M. CICERONI IMP.

Quintus Fabius ad me venit a. d. IX. kalend. Febr. is nuntiat L. Domitium cum ſuis cohortibus XI, et cohortibus XIV, quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuiſſe in animo proficiſci Corfinio, a. d. id. Febr. C. Hirrum cum V cohortibus ſubſequi. cenſeo ad nos Luceriam venias: nam te hîc tutiſſime puto fore.

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO PROCOS.

Ante diem XV kalend. Mart. Formiis accepi tuas literas: ex quibus ea, quae in agro Piceno geſta erant, cognovi commodiora eſſe multo, quam ut erat nobis nuntiatum: Vibulliique virtutem, induſtriamque libenter agnovi. nos adhuc in ea ora, ubi praepoſiti ſumus, ita fuimus, ut navem paratam haberemus. ea enim audiebamus, et ea verebamur, ut, quodcunque tu conſilium praecepiſſes, id nobis perſequendum putaremus. nunc, quoniam auctoritate et conſilio tuo in ſpe

Digitized by Google

firmiore ſumus; ſi teneri poſſe putas Tarracinam, et oram maritimam, in ea manebo: etſi praeſidia in oppidis nulla ſunt. nemo enim noſtri ordinis in his locis eſt, praeter M. Eppium, quem ego Minturnis eſſe volui, vigilantem hominem et induſtrium. nam L. Torquatum, virum fortem et cum auctoritate, Formiis non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam veni eo ipſo die, quo tu Teano Sidicino es profectus. volueras enim, me, cum M. Conſidio Propraetore, illa negotia tueri. cum eo veniſſem, vidi T. Ampium delectum habere diligentiſſime, ab eo accipere Libonem ſumma item diligentia, et in illa colonia auctoritate. fui Capuae, quoad Conſules. iterum, ut erat dictum ab Conſulibus, veni Capuam ad nonas Februar. cum fuiſſem triduum, recepi me Formias. nunc quod tuum conſilium, aut quae ratio belli ſit, ignoro. ſi tenendam hanc oram putas, quae et opportunitatem et dignitatem habet, et egregios cives, et, ut arbitror, teneri poteſt; opus eſt eſſe, qui praeſit. ſin omnia in unum locum contrahenda ſunt;

Digitized by Google

non dubito, quin ad te ſtatim veniam: quo mihi nihil optatius eſt: idque tecum, quo die ab urbe diſceſſimus, locutus ſum. ego, ſi cui adhuc videor ſegnior fuiſſe, dum ne tibi videar, non laboro: et tamen, ſi, ut video, bellum gerendum eſt; confido me omnibus facile ſatisfacturum. M. Tullium, meum neceſſarium, ad te miſi: cui tu, ſi tibi videretur, ad me literas dares.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. M. CICERONI IMP.

Si vales, bene eſt. tuas literas libenter legi. recognovi enim tuam priſtinam virtutem etiam in ſalute communi. Conſules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. magnopere te hortor pro tuo ſingulari perpetuoque ſtudio in Republica, ut te ad nos conferas; ut communi conſilio Reipublicae afflictae opem atque auxilium feramus. cenſeo via Appia iter facias, et celeriter Brunduſium venias.

Digitized by Google

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO PROCOS.

Cum ad te literas miſiſſem, quae tibi Canuſii redditae ſunt, ſuſpicionem nullam habebam, te Reipublicae causâ mare tranſiturum; eramque in ſpe magna fore ut in Italia poſſemus aut concordiam conſtituere, qua mihi nihil utilius videbatur, aut Rempublicam ſumma cum dignitate defendere. interim, nondum meis literis ad te perlatis, ex his mandatis, quae D. Laelio ad Conſules dederas, certior tui conſilii factus, non expectavi, dum mihi a te literae redderentur: confeſtimque cum Quinto fratre, et cum liberis noſtris iter ad te in Apuliam facere coepi. cum Teanum Sidicinum veniſſem, C. Meſſius familiaris tuus mihi dixit, aliique complures, Caeſarem iter habere Capuam: et eo ipſo die manſurum eſſe Aeſerniae. ſane ſum commotus; quod, ſi ita eſſet, non modo iter meum interclusum, ſed meipſum plane exceptum putabam. itaque tum Cales proceſſi, ut ibi potiſſimum conſiſterem, dum certum nobis ab Aeſernia de eo, quod

Digitized by Google

audieram, referretur. at mihi cum Calibus eſſem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum conſulem miſiſſes. hae ſcriptae ſic erant: ‘ literas ‘ tibi a L. Domitio a. d. XIII kal. Mart. ‘ allatas eſſe; ’ earumque exemplum ſubſcripſeras; ‘ magnique intereſſe Reipub- ‘ licae ’ ſcripſeras, ‘ omnes copias primo ‘ quoque tempore in unum locum con- ‘ venire; et ut praeſidii, quod ſatis eſſet, ‘ Capuae relinqueret.’ his ego literis lectis in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium eſſe venturum: quo mihi, cum Caeſar ad oppidum caſtra haberet, tutum iter eſſe non arbitrabar. cum res in ſumma expectatione eſſet, utrumque ſimul audimus, et quae Corfinii acta eſſent, et te iter Brunduſium facere coepiſſe: cumque nec mihi, nec fratri meo dubium eſſet, quin Brunduſium contenderemus; a multis, qui e Samnio Apuliaque veniebant, admoniti ſumus, ut caveremus, ne exciperemur a Caeſare; quod is in eadem loca, quae nos petebamus, profectus, celerius etiam, quam nos poſſemus, eo, quo intenderat, venturus eſſet. quod cum

ita eſſet; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas noſtra non ſolum nobis, ſed etiam Reipublicae noceret; cum praeſertim non dubitaremus, quin, ſi etiam tutum nobis iter fuiſſet, te tamen jam conſequi non poſſemus. interim accepimus tuas literas, Canuſio a. d. x kalend. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brunduſium veniamus: quas cùm accepiſſemus a. d. III kalend. Mart. non dubitabamus, quin tu jam Brunduſium perveniſſes; nobiſque iter illud omnino intercluſum videbatur: neque minus nos eſſe captos, quam qui Corfinii fuiſſent. neque enim eos ſolos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidiſſent, ſed eos nihilo minus, qui regionibus excluſi intra praeſidia, atque intra arma aliena veniſſent. quod cum ita ſit, maxime vellem primum ſemper tecum fuiſſe; quod quidem tibi oſtenderam, cum a me Capuam rejiciebam: quod feci non vitandi oneris cauſa, ſed quod videbam teneri illam urbem ſine exercitu non poſſe. accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortiſſimis accidiſſe.

Digitized by Google

quando autem tecum ut eſſem non contigit: utinam tui conſilii certior factus eſſem. nam ſuſpicione aſſequi non potui; quod omnia prius arbitratus ſum fore, quam ut haec Reipublicae cauſa in Italia non poſſet duce te conſiſtere. neque vero nunc conſilium tuum reprehendo, ſed fortunam Reipublicae lugeo: nec, ſi ego, quid tu ſis ſecutus, non perſpicio, idcirco minus exiſtimo, te nihil niſi ſumma ratione feciſſe. mea quae ſemper fuerit ſententia, primum de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi unquam oſtenderas) meminiſſe te arbitror. ſed mihi non ſumo, ut meum conſilium valere debuerit: ſecutus ſum tuum; neque id Reipublicae cauſa, de qua deſperavi, quae et nunc afflicta eſt, nec excitari ſine civili perniciosiſſimo bello poteſt: ſed te quaerebam; tecum eſſe cupiebam: neque ejus rei facultatem, ſi qua erit, praetermittam. ego me in hac omni cauſa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non ſatisfacere. primum enim prae me tuli, me nihil malle quam pacem; non quin eadem timerem, quae

Digitized by Google

illi: ſed ea bello civili leviora ducebam. inde ſuſcepto bello, cum pacis conditiones ad te afferri, a teque ad ea honorifice et large reſponderi viderem, duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. memineram me eſſe unum, qui pro meis maximis in Rempublicam meritis ſupplicia miſerrima et crudeliſſima pertuliſſem: me eſſe unum, qui, ſi offendiſſem ejus animum, cui tum, cum jam in armis eſſemus, Conſulatus tamen alter, et triumphus ampliſſimus deferebatur, ſubjicerer eiſdem praeliis: ut mea perſona ſemper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. atque haec non ego prius ſum ſuſpicatus, quam mihi palam denuntiata ſunt: neque ea tam pertimui, ſi ſubeunda eſſent, quam declinanda putavi, ſi honeſte vitare poſſem. quam brevem illius temporis, dum in ſpe pax fuit, rationem noſtram vides; reliqui facultatem res ademit. iis autem, quibus non ſatisfacio, facile reſpondeo. neque enim ego amicior C. Caeſari unquam fui, quam illi: neque illi amiciores Reipublicae quam

Digitized by Google

ego. hoc inter me, et illos intereſt; quod, cum et illi cives optimi ſint, et ego ab iſta laude non abſim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis diſceptari maluerunt. quae quoniam ratio vicit; perficiam profecto, ut neque Reſpublica civis a me animum, neque tu amici deſideres.

CICERO ATTICO SAL.

Mihi moleſtior lippitudo erat etiam, 12
quam ante fuerat. dictare tamen hanc epiſtolam malui, quam Gallo Fabio, amantiſſimo utriuſque noſtrûm, nihil ad te literarum dare. nam pridie quidem, quoquo modo potueram, ſcripſeram ipſe eas literas, quarum vaticinationem falſam eſſe cupio. hujus autem epiſtolae non ſolum ea cauſa eſt, ut ne quis a me dies intermittatur, quin dem ad te literas; ſed etiam haec juſtior, ut a te impetrarem, ut ſumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus eſt, explicari mihi tuum conſilium plane volo, ut penitus intelligam. omnia ſunt integra nobis: nihil praetermiſſum eſt, quod non habeat ſapientem excuſationem, non mo-

Digitized by Google

do probabilem. nam certe neque tum peccavi, cum imparatam Capuam, non ſolum ignaviae delectus, ſed etiam perfidiae ſuſpicionem fugiens, accipere nolui; neque cum poſt conditiones pacis per L. Caeſarem et Fabatum allatas cavi, ne animum ejus offenderem, cui Pompeius jam armatus armato Conſulatum triumphumque deferret. nec vero haec extrema quiſquam poteſt jure reprehendere, quod mare non tranſirem. id enim, etſi erat deliberationis, tamen obire non potui. neque enim ſuſpicari debui; praeſertim cum ex ipſius Pompeii literis, idem quod video te exiſtimaſſe, non dubitarim, quin is Domitio ſubventurus eſſet. et plane quid rectum, et quid faciendum mihi eſſet, diutius cogitare malui. primum igitur, haec qualia tibi eſſe videantur, etſi ſignificata ſunt a te, tamen accuratius mihi perſcribas, velim: deinde aliquid etiam in poſterum proſpicias, fingaſque, quem me eſſe deceat, et ubi me plurimum prodeſſe Reipublicae ſentias; ecquae pacifica perſona deſideretur; an in bellatore ſint omnia. atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen

Digitized by Google

tua conſilia; quibus ſi paruiſſem, triſtitiam illorum temporum non ſubiiſſem. memini, quid mihi tum ſuaſeris per Theophanem, per Culeonem: idque ſaepe ingemiſcens ſum recordatus. quare nunc ſaltem ad illos calculos revertamur, quos tum abjecimus; ut non ſolum glorioſis conſiliis utamur, ſed etiam paulo ſalubrioribus. ſed nihil praeſcribo: accurate velim perſcribas tuam ad me ſententiam. volo etiam exquiras, quam diligentiſſime poteris, (habebis autem, per quos poſſis) quid Lentulus noſter, quid Domitius agat, quid acturus ſit, quemadmodum nunc ſe gerant, num quem accuſent, num cui ſuccenſeant. quid dico, num cui? num Pompeio? omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert: quod ipſius literis cognoſci poteſt: quarum exemplum ad te mitto. haec igitur videbis; et, quod ad te ante ſcripſi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te miſit de Concordia, velim mihi mittas.

Digitized by Google

CN. MAGNUS PROCOS. M. MARCELLO, L. LENTULO COSS. S. D.

Ego, quod exiſtimabam, diſperſos nos, neque Reipublicae utiles, neque nobis praeſidio eſſe poſſe, idcirco ad L. Domitium literas miſi, primum uti ipſe cum omni copia ad nos veniret: ſi de ſe dubitaret, ut cohortes XIX, quae ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. quod veritus ſum, factum eſt, ut Domitius implicaretur; neque ipſe ſatis firmus eſſet ad caſtra facienda, quod meas XIX, et ſuas XII cohortes tribus in oppidis diſtributas haberet: nam partim Albae, partim Sulmone collocavit: neque, ſi vellet, expedire poſſet. nunc ſcitote, me eſſe in ſumma ſollicitudine. nam et tot et tales viros periculo obſidionis liberare cupio: neque ſubſidio ire poſſum, quod his duabus legionibus non puto eſſe committendum, ut illuc ducantur: ex quibus tamen non amplius XIV cohortes contrahere potui: quod Brunduſium praeſidium miſi, neque Canuſium ſine praeſidio, dum abeſſem, putavi eſſe dimittendum. D. Laelio mandaram, quod majores co-

pias ſperabam nos habituros, u
videretur, alteruter veſtrûm ad
ret: alter in Siciliam cum ea co
Capuae, et circum Capuam co
et cum iis militibus, quos Fau
proficiſceretur; Domitius cun
cohortibus eodem adjungere
quae copiae omnes Brunduſiun
tur: et inde navibus Dyrrach
portarentur. nunc, cum hoc
nihilo magis ego, quam vo
Domitio ire poſſim, ſeu per r
plicare; non eſt nobis comn
ut ad has XIV cohortes, quas
animo habeo, hoſtis accedere,
nere me conſequi poſſit. quam
citum eſt mihi, ac ita video ce
cello, et caeteris noſtri ordin
ſunt, ut Brunduſium ducerer
piam, quam mecum habeo.
ut quodcunque militum cont
teritis, contrahatis, et eòd
quamprimum. arma, quae a
eratis, iis, cenſeo, armetis m
vobiſcum habetis. quae ar
bunt, ea ſi Brunduſium jume
taritis, vehementer Reipubli

ritis. de hac re vellem noſtros certiores faciatis. ego ad P. Lupum, et C. Coponium Praetores miſi, ut ſe nobis conjungerent; et militum quod haberent, ad vos deducerent.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

Miror, te ad me nihil ſcribere, et potius ab aliis, quam a te, de Republica me certiorem fieri. nos, disjecta manu, pares adverſariis eſſe non poſſumus. contractis noſtris copiis, ſpero nos et Reipublicae et communi ſaluti prodeſſe. quamobrem cum conſtituiſſes, ut Vibullius mihi ſcripſerat a. d. v id. Febr. Corfinio proficiſci cum exercitu, et ad me venire; miror quid cauſae fuerit, quare conſilium mutaris. nam illa cauſa, quam mihi Vibullius ſcribit, levis eſt, te propterea moratum eſſe, quod audieris Caeſarem Firmo progreſſum in Caſtrum Truentinum veniſſe. quanto enim magis appropinquare adverſarius coepit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum conjungeres prius, quam Caeſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere

poſſet. quamobrem etiam et etiam te rogo et hortor, id quod non deſtiti ſuperioribus literis a te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiae, quas inſtituit Caeſar contrahere, in unum locum coactae nos a nobis diſtrahant. ſed ſi erunt, qui te impediant, ut illas ſuas ſervent, aequum eſt me a te impetrare ut cohortes, quae ex Piceno et Camerino venerunt, quae fortunas ſuas reliquerunt, ad me miſſum facias.

CN. MAGNUS. PROCOS S. D. L. DOMITIO PROCOS.

Literas abs te M. Calenius ad me attulit a. d. XIV kalend. Mart. in quibus literis ſcribis, tibi in animo eſſe obſervare Caeſarem; et, ſi ſecundum mare ad me ire coepiſſet, confeſtim in Samnium ad me venturum; ſin autem ille circum iſtaec loca commoraretur, te ei, ſi propius acceſſiſſet, reſiſtere velle. te animo magno et forti iſtam rem agere exiſtimo: ſed diligentius nobis eſt videndum, ne diſtracti pares eſſe adverſario non poſſimus; cum ille magnas copias habeat, et majores brevi habiturus ſit. non enim pro

Digitized by Google

tua prudentia debes illud ſolum animadvertere, quot in praeſentia cohortes contra te habeat Caeſar, ſed quantas brevi tempore equitum et peditum copias contracturus ſit. cui rei teſtimonio ſunt literae, quas Buſſenius ad me miſit; in quibus ſcribit, id quod ab aliis quoque mihi ſcribitur, praeſidia Curionem, quae in Umbria et Tuſcis erant, contrahere, et ad Caeſarem iter facere. quae ſi copiae in unum locum fuerint coactae, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat; ut non pugnet, ſed locis ſuis repugnet, haerebis: neque ſolus cum iſta copia tantam multitudinem ſuſtinere poteris, ut frumentatum eas. quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc venias. Conſules conſtituerunt idem facere. ego Metuſcilio ad te mandata dedi, providendum eſſe, ne duae legiones ſine Picentinis cohortibus in conſpectum Caeſaris committerentur. quamobrem nolito commoveri, ſi audieris me regredi, ſi forte Caeſar ad me veniet. cavendum enim puto eſſe, ne implicatus haeream. nam neque caſtra, propter anni tempus et militum

Digitized by Google

animos, facere poſſum: neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit; ne receptum amittam. itaque non amplius XIV cohortes Luceriam coëgi. Conſules praeſidia omnia deducturi ſunt, aut in Siciliam ituri. nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos poſſe; aut regiones ejuſmodi obtinere, e quibus repugnemus. id quod neutrum nobis hoc tempore contingit: quod et magnam partem Italiae Caeſar occupavit; et nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quam ille. itaque nobis providendum eſt, ut ſummam Reipublicae rationem habeamus. etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me venias. poſſumus etiam nunc Rempublicam erigere, ſi communi conſilio negotium adminiſtrabimus: ſin diſtrahemur, infirmi erimus. mihi hoc conſtitutum eſt.

His literis ſcriptis, Sica a te mihi literas attulit et mandata. quod me hortare, ut iſtuc veniam, id me facere non arbitror poſſe; quod non magnopere his legionibus confido.

Digitized by Google

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

Literae mihi a te redditae ſunt a. d. XIII kal Mart. in quibus ſcribis, Caeſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. quod putavi et praemonui, fit, ut nec in praeſentia committere tecum proelium velit; et, omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi ſit: atque iſtas copias conjungere optimorum civium poſſis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quo etiam magis tuis literis ſum commotus. neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati ſatis confido, ut de omnibus fortunis Reipublicae dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conſcripti ſunt a Conſulibus, convenerunt. quare da operam, ſi ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum venias, antequam omnes copiae adverſariûm conveniant. neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire poſſunt: et, ſi convenirent, quantum iis committendum ſit, quod inter ſe ne no-

Digitized by Google

ti quidem ſunt, contra veteranas legiones, non te praeterit.

CICERO ATTICO SAL.

Lippitudinis meae ſignum tibi ſit li- 13
brarii manus, et eadem cauſa brevitatis:
et ſi nunc quidem, quod ſcriberem, nihil
erat. omnis expectatio noſtra erat in
nuntiis Brunduſinis. ſi nactus hic eſſet
Cnaeum noſtrum, ſpes dubia pacis: ſin
ille ante tranſmiſiſſet, exitioſi belli me-
tus. ſed videſne, in quem hominem in-
ciderit Reſpublica? quam acutum, quam
vigilantem, quam paratum? ſi mehercule
neminem occiderit, nec cuiquam quid-
quam ademerit, ab his, qui eum maxime
timuerant, maxime diligetur. multum
mecum municipales homines loquuntur,
multum ruſticani.nihil prorſus aliud cu-
rant niſi agros, niſi villulas, niſi num-
mulos ſuos. et vide, quam converſa res
eſt. illum, quo antea confidebant, me-
tuunt: hunc amant, quem timebant. id
quantis noſtris peccatis vitiiſque evene-
rit, non poſſum ſine moleſtia cogitare.
quae autem impendere putarem, ſcripſe-
ram ad te;et jam tuas literas expectabam.

Digitized by Google

CICERO ATTICO SAL.

14 Non dubito, quin tibi odioſae ſint epiſtolae quotidianae, cum praeſertim neque nova de re aliqua certiorem te faciam, neque novam denique jam reperiam ſcribendi ullam ſententiam. ſed ſi, dedita opera, cum cauſa nulla eſſet, tabellarios ad te cum inanibus epiſtolis mitterem; facerem inepte. euntibus vero, domeſticis praeſertim, ut nihil ad te dem literarum, facere non poſſum: et ſimul (crede mihi) requieſco paulum in his miſeriis, cum quaſi tecum loquor: cum vero tuas epiſtolas lego, multo etiam magis. omnino intelligo, nullum fuiſſe tempus poſt has fugas et formidines, quod magis debuerit mutum eſſe a literis: propterea quod neque Romae quidquam auditur novi: nec in his locis, quae a Brunduſio abſunt propius, quam tu, biduum, aut triduum. Brunduſii autem omne certamen vertitur hujus primi temporis: qua quidem expectatione torqueor: ſed omnia ante nos ſciemus. eodem enim die video Caeſarem a Corfinio poſt meridiem profectum eſſe, id eſt Feralibus, quo

Canuſio manè Pompeium: eo modo autem ambulat Caeſar, et iis diariis militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brunduſium, quam opus ſit, acceſſerit. dices: Quid igitur proficis, qui anticipes ejus rei moleſtiam, quam triduo ſciturus ſis? nihil equidem. ſed, ut ſupra dixi, tecum perlibenter loquor: et ſimul ſcito, labare meum conſilium, illud quod ſatis jam fixum videbatur: non mihi ſatis idonei ſunt auctores ii, qui a te probantur. quod enim unquam eorum in Republica forte factum extitit? aut quis ab his ullam rem laude dignam deſiderat? nec mehercule laudandos exiſtimo, qui trans mare belli parandi cauſa profecti ſunt: (quanquam haec ferenda non erant) video enim quantum id bellum, et quam peſtiferum futurum ſit. ſed me movet unus vir; cujus fugientis comes, Rempublicam recuperantis ſocius videor eſſe debere. totieſne igitur ſententiam muta? ego tecum, tanquam mecum loquor. quis autem eſt, tanta quidem de re, quin varie ſecum ipſe diſputet? ſimul et elicere cupio ſententiam tuam; ſi manet, ut firmior ſim; ſi mutata eſt, ut

Digitized by Google

tibi aſſentiar. omnino ad id, de quo dubito, pertinet, me ſcire, quid Domitius acturus ſit, quid noſter Lentulus. de Domitio varia audimus, modo eſſe in Tiburtino Lepidi; modo cum Lepido acceſſiſſe ad urbem: quod item falſum video eſſe. ait enim Lepidus, eum neſcio quò penetraſſe itineribus; occultandi ſui cauſa, an maris apiſcendi, ne id quidem ſcit. ignorat enim de filio. addit illud, ſane moleſtum; pecuniam Domitio ſatis grandem, quam is Corfinii habuerit, non eſſe redditam. de Lentulo autem nihil audimus. haec velim exquiras, ad meque perſcribas.

CICERO ATTICO SAL.

15 Ante diem v. non. Mart. epiſtolas mihi tuas Aegypta reddidit, unam veterem IV. kal. quam te ſcribis dediſſe Pinario, quem non vidimus; in qua expectas, quidnam praemiſſus agat Vibullius; qui omnino non eſt viſus a Caeſare: (in altera epiſtola video te ſcire ita eſſe) et quemadmodum redeuntem excipiam Caeſarem; quem omnino vitare cogito: et aut Haemonis fugam tendis, commu-

tationemque vitae tuae; quod tibi puto eſſe faciendum: et, ignoras, Domitius cum faſcibuſne ſit; quod cum ſcies, facies ut ſciamus. habes ad primam epiſtolam. ſecutae ſunt duae, pridie kal. ambae datae, quae me convellerunt de priſtino ſtatu, jam tamen, ut ante ad te ſcripſi, labantem. nec me movet, quod ſcribis, 'Jovi ipſi iniquum:' nam periculum in utriuſque iracundia poſitum eſt: victoria autem ita incerta, ut deterior cauſa paratior mihi eſſe videatur. nec me conſules movent, qui ipſi plumâ aut folio facilius moventur. officii me deliberatio cruciat, cruciavitque adhuc. cautior certe eſt manſio: honeſtior exiſtimatur trajectio. malo interdum, multi me non caute, quam pauci non honeſte feciſſe exiſtiment. de Lepido et Tullo quod quaeris; illi vero non dubitant, quin Caeſari praeſto futuri, in Senatumque venturi ſint. recentiſſima tua eſt epiſtola kal. data; in qua optas congreſſum, pacemque non deſperas. ſed ego, cum haec ſcribebam, nec illos congreſſuros, nec ſi congreſſi eſſent, Pompeium ad ullam conditionem acceſſurum putabam. quod vide-

Digitized by Google

ris non dubitare, ſi Conſules tranſeant, quid nos facere oporteat; certe tranſeunt: vel, quo modo nunc eſt, tranſierunt. ſed memento, praeter Appium, neminem eſſe fere, qui non jus habeat tranſeundi. nam aut cum imperio ſunt, ut Pompeius, ut Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Sextius, ipſi Conſules; quibus more majorum conceſſum eſt vel omnes adire provincias: aut legati ſunt eorum. ſed nihil deſidero: quid placeat tibi, et quid propemodum rectum ſit, intelligo. plura ſcriberem, ſi ipſe poſſem: ſed, ut mihi videor, potero biduo. Balbi Cornelii literarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, miſi ad te, ut meam vicem doleres, cum me derideri videres.

BALBUS CICERONI IMP. S.

Obſecro te, Cicero, ſuſcipe curam et cogitationem digniſſimam tuae virtutis, ut Caeſarem et Pompeium, perfidiâ hominum diſtractos, rurſus in priſtinam concordiam reducas. crede mihi, Caeſarem non ſolum fore in tua poteſtate, ſed etiam maximum beneficium te ſibi dediſſe judicaturum, ſi huc te rejicis. velim,

Digitized by Google

idem Pompeius faciat: qui ut adduci tali tempore ad ullam conditionem poſſit, magis opto, quam ſpero. ſed cum conſtiterit, et timere deſierit, tum incipiam non deſperare tuam auctoritatem plurimum apud eum valituram. quòd Lentulum Coſ. meum voluiſti hîc remanere, Caeſari gratum, mihi vero gratiſſimum mediusfidius feciſti: nam illum tanti facio, qui non Caeſarem magis diligam: qui ſi paſſus eſſet, nos ſecum, ut conſueramus, loqui; et non ſe totum etiam et etiam ab ſermone noſtro avertiſſet, minus miſer, quam ſum, eſſem. nam cave putes hoc tempore plus me quemquam cruciari, quod eum, quem ante me diligo, video in Conſulatu quidvis potius eſſe, quam conſulem. quod ſi voluerit tibi obtemperare, et nobis de Caeſare credere, et Conſulatum reliquum Romae peragere, incipiam ſperare, etiam conſilio Senatus, auctore te, illo relatore, Pompeium et Caeſarem conjungi poſſe. quod ſi factum erit, me ſatis vixiſſe putabo. factum Caeſaris de Corfinio totum me probaturum ſcito: quo modo in hujuſmodi re, commodius cadere non po-

Digitized by Google

tuit, quam ut res ſine ſanguine confieret. Balbi mei tuique adventu delectatum te valde gaudeo. is quaecunque tibi de Caeſare dixit, quaeque Caeſar ſcripſit, ſcio, re tibi probabit, quaecunque fortuna ejus fuerit, veriſſime ſcripſiſſe.

CICERO ATTICO SAL.

16. Omnia mihi proviſa ſunt, praeter occultum, et tutum iter ad mare ſuperum. hoc enim mari uti non poſſumus hoc tempore anni. illuc autem, quò ſpectat animus, et quò res vocat, qua veniam? cedendum enim eſt celeriter; ne forte qua re impediar, atque alliger. nec vero ille me ducit, qui videtur: quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium jam ante cognoram; nunc vero etiam ἀστρατηγικώτατον. non me igitur is ducit, ſed ſermo hominum, qui ad me a Philotimo ſcribitur. is enim me ab optimatibus ait conſcindi. quibus optimatibus, dii boni? qui nunc quo modo occurrunt, quo modo autem ſe venditant Caeſari? municipia vero deum: nec ſimulant, ut cum de illo aegroto vota faciebant: ſed plane, quidquid mali hic Piſiſtratus non fecerit, tam gratum

eſt, quam ſi alium facere prohibuerit. hunc propitium ſperant, illum iratum putant. quas fieri cenſes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? metuunt, inquies: credo; ſed mehercule illum magis. hujus inſidioſa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. Judices DCCCL, qui praecipue Cnaeo noſtro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem video, neſcio quas ejus Lucerias horrent. itaque quaero, qui ſint iſti optimates, qui me exturbent, cum ipſi domi maneant. ſed tamen, quicunque ſunt, αἰδέομαι Τρῶας. etſi, qua ſpe proficiſcar, video; conjungoque me cum homine magis ad vaſtandam Italiam, quam ad vincendum parato: demum, quem expecto.... et quidem, cum haec ſcribebam IV. nonas, jam expectabam aliquid a Brunduſio. quid autem aliquid? quam inde turpiter fugiſſet, et victor hic quà ſe referret, et quò. quod ubi audiſſem; ſi ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam.

Digitized by Google

EXCUDEBANT GLASGUAE
ROB. ET AND. FOULIS FRATRES,
ACADEMIAE TYPOGRAPHI
M. DCC. XLIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google